

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

A kereső népesség születési hely és foglalkozás szerint.

La population active en Hongrie, suivant le lieu de naissance et la profession.

Résumé. C'est d'après le Recensement de 1930 qu'ont été combinés pour la première fois, quant à la Hongrie entière, les chiffres de la profession et du lieu de naissance, qui mettent en lumière les éléments de la vie sociale, les migrations intérieures et les facteurs de l'attachement au lieu natal. Les documents ayant été dépouillés par plus de cent catégories de professions, on peut se rendre compte aussi de l'ampleur des couches sociales, surtout suivant les catégories caractéristiques de lieux de naissance (habitants originaires de la localité du recensement, que nous appellerons plus bas, pour plus de simplicité, aborigènes, ceux qui sont nés dans le reste du comitat ou ailleurs dans la Hongrie de Trianon ou dans les territoires détachés, etc.). Bien que le dépouillement des données n'ait porté que sur les personnes actives, on a pu calculer également les totaux pour les personnes passives, offrant des renseignements particulièrement caractéristiques pour les populations masculine et féminine. — Notre tableau 1, établi suivant cette distinction-là, indique la répartition par lieux de naissance des populations active et passive. On y voit que la population active compte moins d'aborigènes et plus d'émigrés que la population passive; que parmi les femmes actives, la proportion des aborigènes est inférieure à celle qu'elle est parmi les hommes actifs, parce que bien des servantes émigrent du lieu natal; que cette proportion est entre les femmes passives également au-dessous de celle de la population masculine passive, d'ailleurs moins nombreuse, car parmi elles il y a relativement moins d'enfants, élément comptant peu d'émigrés. — Si on examine, par grandes catégories de professions, la répartition de la population active suivant le lieu de naissance (tableau 2), on voit des différences marquées. Par exemple, il y a, relativement, beaucoup d'aborigènes dans la catégorie de la production du sol, et il y en a peu parmi les retraités, les domestiques, les gens du service public, des professions libérales et de la défense nationale; le service public a bien des employés nés sur les territoires détachés (fait caractéristique), etc. — Le tableau 4 fait voir, lui aussi suivant les deux sexes, les chiffres caractérisant le rapport de la qualité de l'emploi (des couches sociales) avec le lieu de naissance (parmi les membres de famille secondant le chef de famille, la proportion des aborigènes est très élevée; elle est relativement haute parmi les indépendants aussi, à cause de l'attachement au lieu natal de la plupart des possesseurs des propriétés naines ou petites; par contre, les non-aborigènes forment la majorité absolue des personnels auxiliaires, et proportionnellement ils sont très nombreux parmi les

fonctionnaires). — Ces faits ressortent plus encore du tableau 5, qui offre une combinaison triple, établie suivant la catégorie de professions, la qualité de l'emploi et le lieu de naissance, sans indication des deux sexes. — Le tableau 6 présente plus de cent sous-catégories de professions et le tableau 7 indique, par grosses catégories et par les sous-catégories caractéristiques, l'élément intellectuel des services publics et des professions libérales. Ils donnent les chiffres suivant les deux sexes, montrant en détail le rapport de la profession avec l'attachement au sol natal, respectivement avec la propension à le quitter. Ces deux tableaux font ressortir maints faits caractéristiques. Par exemple, plus une catégorie de propriétés est petite, plus elle a de personnes attachées au village natal; relativement, les valets agricoles sont plus mobiles; il y a dans le personnel auxiliaire de l'industrie du restaurant, plus d'éléments migrants que parmi les aides maçons; la catégorie des pasteurs des âmes et des ordres religieux compte très peu d'aborigènes, contrairement à celle des fonctionnaires des villes autonomes et départementales; la proportion des gens originaires des territoires détachés est forte parmi les fonctionnaires de l'Etat et des Tribunaux, ainsi que parmi les médecins et les professeurs de l'Enseignement secondaire ou supérieur; celle des étrangers est grande parmi les maîtres et maîtresses de langue et les gouvernantes d'enfants, etc. — En ce qui concerne les différences existant, pour la composition de la population, entre la capitale, les localités suburbaines et la province, on les voit par le tableau 8, qui indique séparément Budapest, 22 communes voisines de la capitale et le reste de la Hongrie.

*

Az 1930. évi népszámlálás a születési helyre vonatkozó országos statisztika terén három szempontból végzett úttörő munkát: módot nyújtott a helybeli és a beszármazott lakosság bel- és külterület szerinti tagolására, továbbá elkészítette a születési hely kérdésére adott válaszoknak az életkorral, végül pedig a foglalkozással való kombinatív feldolgozását is. E feldolgozások újszerűségükre való tekintettel ma, tehát az 1930-as népszámlálástól már elég távol eső időben is figyelmet érdemelnek, mert a lakosság helyhez kötöttségében, vándormozgásában mutatkozó időleges tüneteken kívül az állandó erővel érvényesülő sajátosságokra is fényt derítenek. Ezúttal

a foglalkozás és a születési hely egybevetésének főbb eredményeit mutatjuk be, miután a másik két irányban végzett feldolgozás adatait a Szemle hasábjain már korábban ismertethettük.¹⁾

A Budapestet illetően 1880-ban és 1890-ben szűkebb keretben,²⁾ 1925-ben pedig bő társadalmi tagolásban készült feldolgozásoktól és a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal egyes néprétegekre korlátozott újabb tanulságos felvételeitől eltekintve³⁾ az 1930. évi népszámlálás *első ízben* és az említett munkálatoknál *bővebb részletezésben készítette el a népesség születési helyének foglalkozásonkinti statisztikáját*. A M. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak azonban ezen a téren nem ez volt az első kísérlete. A születéshely és az életkor kombinációjához hasonlóan a foglalkozásnak a származás helyével való egybevetését már az 1900. évi népszámlálás tervbevette, bár csupán összevont foglalkozási részletezésben és sajnos anélkül, hogy ezt az akkoriban igazán korszerű, sőt a külföldön⁴⁾ máig meglehetősen elhanyagolt feldolgozást befejezte volna;⁵⁾ úgyhogy az 1930. évi népszámlálás országos és nemzetközi szempontból nézve *többé-kevésbé töretlen területre lépett*,

¹⁾ V. ö. Helybeli születésűek a bel- és külterületen. M. Stat. Szemle 1934. évf. 255—263. 1. — A népesség születési hely és életkor szerint. M. Stat. Szemle 1935. évf. 835—853. 1.

²⁾ A belföldieket ez a feldolgozás csak egy tételben adta meg s csupán a külföldieket részletezte; foglalkozási tagolása viszont elég aprólékos volt. V. ö. Budapest szfv. Statisztikai Hivatalának 1880. és 1890. évi népszámlálás közleményeit.

³⁾ Az igen becses 1925. évi adatokat *Illyefalvi I. Lajos* dr. szerkesztésében Budapest székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyvének XV. évfolyama (Budapest, 1927.) közölte. A születési hely és foglalkozás kombinációját illetően 1925-ben, valamint a későbbi részletfelvételeknél begyűjtött anyag főbb szakaszait több munka mélyrehatóan dolgozta fel, melyek közül itt csak *Laky Dezső* dr. „Az iparosok szociális és gazdasági viszonyai Budapesten“ és „A kereskedők szociális és gazdasági viszonyai Budapesten“ (Statisztikai Közlemények, szerk. *Illyefalvi I. Lajos* dr., 60. köt. 3. sz. és 61. köt. 4. sz.) és *Bene Lajos* dr. „Budapest székesfőváros iparosai“ és „Budapest székesfőváros kereskedői“ (Stat. Közl. 56. köt. 3. sz. és 59. köt. 3. sz.) című műveit, valamint speciális vonatkozásai miatt *Szádeczky-Kardoss Tibor* dr. „A munkanélküliségi statisztika módszerei és főbb tanulságai Magyarországon“ (Különlenyomat a Kenéz Béla-Emlékkönyvből) c. tanulmányát említjük.

⁴⁾ *L. Kovács Alajos* dr.: A belső vándorlások nemzetközi statisztikája. M. Stat. Szemle 1935. évf. 665—676. 1.

⁵⁾ A születési helyre és életkorra vonatkozó adatok 1900. évi feldolgozása sajnos szintén csonka maradt.

amikor foglalkozásonkint is részletezte a népesség születési helyét.

A Szemle hasábjain az idézett két cikkben bővebben megemlékeztünk a születési hely statisztikájának módszeréről, tanulságértékéről, egyben pedig hiányairól és hibáiról is.¹⁾ Ez alkalommal a korábbi fejtegetésekre való hivatkozással csak azt említjük meg, hogy a származás helyének meg rögzítése útján nyert pillanatkép a belső emberáramlás méreteiről, irányairól és idejéről csupán meglehetősen korlátozott mértékben tájékoztat; kivált akkor, ha ez a kép — mint a jelen esetben is — mindössze egyetlen egy népszámlálás eredményeit tárja elő. Adataink tanulságértékét viszont lényegesen emeli az a körülmény, hogy az elég bő területi csoportosításban készült feldolgozás az ú. n. foglalkozás-demografiai tagolásoknál szokásos *száznál több²⁾ foglalkozási csoport szerint, a társadalmi rétegződésre is rávilágítóan* mutatja be a születési hely összevont területi kategóriáira vonatkozó adatokat. Egyébként is a születési hely és a foglalkozás egybevetése a legfontosabb és legtöbbször kombinációk egyike, hiszen a belső vándormozgás fő indító- és irányítórúgóit tudvalevőleg társadalomgazdasági téren kell keresni.

Táblázataink a *legfontosabb abszolút számokat* és ezeknél valamivel részletesebben az idevágóan igen bő *arányszám-anyagot* mutatják be, mégpedig lehetőleg *kétféle viszonyításban*: egyrészt az egyes foglalkozási kategóriákon belül a lakosságnak a származás helye szerinti megoszlását taglaló százalékokat, másrészt a különböző születéshely csoportokban sorakozók megoszlását foglalkozás szerint. A táblákban foglalt adatokhoz ezúttal csupán széljegyzeteket fűzünk; részletesebb vizsgálódásokra inkább majd csak akkor kerülhet sor, ha az adatokat egy következő népszámlálás megfelelő eredményeivel is összehasonlíthatjuk.

*

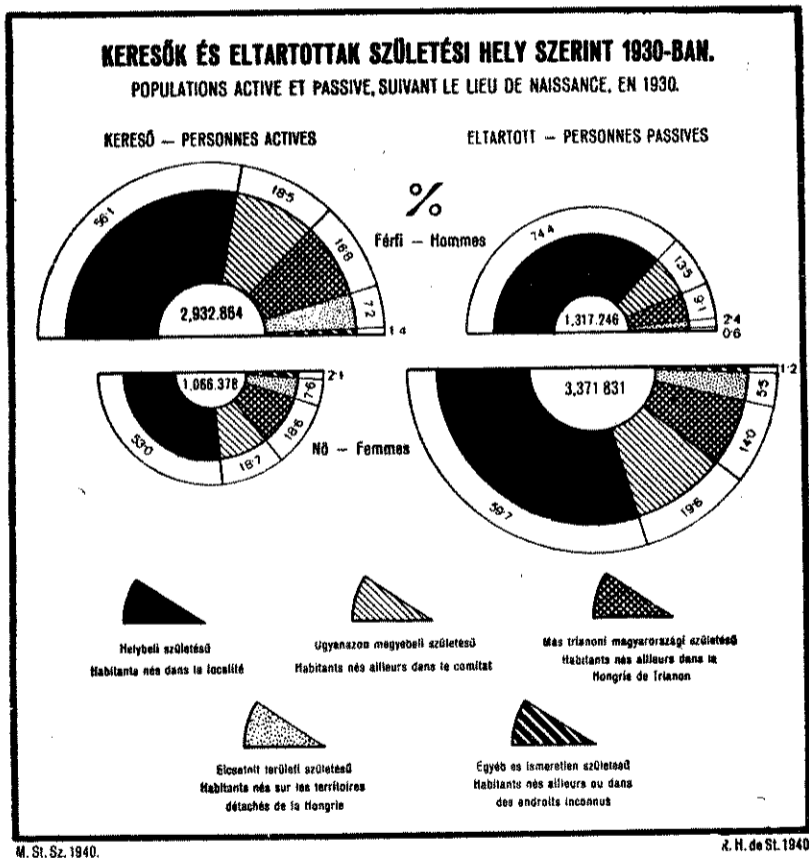
Az 1930. évi népszámlálás foglalkozás-demografiai feldolgozásainak egy részénél költségkímélési okokból csak a *keresők*

¹⁾ Az általános elvi kérdéseket „Belső vándorlások“ címen a Közgazdasági Enciklopédia I. kötetében (433—451. hasáb) behatóbban, adatok idézésével — így az 1925. évi budapesti feldolgozás néhány főeredményének megemlékezésével — foglaltuk össze.

²⁾ Az értelmiségi foglalkozásúak külön feldolgozásával együtt a csoportok száma mintegy 200-ra emelkedik.

adatainak a csoportosítására kerülhetett sor.¹⁾ Ez történt a születési hely és a foglalkozás kombinációjánál is. Nyilvánvaló, hogy az *eltartottakra* (hozzátartozókra) vonatkozó számok hiányában a népesség származáshelyét kutató statisztika *a belső népáramlás méretére és minden sajátosságára nem deríthet fényt*. Ezt a hiányt az életkor és a születési hely adatainak egybevetése során nyert tanulságok figyelembevétele is csak részben tüntetheti el. A lényeg azonban mégis csak az, hogy az 1930. évi népszámlálás a dolgozókról igen részletes csoportosításban állapította meg azt, hogy honnan származnak s szülőhelyükön vagy másutt laknak-e.

Bő foglalkozási tagolásban e szerint *csak a kereső népesség születési helyéről tájékozódhatunk*; minthogy azonban a népszámlálási alapfeldolgozásokban az egész népesség származáshelyének adatai is rendelkezésre állanak, egy *egyszerű levonás útján* — természetesen foglalkozási csoportosítás nélkül — *az eltartottakra vonatkozó főeredményeket is kiszámíthatjuk*.

A keresők és eltartottak így megállapított főadatait az 1. sz. tábla a két nem részletezésével szemlélteti.

Keresők és eltartottak, mint minden demografiai tagolásban, *születési hely szerint is gyökeresen elütő tulajdonságokat árulnak el*. A munkáért, a megélhetésért, az érvényesülésért folytatott szakadatlan küz-

¹⁾ Külföldön többnyire csak a keresők adatai dolgoztathatók fel behatóbban; az eltartottak (hozzátartozók) statisztikája kevés országban olyan részletes, mint nálunk.

delemben, valamint az emelkedés, az önállósulás folyamatában és a hivatali életben résztvevő dolgozók rétege mozgékonyabb: a keresők közül sokan sodródnak el szülőfalujukból, ill. szülővárosukból; lakóhelyüket egyébként is elég gyakran változtatják meg. Mindennek eredményeképpen *a keresőknek csak 55.3, az eltartottaknak viszont 63.8%-a volt 1930-ban helybeli születésű*. Ezt az igen jelentős különbséget nemcsak a keresőknek a munkafolyamatokban való részvételével kapcsolatos élénk ütemű vándormozgása magyarázza; része van ebben annak is, hogy *az eltartottak közt*, — akik egyébként adott esetben maguk is nyomon követik eltartójukat, — *több a gyermek és több az idősebb korú is*; már pedig az élet alkonyán és különösen hajnalán jóval szerényebb az idegen születésűek aránya, mint pl. a produktív korosztályokban. A fiatalok¹⁾ közül számosan a családfőnek nem a szülőhelyén, hanem későbbi lakóhelyén („munkahelyén”) látják meg mint helybeliek a napvilágot, míg az öregek igen sok esetben visszatérnek szülőfalujukba (az utóbbi jelenség teljes erővel való érvényesülését a kórházi, menházi ápoltság nagyobb száma és a szülőhelyről elköltözött gyermeknél való megtelepedés idősebb korban gyakoribb volta gátolja meg). Életkorstatisztikánk tanúsága szerint azonban még a legzsengebb korúak közt is viszonylag meglehetősen sok a nem helybeli születésű, és pedig nem csekély mértékben azért, mert a szülések elég nagy része a rendes lakóhelytől sok esetben távol fekvő kórházakban, szülőotthonokban zajlik le. *Az eltartott férfiak közt így is közel háromnegyedrésznyi (74.4%-os) a helybenszülettek hányadosa*. *Az eltartott nők sorában a gyermekkor képviselete viszonylag jóval szerényebb: éppen ezért a törzsökös elem aránya a nők közt alacsonyabb, csak 59.7%*. Az első szempillantásra szinte érthetetlennek látszik, hogy *a keresők közt a nőknél aránylag kevesebb a helybeli (53.0%), mint a férfiaknál (56.1%)*; ez azonban egyedül a házi cselédek igen élénk vándormozgásának következménye, s egyben azt is eredményezi, hogy az egész népességre vonatkozó adatsorban szintén a nők helyhez kötöttsége látszik alacsonyabb-

¹⁾ Az életkor és a születéshely egybevetése alapján — országos vonatkozásban *első ízben* — nyert főadatokat v. ö. M. Stat. Szemle 1935. évf. 835—853. l.

1. Keresők és eltartottak születési hely szerint 1930-ban.
Populations active et passive en 1930, suivant le lieu de naissance.

Megnevezés Spécification	H a b i t a n t s n é s													Össze- sen Total		
	Helybeli dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans le comitat où était cette localité-là	Más trianoni magyar- országi — ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyar- országi au total dans la Hongrie de Trianon	sur le territoire annexé à								Együtt elcsatolt területei ^{1) 2)} au total sur les territoires détachés de la Hongrie		Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen — à l'étran- ger; y compr. ceux dont le lieu de natiss. est inconnu
					Ausztriához l'Autriche	Cseh-Szlovákiahoz la Tchéco-Slo- vaquie	Lengyelországhoz la Pologne	Romániahoz la Roumanie	Jugoszláviához ²⁾ la Yougoslavie	Olaszországhoz l'Italie	csatolt területi ¹⁾					
					s z ü l e t é s ű											
a) Szám szerint — En nombres abs.																
Kereső — Population active																
Férfi — Masculine	1,645.609	543.198	492.732	2,681.539	4.831	87.989	37	84.153	31.648	745	209.403	8.943	32.979	2,932.864		
Nő — Féminine	565.533	199.451	197.508	962.492	2.012	37.737	13	30.576	10.627	411	81.376	3.469	19.041	1,066.378		
Együtt — Ensemble	2,211.142	742.649	690.240	3,644.031	6.843	125.726	50	114.729	42.275	1.156	290.779	12.412	52.020	3,999.242		
Eltartott — Population passive																
Férfi — Masculine	980.273	178.288	119.894	1,278.455	911	12.706	3	12.586	4.871	295	31.372	1.594	5.825	1,317.246		
Nő — Féminine	2,012.531	661.137	473.050	3,146.718	5.014	86.308	23	65.618	27.096	771	184.830	8.365	31.918	3,371.831		
Együtt — Ensemble	2,992.804	839.425	592.944	4,425.173	5.925	99.014	26	78.204	31.967	1.066	216.202	9.959	37.743	4,689.077		
Kereső és eltartott — Populations active et passive																
Férfi — Masculine	2,625.882	721.486	612.626	3,959.994	5.742	100.695	40	96.739	36.519	1.040	240.775	10.537	38.804	4,250.110		
Nő — Féminine	2,578.064	860.588	670.558	4,109.210	7.026	124.045	36	96.194	37.723	1.182	266.206	11.834	50.959	4,438.209		
Együtt — Ensemble	5,203.946	1,582.074	1,283.184	8,069.204	12.768	224.740	76	192.933	74.242	2.222	506.981	22.371	89.763	8,688.319		
b) Százalékban — %																
Kereső — Population active																
Férfi — Masculine	56.1	18.5	16.8	91.4	0.2	3.0	0.0	2.9	1.1	0.0	7.2	0.3	1.1	100.0		
Nő — Féminine	53.0	18.7	18.6	90.3	0.2	3.5	0.0	2.9	1.0	0.0	7.6	0.3	1.8	100.0		
Együtt — Ensemble	55.3	18.6	17.2	91.1	0.2	3.1	0.0	2.9	1.1	0.0	7.3	0.3	1.3	100.0		
Eltartott — Population passive																
Férfi — Masculine	74.4	13.5	9.1	97.0	0.1	1.0	0.0	0.9	0.4	0.0	2.4	0.1	0.5	100.0		
Nő — Féminine	59.7	19.6	14.0	93.3	0.1	2.6	0.0	2.0	0.8	0.0	5.5	0.2	1.0	100.0		
Együtt — Ensemble	63.8	17.9	12.7	94.4	0.1	2.1	0.0	1.7	0.7	0.0	4.6	0.2	0.8	100.0		
Kereső és eltartott — Populations active et passive																
Férfi — Masculine	61.8	17.0	14.4	93.2	0.1	2.4	0.0	2.3	0.9	0.0	5.7	0.2	0.9	100.0		
Nő — Féminine	58.1	19.4	15.1	92.6	0.2	2.8	0.0	2.2	0.8	0.0	6.0	0.3	1.1	100.0		
Együtt — Ensemble	59.9	18.2	14.8	92.9	0.1	2.6	0.0	2.2	0.9	0.0	5.8	0.3	1.0	100.0		
c) Száz keresőre jutott eltartott — Personnes passives pour 100 personnes actives																
	135	113	86	121	87	79	52	68	76	92	74	80	73	117		
d) Száz férfire jutott nő Femmes pour 100 hommes																
	98	119	110	104	122	123	90	99	103	114	111	112	131	104		

¹⁾ A trianoni békemű rendelkezései szerint (a területmódosulások figyelembevétele nélkül). — ²⁾ Territoire selon le traité de Trianon. — ³⁾ A külön rovatban kimutatott horvát-szlavonországi születésűek nélkül. — ⁴⁾ Non compr. les gens nés en Croatie-Slavonie, indiqués à part.

nak. Mint említettük, az eltartottak közt több helybeli akad, mint a keresők sorában; ennek visszahatásaként a születési hely többi kategóriájában a keresőknél látjuk a magasabb részesedési hányadosokat. A különbségek azonban nem egyöntetűek. Az „ugyanazon“ megyebeli születésű keresők és

eltartottak százaléka közt például csak igen szerény a különbség (az arány a dolgozóknál 18.6, a hozzátartozóknál 17.9%). Ennek a tünetnek a nyitját akkor találjuk meg, ha a népességet két legfőbb alapelemére, a férfiakra és a nőkre bontjuk szét. Az összeírás helyének megyéjében született férfiak

és nők aránya a keresőknél csaknem tökéletesen megegyezik; az eltartott nők sorában ellenben sokkal több az ugyanazon megyebeli, mint a férfiak közt. Hasonló jelenség mutatkozik a trianoni Magyarország más megyéiben születetteknél is. A magyarázat fent is, itt is az, hogy nemcsak a háztartási alkalmazott, de a feleség is igen gyakran származik valamelyik közelebbi-távolabbi községből. Ellenkezőleg: az elszakított területről idesodródottak aránya a keresők közt lényegesen magasabb, mégpedig nem csekély mértékben a gyermekkor kisebb képviselője következtében.¹⁾ Ugyanerre vezethető vissza az is, hogy az eltartott nők (leányok) közt jóval több az elszakított terület szülöttje, mint a már nem, vagy még nem dolgozó férfiak (fiúk) sorában.

Tanulságos, de a Szemle hasábjain már többször méltatott sajátosságokat tükröz a férfiak és a nők egymáshoz viszonyított hányadosa a születés helye szerint; országos statisztikánkban viszont először nyer megvilágítást születési hely szerint a száz keresőre jutó eltartott arány jellegzetes alakulása. Ebben a vonatkozásban ismét a korstatisztika tanulságait idézhetjük: amely kategóriákban aránylag sok a gyermek, ott az eltartottak száz keresőhöz viszonyított aránya is magas (így pl. a helybeli születésűeknél); a serdületlen korúak alacsonyabb arányszáma a más magyarországi megyékben születetteknél már keresőtöbblet-re utal; még inkább keresőtöbblet tűnik ki az elszakított részektől való (kivált pl. a Trianonban román fennhatóság alá került területeken születettek) 1930-ban sajnálatosan népes táborában.

A jelzett eltérések létrehozásában sok társadalomgazdasági rúgó működött közre. Ezért a különbségek jellemzésére még azt is érdemes bemutatni, hogy a születési hely fő kategóriáin belül — mégpedig nemek szerint részletezve is — mennyi volt a kereső és mennyi az eltartott. Ezekből a számokból a keresőtevékenység okozta lendületebb belső néprámlás jelentőségét is jól megítélhetjük:

A születési hely fő területi csoportjai	A férfiak		A nők		Az egész népeségből	
	közül		közül		közül	
	kereső	eltartott	kereső	eltartott	kereső	eltartott
	1930-ban (%)					
Helybeli	62·7	37·3	21·9	78·1	42·5	57·5
Ugyanazon megyebeli	75·3	24·7	23·2	76·8	46·9	53·1
Más trianoni magyarországi	80·4	19·6	29·4	70·6	53·8	46·2
Elszakított területi	87·0	13·0	30·6	69·4	57·4	42·6
Horvát-szlavonországi	84·9	15·1	29·3	70·7	55·5	44·5
Külföldi és ismeretlen	85·0	15·0	37·4	62·6	58·0	42·0
Összesen	69·0	31·0	24·0	76·0	46·0	54·0

*

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1935. évf. 847. l.

Keresők és eltartottak egyszerű tagolásánál lényegesen sokszínűbb, jóval több részletjelenségre vet fényt a születési helynek foglalkozási főcsoportonkénti vizsgálata. Igaz, hogy idevonatkozóan csupán a keresők adatai ismeretesek; de a gazdasági-társadalmi életnek itt-ott a törzsökösséget fokozó, másutt a vándorhajlamot felszító, sokszor csaknem rendszeres tömegmozgalmakban megnyilvánuló sajátosságait éppen a kereső népesség születési helye szerint való rétegződése tárja elő a leghívebben.

A 2. sz. tábla utolsó részletei a két nem megkülönböztetése nélkül, az egész kereső réteg megoszlását taglalják a születési hely fő területi kategóriái szerint. Az idevágó abszolút adatok nagyon tanulságosak; de még figyelemreméltóbb az arányszámok futólagos vizsgálata. Nem meglepő, hogy a leginkább röghöz kötött őstermelés körében a helybeli szülöttek aránya igen magas: 72%. Ez a hányados messze kiugrik az arányszámsorból; a bányászati és kohászati foglalkozásokhoz tartozóknál már csak 46·7%-ot ér el a szülőhelyükön megszámláltak aránya; a további sorrend szintén jellegzetesen mutatja meg egyrészt azt, hogyan csökken az egyes foglalkozások otthontartó ereje, másrészt pedig miként nő egy-egy gazdasági ág vonzási lehetősége, felszívóképessége; mindez a különböző foglalkozási ágak többé vagy kevésbé falusias, ill. városias jellegével párhuzamosan jelentkezik: minél városiasabb ugyanis egy foglalkozási főcsoport, vagy annak legalább is valamelyik jelentős része, annál több benne rendszerint a megmozdulás lehetősége, sőt sokszor szükségessége is. A részletek azonban nem egyszer ennek ellenkezőjére hívják fel a figyelmet. A helybeli születésűek aránya pl. egyes (többnyire nagyobb előképzettséget igénylő, vagy családi jellegű stb.) tipikusan városi iparágakban magasabb, mint a városban-vidéken egyformán űzhető, magasabb szakképzettséget, tőkegyűjtést stb. nem kívánó iparokban. A minderre csak halványan rávilágító arányszámsorrendben előbb a nagy néptömegű, de a vidéken, sőt a falun is elég jelentős ipar következik 45·9%-kal, majd a városszéli, elővárosias jellegű, az ipar mellett az őstermeléssel is kapcsolatos k. m. n. napszámos réteg 44·0%-kal, azután a kereskedelem és a hitel (41·0%), az erősen idegenből rekrutálódó és gyakori lakóhelyváltoztatást kívánó közlekedés (33·9%) s egymáshoz egészen hasonló színvonalon a nyugdíjas

2. A kereső népesség megoszlása születési hely és foglalkozási főcsoportok szerint 1930-ban.
Population active en 1930, par lieux de naissance et suivant les grandes catégories de professions.

Foglalkozási főcsoport <i>Grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>
	Helybeli dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans le comitat où était cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyar- országi au total dans la Hongrie de Trianon	sur le territoire annexé à						Együtt elcsatolt területi au total sur les territoires détachés de la Hongrie	Horvát- szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen - à l'é- tranger, y compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu	
					Ausztriához l'Autriche	Cseh-Szlovákiához la Tchéco-Slo- vaquie	Lengyelországhoz la Pologne	Romániához la Roumanie	Jugoszláviához la Yougoslavie	Olaszországhoz l'Italie				
					csatolt területi									
s z ü l e t é s ú														
a) Férfiak %-ban. <i>Personnes du sexe masculin, %</i>														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	70.9	18.4	8.2	97.5	0.1	0.7	0.0	0.7	0.4	0.0	1.9	0.2	0.4	100.0
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	46.9	21.0	20.7	88.6	0.1	4.3	—	2.8	0.5	0.0	7.7	0.3	3.4	100.0
Ipar — <i>Industrie</i>	45.2	19.2	23.4	87.8	0.2	4.4	0.0	3.8	1.4	0.1	9.9	0.4	1.9	100.0
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	39.2	15.1	27.8	82.1	0.3	6.7	0.0	6.0	2.0	0.1	15.1	0.5	2.3	100.0
Közlekedés — <i>Communications</i>	34.1	20.2	30.3	84.6	0.2	5.9	0.0	5.2	2.2	0.1	13.6	0.6	1.2	100.0
Bányászat és ipar-forgalom összesen - <i>Mines, industrie, circulation, au total</i>	43.2	18.7	24.7	86.6	0.2	4.9	0.0	4.3	1.5	0.1	11.0	0.5	1.9	100.0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások <i>Services publics et professions libérales</i>	26.6	16.3	32.4	75.3	0.4	9.0	0.0	10.3	3.1	0.1	22.9	0.4	1.4	100.0
Véderő — <i>Défense nationale</i>	11.8	19.5	48.2	79.5	0.4	5.8	0.0	9.5	2.8	0.1	18.6	0.6	1.3	100.0
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	42.4	23.6	24.6	90.6	0.3	3.4	0.0	2.6	1.1	0.0	7.4	0.5	1.5	100.0
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. — <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	27.5	17.5	30.0	75.0	0.4	10.0	0.0	8.9	3.0	0.0	22.3	0.4	2.3	100.0
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	24.3	33.1	30.3	87.7	0.2	4.4	—	3.6	1.0	0.0	9.2	0.6	2.5	100.0
Egyéb és ismeretlen foglalkozású <i>Autres professions et professions non déclarées</i>	43.6	18.8	25.7	88.1	0.2	4.5	—	3.7	1.5	0.0	9.9	0.3	1.7	100.0
Mindössze — Total général	56.1	18.5	16.8	91.4	0.2	3.0	0.0	2.9	1.1	0.0	7.2	0.3	1.1	100.0
b) Nők %-ban. <i>Personnes du sexe féminin, %</i>														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	75.9	16.4	5.7	98.0	0.1	0.6	0.0	0.5	0.3	0.0	1.5	0.2	0.3	100.0
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	32.6	17.5	30.3	80.4	0.2	8.9	—	4.2	0.4	0.6	14.3	—	5.3	100.0
Ipar — <i>Industrie</i>	49.1	16.8	21.4	87.3	0.2	4.7	0.0	3.9	1.2	0.1	10.1	0.4	2.2	100.0
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	46.5	15.0	22.0	83.5	0.3	6.6	—	5.2	1.5	0.1	13.7	0.5	2.3	100.0
Közlekedés — <i>Communications</i>	31.1	18.1	29.7	78.9	0.3	8.2	—	8.0	2.3	0.1	18.9	0.8	1.4	100.0
Bányászat és ipar-forgalom összesen - <i>Mines, industrie, circulation, au total</i>	47.8	16.5	21.8	86.1	0.2	5.3	0.0	4.4	1.3	0.1	11.3	0.4	2.2	100.0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások <i>Services publics et professions libérales</i>	31.0	14.0	27.3	72.3	0.4	8.3	0.0	8.2	2.8	0.1	19.8	0.5	7.4	100.0
Véderő — <i>Défense nationale</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	47.1	22.6	19.8	89.5	0.2	4.7	—	2.7	1.4	0.0	9.0	0.4	1.1	100.0
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. — <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	30.8	18.1	26.4	75.3	0.5	9.8	0.0	7.4	2.7	0.1	20.5	0.6	3.6	100.0
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	20.2	30.2	39.2	89.6	0.3	3.7	—	2.9	0.8	0.0	7.7	0.4	2.3	100.0
Egyéb és ismeretlen foglalkozású <i>Autres professions et professions non déclarées</i>	26.4	16.8	36.6	79.8	0.2	8.6	0.0	6.3	1.7	0.0	16.8	0.5	2.9	100.0
Mindössze — Total général	53.0	18.7	18.6	90.3	0.2	3.5	0.0	2.9	1.0	0.0	7.6	0.3	1.8	100.0
c) Egész népesség (férfi és nő együtt) szám szerint. <i>Population totale (masc. et fémin.), en nombres abs.</i>														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	1,463.761	364.729	154.319	1,982.808	1.340	13.279	3	13.680	8.024	72	36.398	3.393	8.851	2,031.451
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	15.115	6.801	6.742	28.658	41	1.424	—	917	158	4	2.544	101	1.095	32.398
Ipar — <i>Industrie</i>	410.230	167.338	205.330	782.898	2.065	39.493	16	34.177	12.308	487	88.546	4.103	17.479	893.026
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	92.203	33.948	59.189	185.340	646	15.112	6	13.035	4.215	155	33.169	1.046	5.225	224.780
Közlekedés — <i>Communications</i>	37.646	22.219	33.623	93.488	287	6.733	4	6.027	2.412	76	15.539	687	1.312	111.026
Bányászat és ipar-forgalom összesen - <i>Mines, industrie, circulation, au total</i>	555.194	230.306	304.884	1,090.384	3.039	62.762	26	54.156	19.093	722	139.798	5.937	25.111	1,261.230

Foglalkozási főcsoport <i>Grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>			
	Helybeli <i>dans la localité</i>	sur le territoire annexé à											Együtt trianoni magyarországi <i>au total dans la Hongrie de Trianon</i>				
		Ugyanazon megyében dans le comitat où était cette localité-la	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	csatolt területi											Együtt elcsatolt területi <i>au total sur les territoires détachés de la Hongrie</i>	Horvát- Szlavonországi <i>en Croatie-Slavonie</i>	Külföldi és ismeretlen - <i>d'é-</i> <i>tranger y compr. ceux dont</i> <i>le lieu de naiss. est inconnu</i>
				Ausztriához <i>l'Autriche</i>	Cseh-Szlovákiához à la Tcheco-Slo- vaquie	Lengyelországhoz à la Pologne	Romániához <i>la Roumanie</i>	Jugoszláviához <i>la Yougoslavie</i>	Olaszországhoz <i>l'Italie</i>								
s z ü l e t é s ü																	
Közszolgálat és szabadfoglalkozások <i>Services publics et professions li- bérales</i>	54.636	30.576	60.455	145.667	853	17.285	11	18.886	5.838	173	43.046	839	6.260	195.812			
Véderő — <i>Défense nationale</i>	4.861	7.988	19.774	32.623	152	2.367	1	3.895	1.175	39	7.629	253	517	41.022			
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	26.845	14.196	14.036	55.077	132	2.336	1	1.617	746	13	4.845	278	846	61.046			
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. — <i>Re- traités, rentiers, etc.</i>	48.996	30.102	48.279	127.377	705	16.768	5	14.053	4.877	69	36.477	787	4.849	169.490			
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	36.223	53.817	68.403	158.443	474	6.605	—	5.169	1.518	48	13.814	657	4.073	176.987			
Egyéb és ismeretlen foglalkozású <i>Autres professions et professions non déclarées</i>	20.626	10.935	20.090	51.651	148	4.324	3	3.273	1.004	20	8.772	268	1.513	62.204			
Mindössze — <i>Total général</i>	2.211.142	742.649	690.240	3.644.031	6.843	125.726	50	114.729	42.275	1.156	290.779	12.412	52.020	3.999.242			
d) Egész népesség (férfi és nő együtt) %^o-ban. <i>Population totale (masc. et fémin.), %^o</i>																	
Östermelés — <i>Production du sol</i>	72·0	18·0	7·6	97·6	0·1	0·6	0·0	0·7	0·4	0·0	1·8	0·2	0·4	100·0			
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	46·7	21·0	20·8	88·5	0·1	4·4	—	2·8	0·5	0·0	7·8	0·3	3·4	100·0			
Ipar — <i>Industrie</i>	45·9	18·8	23·0	87·7	0·2	4·4	0·0	3·8	1·4	0·1	9·9	0·4	2·0	100·0			
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	41·0	15·1	26·3	82·4	0·3	6·7	0·0	5·8	1·9	0·1	14·8	0·5	2·3	100·0			
Közlekedés — <i>Communications</i>	33·9	20·0	30·3	84·2	0·2	6·1	0·0	5·4	2·2	0·1	14·0	0·6	1·2	100·0			
Bányászat és ipar-forgalom összesen — <i>Mines, industrie, circulation, au total</i>	44·0	18·2	24·2	86·4	0·2	5·0	0·0	4·3	1·5	0·1	11·1	0·5	2·0	100·0			
Közszolgálat és szabadfoglalkozások <i>Services publics et professions li- bérales</i>	27·9	15·6	30·9	74·4	0·4	8·8	0·0	9·7	3·0	0·1	22·0	0·4	3·2	100·0			
Véderő — <i>Défense nationale</i>	11·8	19·5	48·2	79·5	0·4	5·8	0·0	9·5	2·8	0·1	18·6	0·6	1·3	100·0			
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	44·0	23·3	23·0	90·3	0·2	3·8	0·0	2·7	1·2	0·0	7·9	0·4	1·4	100·0			
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. — <i>Re- traités, rentiers, etc.</i>	28·9	17·8	28·5	75·2	0·4	9·9	0·0	8·3	2·9	0·0	21·5	0·4	2·9	100·0			
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	20·5	30·4	38·6	89·5	0·3	3·7	—	2·9	0·9	0·0	7·8	0·4	2·3	100·0			
Egyéb és ismeretlen foglalkozású <i>Autres professions et professions non déclarées</i>	33·1	17·6	32·3	83·0	0·2	7·0	0·0	5·3	1·6	0·0	14·1	0·5	2·4	100·0			
Mindössze — <i>Total général</i>	55·3	18·6	17·2	91·1	0·2	3·1	0·0	2·9	1·1	0·0	7·3	0·3	1·3	100·0			

stb. elem (28·9%) és a közszolgálati és szabadfoglalkozásúak (27·9%), továbbá a többnyire faluról a városokba felkerülő házi cselédség (20·5%) és végül a kevés gócpontba mindenholnan egybetömörített véderő (11·8%); az egyéb és ismeretlen foglalkozásoknál is alacsony (33·1%-os) ez a hányados.

A nem helybeli születésűek (bevándoroltak) egyes csoportjainak az arányszáma a törzsökös elem viszonylagos jelentőségének nagyobb vagy kisebb voltától függően alakul; természetesen e kategóriákon belül is sok foglalkozási jellegzetesség tűnik elő.

Tanulságos például megfigyelni, hogy az összeírási megye szülöttjeinek százaléka¹⁾

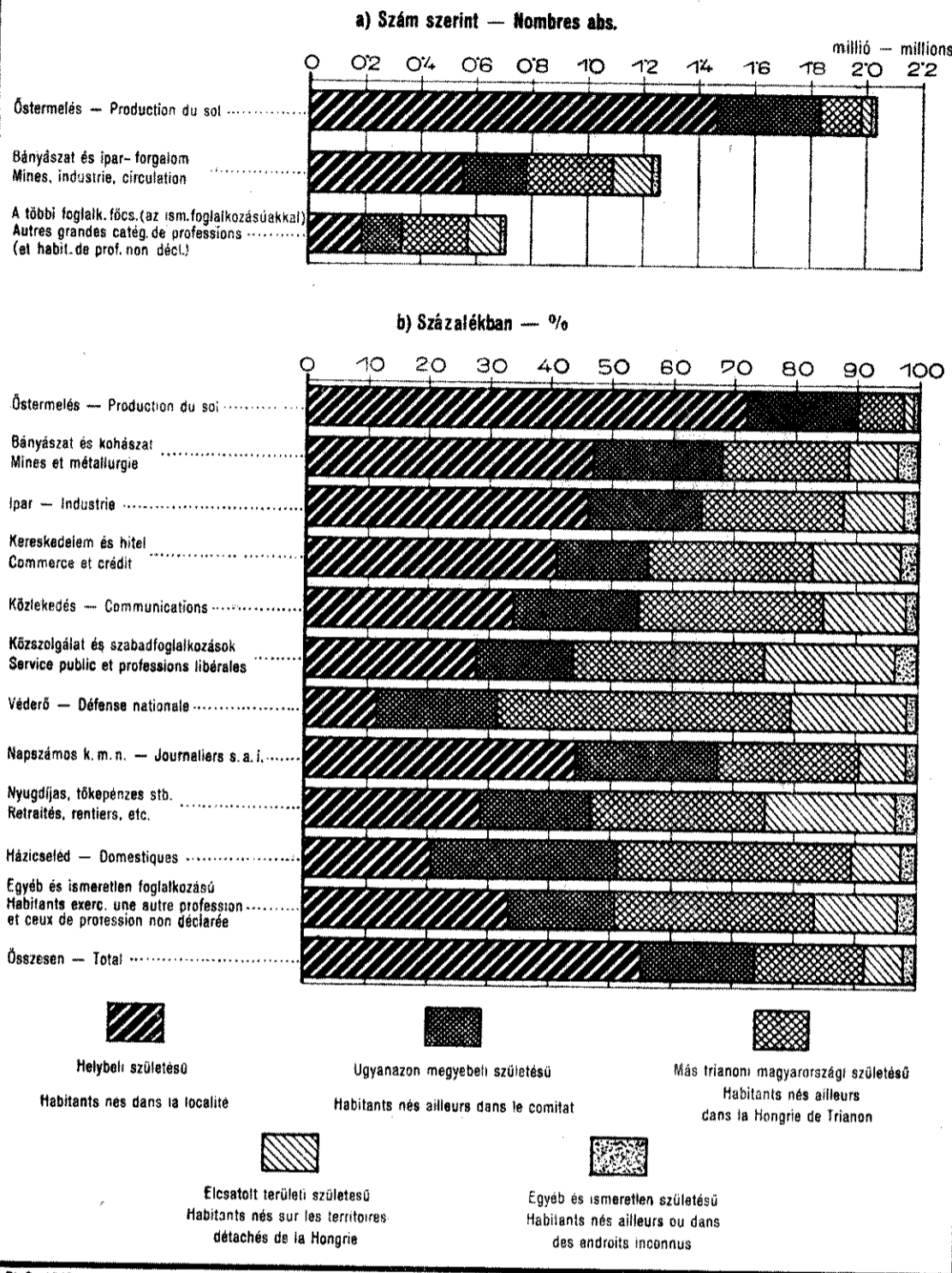
¹⁾ A helybelieket természetesen nem számítva ide.

foglalkozásonként viszonylag nem sokat ingadozik; aránya az östermelés és az ipar-forgalom körében csaknem hajszára egyezik; de a házi cselédeknel magasra szökken, miután jelentős tömegjeik a környékről szegődnek be a városba.

A trianoni terület valamelyik más megyéjében szülöttek aránya az östermelés körében feltűnően alacsony marad, tekintettel arra, hogy a házasodási mozgalom távolfekvő községek agrárlakosait már nem igen hozza össze, az egymástól messze elterülő vidékek közti — amúgy is ritkább — idényvándorlásoknak pedig télen alig van nyoma; az iparforgalmi foglalkozásoknál már jóval magasabb a távolabbról beszármazottak arányszáma, kivált

A KERESŐ NÉPESSÉG FOGLALKOZÁSI FŐCSOPORTONKINT SZÜLETÉSI HELY SZERINT 1930-BAN.

POPULATION ACTIVE PAR GRANDES CATEGORIES DE PROFESSIONS ET SUIVANT LE LIEU DE NAISSANCE, EN 1930

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

a kereskedelemben és még inkább — a már említett okokból — a közlekedés körében; hasonlóképpen nem ritkán sodród-
nak el szülőmegyéjükből, szülővárosukból messzebb fekvő településekre a közalkalmazottak és szabadfoglalkozásúak és a rendszerint munkásságuk zárószakaszának színhelyén maradó nyugdíjasok is. Igen magas ez az arány a házi cselédeknél; mégpedig főleg azért, mert fővárosunk háztartási alkalmazottai nagy számmal kerülnek fel egyes Pest megyén (vagyis az „ugyanazon“ megyén) kívüli, közlekedéscsodrajzilag azonban tulajdonképpen közel fekvő törvényhatóságokból (pl. Fejér megyéből); az, hogy a véderő csoportjában ennél még magasabb hányadost találunk, magyarázatra e foglalkozási kategória különleges jellege miatt nem szorul.

Az elszakított terület egyes részei szerint is jellegzetesek a különbségek: az erdélyi részekről származók aránya pl. a közszolgálat, véderő és nyugdíjas kategóriában szökik magasra, átlagos arányszámuknak több mint (ill. közel) háromszorosára, míg felvidéki születésű a nyugdíjasok között még ennél is több akad; az ipar-forgalomban szintén az egykori cseh-szlovákiai rész szülötteinek a százaléka a nagyobb.

A 2. sz. tábla a két nem megkülönböztetésével is bemutatja a foglalkozás és származási hely kombinációja alapján nyert főeredményeket. A már tárgyalt adatoknak a férfiak és nők rétegére való szétbontása új árnyalatokkal gazdagítja az eddigi megfigyeléseket. A végső eredmény szerint — mint azt már az 1. sz. tábla mutatta, —

Érdemes feljegyezni a trianoni Magyarország összes szülötteinek számosságában mutatkozó két végletet. Az östermelés csaknem teljesen idevalósiakból tevődik össze: trianoni magyarországi születésű elemének arányszáma 97,6%, míg a közszolgálatnál és a nyugdíjasoknál kimutatott megfelelő arányt — 74,4, ill. 75,2% — ettől már igen hatalmas úr választja el. Az utóbbi két foglalkozási ágazatban nagy az elszakított területről idevergődöttek aránya is: minden 4—5. közalkalmazottnak (ideértve a szabadpályán elhelyezkedetteket is), valamint ugyancsak minden 4—5. nyugdíjasnak a trianoni határokon kívül fekvő anyaországi részekről ríngatták a bölcsőjét. Nem kevésbé jellegzetes, hogy a véderő, a kereskedelem és a közlekedés kategóriáiban is sok elszakított területről származót találunk; a bányászok, iparosok, napszámosok és házi cselédek közt viszont elcsatolt részről való jóval kevesebb akad, a leginkább szülőfalujukhoz kötött agrárfoglalkozásúaknál meg éppen sárgával ritkaságszámba megy.

a kereső nők kisebb lélekszámú rétege látszik mozgékonyabbnak. A részletadatok viszont arra utalnak, hogy a szülőhelyükön megszámlált férfiak aránya a bányászat és a közlekedés, valamint a házi cselédség kivételével minden csoportban alacsonyabb, mint a nőké.

Külön figyelmet érdemel a házicseléd kategória; férfi háztartási alkalmazott ugyanis alig van, a kereső nőknek ellenben 15·6%-a tartozik ide. Mint már említettük, e roppant mozgékony — $\frac{4}{5}$ részben szülőhelyétől távol szolgáló — réteg nagy számbeli súlyánál fogva a férfiakénál mélyebbre szorítja le a nők körében a helybeli születésűek százalékát. A férfinépességben is van ugyan hasonlóan, sőt még nagyobb mértékben a szülőhelyről (részben csak átmenetileg) elszórtakból álló tömeg: a véderő rétege; ennek sorában mindössze 11·8% a helybenszületett; ez a hányados azonban nem igen jut kifejezésre az egész kereső férfilakosság megfelelő arányszámában, miután a produktív munkát kifejtő férfiaknak csak 1·4%-a jut ide.

Ez a két foglalkozási főcsoport képviseli a minimum oldalán a legnagyobb szélsőségeket. Egyébként az egyes foglalkozási ágakon belül a férfi és női lakosságra vonatkozó arányszám az átlag: az egész népesség megfelelő százaléka körül helyezkedik el, nem túl nagy, de elég jellegzetes különbségekkel (a nagyobb kilengéseknek a kis abszolút számok miatt rendszerint nincs különösebb értékük). Mindenesetre említést érdemel, hogy a két legszélsőbb adat — az őstermelés kereső nőinél 75·9, a véderőhöz tartozó kereső férfiaknál 11·8% helybeli — messzebb van egymástól, mint az egész népesség adatsorában látható két szélső érték. De egyedül a férfinépességre vonatkozó adatsorban is nagyobb a különbség (a máshonnan származókat egyes góccokon felhalmozó katonaság helybenszületettjeinek minimális százaléka miatt) a maximum és minimum közt, mint amekkora eltérést a nők arányszámozslópában látunk. Ha viszont a két, szinte abnormisan mozgékony réteget, a véderőt és a házicselédet figyelmen kívül hagyjuk, a helybeli születésűek sorában a nők arányszám-skálája mutatkozik a szélsőségesebbnek. Az összeírás helyének megyéjében születettek száma a nők közt (a nyugdíjas kategóriától eltekintve) viszonylag egy árnyalattal kisebb, mint a férfiak sorában. Nem szabad azonban elhanyagolni azt a körülményt, hogy ez az arányszám az eltartottak sorában éppen a nőknél ugrik magasra, a szomszéd falvakból hozott feleségek nagy száma miatt. Arányszámuk érthető okokból kirívóan magas a női házi cselédnél;¹⁾ a férfiak adatsorozatjaiban ez a hányados a k. m. n. napszámosoknál — de valamivel kevésbé — ütközik ki. Mindig zavaró azonban az a tény,

hogy a kereső nők száma a dolgozó férfiakéhoz viszonyítva igen alacsony; ez az adatsorok összehasonlíthatóságát is befolyásolja. Távolabbról beszármazott pl. viszonylag a férfiak közt van kevesebb, de csak a házi cselédség zavaró tényezője miatt, mert az őstermelésnél, az ipar-forgalomnál, a közalkalmazottaknál, a nyugdíjasoknál s a k. m. n. napszámosoknál — tehát a népesség zöménél — ennek ellenkezőjét látjuk. A két nem adatainak szétválasztása alapján is jól megfigyelhető, hogy a kultúrrétegben kevés helybeli születésű mellett a közlekedésről odavándoroltak száma is szerény, míg a nagyobb távolságú vándormozgásban résztvevők lényegesebb kiemelkedőbb (az állami és szellemi élet központjába, Budapestre gravitálásnak is lehet része ebben); az őstermelésnél viszont az utóbbiak képviselése szinte eltörlődik. Jellemző még, hogy a közszolgálat és a szabadfoglalkozások körében és a nyugdíjasok sorában kimutatott férfinépesség közel egy negyede, 22—23%-a a Trianonban elrabolt területek sarja (a nőknél ez az arányszám csaknem pontosan 20%). Ezzel szemben az őstermelő népesség kereső női, sőt férfiai közt egészen parányira zsugorodik a megszállott részekről idehúzódtak aránya.

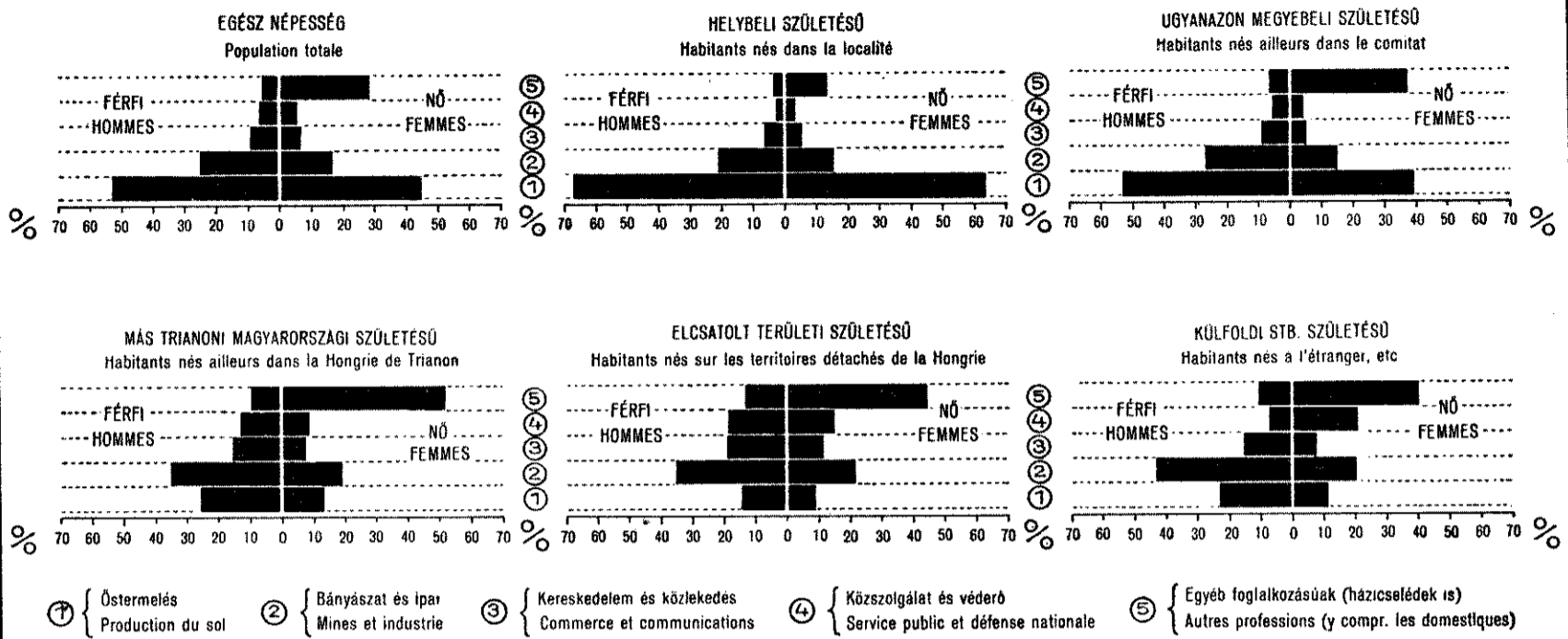
Az egyes elszakított területrészekről foglalkozási összetétel dolgában eléggé elütő réteg származott be a trianoni Magyarországra. A Romániának ítélt rész születettei (férfiak) közt például különösen sok a tisztviselő és katona; a volt cseh-szlovákiai földdarabról pedig főleg több nyugdíjas férfi és nő szakadt ide, mint arányszám-alapon várni lehetett volna. Külföldi születésűt nem írtak sokat össze szerte az országban; aránylag elég nagy a százalékuk a bányászat és kohászat keresői (főleg a kisszámú kereső nők) közt s a mindkét nembeli nyugdíjasoknál, kivált pedig a közszolgálati és szabadfoglalkozású nőknél; az utóbbiak között 7·4%-ra szökken százalékuk az idegenből idekerült nevelőnők, nyelvtanárnők nagyobb száma miatt.

Strukturális szempontból tanulságosan jelentkezik az eltérések, ha a születési hely egyes területi csoportjait vesszük vizsgálat alá és a bennük felhalmozódott népesség foglalkozási tagozódásának jelzőszámain tekintünk végig (l. 3. sz. tábla). A helybeli születésűeknek például kb. $\frac{2}{3}$ -a (a férfiaknál valamivel még ennél is nagyobb része) volt 1930-ban őstermelő. Az agrárarány a vándorlási távolságok emelkedésével párhuzamosan szinte meglepő szabályszerűséggel csökken az előbb említett 66%-os hányadosról a keresőknek kb. felére az ugyanazon megyebeliéknél, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ -ére a más megyében születetteknél és $\frac{1}{8}$ -ára az elszakított területről származottaknál. (A Horvát-Szlavonországokban születettek agrár-arányszáma a kis abszolút

¹⁾ A férfi háztartási alkalmazottaknál is magas a százalék, az abszolút szám azonban jelentéktelen.

A KERESŐ NÉPESSÉG SZÁZALÉKOS FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA SZÜLETÉSI HELY SZERINT 1930-BAN.

RÉPARTITION PAR PROFESSIONS DE LA POPULATION ACTIVE, SUIVANT LE LIEU DE NAISSANCE, EN 1930 (%)

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

szám miatt nem jellemző, míg a külföldi születésűek arányát az Amerikából visszajött földművesség leszármazottain kívül különösen a bolgár-kertészek növelhették elég magasra.) Meglehetősen hullámzó a mezőgazdák százaléka az elcsatolt területi születésűek közt is: a Jugoszláviához és a volt Ausztriához csatolt részeken születettek közül átlagon felüli, egyébként az átlagon alul maradó az őstermelők (alacsony) hányadosa. A *bányászat* és *kohászat* aránya a külföldi születésűeknél lép kissé az előtérbe; az *ipar* keresőinek az aránya aszerint nő, hogy az összeírás helyétől minél távolabb fekvő születéshely kategória adatait szemléljük; többé-kevésbé ez vonatkozik a *kereskedeleme*re és a *közlekedésre* is. A *közszolgálati* és *szabadfoglalkozásúak* és a *nyugdíjasok* aránya az elszakított területen születettek táborában ugrik a legmagasabbra (minden 6—7. elcsatolt területről származó egyén a közszolgálatban, vagy szabad életpályán helyezkedett el, természetes következményeképpen annak, hogy elsősorban a trianoni határon túli tisztviselőtársadalmat sujtotta a kiutasítás-kiüldözés). Viszonylag legtöbb a *házi cseléd* a távolabbi megyékben és a kislétszámú külföldön születettek népességi csoportjában. Érdekes még azt is feljegyezni, hogy az őstermelő réteg csak a helybeli születésűek közt alkotja az abszolút, a vármegye más községeiben születetteknek pedig a relatív többséget; a születési hely többi területi csoportjában az iparforgalomé a viszonylagos

elsőség.¹⁾ A Cseh-Szlovákiához és a Romániához csatolt területen születettek sorában az őstermelők arányát a közszolgálatbelieké, sőt a nyugdíjasoké is elég jelentősen meghaladja.

A 3. táblában sorakozó adatoknak a két nem szerint elkülönített vizsgálata is tanulságos és szükséges. E tekintetben elég a házi cselédek kiugró adatára utalni (szembetűnően mutatja különlegesen nagy számbeli jelentőségüket a grafikon felső hasábjainak kinyúlása a nők oldalán). Míg ugyanis a férfilakosság körében az arányszámok általában az egész népességnél látott százalékokhoz hasonlóan alakulnak, a nők születéshely kategóriáiban a foglalkozások részesedési arányszámainak nagysága főként attól függ, hogy mekkora az illető csoportban a háztartási alkalmazottak szerepe. A helybeli szülötteknél például minimális, az azonos megyebeliéknél viszont $\frac{1}{4}$ -re, a trianoni ország távolabbi részeiről beszármozottaknál pedig $\frac{1}{3}$ -ra emelkedik ez a hányados; az utóbbi kategóriabeli nőknél az őstermelő foglalkozásúak aránya mindössze 13,6%. Még az elszakított területről és a külföldről jött házi cselédek százalékát sem lehet lekicsinyelni; az őstermelés körében foglalkoztatott ily származású nőket mindenesetre meghaladja. Az iparforgalmi foglalkozásúak hányadosa is miattuk alacsonyabb a várhatónál. A ipart űző nők százaléka az ugyanazon megye-

¹⁾ Az Olaszországhoz és Lengyelországhoz csatolt területen születettek kis lélekszámú tömbjében az ipar-forgalom aránya az 50% fölé emelkedik.

beli születésűek sorában kisebb, mint a helybenschülötteknél, holott a kereső férfiaknál ennek pontosan a megfordítottját lehet észlelni.¹⁾ A megszállt területen született nyugdíjasok közt a nőknél szembezőkően magas arányszámot látunk,²⁾ a férfiaknál viszont az elszakított területekről való köztisztviselők és szabad foglalkozásúak százaléka magaslik kissé ki. A külföldi születésű nők adatsorában viszonylag szintén a nyugdíjasok százaléka magas (a házicselédéké és közszolgálati stb. foglalkozásúaké mellett), a külföldi születésű férfiak közt pedig iparforgalmi foglalkozásúak akad különösen nagy számban. Ez a pár példa a táblából kiolvasható sajátosságokról természetesen csak ízelítőt ad.

Arról, hogy a nők aránya foglalkozásonként, a születéshely egyes kategóriáin belül hogyan alakul, az alábbi összeállítás nyújt vázlatos képet:

Foglalkozási főcsoport	A helybeli	Az ugyanazon megyébéli	A más trianoni magyarországi	Az elszakított területi	A horvát-szlavonországi	A külföldi	Az összes kereső népességből
	születésű keresők közül						
	n ó % - b a n						
Óstermelés	24·4	21·2	17·4	19·0	24·0	18·7	23·2
Bányászat és kohászat	1·0	1·2	2·1	2·7	—	2·2	1·5
Ipar	20·7	17·4	18·0	19·6	18·5	21·7	19·4
Kereskedelem és hitel .	28·2	24·8	20·8	23·1	24·0	25·2	24·9
Közlekedés	7·3	7·1	7·8	10·7	9·8	9·3	7·9
Bányászat, ipar és forgalom együtt	20·5	17·0	17·1	19·2	18·1	20·9	18·9
Közszolgálat és szabadfoglalkozások	33·5	27·1	26·7	27·2	35·0	70·0	30·2
Véderő	—	—	—	—	—	—	—
Napszámos k. m. n.	36·8	33·4	29·6	39·1	33·5	27·2	34·4
Nyugdíjasok, tőkepénzesek	45·5	43·7	39·6	40·7	50·8	53·8	42·7
Házi cselédék	93·2	93·8	95·5	93·3	91·3	93·7	94·2
Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak	48·4	57·9	68·8	72·4	72·0	72·2	60·7
Összesen	25·6	26·9	28·6	28·0	28·0	36·6	26·7

A 3. sz. tábla a két nem foglalkozási struktúrájának elütőségét hangsúlyozta erősebben; a fenti összeállítás emellett a nők (és egyben a férfiak) vándorlási hajlamában és mozgási lehetőségében foglalkozásonként észlelhető különbségekre is világot vet.

A törzsökös és az elvándorolt lakosság arányának foglalkozási főcsoportonkénti vizsgálatához hasonlóan rendkívül tanulságosnak ígérkezik a foglalkozási viszony, vagyis a társadalmi rétegződés és a szüle-

¹⁾ Ehhez az is hozzájárul, hogy önállóvá (pl. özvegyi jogon, vagy mint varrónő) inkább a helybenschülött nő válik s az ipar is legszívesebben helybeliekből szedi meglehetősen fiatalos női segédszemélyzetét.

²⁾ Ez részben a nők hosszabb élettartamának is lehet következménye.

tés helye közti összefüggések tanulmányozása. A belső népáramlást mozgóató rúgók szövevényébe a statisztika lámpása talán éppen az idevágó adatok alapján világít bele a legmélyebben. A 4. sz. tábla a nemek megkülönböztetésével itt is kétféle viszonyításban: az egyes társadalmi rétegekhez sorozottaknak a születéshely főcsoportjai szerinti való tagolásával és viszont: az utóbbi főcsoportokban összevont lakosság foglalkozási viszony szerinti megoszlásával tárja elő az idevágó tapasztalatokat.

A különbségek jelentős és jellegzetes volta az első viszonyításból is szembetűnik és szoros összefüggésben van azzal, hogy az egyes társadalmi rétegek részleteikben mily foglalkozási alcsoportokhoz tartozókból tevődnek össze.

A helybeli születésűek aránya például a mezőgazdaság és kertészet segítő családtagjainál a legmagasabb (86·6%); segítő családtagja csak önállóknak (birtokosnak, bérlőnek) lehet,¹⁾ akit — és egyben segítő családtagját is — földje rendszerint a szülőhelyhez láncol. A földtulajdonosok és haszonbérlők nagy száma miatt természetesen az önállók körében is elég magas (62·1%) a törzsökös elem aránya; hiszen még a nem agrárfoglalkozású önállók közt sem ritka a szülőhelyen maradás vagy a tanulmányok és gyakorlati évek elvégzése után odahaza való végleges megtelepedés, mégpedig nem egy esetben vagyoni okokból (üzletnek is helyet nyújtó háztulajdon, örökölt iparüzem vagy bolt, jobb hitellehetőségek stb.), valamint pl. a vevőkörnek a megszokott környezetben könnyebben biztosítható volta miatt is. A részben a fiatalosabb korösszetétel következtében is mozgékonyabb segédszemélyzet sorában már csak 45·8%-os a helybeli születésűek aránya, a tisztviselőknél meg mindössze 30·7%-ra rúg. Az utóbbiak kifejezetten városias kategóriát alkotnak s körükben a hivatali beosztással kapcsolatos lakóhelyváltoztatás sem ritka; egyébként is ez a réteg a városi „vonzóerő” révén jelentős mértékben másfelől, részben a vidékről frissül fel. A falusi munkaerőfeleslegnek a bánya- és iparvidékekre (és ismét erős mértékben a városokba) húzódása, továbbá a mezőgazdasági munkás- és cselédreteg munkavállalási okokból szakadatlanul folyó vándoráramlása folytán a segédszemélyzet

¹⁾ Földműves napszámosnak, mezőgazdasági munkásnak a munkában résztvevő családtagját nem segítő családtagnak, hanem külön keresőnek mutatja ki a népszámlálás.

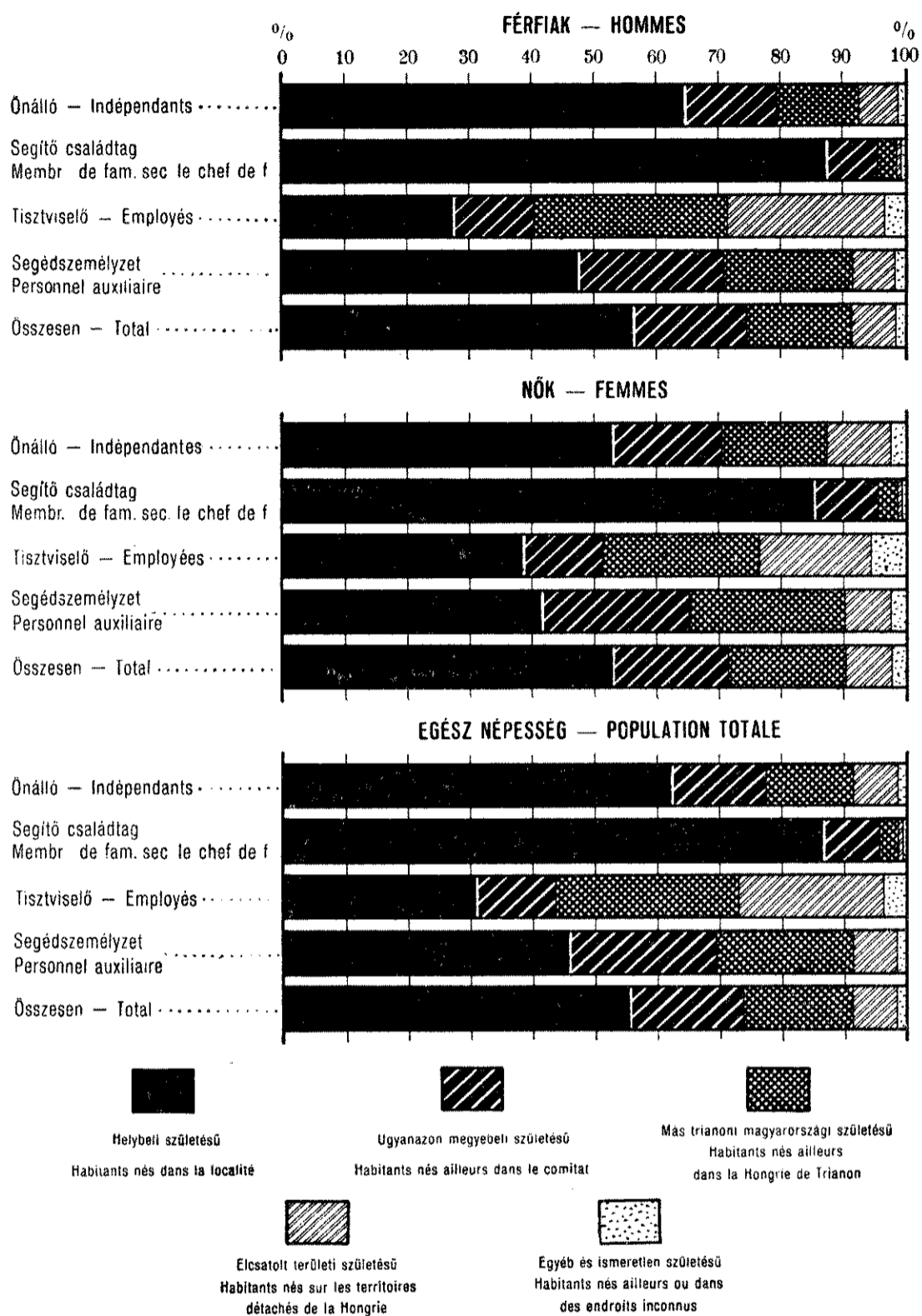
Foglalkozási főcsoport Grandes catégories de professions	H a b t a n t s n é s														Összesen Total
	Helybeli dans la localité	sur le territoire annexé à										Együtt elesatolt területi au total sur les territoires détachés de la Hongrie	Horvát- szlavonorsági en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen, — à l'é- tranger, y compr. ceux dont le lieu de natss. est inconnu	
		Ugyanazon megyebeli dans le comitat où était cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyar- országi au total dans la Hongrie de Trianon	csatolt területi										
					Ausztriához l'Autriche	Cseh-Szlovákiához la Tchéco-Slo- vaquie	Lengyelországhoz la Pologne	Romániához la Roumanie	Jugoszláviához la Yougoslavie	Olaszországhoz l'Italie	s				
Önálló + segítő családtag ¹⁾ — <i>Indépendant. et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	58.2	35.6	27.0	47.2	37.4	37.1	7.7	34.4	40.5	20.2	36.4	30.9	32.4	46.0	
Segédszemélyzet + segítő cstag ¹⁾ <i>Personnel auxiliaire et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	69.1	71.0	66.7	69.0	51.8	49.1	76.9	48.6	46.2	52.3	48.7	64.5	52.8	67.2	
c) Egész népesség (férfi és nő együtt). — <i>Population totale (masc. et féminine).</i>															
a) Szám szerint. — <i>En nombres absolus.</i>															
Önálló — <i>Indépendants</i>	760.758	190.125	168.771	1,119.654	2.108	39.671	9	33.037	14.291	149	89.265	2.653	13.871	1,225.443	
Segítő családtag ¹⁾ — <i>Membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	464.661	49.219	16.325	530.205	174	1.109	—	1.269	1.094	14	3.660	518	2.310	536.693	
Tisztviselő — <i>Employés</i>	77.704	32.843	74.166	184.713	1.169	24.067	17	25.216	7.964	332	58.765	1.375	8.182	253.035	
Segédszemélyzet — <i>Personnel auxil.</i>	908.019	470.462	430.978	1,809.459	3.392	60.879	24	55.207	18.926	661	139.089	7.866	27.657	1,984.071	
Együtt — <i>Ensemble</i>	2,211.142	742.649	690.240	3,644.031	6.843	125.726	50	114.729	42.275	1.156	290.779	12.412	52.020	3,999.242	
Önálló + segítő családtag ¹⁾ — <i>Indépendants et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	1,225.419	239.344	185.096	1,649.859	2.282	40.780	9	34.306	15.385	163	92.925	3.171	16.181	1,762.136	
Segédszemélyzet + segítő cstag ¹⁾ <i>Personnel auxiliaire et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	1,372.680	519.681	447.303	2,339.664	3.566	61.988	24	56.476	20.020	675	142.749	8.384	29.967	2,520.764	
b) Az illető foglalkozási viszony kategóriáiba tartozók %-ában — <i>En % de la population de la catégorie de qualité d'emploi</i>															
Önálló — <i>Indépendants</i>	62.1	15.5	13.8	91.4	0.2	3.2	0.0	2.7	1.2	0.0	7.3	0.2	1.1	100.0	
Segítő családtag ¹⁾ — <i>Membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	86.6	9.2	3.0	98.8	0.0	0.2	—	0.3	0.2	0.0	0.7	0.1	0.4	100.0	
Tisztviselő — <i>Employés</i>	30.7	13.0	29.3	73.0	0.5	9.5	0.0	10.0	3.1	0.1	23.2	0.6	3.2	100.0	
Segédszemélyzet — <i>Personnel auxil.</i>	45.8	23.7	21.7	91.2	0.2	3.1	0.0	2.8	0.9	0.0	7.0	0.4	1.4	100.0	
Együtt — <i>Ensemble</i>	55.3	18.6	17.2	91.1	0.2	3.1	0.0	2.9	1.1	0.0	7.3	0.3	1.3	100.0	
Önálló + segítő családtag ¹⁾ — <i>Indépendants et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	69.5	13.6	10.5	93.6	0.1	2.3	0.0	2.0	0.9	0.0	5.3	0.2	0.9	100.0	
Segédszemélyzet + segítő cstag ¹⁾ <i>Personnel auxiliaire et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	54.5	20.6	17.7	92.8	0.1	2.5	0.0	2.3	0.8	0.0	5.7	0.3	1.2	100.0	
c) A születési hely kategóriáin belül %-ban. — <i>En % de la population de la catégorie de lieux de naissance.</i>															
Önálló — <i>Indépendants</i>	34.4	25.6	24.5	30.7	30.8	31.6	18.0	28.8	33.8	12.9	30.7	21.4	26.7	30.7	
Segítő családtag ¹⁾ — <i>Membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	21.0	6.6	2.3	14.6	2.5	0.9	—	1.1	2.6	1.2	1.3	4.2	4.4	13.4	
Tisztviselő — <i>Employés</i>	3.5	4.4	10.7	5.1	17.1	19.1	34.0	22.0	18.8	28.7	20.2	11.1	15.7	6.3	
Segédszemélyzet — <i>Personnel auxil.</i>	41.1	63.4	62.5	49.6	49.6	48.4	48.0	48.1	44.8	57.2	47.8	63.3	53.2	49.6	
Együtt — <i>Ensemble</i>	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
Önálló + segítő családtag ¹⁾ — <i>Indépendants et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	55.4	32.2	26.8	45.3	33.3	32.5	18.0	29.9	36.4	14.1	32.0	25.6	31.1	44.1	
Segédszemélyzet + segítő cstag ¹⁾ <i>Personnel auxiliaire et membres de famille secondant le chef de famille¹⁾</i>	62.1	70.0	64.8	64.2	52.1	49.3	48.0	49.2	47.4	58.4	49.1	67.5	57.6	63.0	

¹⁾ Csak a mezőgazdaság és kertészet körében összeírt segítő családtagok. — ¹⁾ Seulement dans l'agriculture et dans l'horticulture.

helybeli törzsének a hányadosa sem emelkedik — mint láttuk — túlságosan nagy mértékben a tisztviselők fölé. Statisztikai tagolásaink során a multban a *segítő családtagok a segédszemélyzet tételébe foglaltattak*, holott, mint az imént is említettük, ebben a néptömegben csupán *önállóknak* kisegítő keresőtevékenységet folytató s így rendszerint az önállók alapjellemtvonásait tükröző *hozátartozói* foglalnak helyet. E zavaró körülmény miatt a multban szokásos gyakorlatnak is megfelelő, de egyben a helyesebb tagolás szükségességére is figyelemmel kétféle módon: a segítő családtagoknak mind a segédszemélyekkel, mind az önállóakkal való egybefoglalása alapján is kiszámítottuk a megfelelő adatsorokat: az előbbi módon nyert arányszám (54.5% helybeli születésű) semmitmondó, mert különböző tulajdonságú, elűtő vándorhajlamú néprétegeket vegyít egybe; az utóbbi összevonás a szülőhelyen megtelepülteknek 69.5%-os arányával a viszonyokról már hűségesebb képet ad, hiszen pl. a kisbirtokosság a föld megmunkálásában tevékenyen résztvevő leszármazottakkal együtt alkot földhözkött, többnyire a szülőfaluhoz fűzött elemet. A születéshely *többi kategóriája: az ugyanazon megyebeliek, a más trianoni magyarországiak, az elszakított területről valóak és a külföldről beszármazottak* csoportja területileg mintegy övezetszerűen öleli körül a szülőfalut. Az e kategóriabeliek aránya a *segítő családtagok* közt szerény és a távolság növekedésével csökken. Ez a csökkenés az *önállók* adatsorában is látható, de jóval elmosódottabban, mégpedig azért, mert sorukban a már valamivel több mozgási lehetőséggel bíró nem agrár-elem is nagyobb számmal foglal helyet. Még enyhébb különbséget mutat a helybeli szülöttek arányához mérve az ugyanazon

**A KERESŐ NÉPESSÉG TÁRSADALMI RÉTEGENKINT (A FOGLALKOZÁSI VISZONY ALAPJÁN)
SZÜLETÉSI HELY SZERINT %-BAN 1930-BAN.**

POPULATION ACTIVE EN 1930, PAR COUCHES SOCIALES (SUR LA BASE DE LA QUALITÉ DE L'EMPLOI)
ET SUIVANT LE LIEU DE NAISSANCE (%)

M. St. Sz. 1940

R. H. de St. 1940.

megyebeli és a más magyarországi születésűek százaléka a *segédszemélyzetnél*. Ellenben a *tisztviselők* közt az összeírás helyének megyéjében született egyén aránylag csak kis számban akad; annál több viszont köztük a más magyarországi (a köz- és magántisztviselői kar erős budapesti koncentrációja, az értelmiségi elemnek a szélrózsa minden irányból fővárosunk felé áramlása lehet a főokozója ennek). A Trianonban *elcsatolt területről* származó egyének a tisztviselő-társadalomban halmozódnak fel — mint ismeretes — igen nagy számban: *csaknem minden negyedik tisztviselőnek az elszakí-*

tott részeken van a szűkebb pátriája. Különösen az erdélyi születésűek százaléka felülően nagy, hiszen a tábla szerint tíz tisztviselő közül legalább egy e nagy történelmi multú országrésznek a szülötte. A *külföldiek* aránya is a tisztviselőknél a legszembetűnőbb.

Nem egyhangú a *férfiak és a nők arányszám-sorának* az alakulása sem. A *nőtisztviselők* közt pl. több a helybeli szülött (részben a családi körből ki nem szakadó és éppen talán a családi kapcsolatok révén is könnyebben álláshoz jutó fiatal női alkalmazottak ezek) és aránylag kevés az elszakított területi; a *férfitisztviselők* sorában ellenben az utóbbiak aránya észrevehetően magasabb. A tisztviselőktől eltekintve a helybenschülött nők százaléka a 4. sz. tábla kategóriáinak mind-egyikében alacsonyabbak, mint a helybeli születésű férfiaké. Szembetűnően több viszont a külföldről való a tisztviselői kategóriába sorozott nőknél (túlnyomóan a nyelvtanárnők jelentős száma miatt). Magasabb még a nők százaléka az ugyanazon megyebeli önállók közt (e tételben természetesen a kereső foglalkozást kifejtő feleségek is benne-foglaltatnak) és az ország távolabbi törvényhatóságaiban született segédszemélyek közt (kétségtől a messzebről jött házcseledek idetartozása miatt).

Ha már most a táblának a *második viszonyításból* nyert adatain szaladunk végig, akkor mindenekelőtt azt látjuk — szoros összefüggésben a fenti megállapításokkal, — hogy az átlag 13·4%-nyi segítő családtag-kategória aránya a helybeli születésűeknél 21·0%-ra duzzad, a születési hely többi területi csoportjában viszont szinte a minimumra csökken. A *helybeli születésűek* közt viszonylag sok az önálló (34·4%, holott az egész népességben arányszámuk csak 30·7%); az *ugyanazon megyebeliek* közt a segédszemélyek aránya a domináló (63·4%, míg népességi hányadosuk 49·6%); ez tűnik ki a *távolabbi törvényhatóságokból származottak* táborát illetően is, azzal azonban, hogy itt a segédszemélyzet igen nagy (62·5%-os) részesedése mellett a tisztviselőknél népességi arányukat (6·3%) erősen meghaladó százaléka (10·7%) is figyelniük kell. Viszonylag még feltűnőbb, hogy az *elcsatolt terület* sarjainak tömegében a tisztviselő arány (20·2%) nem marad messze az önállókétól (30·7%) és a segédszemélyzetéhez (47·8%) mérten sem le-kicsinylendő. Ezeket a tanulságokat a 4. sz. tábla *abszolút számsorai* is megerősítik. A *két nem szerint is tagolt adatokból* kitészően a helybeli születésű férfiak közt figyelemreméltóan sok az önálló, míg a nőknél a segítő családtagok hányadosa a helyben és az összeírási vármegyében szülöttekre vonatkozó számoszlopban ugrik

magasra. Társadalmi életünkre is *jellemző módon tér el a férfiak és nők aránya* a foglalkozási viszony és születéshely kombinációja alapján meghatározott kategóriákban; ez tűnik ki az alábbi összeállításból, mely arra vet fényt, hogy az egyes népesség-csoportokban *mekkora a nők képviselete:*

		A kereső nők aránya (%)				
		a helybeli	az ugyanazon megyebeli	a más magyarországi	az elcsatolt területi	az egész
		születésű				
		kereső népességben				
az önállók a tisztviselők a segédszemélyzet (és segítő-családtagok)	} körében	19·1	25·3	27·6	31·4	22·4
		28·5	27·2	25·8	27·8	28·4
		37·5	29·6	29·5	23·2	30·0

Hármas kombinációban — a foglalkozási főcsoport, foglalkozási viszony és születési hely egybevetésében — természetesen még jobban kiütözköznek a már jelzett sajátosságok. Az 5. tábla idevonatkozóan az egész népesség megoszlási százalékait tárja elő, tehát a két nem elütő vándormozgásával kapcsolatos egyes árnyalatokat elmossa, elsimítja; a *lényegét azonban elég jól jellemzi*. Elsősorban a *helybeli születésűek* hányadosának alakulását érdemes figyelemmel kísérni, mert az egyes foglalkozási-társadalmi ágakban erősebb, másutt gyengébb vándormozgás gyakorisági fokát ez az egyetlen adat is kellőképpen megrögzíti. Figyelemreméltó például, hogy *minden foglalkozási főcsoport tisztviselő rétegében igen vékony a bennszülött elem*; azonban képviselete *észrevehető eltéréseket is elárul*. Gazdasági tisztviselő pl. csak egészen ritkán származik az összeírás helyéről, ami igen érthető, ha arra gondolunk, hogy uradalmak majorságain és faluszerte nincs meg a közvetlen utánpótlás lehetősége s a gazdasági tisztviselőre csak máshonnan fogadható fel. A bányászat és kohászat tisztviselőrétegénél nagyban-egészben hasonló a helyzet, a tisztviselői minősítésű közalkalmazott elem pedig szolgálati okokból szakad el igen gyakran szülőhelyétől és cserélgeti lakóhelyét. Az iparnak és a kereskedelemnek tisztviselői pozíciót betöltő munkaerői közt viszont már észrevehetően több a helybeli, nyilvánvalóan azért, mert ez a réteg meglehetősen városias, „budapesties” s könnyebben egészülhet ki a magasabbfokú iskolázás és szakképesítés, s az összeköttetésszerzés, elhelyezkedési lehetőség terén is előnyösebb helyzetben lévő idevalósi, hely-

5. A keresők foglalkozási főcsoportok, foglalkozási viszony és születési hely szerint %/o-ban 1930-ban.
Population active en 1930 ; par grandes catégories de professions, suivant la qualité de l'emploi et le lieu de naissance (%).

Foglalkozási főcsoport, foglalkozási viszony Grandes catégories de professions et qualité de l'emploi	H a b i t a n t s n é s													Összesen Total	
	Helybeli dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans le comitat ou état cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi au total dans la Hongrie de Trianon	sur le territoire annexé à						Együtt elcsatolt területi au total sur les territoires détachés de la Hongrie	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen - à l'é- tranger, y compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu		
					Ausztriához l'Autriche	Cseh-Szlovákiához la Tchéco-Slo- vaquie	Lengyelországhoz la Pologne	Romániához la Roumanie	Jugoszláviához la Yougoslavie	Olaszországhoz l'Italie					
					csatolt területi										
s z ü l e t é s ü															
Östermelés — Production du sol															
Önálló — Indépendants	80.3	13.2	5.0	98.5	0.1	0.4	—	0.4	0.4	0.0	1.3	0.0	0.2	100.0	
Segítő családtag ¹⁾ — Membres de fa- mille secundant le chef de famille ¹⁾	86.6	9.2	3.0	98.8	0.0	0.2	—	0.3	0.2	0.0	0.7	0.1	0.4	100.0	
Tisztviselő — Employés	15.7	15.2	40.6	71.5	1.0	11.1	—	9.6	3.0	0.1	24.8	0.6	3.1	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	55.2	28.2	12.8	96.2	0.1	1.1	0.0	1.2	0.5	0.0	2.9	0.3	0.6	100.0	
Együtt — Ensemble	72.0	18.0	7.6	97.6	0.1	0.6	0.0	0.7	0.4	0.0	1.8	0.2	0.4	100.0	
Bányászat és kohászat Mines et métallurgie															
Önálló — Indépendants	13.3	26.7	43.3	83.3	—	3.3	—	—	3.4	—	6.7	—	10.0	100.0	
Tisztviselő — Employés	26.5	10.9	28.8	66.2	0.2	13.7	—	10.5	3.3	0.3	28.0	0.4	5.4	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	47.4	21.4	20.5	89.3	0.1	4.0	—	2.6	0.4	0.0	7.1	0.3	3.3	100.0	
Együtt — Ensemble	46.7	21.0	20.8	88.5	0.1	4.4	—	2.8	0.5	0.0	7.8	0.3	3.4	100.0	
Ipar — Industrie															
Önálló — Indépendants	44.1	20.8	22.4	87.3	0.3	4.6	—	3.9	1.8	0.0	10.6	0.4	1.7	100.0	
Tisztviselő — Employés	39.7	11.1	26.9	77.7	0.3	7.9	0.0	6.8	2.4	0.1	17.5	0.5	4.3	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	47.0	18.6	22.9	88.5	0.2	4.1	0.0	3.6	1.2	0.1	9.2	0.4	1.9	100.0	
Együtt — Ensemble	45.9	18.8	23.0	87.7	0.2	4.4	0.0	3.8	1.4	0.1	9.9	0.4	2.0	100.0	
Kereskedelem és hitel Commerce et crédit															
Önálló — Indépendants	37.2	17.1	27.0	81.3	0.4	7.6	0.0	5.5	1.9	0.0	15.4	0.4	2.9	100.0	
Tisztviselő — Employés	39.5	11.1	27.5	78.1	0.3	8.1	0.0	7.8	2.6	0.1	18.9	0.6	2.4	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	45.9	15.9	24.9	86.7	0.2	4.9	0.0	4.7	1.3	0.1	11.2	0.5	1.6	100.0	
Együtt — Ensemble	41.0	15.1	26.3	82.4	0.3	6.7	0.0	5.8	1.9	0.1	14.8	0.5	2.3	100.0	
Közlekedés — Communications															
Önálló — Indépendants	60.0	15.8	15.7	91.5	0.1	3.5	—	2.6	0.8	0.0	7.0	0.3	1.2	100.0	
Tisztviselő — Employés	24.8	14.6	31.4	70.8	0.5	10.8	0.0	11.3	3.6	0.2	26.4	1.0	1.8	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	33.3	21.9	31.7	86.9	0.2	5.1	—	4.2	2.0	0.0	11.5	0.6	1.0	100.0	
Együtt — Ensemble	33.9	20.0	30.3	84.2	0.2	6.1	0.0	5.4	2.2	0.1	14.0	0.6	1.2	100.0	
Bányászat és ipar-forgalom összesen Mines, industrie, circulation, au total															
Önálló — Indépendants	42.7	19.6	23.5	85.8	0.3	5.4	0.0	4.3	1.8	0.0	11.8	0.4	2.0	100.0	
Tisztviselő — Employés	36.9	11.7	27.9	76.5	0.4	8.5	0.0	8.1	2.7	0.1	19.8	0.7	3.0	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	45.6	18.7	23.9	88.2	0.2	4.3	0.0	3.7	1.2	0.1	9.5	0.5	1.8	100.0	
Együtt — Ensemble	44.0	18.2	24.2	86.4	0.2	5.0	0.0	4.3	1.5	0.1	11.1	0.5	2.0	100.0	
Közszolgálat és szabadfoglalkozások. Services publ. et professions lib.															
Önálló — Indépendants	30.4	12.0	29.4	71.8	0.3	9.6	0.0	9.6	3.6	0.1	23.2	0.4	4.6	100.0	
Tisztviselő — Employés	25.8	14.6	30.1	70.5	0.5	10.2	0.0	11.5	3.4	0.1	25.7	0.4	3.4	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	31.3	18.9	33.1	83.3	0.3	5.8	0.0	6.0	1.9	0.0	14.0	0.5	2.2	100.0	
Együtt — Ensemble	27.9	15.6	30.9	74.4	0.4	8.8	0.0	9.7	3.0	0.1	22.0	0.4	3.2	100.0	
Véderő — Défense nationale.															
Tiszt és tisztv. — Officiers et fonctionn. .	11.3	5.2	33.6	50.1	1.0	15.3	0.0	21.3	7.6	0.3	45.5	1.2	3.2	100.0	
Altiszt — Sous-officiers	10.9	19.2	47.7	77.8	0.3	5.8	—	11.5	2.9	0.1	20.6	0.6	1.0	100.0	
Legénység és szolgáló — Hommes de troupe et garçons de bureau	13.0	24.2	53.2	90.4	0.2	2.7	—	3.8	1.4	0.1	8.2	0.5	0.9	100.0	
Együtt — Ensemble	11.8	19.5	48.2	79.5	0.4	5.8	0.0	9.5	2.8	0.1	18.6	0.6	1.3	100.0	
Napszámos k. m. n. — Journaliers s. a. i.	44.0	23.3	23.0	90.3	0.2	3.8	0.0	2.7	1.2	0.0	7.9	0.4	1.4	100.0	
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. — Retraités, rentiers, etc.	28.9	17.8	28.5	75.2	0.4	9.9	0.0	8.3	2.9	0.0	21.5	0.4	2.9	100.0	
Házi cseléd — Domestiques	20.5	30.4	38.6	89.5	0.3	3.7	—	2.9	0.9	0.0	7.8	0.4	2.3	100.0	
Egyéb és ismeretlen foglalkozású. Autres professions et professions non décl.															
Önálló — Indépendants	42.2	16.9	26.9	86.0	0.2	5.6	—	4.2	1.6	0.0	11.6	0.3	2.1	100.0	
Tisztviselő — Employés	30.9	8.8	16.9	56.6	0.3	15.6	—	12.5	3.1	—	31.5	0.4	11.5	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	26.7	18.2	36.3	81.2	0.3	7.8	0.0	6.0	1.6	0.0	15.7	0.5	2.6	100.0	
Együtt — Ensemble	33.1	17.6	32.3	83.0	0.2	7.0	0.0	5.3	1.6	0.0	14.1	0.5	2.4	100.0	
Mindössze — Total général.															
Önálló — Indépendants	62.1	15.5	13.8	91.4	0.2	3.2	0.0	2.7	1.2	0.0	7.3	0.2	1.1	100.0	
Segítő családtag ¹⁾ — Membres de fa- mille secundant le chef de famille ¹⁾	86.6	9.2	3.0	98.8	0.0	0.2	—	0.3	0.2	0.0	0.7	0.1	0.4	100.0	
Tisztviselő — Employés	30.7	13.0	29.3	73.0	0.5	9.5	0.0	10.0	3.1	0.1	23.2	0.6	3.2	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil. . .	45.8	23.7	21.7	91.2	0.2	3.1	0.0	2.8	0.9	0.0	7.0	0.4	1.4	100.0	
Együtt — Ensemble	55.3	18.6	17.2	91.1	0.2	3.1	0.0	2.9	1.1	0.0	7.3	0.3	1.3	100.0	

¹⁾ Segítő családtagok a mezőgazdaság és kertészet körében. — ²⁾ Dans l'agriculture et dans l'horticulture.

beli elemekből is. A *segédszemélyzet* helybenszülött részének aránylag egyenletes százaléksorából a közszolgálat és a közlekedés rí ki — könnyen érthető okokból — alacsonyabb százalékkal. Szembeszökően sok a helybeli a földbirtokos réteg szülőfalujához kötöttsége következtében az östermelés önállóinál és még a közlekedés önálló közt is, alighanem főleg a fuvarosipar erősebb lokális-örökléses (részben földtulajdonnal is kapcsolatos) színezete miatt; egyébiránt azonban a helybeli származásúak aránya az önállók sorában valamivel alacsonyabb, mint a segédszemélyzetnél, ami talán arra is utal, hogy az önállósulásig vezető hosszú úton, tehát magasabb kor eléréséig a szakmai képzés és gyakorlat megszerzésével s a tőkegyűjtéssel kapcsolatban a lakóhely megváltoztatása (pl. a községek-ből a városokba húzódás) sem szokatlan jelenség. További jellegzetes arányszámaink szerint *ugyanazon megyebeli* születésű viszonylag sok van a házi cselédeken kívül az östermelés segédszemélyzetében; sőt hányadosuk a k. m. n. napszámos, bányászati és forgalmi segédszemélyzet és ipari önállók rétegében is kissé kiemelkedőbb. A *más megyéből beszármazottak* adatoszlopának a jellegzetesebb kategóriákban meglehetősen egyenletes százalécai közül az östermelés tisztviselőinek aránya szökik erősebben ki (részben ennek a rétegnek élénkebb vándormozgásával összefüggően, részben az alacsony helybeli arányszám visszahatásaként); a véderő idevágó adatai a helyőrségekhez, laktanyákhoz kötött elhelyezkedés miatt különlegesen. Abnormisan sok az *elszakított területi* a közszolgálati és szabadfoglalkozású tisztviselők táborában; de más (pl. a közlekedési) tisztviselői csoportokból, sőt a szabad foglalkozások önálló közt is számosan látták meg a napvilágot az elszakított területen. Már jeleztük fentebb, hogy az *egyes elcsatolt területrészek* nem egyenlően ontották szülőlteiket a trianoni Magyarországra. Hármas kombinációnk adatrengetegében idevonatkozóan sok különös vonás rejtőzik; így az, hogy az östermelés és bányászat tisztviselői közt több volt a felvidéki az erdélyinél; ellenkezőleg, a közlekedés és közszolgálat tisztviselői (és a tisztek is) a Romániának koncként odadobott országdarabról nagyobb számban származtak át a trianoni csonka-területre, mint a Felföldről.

Bevezetőben említettük már, hogy a *születési helyre vonatkozó adatoknak a foglalkozással való egybevetése* a népszámlálás ú. n. *foglalkozás-demografiai tagolása szerint készült el; az 1930. évi adatok tehát száznál több (sőt kb. kétszáz) foglalkozási csoportról állanak rendelkezésre.* Ez a tagolás kissé túl részletes ahhoz, hogy rövid vizsgálódásaink során akár csak fontosabb tanulságaira is rámutathassunk; ezért a 6. sz. táblában *teljes terjedelemben bemutatott eredményeknek csupán néhány legfőbb vonását* ragadjuk ki. A tábla a *férfiak és nők adatait külön közli*, mert a kisebb kategóriákban a két nem adatainak összefoglalása rendkívül megnehezítené a sajátosságok felismerését. Minthogy adataink tulajdonképpen a vándorhajlam, a taszító- és vonzóerő, a lakóhelyváltoztatással karöltve járó foglalkozási átrétegződés nagyobb vagy kisebb foka szempontjából a fentebb már leszögezett tapasztalatokat erősítik meg, ill. azokat továbbszínezik, a számsorokat csak egy-két megjegyzéssel egészítjük ki.¹⁾

Tanulságos mindenekelőtt a *helybeli születésűek arányszámozlopán* végigtekinteni. Itt a *birtokosrétegen belül* az önállók és segítő családtagjaik adataiból kitetszően *minél kisebb birtokkategória felé haladunk, annál nagyobb a helybenszülöttek százaléka* (ettől csak a legkisebb kategóriában mutatkozik enyhe eltérés). A férfiakra vonatkozó adatok szerint a szülőhelyükről könnyen elszakadó²⁾ nagybirtokosok 27·3%-os helybeli arányszáma és a minden szállal az otthoni röghöz tapadó 1—5 kat. holdas törpebirtokosréteg 84·2%-os megfelelő hányadosa közt valóban óriási a különbség. Hasonló a helyzet — egy árnyalattal alacsonyabb fokon — a *bérlőknél* is. Említettük már, hogy a *gazdasági tisztviselőt* hivatása messze elszólitja szűkebb hazájából; de a *gazdasági cselédség* is közismerten meglehetősen mozgékony réteg (különösen a nők közt alacsony a helybeli születésűek aránya), vagy legalább is nem a szülőhelyén telepzik le véglegesen, hanem másutt nyer nem egyszer egész életre szóló elhelyezkedést (a nagyobb birtoktesteken és a parasztgazdaságokban alkalmá-

¹⁾ Ismeretes, hogy más-más tulajdonságú a dunántúli, alföldi, erdélyi stb. népesség; a származás helye tehát minden foglalkozásra reányomja a maga bélyegét. Érdekes lenne ezért a különböző foglalkozásúakat a születési hely törvényhatósága szerint is részletezni; idevonatkozó adatokat a túlságos anyagelaprózódás miatt az 1930. évi népszámlálás nem produkálhatott.

²⁾ A népszámlálás decembervégi időpontja és az a körülmény, hogy a számlálásnak a jelenlévő népesség az alapja, szintén hozzájárulhat ahhoz, hogy egyes kategóriákban a normálnál több a nem helybeli. (Így pl. a magasabb társadalmi állásúak közt, akik közül elég sokan nem lakóhelyükön számláltak meg Szilveszter táján.)

6. A kereső népesség foglalkozási alcsoportok és születési hely szerint 1930-ban.
Population active en 1930, suivant les sous-catégories de professions et le lieu de naissance.

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories de professions		Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin									
		n é e s								n é e s									
		Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total		
születésű %-ban — %								születésű %-ban — %											
I. Őstermelés. — Production du sol.																			
A) Mezőgazdaság és kertészet. Agriculture et horticulure.																			
Birtokos. — Propriétaires.																			
f n a y a	1000 kat. holdon felül plus de 1000 arp. cad.	önálló - indépendants	27.3	13.7	30.7	71.7	16.6	1.2	10.5	100.0	20.7	10.3	45.7	76.7	14.7	—	8.6	100.0	
		segítő cs.-tag - mem-																	
		bres de famil. second.																	
		le chef de famille . .	45.3	13.2	26.4	84.9	9.4	—	5.7	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	200—1000 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	42.0	21.4	22.9	86.3	12.0	0.2	1.5	100.0	32.3	19.0	28.7	80.0	17.1	0.2	2.7	100.0	
		segítő cs.-tag - mem-																	
		bres de famil. second.																	
		le chef de famille . .	58.4	15.0	16.1	89.5	9.5	0.2	0.8	100.0	59.6	8.5	14.9	83.0	12.8	—	4.2	100.0	
	100—200 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	66.8	16.5	11.4	94.7	5.0	0.0	0.3	100.0	53.9	18.8	17.4	90.1	8.9	0.3	0.7	100.0	
		segítő cs.-tag - mem-																	
		bres de famil. second.																	
		le chef de famille . .	74.4	14.8	8.8	98.0	1.8	—	0.2	100.0	65.7	18.6	11.7	96.0	3.4	—	0.6	100.0	
	50—100 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	76.9	13.4	7.4	97.7	2.2	0.0	0.1	100.0	65.1	17.7	12.0	94.8	4.6	0.2	0.4	100.0	
		segítő cs.-tag - mem-																	
		bres de famil. second.																	
	le chef de famille . .	82.9	11.0	4.7	98.6	1.2	—	0.2	100.0	79.9	12.7	5.3	97.9	1.8	—	0.3	100.0		
20—50 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	81.8	11.6	5.2	98.6	1.3	0.0	0.1	100.0	71.3	17.4	8.7	97.4	2.4	0.0	0.2	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	87.2	8.0	3.6	98.8	0.8	0.1	0.3	100.0	84.3	11.1	3.5	98.9	0.8	0.0	0.3	100.0		
10—20 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	83.3	11.5	4.2	99.0	0.9	0.0	0.1	100.0	73.3	17.7	6.9	97.9	1.9	0.1	0.1	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	89.4	7.1	2.5	99.0	0.5	0.1	0.4	100.0	84.9	11.1	2.8	98.8	0.6	0.1	0.5	100.0		
5—10 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	82.5	12.4	4.0	98.9	0.9	0.1	0.1	100.0	73.3	19.3	5.8	98.4	1.4	0.1	0.1	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	89.5	7.3	2.2	99.0	0.4	0.1	0.5	100.0	85.5	10.6	2.6	98.7	0.6	0.1	0.6	100.0		
1—5 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	84.2	11.0	3.8	99.0	0.8	0.1	0.1	100.0	75.0	18.0	5.4	98.4	1.3	0.1	0.2	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	88.7	7.8	2.4	98.9	0.6	0.1	0.4	100.0	86.8	9.3	2.8	98.9	0.6	0.1	0.4	100.0		
1 kat. holdon alul moins de 1 arp. c.	önálló - indépendants	84.0	11.9	3.1	99.0	0.8	0.1	0.1	100.0	81.1	13.9	3.7	98.7	1.0	0.1	0.2	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	86.7	10.1	2.2	99.0	0.6	0.1	0.3	100.0	84.2	11.2	3.4	98.8	0.8	0.2	0.2	100.0		
Birtokos összesen Ensemble des propriétaires	önálló - indépendants	83.1	11.6	4.2	98.9	0.9	0.1	0.1	100.0	74.0	17.9	6.1	98.0	1.7	0.1	0.2	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	88.6	7.7	2.6	98.9	0.6	0.1	0.4	100.0	85.6	10.3	2.9	98.8	0.7	0.1	0.4	100.0		
Bérlő. — Fermiers.																			
ayant pris à bail	1000 kat. holdon felül plus de 1000 arp. cad.	önálló - indépendants	15.9	16.3	49.0	81.2	17.3	0.5	1.0	100.0	18.2	36.4	27.2	81.8	18.2	—	—	100.0	
		segítő cs.-tag - mem-																	
		bres de famil. second.																	
		le chef de famille . .	22.2	11.1	60.0	93.3	6.7	—	—	100.0	—	33.4	33.3	66.7	33.3	—	—	100.0	
	200—1000 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	19.5	28.8	36.3	84.6	13.7	0.1	1.6	100.0	18.8	25.0	40.6	84.4	15.6	—	—	100.0	
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	39.1	28.7	22.9	90.7	9.3	—	—	100.0	35.3	38.3	17.6	91.2	8.8	—	—	100.0		
100—200 kat. hold arp. c.	önálló - indépendants	30.3	31.2	27.1	88.6	10.9	—	0.5	100.0	50.0	8.3	33.4	91.7	8.3	—	—	100.0		
	segítő cs.-tag - mem-																		
	bres de famil. second.																		
	le chef de famille . .	42.6	27.9	24.4	94.9	4.9	—	0.2	100.0	46.6	31.1	16.1	93.8	6.2	—	—	100.0		

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories de professions			Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
			n é e s								n é e s							
			Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
			születésű %-ban — %								születésű %-ban — %							
a) ayant pris à bail	50—100 kat. hold	önálló - indépendants	47.2	28.3	18.6	94.1	5.2	0.2	0.5	100.0	38.0	48.0	8.0	94.0	6.0	—	—	100.0
	" " arp. c.	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	53.7	30.8	12.4	93.9	2.9	—	0.2	100.0	61.8	24.4	11.3	97.5	1.8	0.5	0.2	100.0
	20—50 kat. hold	önálló - indépendants	54.1	28.8	13.9	96.8	2.9	0.1	0.2	100.0	54.2	26.8	16.1	97.1	2.9	—	—	100.0
	" " arp. c.	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	60.7	25.2	12.0	97.9	1.7	0.3	0.1	100.0	66.5	21.1	10.1	97.7	1.8	0.3	0.2	100.0
	10—20 kat. hold	önálló - indépendants	61.1	24.9	11.3	97.3	2.4	0.1	0.2	100.0	56.3	24.8	13.6	94.7	4.8	0.5	—	100.0
	" " arp. c.	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	72.5	16.8	9.4	98.7	1.0	0.1	0.2	100.0	75.0	16.2	7.0	98.2	1.5	—	0.3	100.0
	5—10 kat. hold	önálló - indépendants	68.5	19.5	9.1	97.1	2.6	0.1	0.2	100.0	61.1	26.0	10.1	97.2	2.5	—	0.3	100.0
	" " arp. c.	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	80.3	13.4	4.8	98.5	1.1	0.1	0.3	100.0	78.1	14.6	5.6	98.3	1.6	—	0.1	100.0
	1—5 kat. hold	önálló - indépendants	80.7	12.9	4.8	98.4	1.4	0.1	0.1	100.0	72.5	17.9	6.6	97.0	2.7	—	0.3	100.0
	" " arp. c.	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	85.2	9.7	3.9	98.8	0.8	0.1	0.3	100.0	84.6	10.1	3.8	98.5	1.2	0.1	0.2	100.0
1 kat. holdon alul moins de 1 arp. c.	önálló - indépendants	86.4	8.8	3.1	98.3	1.7	—	—	100.0	80.2	13.2	3.8	97.2	2.8	—	—	100.0	
	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	89.4	5.7	0.7	95.8	4.2	—	—	100.0	81.7	11.8	2.2	95.7	4.3	—	—	100.0	
Bérlő összesen Ensemble des fermiers	önálló - indépendants	67.5	19.6	9.9	97.0	2.7	0.1	0.2	100.0	65.4	21.3	9.6	96.3	3.4	0.1	0.2	100.0	
	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	71.5	17.7	8.8	98.0	1.7	0.1	0.2	100.0	75.4	15.8	6.8	98.0	1.7	0.1	0.2	100.0	
Részes földműves Méayers	önálló - indépendants	71.1	17.1	9.4	97.6	2.2	0.1	0.1	100.0	70.5	19.4	7.3	97.2	2.8	—	—	100.0	
	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	73.0	15.8	9.1	97.9	1.7	0.2	0.2	100.0	77.4	14.0	6.8	98.2	1.4	0.2	0.2	100.0	
Tehenészet, juhászat, baromfityenyésztés - Vacheries, bergeries et élevage de volaille . . .		38.6	32.8	19.8	91.2	7.2	0.1	1.5	100.0	58.9	15.8	16.5	91.2	8.2	—	0.6	100.0	
Kertészet — Horticulture	önálló - indépendants	47.1	13.6	17.1	77.8	7.0	0.2	15.0	100.0	75.9	10.0	5.7	91.6	5.5	0.3	2.6	100.0	
	segítő cs.-tag - membres de famil. second. le chef de famille . .	61.6	12.7	11.9	86.2	5.0	—	8.8	100.0	73.9	9.7	10.2	93.8	4.6	—	1.6	100.0	
Gazdasági tisztviselő ¹⁾ — Employés agricoles ¹⁾		14.6	15.6	42.0	72.2	24.3	0.7	2.8	100.0	48.1	13.4	24.0	85.5	10.2	—	4.3	100.0	
Gazdasági cseléd — Valets agricoles . . .		35.6	40.6	18.9	95.1	3.8	0.5	0.6	100.0	29.3	39.1	23.1	91.5	6.4	1.2	0.9	100.0	
Gazdasági munkás ²⁾ — Ouvriers agricoles ²⁾		63.3	23.4	10.3	97.0	2.4	0.2	0.4	100.0	63.8	24.1	9.1	97.0	2.2	0.4	0.4	100.0	
Kertészeti munkás ³⁾ — Ouvriers hortic. ³⁾		28.1	20.8	27.5	76.4	7.3	0.3	16.0	100.0	73.0	9.5	10.9	93.4	5.6	0.1	0.9	100.0	
a) Mezőgazdaság és kertészet összesen Ensemble de l'agricult. et de l'horticult.		71.0	18.4	8.1	97.5	1.9	0.2	0.4	100.0	75.9	16.4	5.7	98.0	1.5	0.2	0.3	100.0	
Ebből	önálló — indépendants	81.6	12.2	4.8	98.6	1.1	0.1	0.2	100.0	73.8	18.0	6.2	98.0	1.7	0.1	0.2	100.0	
	segítő családtag ⁴⁾ — membres de famille secondant le chef de famille ⁴⁾	87.6	8.2	3.0	98.8	0.7	0.1	0.4	100.0	85.1	10.6	3.1	98.8	0.7	0.1	0.4	100.0	
	Dont tisztviselő — employés	14.6	15.7	41.9	72.2	24.3	0.7	2.8	100.0	48.1	13.4	24.1	85.6	10.1	—	4.3	100.0	
segédszemélyzet — personnel auxil.	53.7	29.0	13.4	96.1	2.9	0.3	0.7	100.0	63.1	24.3	9.4	96.8	2.4	0.4	0.4	100.0		
B) Erdészet és vadászat. — Sylvicult. et chasse.																		
Önálló — Indépendants		50.0	20.0	20.0	90.0	10.0	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tisztviselő — Employés		13.1	10.1	33.1	56.3	36.3	1.2	6.2	100.0	25.0	37.5	12.5	75.0	25.0	—	—	100.0	
Segédszemélyzet — Personnel auxil.		48.9	23.7	20.1	92.7	6.3	0.2	0.8	100.0	79.1	12.2	5.2	96.5	2.6	—	0.9	100.0	
B) összesen — totaux		46.8	22.9	20.8	90.5	8.1	0.3	1.1	100.0	75.6	13.8	5.7	95.1	4.1	—	0.8	100.0	

1) A tehenészet, juhászat stb. és kertészet tisztviselőivel együtt. — 1) Y compr. les employés des vacheries, des bergeries, etc. et ceux de l'horticult. 2) A tehenészet, juhászat stb. segédszemélyzetével együtt. — 2) Y compr. le personnel auxil. des vacheries, bergeries, etc. 3) A kertészet segédszemélyzete a tisztviselőknél és segítő családtagokon kívül. — 3) Personnel auxil. horticole, non compr. les employés et les membres de famille secondant le chef de famille. 4) A tehenészet, juhászat stb. segítő családtagjai nélkül, akik a segédszemélyzetben foglaltatnak. — 4) Non compr. pour les vacheries, bergeries, etc., les membres de famille secondant le chef de famille lesquels sont indiqués parmi les membres du personnel auxil.

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories de professions	Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
	n é e s								n é e s							
	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
születésű %-ban — %								születésű %-ban — %								
C) Egyéb östermelés. Autres parties de la product. du sol.																
Önálló — Indépendants	58.4	14.1	19.3	91.8	7.0	0.2	1.0	100.0	76.9	—	15.4	92.3	7.7	—	—	100.0
Tisztviselő — Employés	30.3	15.2	36.3	81.8	18.2	—	—	100.0	—	14.3	42.8	57.1	28.6	—	14.3	100.0
Segédszemélyzet — Personnel auxil.	50.5	19.6	23.6	93.7	4.5	0.8	1.0	100.0	56.2	25.0	12.5	93.7	6.3	—	—	100.0
C) összesen — totaux	53.4	17.1	22.0	92.5	6.0	0.5	1.0	100.0	52.8	13.9	19.4	86.1	11.1	—	2.8	100.0
I. Östermelés összesen — Ensemble de la product. du sol	70.9	18.4	8.2	97.5	1.9	0.2	0.4	100.0	75.9	16.4	5.7	98.0	1.5	0.2	0.3	100.0
Ebből (önálló — indépendants segítő családtag ¹⁾ — membres de famille le secondant le chef de famille ¹⁾)	81.6	12.2	4.8	98.6	1.1	0.1	0.2	100.0	73.8	18.0	6.2	98.0	1.7	0.1	0.2	100.0
Dont tisztviselő — employés segédszemélyzet — personnel auxil.	87.6 14.6 53.6	8.2 15.2 29.0	3.0 41.2 13.4	98.8 71.0 96.0	0.7 25.2 3.0	0.1 0.7 0.3	0.4 3.1 0.7	100.0 100.0 100.0	85.1 45.5 63.1	10.6 14.4 24.3	3.1 24.3 9.4	98.8 84.2 96.8	0.7 11.4 2.4	0.1 — 0.4	0.4 4.4 0.4	100.0 100.0 100.0
II. A) Bányászat és kohászat. Mines et métallurgie.																
Önálló — Indépendants	13.3	26.7	43.3	83.3	6.7	—	10.0	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Tisztviselő — Employés	22.9	11.9	29.2	64.0	29.9	0.5	5.6	100.0	47.9	5.3	26.0	79.2	16.6	—	4.2	100.0
Segédszemélyzet — Personnel auxil.	47.7	21.3	20.4	89.4	7.0	0.3	3.3	100.0	24.2	24.2	32.7	81.1	13.0	—	5.9	100.0
II. A) összesen — totaux	46.9	21.0	20.7	88.6	7.7	0.3	3.4	100.0	32.6	17.5	30.3	80.4	14.3	—	5.3	100.0
II. B) Ipar. — Industrie.																
a) Önálló — Indépendants.																
Asztalos, ács, bognár stb. — Menuisiers, charpentiers, charrons, etc.	49.0	23.7	18.7	91.4	7.2	0.4	1.0	100.0	50.3	19.8	16.4	86.5	13.5	—	—	100.0
Borbély és fodrász — Coiffeurs	38.8	18.7	23.7	81.2	16.9	0.8	1.1	100.0	39.9	12.7	30.8	83.4	12.8	0.5	3.3	100.0
Cipész és csizmadia — Cordonniers et bottiers	47.1	20.9	20.9	88.9	9.8	0.3	1.0	100.0	45.7	17.9	26.0	89.6	9.5	—	0.9	100.0
Korcsmáros, vendéglős stb. — Aubergistes, restaurateurs, etc.	38.8	24.5	24.8	88.1	10.8	0.3	0.8	100.0	33.9	24.5	26.1	84.5	13.7	0.3	1.5	100.0
Kovács, lakatos stb. — Forgerons, serruriers, etc.	31.5	32.4	26.4	90.3	8.3	0.5	0.9	100.0	45.5	21.2	18.7	85.4	13.8	0.8	—	100.0
Kőműves — Maçons	57.7	21.8	14.8	94.3	4.7	0.2	0.8	100.0	57.1	42.9	—	100.0	—	—	—	100.0
Könyv- és könyvnyomdász — Imprimeurs et lithogr.	37.9	8.8	33.5	80.2	16.9	0.8	2.1	100.0	34.3	11.4	40.0	85.7	11.4	—	2.9	100.0
Mészáros és hentes — Bouchers et charcutiers	48.0	23.3	19.8	91.1	7.7	0.2	1.0	100.0	47.6	17.6	23.4	88.6	9.9	0.2	1.3	100.0
Molnár — Meuniers	31.3	32.7	27.3	91.3	7.7	0.4	0.6	100.0	36.9	28.1	26.7	91.7	6.9	0.5	0.9	100.0
Pék — Boulangers	29.6	21.9	28.9	80.4	15.3	0.9	3.4	100.0	51.1	15.3	20.0	86.4	11.1	0.3	2.2	100.0
Szabó, szűrszabó, varrónő stb. — Tailleurs, y compr. ceux faisant des manteaux appelés s z ú r, couturières, etc.	36.4	17.5	27.6	81.5	16.0	0.4	2.1	100.0	50.7	12.9	22.2	85.8	11.1	0.5	2.6	100.0
Szűcs — Fourreurs	44.4	12.1	22.0	78.5	18.7	—	2.8	100.0	52.1	7.1	21.1	80.3	16.9	—	2.8	100.0
Takács, posztószövő stb. — Tisserands, drapiers, etc.	46.8	25.9	18.2	90.9	7.2	0.4	1.5	100.0	38.5	16.4	25.4	80.3	15.6	1.6	2.5	100.0
Egyéb iparágak — Autres branches d'ind.	43.4	17.2	23.0	83.6	12.5	0.6	3.3	100.0	49.5	17.4	20.5	87.4	10.6	0.3	1.7	100.0
a) összesen — totaux	43.1	22.0	22.4	87.5	10.5	0.4	1.6	100.0	48.4	16.0	22.0	86.4	11.1	0.4	2.1	100.0
b) Tisztviselő — Employés	36.4	11.0	27.7	75.1	19.5	0.5	4.9	100.0	48.7	11.5	24.6	84.8	11.8	0.5	2.9	100.0
c) Segédszemélyzet — Personnel auxil.																
Asztalos, ács, bognár stb. — Menuisiers, charpentiers, charrons, etc.	51.3	18.2	20.6	90.1	8.2	0.5	1.2	100.0	40.5	14.8	33.7	89.0	8.8	—	2.2	100.0
Borbély és fodrász — Coiffeurs	49.8	18.4	21.4	89.6	8.5	0.6	1.3	100.0	46.9	13.3	25.7	85.9	11.2	0.7	2.2	100.0
Cipész és csizmadia — Cordonniers et bottiers	50.1	18.0	22.3	90.4	8.2	0.4	1.0	100.0	53.5	16.8	20.9	91.2	7.4	0.5	0.9	100.0
Korcsmáros, vendéglős stb. — Aubergistes, restaurateurs, etc.	30.3	15.2	37.9	83.4	13.8	0.6	2.2	100.0	37.8	17.1	32.1	87.0	10.3	0.4	2.3	100.0
Kovács, lakatos stb. — Forgerons, serruriers, etc.	40.1	22.1	25.0	87.2	10.6	0.6	1.6	100.0	37.0	21.9	28.8	87.7	9.6	2.7	—	100.0
Kőműves — Maçons	67.3	14.4	13.2	94.9	4.1	0.2	0.8	100.0	45.3	27.0	12.2	84.5	13.5	—	2.0	100.0
Könyv- és könyvnyomdász — Imprimeurs et lithogr.	48.5	14.6	24.2	87.3	10.7	0.3	1.7	100.0	60.0	12.9	19.1	92.0	6.2	0.3	1.5	100.0
Mészáros és hentes — Bouchers et charcutiers	40.2	24.0	25.2	89.4	8.7	0.4	1.5	100.0	49.8	15.1	28.4	93.3	5.3	0.2	1.2	100.0
Molnár — Meuniers	46.5	23.2	22.6	92.3	5.8	0.6	1.3	100.0	46.5	19.6	23.3	89.4	7.7	0.4	2.5	100.0
Pék — Boulangers	36.7	21.2	29.2	87.1	10.1	0.7	2.1	100.0	48.8	13.4	25.1	87.3	9.6	0.6	2.5	100.0
Szabó, szűrszabó, varrónő stb. — Tailleurs, y compr. ceux faisant des manteaux appelés s z ú r, couturières etc.	47.7	17.4	23.7	88.8	9.5	0.3	1.4	100.0	55.6	16.0	16.5	88.1	9.8	0.4	1.7	100.0

¹⁾ Csak a mezőgazdaságnál és kertészetnél (de a tehenészet, juhászat stb. segítő családtagjai nélkül, akik a segédszemélyzetben foglaltatnak). — ¹⁾ Seulement dans l'agriculture et l'horticulture; non compr. les vacheries, bergeries, etc. pour lesquelles les chiffres sont compris dans le personnel auxil.

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories de professions	Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
	n é e s								n é e s							
	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
	születésű %-ban — %								születésű %-ban — %							
Szűcs — Fourreurs	45·9	14·8	22·9	83·6	13·8	0·6	2·0	100·0	47·3	15·1	24·1	86·5	11·8	0·3	1·4	100·0
Takács, posztószövő stb. — Tisserands, drapiers, etc.	52·0	15·3	21·3	88·6	5·9	0·3	5·2	100·0	55·6	16·9	18·6	91·1	6·2	0·3	2·4	100·0
Egyéb iparágak — Autres branches d'ind.	43·5	18·8	24·8	87·1	9·9	0·5	2·5	100·0	45·8	20·0	20·8	86·6	10·4	0·5	2·5	100·0
c) összesen — totaux	46·4	18·8	23·4	88·6	9·1	0·5	1·8	100·0	49·4	17·7	20·8	87·9	9·5	0·4	2·2	100·0
II. B) összesen — totaux	45·2	19·2	23·4	87·8	9·9	0·4	1·9	100·0	49·1	16·8	21·4	87·3	10·1	0·4	2·2	100·0
II. C) Kereskedelem és hitel. Commerce et crédit.																
a) Kereskedelem — Commerce.																
Önálló — Indépendants.	36·4	16·7	27·8	80·9	15·6	0·4	3·1	100·0	39·3	17·9	25·0	82·2	15·0	0·4	2·4	100·0
Tisztviselő — Employés	32·7	11·5	31·6	75·8	20·8	0·6	2·8	100·0	52·3	10·5	20·7	83·5	13·5	0·5	2·5	100·0
Segédszemélyzet — Personnel auxil.	45·4	16·1	25·3	86·8	11·1	0·5	1·6	100·0	52·3	15·2	19·1	86·6	10·9	0·4	2·1	100·0
a) összesen — totaux	39·6	15·5	27·4	82·5	14·6	0·5	2·4	100·0	46·2	15·3	22·3	83·8	13·5	0·4	2·3	100·0
b) Hitel. — Crédit.																
Önálló — Indépendants	44·4	8·0	26·1	78·5	18·6	0·3	2·6	100·0	30·8	—	53·8	84·6	15·4	—	—	100·0
Tisztviselő — Employés	37·5	10·7	28·4	76·6	21·0	0·6	1·8	100·0	51·1	11·4	17·7	80·2	16·8	0·8	2·2	100·0
Segédszemélyzet — Personnel auxil.	28·6	16·7	41·1	86·4	12·7	0·2	0·7	100·0	36·5	14·2	30·2	80·9	17·8	0·9	0·4	100·0
b) összesen — totaux	36·0	11·8	30·7	78·5	19·4	0·5	1·6	100·0	50·2	11·6	18·5	80·3	16·9	0·7	2·1	100·0
II. C) összesen — totaux	39·2	15·1	27·8	82·1	15·1	0·5	2·3	100·0	46·5	15·0	22·0	83·5	13·7	0·5	2·3	100·0
II. D) Közlekedés. — Communications.																
a) Önálló — Indépendants.																
Közúti személy- és teherszállítás — Trans. port sur la voie publ. de personnes et de marchandises.	62·7	15·6	13·8	92·1	6·5	0·3	1·1	100·0	38·2	14·6	32·1	84·9	12·2	0·3	2·6	100·0
Egyéb — Autres	38·3	18·5	31·1	87·9	10·6	0·6	0·9	100·0	62·6	16·5	15·4	94·5	3·3	—	2·2	100·0
a) összesen — totaux	60·8	15·9	15·1	91·8	6·8	0·3	1·1	100·0	43·3	15·0	28·6	86·9	10·4	0·2	2·5	100·0
b) Tisztviselők és díjnokok Employés et scribes.																
Közúti személy- és teherszállítás — Trans- port de personnes, de marchandises, etc. sur la voie publ.	40·7	10·7	15·0	66·4	25·0	2·2	6·4	100·0	39·0	10·2	25·4	74·6	20·3	1·7	3·4	100·0
Nagyforgalmú vasutak — Chemins de fer de grande communication	18·2	12·9	33·2	64·3	32·6	1·6	1·5	100·0	30·5	15·2	23·0	68·7	26·5	2·7	2·1	100·0
Egyéb vasutak (villamos, közúti stb.) — Autres chem. de fer (tramuways, etc.)	33·7	15·6	26·5	75·8	22·3	0·4	1·5	100·0	41·8	16·3	25·0	83·1	13·6	1·1	2·2	100·0
Posta, távirtda és távbeszélő — Postes, télé- graphes et téléphones	22·4	14·5	33·4	70·3	28·1	0·7	0·9	100·0	28·1	18·3	31·9	78·3	20·2	0·5	1·0	100·0
Egyéb — Autres	33·1	9·6	25·9	68·6	23·3	1·2	6·9	100·0	50·4	7·9	20·6	78·9	14·9	0·9	5·3	100·0
b) összesen — totaux	22·6	13·2	31·9	67·7	29·2	1·1	2·0	100·0	29·6	17·5	30·4	77·5	20·4	0·8	1·3	100·0
c) Segédszemélyzet. — Personnel auxil.																
Közúti személy- és teherszállítás — Trans- port de personnes, de marchandises, etc. sur la voie publ.	35·2	20·9	30·2	86·3	11·6	0·4	1·7	100·0	40·0	5·0	25·0	70·0	25·0	5·0	—	100·0
Nagyforgalmú vasutak — Chemins de fer de grande communication	36·7	22·1	28·1	86·9	12·1	0·6	0·4	100·0	34·0	18·6	28·0	80·6	17·4	1·1	0·9	100·0
Egyéb vasutak (villamos, közúti stb.) — Autres chem. de fer (tramuways, etc.)	16·4	23·5	49·7	89·6	9·7	0·3	0·4	100·0	20·2	22·6	36·1	78·9	17·9	0·4	2·8	100·0
Posta, távirtda és távbeszélő — Postes, télé- graphes et téléphones	31·4	17·9	38·2	87·5	12·0	0·2	0·3	100·0	42·2	24·1	21·5	87·8	10·5	0·6	1·1	100·0
Egyéb — Autres	34·8	24·9	25·8	85·5	9·7	0·7	4·1	100·0	45·4	13·0	21·3	79·7	16·7	1·8	1·8	100·0
c) összesen — totaux	33·3	22·0	31·7	87·0	11·5	0·5	1·0	100·0	33·9	20·8	27·5	82·2	15·4	0·9	1·5	100·0
II. D) összesen — totaux	34·1	20·2	30·3	84·6	13·6	0·6	1·2	100·0	31·1	18·1	29·7	78·9	18·9	0·8	1·4	100·0
II. Bányászat, ipar és forgalom összesen. Mines, industrie, circulation, au total.	43·2	18·7	24·7	86·6	11·0	0·5	1·9	100·0	47·8	16·5	21·8	86·1	11·3	0·4	2·2	100·0
Ebből } önálló — indépendants	42·1	20·4	23·5	86·0	11·6	0·4	2·0	100·0	45·1	16·7	23·1	84·9	12·5	0·4	2·2	100·0
Dont } tisztviselő — employés	33·0	11·5	29·7	74·2	21·8	0·7	3·3	100·0	46·7	12·2	23·5	82·4	14·6	0·6	2·4	100·0
} segédszemélyzet — personnel auxil.	44·8	19·0	24·5	88·3	9·5	0·5	1·7	100·0	49·4	17·5	20·8	87·7	9·7	0·4	2·2	100·0

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories de professions	Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
	n é e s								n é e s							
	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesztolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
születésű %-ban — %								születésű %-ban — %								
III. Közszolgálat és szabadfoglalkozások. <i>Services publics ; professions libérales.</i>																
Önálló — <i>Indépendants</i>	28.2	10.8	32.0	71.0	26.2	0.4	2.4	100.0	36.4	15.3	22.1	73.8	14.9	0.5	10.8	100.0
Tisztviselő és díjnok — <i>Employés et scribes</i>	23.1	15.2	31.7	70.0	28.1	0.4	1.5	100.0	31.2	13.3	26.8	71.3	21.1	0.4	7.2	100.0
Segédszemélyzet — <i>Personnel auxil.</i>	32.2	19.9	33.8	85.9	12.9	0.4	0.8	100.0	28.4	15.7	30.6	74.7	17.8	0.6	6.9	100.0
III. összesen — <i>totaux</i>	28.6	16.3	32.4	75.3	22.9	0.4	1.4	100.0	31.0	14.0	27.3	72.3	19.8	0.5	7.4	100.0
IV. Véderő. — Défense nationale.																
Tiszt és tisztviselő — <i>Officiers et fonctionnaires</i>	11.3	5.2	33.6	50.1	45.5	1.2	3.2	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Altiszt — <i>Sous-officiers</i>	10.9	19.2	47.7	77.8	20.6	0.6	1.0	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Legénység és szolgáló — <i>Hommes de troupe et garçons de bureau</i>	13.0	24.2	53.2	90.4	8.2	0.5	0.9	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. összesen — <i>totaux</i>	11.8	19.5	48.2	79.5	18.6	0.6	1.3	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
V. K. m. n. napszámosok. — Journaliers s. a. i.	42.4	23.6	24.6	90.6	7.4	0.5	1.5	100.0	47.1	22.6	19.8	89.5	9.0	0.4	1.1	100.0
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek, stb. — Re- traités, rentiers, etc.	27.5	17.5	30.0	75.0	22.3	0.4	2.3	100.0	30.8	18.1	26.4	75.3	20.5	0.6	3.6	100.0
VII. Egyéb foglalkozásúak. <i>Autres professions.</i>																
Önálló — <i>Indépendants</i>	51.9	17.9	22.3	92.1	6.6	0.2	1.1	100.0	22.4	14.7	36.4	73.5	21.8	0.7	4.0	100.0
Tisztviselő — <i>Employés</i>	30.1	9.2	14.1	53.4	36.8	0.6	9.2	100.0	31.8	8.3	20.5	60.6	25.0	—	14.4	100.0
Segédszemélyzet — <i>Personnel auxil.</i>	23.0	21.4	34.4	78.8	17.6	0.5	3.1	100.0	27.6	17.4	36.7	81.7	15.3	0.5	2.5	100.0
VII. összesen — <i>totaux</i>	43.6	18.8	25.7	88.1	9.9	0.3	1.7	100.0	26.4	16.8	36.6	79.8	16.8	0.5	2.9	100.0
VIII. Foglalkozás nélküliek és ismeretlen foglalkozásúak.¹⁾ — Habitants sans emploi ou de profession non déclarée¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Házcseledek. — Domestiques	24.3	33.1	30.3	87.7	9.2	0.6	2.5	100.0	20.2	30.2	39.2	89.6	7.7	0.4	2.3	100.0
Mindössze — Total général	56.1	18.5	16.8	91.4	7.2	0.3	1.1	100.0	53.0	18.7	18.6	90.3	7.6	0.3	1.8	100.0
Ebből } önálló — <i>indépendants</i>	64.7	14.9	12.9	92.5	6.4	0.2	0.9	100.0	53.0	17.5	17.0	87.5	10.3	0.3	1.9	100.0
Dont } segítő családtag — <i>membres de fa- mille secondant le chef de famille</i>	87.6	8.2	3.0	98.8	0.7	0.1	0.4	100.0	85.1	10.6	3.1	98.8	0.7	0.1	0.4	100.0
tisztviselő — <i>employés</i>	27.4	13.1	31.0	71.5	25.4	0.6	2.5	100.0	38.4	12.8	25.3	76.5	18.1	0.5	4.9	100.0
segédszemélyzet — <i>personnel auxil.</i>	47.3	23.7	20.6	91.6	6.8	0.4	1.2	100.0	41.4	23.8	25.0	90.2	7.6	0.4	1.8	100.0

¹⁾ A népszámlálás ezeket eltartottaknak mutatja ki. — ¹⁾ *Enregistrés comme personnes passives par le Recensement.*

zott gazdasági cselédek vándormozgalma azonban elég elütő lehet). A mezőgazdasági munkásság a születéshely statisztikájának tanúsága szerint a birtokosréteg és a cselédség közt közepes helyet foglal el. Az östermelés többi ágazataira vonatkozó arányszámok kevésbé jellegzetesek. Az iparon belül azonban elég rapszodikusán váltakoznak az adatok. A tagolás meglehetősen szűk, jellegzeteségeket azonban így is szép számmal rejt magában. Nem semmitmondó például, hogy a korcsmáros-, vendéglősiparnak a szülői háztól messze vetődő segédszemélyzetéből mindössze 30.3% a helybeli, a kőművesipar ellenben erős mértékben (67.3%-ban) a szülővárosból vagy szülőfaluból szedi segéderőit (itt az adatok talán a népszámlálás decembervégi időpontja miatt is kissé magasabbak lehetnek a valóságnál, mert az építkezések téli pihenője idején nem igen szakad idegenbe

senki és a létszám sem teljes). Egyes városias elhelyezésű, gyárabb jellegű s elsősorban tömegmunkásokat alkalmazó iparágakban is nagyobbak mutatkozik (ha nem is következetesen) a máshonnan jöttek aránya, mint a falun is dívó kisipari foglalkozásoknál.¹⁾ Az önállóknál a nagyobb tőkeerőt igénylő, ill. ízlést, előképzettséget feltételező városi (részben családi) jellegű iparoknál lehet több helybelire számítani, a kevésbé helyhez kötötteknél kevesebbre. Az ennek megítélésére a gyér tagolás miatt nem igen alkalmas adatok szerint az önálló kőművesek 57.7%-os és a pékek 29.6%-os arányszáma áll a két végleten; az asztalos-, cipész-

¹⁾ Általában a falun-városon egyaránt üzhető könnyebb, egyszerűbb iparok csoportjaiban nagyobb a mozgás lehetősége; ennek eredményét azonban a vidéken maradók esetleg elég magas száma miatt nem figyelhetjük meg mindenütt (pl. az általános közszükségletet, így népszükségletet is kielégítő iparokban) egyenletesen.

és hentesiparban is több (bár 50%-on aluli) a helybeli születésű, mint pl. a kovácsiparban (ideértve az önállóan számító szegődményes gazdasági kovácsokat is), vagy a molnárok, szabók, nyomdászok, borbélyok, korcsmárosok és vendéglősök közt. Megjegyzendő, hogy az egyéb iparágak önállóinak és segédszemélyeinek *túlságosan nagy száma* károsan befolyásolja a külön kiemelt iparágbeliek adataihoz fűzhető megállapítások értékét. Egyébként *a férfiakra vonatkozó számokon nyugvó észlelésekkel a nők adatsorából kiolvasható tanulságok csak nagyban-egészben egyeznek meg*; itt persze csupán a népesebb iparcsoportokhoz tartozókra vonatkozó eredményeknek van felvilágosító ereje. Kiemelhetjük, hogy a *nőknél* általában is inkább magasabb, mint alacsonyabb a helybeli születésűek aránya; különösképen a szabóipar, varrónők stb. önállóinak és a nyomdaipari segédszemélyzetnek körében szökik magasabbra a szülőhelyen számbavett dolgozó nők százaléka. Viszonylag sok kereskedelmi segédszemély (talán főleg tanonc és kifutó) származik az összeírás helyéről, míg a hiteléletnek kis számú önálló közt elég sok a helybeli. Igen elütő arányokkal találkozunk a közlekedés kebelében; csupán a *férfiak* adatsorait szemlélve, az tűnik ki, hogy a közúti személy- és teherszállítás önálló (bérkocsisok, fuvarosok) túlnyomóbb részben szülőhelyükön üzik foglalkozásukat, a vasúti és postatisztviselők és a villamosvasúti alkalmazottak közt ellenben a helybeli születésű szinte fehér hollónak számít. A többi foglalkozási ág adatairól már fentebb volt szó. Mint szélsőségeket, az 5—10 kat. holdas segítő családtagok 89·5%-os és a véderő altiszti személyzetének 10·9%-os helybenszületett arányát említjük még külön is meg a férfiakra vonatkozó adatok közül. A kis számok okozta nagyobb kiugrásokra vagy betüremlésekre természetesen nem kell különösebb figyelmet fordítani. Az *ugyanazon megyéből származók* százaléka a bérlőknél és kivált a mindkét nembeli gazdasági cselédeknel szökken magasra, jellegzetes fényt vetve a közeli vándormozgásokra is, továbbá az önálló kovácsoknál és molnároknál,¹⁾ ill. a nők közül pl. a házi cselédeknel. *Más trianoni magyarországi születésű* többek közt a nagybirtokosoknál, nagybérlőknél, gazdasági tisztviselőknél, a vendéglői-korcsmári segédszemélyzet körében, az önálló könyv- stb. nyomdászok közt, a pénz-, hitel- és biztosításügyi s villamosvasúti segédszemélyzet sorában van sok a közszolgálaton és a legénységi állományú katonákon kívül (mindebben Budapest népességfelszívó erejének hatását is felismerhetjük); a nőkre vonatkozó s elég sok tételnél valamivel alacsonyabb, végeredményben azonban magasabb arányszámok általában ugyanilyen képet tárnak elő. Az *elcsatolt területről* valók

¹⁾ Az ide tartozó uradalmi iparosok közül meglehetősen sok lehet az ugyanazon megyebeli.

nagyfontosságú kategóriája is sok foglalkozási ágban jut erősebben szóhoz. Így a férfiak közül a nagybirtokosok, nagybérlők, gazdasági és erdészeti tisztviselők s — az erdészethez hasonlóan ugyancsak a trianoni elszakítás hatását jelezve — a bányászat tisztviselői sorában, továbbá a vasúti, posta-, távirtdai és egyéb tisztviselőknél is. Itt-ott *külföldi szülőhelyű* is kirívóbb számban található; pl. a nagybirtokosok és a kertészeti önállók és segédszemélyek (bolgárkertészek) sorában, a bányatisztviselők, takács- és posztószövősegek, személy- és teherfuvarozási tisztviselők, a szabadfoglalkozású önálló nők s az egyéb foglalkozású nőtisztviselők közt.

A részletek közti továbbtallózás a magyar gazdaságdemográfia társadalomtudományi, szociográfiai szempontból is tanulságos sok vonására deríthetne még fényt. A 7. sz. tábla részleteinek megbeszélése társadalomrajzi tekintetben szintén igen figyelemre méltó lehetne. Az itt foglalt adathalmaz *a közszolgálat és szabadfoglalkozások körébe tartozó tulajdonképeni értelmiségi keresőket részletezi foglalkozási alcsoportonként s a születési hely kategóriái szerint*. Táblázatunk térszűke miatt az összefoglaló csoportokon felül csupán a lélekszámra is kiemelkedőbb alcsoportokat sorolja fel a két nem adatainak megkülönböztetésével. A gyűjtőcsoportokra vonatkozó adatok szerint az egyházi szolgálatban a helybeli születésű egyenesen ritkaságszámba megy, ugyanazon és más trianoni megyebeli ellenben annál több foglal itt helyet; elcsatolt területi viszont az igazságszolgáltatásban van felettébb sok; hogy a szerényebb és (rendszerint speciálisabb, pl. tanügyi) állásokban foglalatostkodó nők vándormozgása mennyivel kisebbmértvű, azt például a közigazgatási szolgálatra vonatkozó adatsorból is jól kiolvashatjuk: a helybeli szülöttek aránya körükben 45·9, az idetartozó férfiaknál ellenben csak 28·0%. Pompásan jellemzik a különböző mozgatórúgók hatását *a kisebb alcsoportok* adatai is. Így jellemző, hogy a férfiaknál a helybeli születésűek aránya a lelkészi, szerzetesi karban parányi s a gyógyszerészek, állatorvosok, nyelvtanárok és általában a tanszemélyzet, továbbá a bírák, községi jegyzők, hatósági orvosok, sőt az „állami alkalmazottak” közt is igen alacsony; viszonylag sok helybeli található a tj. és megyei városoknak tisztviselőket rendszerint szűk hazai körből választó közigazgatási személyzetében és még az ügyvédi karban, sőt a szabadpályákon is, minthogy e pályákon már az ismeretségi kör is megfelelő forgalmat biztosíthat, áthelyezésre, lakóhelyváltásra pedig nem igen kerül sor. Érthetően gyakori az ugyanazon megyebeli a községi és körjegyzőségekben és a megyénél, valamint a lelkészek s az elemi iskolai tanftók közt; más trianoni megyebeli, tehát távolabbról odavándorolt a szerzetesek, lelkészek, bírák, állami

7. A községi és szabadfoglalkozások körébe tartozó értelmiségi kereső egyének foglalkozási alcsoportok és születési hely szerint 1930-ban.

Personnes actives appartenant en 1930 à l'élément intellectuel de la catégorie des services publics et des professions libérales; suivant les sous-catégories de professions et le lieu de naissance.

Foglalkozási alcsoportok Sous catégories professionnelles	Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
	n e e s								n e e s							
	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger, y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger, y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
	születésű %-ban — %								születésű %-ban — %							
A) Összefoglaló csoportok. <i>Principales catégories.</i>																
Törvényhozás — <i>Parlement</i>	25.7	13.1	33.8	72.6	25.2	0.9	1.3	100.0	34.2	15.8	23.7	73.7	26.3	—	—	100.0
Services { Közigazgatási szolgálat — <i>de l'administration publ.</i> Igazságszolgáltatás — <i>de la Justice</i> Egyházi szolgálat — <i>ecclésiast.</i> Közoktatás és nevelésügy — <i>de l'Instruction publ. et de l'Éducat.</i> Közegészségügy — <i>de la Santé publ.</i>	28.0	17.1	26.6	71.7	27.0	0.4	0.9	100.0	45.9	14.0	20.1	80.0	18.3	0.4	1.3	100.0
	28.3	11.0	28.7	68.0	30.9	0.3	0.8	100.0	52.1	12.8	17.8	82.7	15.4	0.4	1.5	100.0
	8.2	18.2	46.6	73.0	24.7	0.4	1.9	100.0	9.8	10.5	45.7	66.0	24.5	0.4	9.1	100.0
	17.4	15.8	36.2	69.4	28.7	0.3	1.6	100.0	25.5	11.2	26.0	62.7	23.6	0.5	13.2	100.0
Tudományos és egyéb közérdekű társulatok, egyletek, intézetek, gyűjtemények — <i>Sociétés scientifiques et autres sociétés d'intérêt publ., associations, Instituts, Collections</i>	22.3	12.5	34.8	69.6	28.8	0.3	1.3	100.0	37.0	23.7	24.7	85.4	13.0	0.4	1.2	100.0
Irodalom és művészet — <i>Littérature et Arts</i>	29.3	12.0	29.9	71.2	26.4	0.5	1.9	100.0	37.2	12.8	27.2	77.2	20.7	0.4	1.7	100.0
Egyéb és k. m. n. szabadfoglalkozások <i>Autres professions lib. et celles s. a. i.</i>	32.9	8.9	29.9	71.7	23.7	0.6	4.0	100.0	37.9	6.6	29.7	74.2	22.3	0.8	2.7	100.0
Összesen — <i>Totaux</i>	29.3	8.3	25.4	63.0	26.8	0.5	9.7	100.0	36.3	7.4	22.2	65.9	16.4	0.2	17.5	100.0
	23.9	14.6	31.7	70.2	27.8	0.3	1.7	100.0	31.8	13.5	26.3	71.6	20.4	0.4	7.6	100.0
B) Kiemelt alcsoportok. <i>Quelques sous-catégories.</i>																
Állami tisztviselők és díjnokok — <i>Fonctionnaires et scribes de l'Etat</i>	20.6	10.7	30.8	62.1	36.2	0.5	1.2	100.0	41.8	11.0	23.0	75.8	22.6	0.3	1.3	100.0
Vármegyei tisztviselők és díjnokok <i>Fonctionnaires et scribes des comit.</i>	24.1	25.9	22.6	72.6	26.5	0.4	0.5	100.0	42.6	18.1	19.8	80.5	17.8	1.2	0.5	100.0
Tjv. tisztviselők és díjnokok — <i>Fonctionnaires et scribes des villes autonomes</i>	46.7	10.6	20.9	78.2	20.2	0.4	1.2	100.0	52.1	12.2	18.5	82.8	15.0	0.4	1.8	100.0
Mv. tisztviselők és díjnokok — <i>Fonctionnaires et scribes des villes département.</i>	48.4	18.0	18.2	84.6	14.5	0.3	0.6	100.0	54.4	20.3	14.5	89.2	10.0	0.3	0.5	100.0
Községi és körjegyzők — <i>Secrétaires des communes ou des groupes de communes</i>	10.1	36.1	30.5	76.7	22.7	0.2	0.4	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Segédjegyzők — <i>Secrét. commun auxil.</i>	12.2	34.3	33.1	79.6	19.8	0.3	0.3	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb községi tisztviselők és díjnokok <i>Autres employés ou scribes communaux</i>	37.3	23.8	21.5	82.6	16.4	0.3	0.7	100.0	42.5	26.6	15.2	84.3	13.9	0.7	1.1	100.0
Bírák — <i>Juges</i>	14.6	9.0	33.4	57.0	42.3	0.1	0.6	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Bírósági és ügyészégi tisztviselők és díjnokok — <i>Fonctionnaires et scribes des Tribunaux et des Parquets</i>	22.8	12.3	29.0	64.1	34.9	0.4	0.6	100.0	37.6	12.4	22.6	72.6	25.7	0.5	1.2	100.0
Ügyvédek — <i>Avocats</i>	30.5	11.3	28.9	70.7	28.1	0.3	0.9	100.0	—	—	100.0	100.0	—	—	—	100.0
Ügyvédsegédek és jelöltek — <i>Avocats suppl. et avocats stag.</i>	44.3	10.5	24.0	78.8	20.3	0.1	0.8	100.0	27.3	—	72.7	100.0	—	—	—	100.0
Ügyvédi írások (díjnokok) — <i>Scribes d'avocats</i>	45.3	13.1	21.9	80.3	18.8	0.5	0.4	100.0	57.4	12.9	15.9	86.2	11.8	0.5	1.5	100.0
Lelkészek (helyettesek és adminisztrátorok) — <i>Ministres de Dieu (suppléants et administrateurs)</i>	5.9	21.3	46.6	73.8	24.7	0.3	1.2	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Segédlelkészek, káplánok, hitszónokok <i>Vicaires et prédicateurs</i>	7.1	21.7	51.4	80.2	17.8	0.9	1.1	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Hitoktatók — <i>Personnes chargées de l'enseigner. religieux</i>	12.9	16.1	41.8	70.8	28.4	0.1	0.7	100.0	38.2	13.6	25.6	77.4	21.1	0.5	1.0	100.0
Szerzetesek, apácák — <i>Moines et religieuses</i>	4.5	8.1	57.5	70.1	25.2	1.1	3.6	100.0	5.7	10.0	48.1	63.8	25.8	0.3	10.1	100.0
Egyházi szolg. alk. tisztv. és díjnokok <i>Employés et scribes des services ecclésiast.</i>	16.8	8.9	40.3	66.0	28.0	0.4	5.6	100.0	52.5	8.6	21.0	82.1	14.8	0.6	2.5	100.0

Foglalkozási alcsoportok Sous-catégories professionnelles	Férfiak — Personnes du sexe masc.								Nők — Personnes du sexe féminin							
	n e e s								n e e s							
	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger, y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total	Helybeli — dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans les autres parties du comitat auquel appartenait cette localité-là	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi ensemble dans la Hongr. de Trianon	Elesatolt területi sur les territ. détachés de la Hongr.	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismeretlen à l'étranger, y compr. celles dont le lieu de naiss. était inconnu	Összesen — Total
	születésű %-ban — %								születésű %-ban — %							
Personn. enseign. des tanszemélyzete	—	—	—	—	—	—	—	—	25.9	14.8	28.8	69.5	28.8	0.2	1.5	100.0
Kisdedovó int. — maternelles . Elemi iskolák (ismétlő iskolák is) écoles prim. élém. (y. comp. les écoles de répétition) . . .	14.9	22.2	36.0	73.1	26.0	0.3	0.6	100.0	26.6	15.4	30.9	72.9	25.5	0.4	1.2	100.0
Felső nép- és polgári iskolák — écoles élém. supér. et des écoles dites bourgeoises . . .	18.4	10.1	31.7	60.2	38.4	0.2	1.2	100.0	27.0	9.1	27.5	63.6	34.8	0.5	1.1	100.0
Középiskolák — établissem. d'enseignem. second.	16.4	7.7	39.5	63.6	34.3	0.4	1.7	100.0	34.8	4.8	26.7	66.3	29.5	1.0	3.2	100.0
Főiskolák — écoles supérieures	19.1	4.0	37.6	60.7	36.9	0.4	2.0	100.0	54.2	8.3	8.3	70.8	20.9	—	8.3	100.0
Főiskolák tanügyi segédzsemezyete (tanársegédek is) — Personnel en- seign. auxil. des écoles supérieures (y compr. les assistants)	30.0	6.9	27.3	64.2	33.7	0.2	1.9	100.0	30.0	8.3	23.4	61.7	35.0	—	3.3	100.0
Nyelvtanárok — Maîtres de langue	15.0	5.4	29.0	49.4	16.7	—	33.9	100.0	13.3	2.7	12.0	28.0	10.7	0.6	60.7	100.0
Zene- és énektanárok Maîtres de musique et de chant	38.3	8.3	24.2	70.8	15.5	0.4	13.3	100.0	43.7	9.9	18.6	72.2	20.2	0.7	6.9	100.0
Nevelők, stb. Précepteurs et répétiteurs	16.4	6.5	43.9	66.8	29.9	0.3	3.0	100.0	7.8	4.1	18.0	29.9	13.5	0.6	56.0	100.0
Tanárok és tanítók alkalmazás nélkül és k. m. n. — Professeurs et insti- tuteurs sans emploi, s. a. i.	36.1	9.4	29.7	75.2	22.9	0.8	1.1	100.0	45.1	10.6	19.4	75.1	20.5	0.5	3.9	100.0
Hatósági orvosok — Médecins officiels Kórházi és egyéb gyógyintézeti orvosok Médecins des hôpitaux et des autres établiss. sanit.	18.1	17.2	33.2	68.5	30.5	0.4	0.6	100.0	19.5	19.5	26.9	65.9	34.1	—	—	100.0
Betegsegélyezőpénzt. és vállalati orvosok — Médecins des caisses de secours aux malades et des entreprises . . .	25.8	10.3	32.3	68.4	30.1	0.3	1.2	100.0	29.4	10.7	32.2	72.3	25.4	—	2.3	100.0
Magánorvosok — Médecins privés . . .	22.0	10.2	31.9	64.1	33.6	0.3	2.0	100.0	30.7	10.9	31.7	73.3	23.8	—	2.9	100.0
Gyógyszerészek, gyógyszerártulajd. — Pharmaciens et propriétaires de pharmacie	28.2	11.2	33.1	72.5	25.8	0.3	1.4	100.0	30.0	7.6	33.0	70.6	26.5	1.2	1.7	100.0
Gyógyszerészségédek — Commis de pharmaciens	11.7	15.6	44.1	71.4	27.3	0.4	0.9	100.0	7.1	16.1	45.5	68.7	28.6	0.9	1.8	100.0
Állatorvosok — Vétérinaires	19.0	11.4	35.8	66.2	32.7	0.2	0.9	100.0	24.6	9.5	34.5	68.6	30.0	—	1.4	100.0
Szülésznők — Sages femmes	11.0	14.9	42.5	68.4	30.1	0.5	1.0	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Közegészségügy körébe tartozó tisztvi- selők és díjnokok — Employés et scribes de la catég. de la Santé publ.	—	—	—	—	—	—	—	—	38.2	28.6	23.3	90.1	8.9	0.2	0.8	100.0
Emberbaráti — Sociétés, corps, instituts, etc. philanthropiques Egyéb közérdekű Autres Sociétés, corps, instituts, etc. d'intérêt publ.	32.4	10.6	28.2	71.2	25.6	1.1	2.1	100.0	43.5	11.5	21.9	76.9	19.1	1.0	3.0	100.0
egyeseuletek, tes- tuletek, intézetek stb. tisztviselői és díjnokai leurs employés et scribes	29.4	10.1	33.9	73.4	22.6	0.4	3.6	100.0	25.2	13.1	35.2	73.5	23.9	0.7	1.9	100.0
Szerkesztők és hírlapírók — Directeurs de journaux et journalistes	29.2	12.4	30.1	71.7	26.0	0.5	1.8	100.0	45.5	12.8	22.2	80.5	17.7	0.2	1.6	100.0
Festőművészek — Artistes peintres . . .	34.8	8.2	30.5	73.5	23.6	0.6	2.3	100.0	31.6	7.0	29.8	68.4	28.1	—	3.5	100.0
Színészek — Acteurs	31.1	11.5	29.8	72.4	23.0	0.7	3.9	100.0	46.3	1.5	22.8	70.6	19.9	0.7	8.8	100.0
Magánmérnökök — Ingénieurs privés . .	29.4	7.8	36.3	73.5	23.4	0.3	2.8	100.0	32.4	7.2	35.3	74.9	23.0	0.8	1.3	100.0
Egyéb és k. m. n. értelmiségi tisztvisé- lők és díjnokok — Autres employés et scribes et ceux s. a. i. de la classe intellect.	35.1	7.5	25.7	68.3	24.8	0.5	6.4	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
	26.2	9.6	27.3	63.1	30.6	0.5	5.8	100.0	38.6	8.3	22.4	69.3	16.8	—	13.9	100.0

tisztviselők, tanítók és tanárok, gyógyszerészek, állatorvosok, szabadpályán mozgók közt fordul elő nagyobb számban; a trianoni határokon túlról valóak száma a bírák s az állami és bírósági tisztviselők, valamint a közép- és főiskolai tanárok és az orvosok között emelkedik viszonylag magasra. A külföldről ideszármazottak a nyelvtanárok és különösen a nyelvtanárnök s nevelőnök különlegesebb kategóriájában gyakoriak. A nőkre vonatkozó (egyébként eléggé elütő) adatok az apró abszolút számok miatt nem egyszer értéknélküliek.

*

A születéshely és foglalkozás kölcsönhatását érdemes *területi tagolásban* is szemügyre venni. Erre nem lévén elég térünk, mutatóban a legalapvetőbb eltérések jellemzése céljából csak a *három fő területi csoportnak: Budapestnek, környékének és a vidéknek* adatait ismertetjük a 8. sz. táblában. Tudvalévő, hogy a gazdasági élet mezején s a népesség vándorfolyamataiban város és vidék merőben elütő strukturális és egyben eltérő dinamikai vonásokat is mutat. Ez tetszik ki táblázatunknak nagyváros—elővárosok—vidék szerint haladó hármas tagolásából is. Az egyes adatsorok közt itt-ott bizonyos rokonvonásokat is felismerhetünk. Így a kereső és eltartott tagolás szerint mindhárom területi kategóriában a *helybeli születésűek* százaléka a produktív munkát kifejtők sorában következetesen alacsonyabb, mint az eltartottak közt. Ez a különbség Budapest férfinépességében kirívó, a vidék női lakosságában ellenben egészen szerénynek mondható. *Ugyanazon megyebeli* (pestmegyei) az ország szívében a keresők és eltartottak közt viszonylag egyaránt kevés akad, tekintettel arra, hogy a székesfőváros ú. n. vonzóerejét meghatározó tényezők hatósugara messze túlnyúlik Pest megyén; a Budapesttel szomszédos községek keresői és eltartottai közül egyaránt sok származott Pest vármegyéből, ill. Budapestről (ennél a tagolásnál ugyanis a budapesti születésűek is a pestmegyeiekhez számíttatnak), részben persze a fővároskörüli övezetek valamelyik településéről. A vidék arányszáma az ugyanazon megyebeli születésűek csoportjában Budapest és a fővároskörnyék megfelelő százalékaik között foglal helyet. *Távolabbi törvényhatóságok területéről* Budapestre főleg sok kereső áramlott be (a nőknél magasabb arány a házi cselédek tömeges idetódulásával magyarázható); de még az eltartott nők (feleségek, leánygyermek) sorában is elég magas a messzebről beszármazottak aránya,

amiben a vidékről Budapestre települt családok nagyobb száma nyer kifejezést. *Eltartott területi* születésű és *külföldi* a keresők közt több van, mint az eltartottak sorában. A budapesti példa szerint *sajátságos a különbség a két nem eltartott rovatában*: a férfi eltartottak közt a helybeliek aránya kimagaslik, a többi kategóriabelieké messze a nőknél látható arányszámok alatt marad; ezt az indokolja, hogy a felnőtt férfiak között kevés az eltartott, a gyermekkorban pedig a helybeli születésűek aránya természetesen meglehetősen magas; ezzel szemben a keresőtevékenységet nem folytató női családtagok közt sokkal több felnőtt és idősebb korú akad, akiket az élet sodra már tömegesebben szakít el szülőhelyükről; hiszen a férjhezmenés is gyakran vonja maga után a családi fészekből, a szülőhelyről való kirepülést.

A keresőkre vonatkozó részletesebb adatok vizsgálata szintén igen figyelemre méltó, bár táblázatunk idevágón a két nem adatait egybefoglalja s ezáltal a jellemvonásokat meglehetősen eltompítja. Így is szembeszökő, hogy mily kevés Budapesten szolgáló házi cseléd született magában a fővárosban s mily sok származik a Pest megyén túl fekvő trianoni törvényhatóságokból; ezzel szemben a vidék házi cselédsége területileg szűkebb körből származik, hiszen sorában a helybeli és az ugyanazon megyebeli születésűek együttesen háromszor akkora részt képviselnek, mint amekkora a más trianoni magyarországiak aránya. *Fővárosunk* kereső népességében a helybenszülöttek százaléka az iparban a legmagasabb, de itt is 40% alatt marad; közletről (ugyanazon megyéből) csak házi cseléd vándorolt Budapestre említést érdemlő arányban, bár, mint jeleztük, a háztartási alkalmazottak sorában a távolabbról ideáramlók aránya még jobban kimagaslott; ugyancsak jelentős a messzebről trianoni törvényhatóságokból beszármazottak százaléka a véderő és a k. m. n. napszamosok igen mozgékony rétegében. Az elszakított terület főleg a nyugdíjasok és még a közszolgálati s szabadfoglalkozásúak, nemkülönben a véderő Budapesten megszámlált rétegét táplálta erősebben; mégpedig az idetartozó dolgozók közt Erdély, a nyugdíjasok sorában a Felvidék szülötteinek a képviselése volt valamivel magasabb. A 22 szomszédos községben viszonylag kirívóan sok helybeli születésű agrárfoglalkozásút talált az 1930. évi népszámlálás (az egyéb-

8. Budapest, a szomszédos községek és a vidék¹⁾ népessége születési hely és foglalkozás szerint 1930-ban.

Population de Budapest, des communes voisines et de la province¹⁾ en 1930, suivant le lieu de naissance et la profession.

Kereső, eltartott; foglalkozási főcsoport <i>Populations active et passive; grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>	
	Helybeli dans la localité	Ugyanazon megyebeli dans le comitat où était cette localité-la	Más trianoni magyarországi ailleurs dans la Hongrie de Trianon	Együtt trianoni magyarországi au total dans la Hongrie de Trianon	sur le territoire annexé à						Együtt elcsatolt területi au total sur les territoires détachés de la Hongrie	Horvát-szlavonországi en Croatie-Slavonie	Külföldi és ismereti. - à l'é- tranger, y compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu		
					Ausztriához l'Autriche	Cseh-Szlovákiához la Tcheco- Slovaquie	Lengyelországhoz la Pologne	Romániához la Roumanie	Jugoszláviához la Yougoslavie	Olaszországhoz l'Italie					
					csatolt területi										
s z ü l e t é s ű															
a) Kereső és eltartott szerint.															
<i>Suivant les personnes actives et les personnes passives.</i>															
1. Budapest.															
<i>a) Szám szerint.</i>															
<i>En nombres abs.</i>															
Kereső — <i>Personnes actives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	106.732	32.415	129.241	268.388	817	31.207	18	28.468	8.496	251	69.257	1.714	12.018	351.377	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	61.914	23.311	88.343	173.568	531	18.159	8	14.924	3.702	143	37.467	980	9.769	221.784	
Együtt — <i>Ensemble</i>	168.646	55.726	217.584	441.956	1.348	49.366	26	43.392	12.198	394	106.724	2.694	21.787	573.161	
Eltartott — <i>Pers. passives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	76.098	6.477	15.891	98.466	72	3.226	—	3.519	970	87	7.874	226	1.681	108.247	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	134.722	25.905	95.237	255.864	627	27.551	6	20.576	5.839	227	54.826	1.479	12.607	324.776	
Együtt — <i>Ensemble</i>	210.820	32.382	111.128	354.330	699	30.777	6	24.095	6.809	314	62.700	1.705	14.288	433.023	
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	182.830	38.892	145.132	366.854	889	34.433	18	31.987	9.466	338	77.131	1.940	13.699	459.624	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	196.636	49.216	183.580	429.432	1.158	45.710	14	35.500	9.541	370	92.293	2.459	22.376	546.560	
Együtt — <i>Ensemble</i>	379.466	88.108	328.712	796.286	2.047	80.143	32	67.487	19.007	708	169.424	4.399	36.075	1.006.184	
<i>b) %-ban. — Pourcentage.</i>															
Kereső — <i>Personnes actives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	30.4	9.2	36.8	76.4	0.2	8.9	0.0	8.1	2.4	0.1	19.7	0.5	3.4	100.0	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	27.9	10.5	39.9	78.3	0.2	8.2	0.0	6.7	1.7	0.1	16.9	0.4	4.4	100.0	
Együtt — <i>Ensemble</i>	29.4	9.7	38.0	77.1	0.2	8.6	0.0	7.6	2.1	0.1	18.6	0.5	3.8	100.0	
Eltartott — <i>Pers. passives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	70.3	6.0	14.7	91.0	0.1	3.0	—	3.2	0.9	0.1	7.3	0.2	1.5	100.0	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	41.5	8.0	29.3	78.8	0.2	8.5	0.0	6.3	1.8	0.1	16.9	0.4	3.9	100.0	
Együtt — <i>Ensemble</i>	48.7	7.5	25.6	81.8	0.2	7.1	0.0	5.6	1.5	0.1	14.5	0.4	3.3	100.0	
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	39.8	8.4	31.6	79.8	0.2	7.5	0.0	6.9	2.1	0.1	16.8	0.4	3.0	100.0	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	36.0	9.0	33.6	78.6	0.2	8.4	0.0	6.5	1.7	0.1	16.9	0.4	4.1	100.0	
Együtt — <i>Ensemble</i>	37.7	8.8	32.6	79.1	0.2	8.0	0.0	6.7	1.9	0.1	16.9	0.4	3.6	100.0	
2. Szomszédos községek.															
<i>Communes voisines de Budapest.</i>															
<i>a) Szám szerint.</i>															
<i>En nombres abs.</i>															
Kereső — <i>Personnes actives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	22.514	45.091	48.093	115.698	206	10.780	4	8.734	2.816	91	22.631	734	3.746	142.809	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	10.549	18.322	16.920	45.791	62	4.176	—	2.934	787	64	8.023	254	1.519	55.587	
Együtt — <i>Ensemble</i>	33.063	63.413	65.013	161.489	268	14.956	4	11.668	3.603	155	30.654	988	5.265	198.396	
Eltartott — <i>Pers. passives</i>															
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	25.459	21.021	7.970	54.450	31	1.156	—	1.001	335	33	2.556	94	490	57.590	
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	37.821	51.410	45.166	134.397	195	10.926	2	7.208	2.232	75	20.638	544	3.648	159.227	
Együtt — <i>Ensemble</i>	63.280	72.431	53.136	188.847	226	12.082	2	8.209	2.567	108	23.194	638	4.138	216.817	

¹⁾ Magyarország Nagy-Budapest (Budapest és a 22 szomszédos község) nélkül. — La Hongrie, non compr. le grand Budapest (Budapest et 22 communes voisines).

Kereső, eltartott; foglalkozási főcsoport <i>Populations active et passive; grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>		
	Helybeli <i>dans la localité</i>	Ugyanazon megyebeli <i>dans le comitat où était cette localité-là</i>	Más trianoni magyarországi <i>ailleurs dans la Hongrie de Trianon</i>	Együtt trianoni magyarországi <i>au total dans la Hongrie de Trianon</i>	sur le territoire annexé à							Együtt elcsatolt területi <i>au total sur les territoires détachés de la Hongrie</i>	Horvát-szlavonországi <i>en Croatie-Slavonie</i>		Külföldi és ismeretl. — à l'étranger v compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu	
					Ausztriához <i>l'Autriche</i>	Cseh-Szlovákiához <i>la Tchécoslovaquie</i>	Lengyelországhoz <i>la Pologne</i>	Romániához <i>la Roumanie</i>	Jugoszláviához <i>la Yougoslavie</i>	Olaszországhoz <i>l'Italie</i>	csatolt területi					
					s z ü l e t é s ü											
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	47.973	66.112	56.063	170.148	237	11.936	4	9.735	3.151	124	25.187	828	4.236	200.399		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	48.370	69.732	62.086	180.188	257	15.102	2	10.142	3.019	139	28.661	798	5.167	214.814		
Együtt — <i>Ensemble</i>	96.343	135.844	118.149	350.336	494	27.038	6	19.877	6.170	263	53.848	1.626	9.403	415.213		
b) %-ban. — <i>Pourcentage.</i>																
Kereső — <i>Personnes actives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	15.8	31.6	33.6	81.0	0.1	7.6	0.0	6.1	2.0	0.1	15.9	0.5	2.6	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	19.0	33.0	30.4	82.4	0.1	7.5	—	5.3	1.4	0.1	14.4	0.5	2.7	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	16.7	31.9	32.8	81.4	0.1	7.5	0.0	5.9	1.8	0.1	15.4	0.5	2.7	100.0		
Eltartott — <i>Pers. passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	44.2	36.5	13.8	94.5	0.1	2.0	—	1.7	0.5	0.1	4.4	0.2	0.9	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	23.7	32.3	28.4	84.4	0.1	6.9	0.0	4.5	1.4	0.1	13.0	0.3	2.3	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	29.2	33.4	24.5	87.1	0.1	5.5	0.0	3.8	1.2	0.1	10.7	0.3	1.9	100.0		
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	23.9	33.0	28.0	84.9	0.1	5.9	0.0	4.9	1.6	0.1	12.6	0.4	2.1	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	22.5	32.5	28.9	83.9	0.1	7.0	0.0	4.7	1.4	0.1	13.3	0.4	2.4	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	23.2	32.7	28.4	84.3	0.1	6.5	0.0	4.8	1.5	0.1	13.0	0.4	2.3	100.0		
3. Vidék.¹⁾ — Province.¹⁾																
a) Szám szerint. <i>En nombres abs.</i>																
Kereső — <i>Personnes actives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	1,516.363	465.692	315.398	2,297.453	3.808	46.002	15	46.951	20.336	403	117.515	6.495	17.215	2,438.678		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	493.070	157.818	92.245	743.133	1.419	15.402	5	12.718	6.138	204	35.886	2.235	7.753	789.007		
Együtt — <i>Ensemble</i>	2,009.433	623.510	407.643	3,040.586	5.227	61.404	20	59.669	26.474	607	153.401	8.730	24.968	3,227.685		
Eltartott — <i>Pers. passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	878.716	150.790	96.033	1,125.539	808	8.324	3	8.066	3.566	175	20.942	1.274	3.654	1,151.409		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	1,839.988	583.822	332.647	2,756.457	4.192	47.831	15	37.834	19.025	469	109.366	6.342	15.663	2,887.828		
Együtt — <i>Ensemble</i>	2,718.704	734.612	428.680	3,881.996	5.000	56.155	18	45.900	22.591	644	130.308	7.616	19.317	4,039.237		
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	2,395.079	616.482	411.431	3,422.992	4.616	54.326	18	55.017	23.902	578	138.457	7.769	20.869	3,590.087		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	2,333.058	741.640	424.892	3,499.590	5.611	63.233	20	50.552	25.163	673	145.252	8.577	23.416	3,676.835		
Együtt — <i>Ensemble</i>	4,728.137	1,358.122	836.323	6,922.582	10.227	117.559	38	105.569	49.065	1.251	283.709	16.346	44.285	7,266.922		
b) %-ban. — <i>Pourcentage.</i>																
Kereső — <i>Personnes actives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	62.2	19.1	12.9	94.2	0.1	1.9	0.0	2.0	0.8	0.0	4.8	0.3	0.7	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	62.5	20.0	11.7	94.2	0.2	1.9	0.0	1.6	0.8	0.0	4.5	0.3	1.0	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	62.2	19.3	12.6	94.1	0.2	1.9	0.0	1.9	0.8	0.0	4.8	0.3	0.8	100.0		
Eltartott — <i>Pers. passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	76.3	13.1	8.4	97.8	0.1	0.7	0.0	0.7	0.3	0.0	1.8	0.1	0.3	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	63.7	20.2	11.5	95.4	0.2	1.6	0.0	1.3	0.7	0.0	3.8	0.2	0.6	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	67.3	18.2	10.6	96.1	0.1	1.4	0.0	1.1	0.6	0.0	3.2	0.2	0.5	100.0		
Kereső és eltartott — <i>Personnes actives et passives</i>																
Férfi — <i>du sexe masc.</i>	66.7	17.2	11.5	95.4	0.1	1.5	0.0	1.5	0.7	0.0	3.8	0.2	0.6	100.0		
Nő — <i>du sexe féminin.</i>	63.5	20.2	11.5	95.2	0.2	1.7	0.0	1.4	0.7	0.0	4.0	0.2	0.6	100.0		
Együtt — <i>Ensemble</i>	65.1	18.7	11.5	95.3	0.1	1.6	0.0	1.5	0.7	0.0	3.9	0.2	0.6	100.0		

¹⁾ Magyarország Nagy-Budapest (Budapest és a 22 szomszédos község) nélkül. — *La Hongrie, non compr. le grand Budapest (Budapest et 22 communes voisines).*

Kereső, eltartott ; foglalkozási főcsoport <i>Populations active et passive; grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>
	Helybeli <i>dans la localité</i>	Ugyanazon megyebeli <i>dans le comitat où était cette localité-là</i>	Más trianoni magyarországi <i>ailleurs dans la Hongrie de Trianon</i>	Együtt trianoni magyarországi <i>au total dans la Hongrie de Trianon</i>	sur le territoire annexé à						Együtt elcsatolt területi <i>au total sur les territoires détachés de la Hongrie</i>	Horvát-szlavonországi <i>en Croatie-Slavonie</i>	Külföldi és ismeretlen <i>étrangers y compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu</i>	
					csatolt területi									
					Ausztriához <i>l'Autriche</i>	Cseh-Szlovákiához <i>la Tchéco-Slovaquie</i>	Lengyelországhoz <i>la Pologne</i>	Romániához <i>la Roumanie</i>	Jugoszláviához <i>la Yougoslavie</i>	Olaszországhoz <i>l'Italie</i>				
s z ü l e t é s ü														
b) Foglalkozási főcsoportok szerint %-ban (keresők). — Par grandes catégories de professions, % (personnes actives)														
1. Budapest.														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	23·9	14·7	37·3	75·9	0·2	7·8	0·0	6·0	2·1	0·1	16·2	0·4	7·5	100·0
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	35·7	4·1	36·1	75·9	—	11·4	—	5·3	2·7	0·2	19·6	0·2	4·3	100·0
Ipar — <i>Industrie</i>	37·4	9·3	33·8	80·5	0·2	7·2	0·0	6·2	1·9	0·1	15·6	0·5	3·4	100·0
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	36·6	7·4	31·9	75·9	0·2	9·5	0·0	7·8	2·2	0·1	19·8	0·5	3·8	100·0
Közlekedés — <i>Communications</i>	25·9	11·9	40·7	78·5	0·2	8·8	0·0	7·7	2·5	0·1	19·3	0·5	1·7	100·0
Bányászat és ipar-forgalom összesen — <i>Mines, industrie, circulation, au total</i>	36·3	9·0	33·8	79·1	0·2	8·0	0·0	6·7	2·0	0·1	17·0	0·5	3·4	100·0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások — <i>Services publ. et profess. libérales</i>	28·5	7·8	32·3	68·6	0·3	10·4	0·0	11·5	3·0	0·1	25·3	0·4	5·7	100·0
Véderő — <i>Défense nationale</i>	14·4	12·0	45·8	72·2	0·4	8·4	0·0	12·1	3·8	0·2	24·9	0·7	2·2	100·0
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	21·4	11·9	48·5	81·8	0·1	8·2	0·0	5·7	1·3	—	15·3	0·4	2·5	100·0
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	21·5	6·9	34·1	62·5	0·3	14·7	—	12·8	3·5	0·1	31·4	0·7	5·4	100·0
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	5·8	15·7	63·7	85·2	0·3	5·7	—	4·4	0·9	0·1	11·4	0·3	3·1	100·0
Egyéb és ismeretlen foglalkozású — <i>Habitants exerçant une autre profession et ceux de profession non déclarée</i>	17·2	11·0	46·0	74·2	0·2	11·1	0·0	8·4	2·0	0·0	21·7	0·4	3·7	100·0
Mindössze — Tot. gén.	29·4	9·7	33·0	77·1	0·2	8·6	0·0	7·6	2·1	0·1	18·6	0·5	3·8	100·0
2. Szomszédos községek. <i>Communes voisines de Budapest.</i>														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	46·3	20·3	22·6	89·2	0·0	2·6	—	2·0	0·8	—	5·4	0·2	5·2	100·0
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	18·6	21·6	40·2	80·4	—	4·1	—	11·3	1·1	—	16·5	1·1	2·0	100·0
Ipar — <i>Industrie</i>	20·0	34·6	29·3	83·9	0·1	6·3	0·0	4·8	1·6	0·1	12·9	0·5	2·7	100·0
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	15·3	33·1	30·6	79·0	0·2	8·5	—	6·9	2·1	0·1	17·8	0·5	2·7	100·0
Közlekedés — <i>Communications</i>	8·2	29·3	43·7	81·2	0·1	8·5	—	6·5	2·1	0·1	17·3	0·5	1·0	100·0
Bányászat és ipar-forgalom összesen — <i>Mines, industrie, circulation au total</i>	18·3	33·9	30·8	83·0	0·1	6·8	0·0	5·3	1·7	0·1	14·0	0·5	2·5	100·0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások — <i>Services publ. et profess. libérales</i>	7·4	28·8	37·2	73·4	0·2	10·3	—	10·9	2·8	0·0	24·2	0·4	2·0	100·0
Véderő — <i>Défense nationale</i>	3·1	21·2	42·3	66·6	0·7	9·3	—	15·9	4·4	0·2	30·5	0·9	2·0	100·0
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	21·0	30·8	34·9	86·7	0·1	6·3	—	3·6	1·3	0·0	11·3	0·2	1·8	100·0
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	4·0	22·8	40·4	67·2	0·2	14·8	—	10·6	3·2	0·1	28·9	0·5	3·4	100·0
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	4·6	29·7	53·2	87·5	0·2	5·3	—	3·1	0·8	0·1	9·5	0·3	2·7	100·0
Egyéb és ismeretlen foglalkozású — <i>Habitants exerçant une autre profession et ceux de profession non déclarée</i>	8·8	32·1	37·2	78·1	0·2	10·3	—	5·2	1·7	0·1	17·5	0·7	3·7	100·0
Mindössze — Tot. gén.	16·7	31·9	32·8	81·4	0·1	7·5	0·0	5·9	1·8	0·1	15·4	0·5	2·7	100·0

Kereső, eltartott; foglalkozási főcsoport <i>Populations active et passive; grandes catégories de professions</i>	H a b i t a n t s n é s													Összesen <i>Total</i>
	Helybeli <i>dans la localité</i>	Ugyanazon megyebeli <i>dans le comitat où était cette localité-là</i>	Más trianoni magyarországi <i>ailleurs dans la Hongrie de Trianon</i>	Együtt trianoni magyarországi <i>au total dans la Hongrie de Trianon</i>	sur le territoire annexé à						Együtt elcsatolt terület <i>au total sur les territoires détachés de la Hongrie</i>	Horvát-szlavonországi <i>en Croatie-Slavonie</i>	Külföldi és ismeretlen, - à l'étranger y compr. ceux dont le lieu de naiss. est inconnu	
					Ausztriához <i>l'Autriche</i>	Cseh-Szlovákiahoz <i>la Tchécoslovaquie</i>	Lengyelországhoz <i>à la Pologne</i>	Romániához <i>la Roumanie</i>	Jugoszláviához <i>la Yougoslavie</i>	Olaszországhoz <i>l'Italie</i>				
					csatolt területi									
s z ü l e t é s ü														
3. Vidék¹⁾ — Province¹⁾														
Östermelés — <i>Production du sol</i>	72.2	18.0	7.5	97.7	0.1	0.6	0.0	0.6	0.4	0.0	1.7	0.2	0.4	100.0
Bányászat és kohászat — <i>Mines et métallurgie</i>	46.9	21.3	20.5	88.7	0.1	4.3	—	2.8	0.4	0.0	7.6	0.3	3.4	100.0
Ipar — <i>Industrie</i>	55.2	19.4	17.0	91.6	0.3	2.8	0.0	2.6	1.1	0.0	6.8	0.4	1.2	100.0
Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	48.7	18.3	21.3	88.3	0.4	4.2	0.0	4.0	1.6	0.1	10.3	0.4	1.0	100.0
Közlekedés — <i>Communications</i>	41.7	21.3	23.9	86.9	0.3	4.6	—	4.4	2.1	0.0	11.4	0.7	1.0	100.0
Bányászat és ipar-forgalom összesen — <i>Mines, industrie, circulation au total</i>	52.6	19.5	18.4	90.5	0.3	3.2	0.0	3.0	1.3	0.0	7.8	0.5	1.2	100.0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások — <i>Services publics et profess. libérales</i>	29.9	18.5	29.4	77.8	0.6	7.7	0.0	8.5	3.0	0.1	19.9	0.4	1.9	100.0
Véderő — <i>Défense nationale</i>	11.5	21.1	49.0	81.6	0.4	5.0	—	8.7	2.6	0.1	16.8	0.6	1.0	100.0
Napszámos k. m. n. — <i>Journaliers s. a. i.</i>	51.3	25.1	16.1	92.5	0.3	2.6	—	1.8	1.2	0.0	5.9	0.5	1.1	100.0
Nyugdíjas, tőkepénzes stb. <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	34.9	21.0	24.9	80.8	0.5	7.5	0.0	6.4	2.6	0.0	17.0	0.3	1.9	100.0
Házicseléd — <i>Domestiques</i>	30.3	39.2	22.8	92.3	0.2	2.5	—	2.0	0.8	0.0	5.5	0.4	1.8	100.0
Egyéb és ismeretlen foglalkozású — <i>Habitants exerçant une autre profession et ceux de profession non déclarée</i>	49.8	21.3	20.1	91.2	0.3	3.0	0.0	2.6	1.3	0.0	7.2	0.4	1.2	100.0
Mindössze — Tot. gén.	62.2	19.3	12.6	94.1	0.2	1.9	0.0	1.9	0.8	0.0	4.8	0.3	0.8	100.0

¹⁾ Magyarország Nagy-Budapest (Budapest és a 22 szomszédos község) nélkül. — ¹⁾ La Hongrie, non compr. le grand Budapest (Budapest et 22 communes voisines).

ként szerény lélekszámú östermelésnél ezt az arányt néhány régi települési mag agráreleme szökteti magasabbra); annál ritkább volt a törzslakos a forgalom és a közszolgálati s szabadfoglalkozásúak táborában; ugyanazon megyebeli az iparban és a kereskedelemben haladta meg erősebben az átlagot, más trianoni törvényhatóságban született pedig a házi cselédeken kívül a főváros környékén nagy számban települt közlekedési alkalmazottak körében élt tömegesebben, sőt a meszsziről származó nyugdíjasok aránya is igen magas (ezek részben Budapestről telepedtek ki az olcsóbb életlehetőségeket nyújtó szomszédos övezetekre). Igen sok volt az elszakított területi nyugdíjas is a fővárosunkkal szomszédos elővároskoszorúban; ez az embercsoport itt szintén a gondtalanabb, csendesebb és költségmentesebb élet miatt húzódik meg előszeretettel. A vidéken a helybeli szülöttek arányának minimumát a katonák, maximumát

a mezőgazdák közt látjuk; ugyanazon megyebeli a házi cselédek és k. m. n. napszámosok közt található több; más magyarországi a véderő és a közszolgálati s szabadfoglalkozásúak csoportjában volt számosságban, az östermelésben ellenben ez a kategória csaknem teljesen hiányzott; az elcsatolt területi születésűek százaléka az ország Nagy-Budapest nélkül számított vidéki részében a közszolgálati s szabadfoglalkozások és a nyugdíjasok rétegében emelkedett valamivel ki.

A két nemről itt külön nem közölt adatok közül megemlítjük, hogy a fővárosunk iparában foglalkoztatott nők közt aránylag elég sok a helybeli, a Budapesttel szomszédos 22 városban és községben szembeszökően gyakori az ugyanazon megyebeli az ipar férfi keresői közt, míg a vidéken más magyarországi születésű az östermelésnek férfi (és női) rétegében csak hírmondónak akad, híven alátámasztva az agrárnépesség földhözköötöttségéről, téli kényszerpihenőjéről már fen-

tebb elmondottakat. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az a munkásréteg, mely a népszámlálás időpontjában szülőfalujától — egyben talán nyári munkahelyétől is — távol, de az őstermeléstől eltérő foglalkozási ágban keres kenyeret, a népszámlálási kimutatásoknak az agrárelemre vonatkozó számsorából természetesen hiányzik.

Befejezésképen még azt is érdemes megfigyelni, hogy *milyen a foglalkozási rétegződés a születéshely területi kategórián belül Budapesten, a szomszédos községekben és a vidéken.* Az idevágó százalékok a két nem adatait egybefoglalóan szemléltetik:

Foglalkozási főcsoport	A helybeli			Az ugyanazon megyebeli			A más trianoni magyarországi			Az elcsatolt területi		
	születésűek foglalkozási főcsoportok szerint %-ban											
	Buda- pesten	a szom- szédos közsé- gekben	a vidéken	Buda- pesten	a szom- szédos közsé- gekben	a vidéken	Buda- pesten	a szom- szédos közsé- gekben	a vidéken	Buda- pesten	a szom- szédos közsé- gekben	a vidéken
Őstermelés	0·8	8·6	72·6	1·4	2·0	58·2	0·9	2·1	37·0	0·8	1·1	23·0
Bányászat és kohászat	0·1	0·1	0·7	0·0	0·0	1·1	0·1	0·1	1·6	0·1	0·1	1·6
Ipar	52·2	69·7	14·9	39·4	63·0	16·9	36·5	52·1	22·6	34·4	48·8	24·0
Kereskedelem és hitel	19·7	8·6	2·8	12·1	9·7	3·4	13·3	8·8	6·0	16·8	10·8	7·7
Közlekedés	4·1	3·3	1·5	5·7	6·1	2·4	5·0	8·8	4·2	4·8	7·4	5·3
Közszolgálat és szabadfoglalkozások	11·1	3·0	1·7	9·3	6·0	3·4	9·8	7·6	8·4	15·6	10·5	15·1
Véderő	0·6	0·1	0·2	1·6	0·3	1·1	1·6	0·6	3·9	1·7	1·0	3·6
Napszámos k. m. n. .	1·3	2·8	1·2	2·2	2·2	1·9	2·3	2·4	1·8	1·5	1·6	1·8
Nyugdíjas, tökepénzes	5·2	1·8	2·0	5·1	5·4	3·8	6·4	9·4	6·9	12·0	14·2	12·5
Házicseléd	2·2	1·0	1·6	17·9	3·3	6·7	18·5	5·8	6·0	6·8	2·2	3·9
Egyéb és ismeretlen .	2·7	1·0	0·8	5·3	2·0	1·1	5·6	2·3	1·6	5·5	2·3	1·5
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Nyilvánvaló, hogy adataink elsősorban a főváros, a környék és a vidék népességének foglalkozási összetételében mutatkozó nagy különbségek miatt térnek el egymástól igen észrevehetően. De ezt figyelembevéve is tanulságos, mennyire más e három néptömörülési kategórián belül a születéshely négy főcsoportja szerint tagolt lakosság gazdaságtársadalmi rétegződése. E tekintetben talán a *vidék* adatainak a viselkedése a legjellegzetesebb: a törzsökös népességben csaknem $\frac{3}{4}$ résznyi *agrárelemnek* az aránya az ugyanazon megyebeli sorában 60% alá csökken, a más megyebeli születésűek közt a 40%-ot sem éri el, az elcsatolt területekről származók erősen kultúrfoglalkozású rétegében pedig az $\frac{1}{4}$ alá zsugorodik.

*

Az élet a változások szakadatlan sorozata. E változásoknak a megélhetésért, a társadalomgazdasági téren való érvényesülésért, az életszínvonal emeléséért folyó

— sokszor hosszas, nehéz és küzdelmes — törekvések talán legfontosabb indítórúgói; a foglalkozási statisztikának napjainkban kiemelkedő jelentősége innen ered. A *gazdasági tevékenység*, a hivatáskör betöltése azonban a *lakosság területi megoszlásának is alaptényezője, szakadatlan hullámmozgáshoz hasonló áramlásának előidézője.* Másrészt a *lakóhelycsere is gyakran jár foglalkozásváltoztatással.* Éppen ezért a születési hely statisztikája — bár a belső vándorlási mozgalomnak csak megközelítően hű mérőeszköze — a foglalkozással való kombinációban olyan tényeket rögzíthet meg, melyeknek ismerete a demográfia, a szociográfia és a gazdaságkutatás szemszögéből egyaránt hasznos lehet. Ez határozza meg az 1930. évi népszámlálás fentiekben csak futtában ismertett újszerű adatainak az értékét; egyszersmind ez jelöli ki az 1940. évi népszámlálás idevágó feladatait is.

Thirring Lajos dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Az első gazdasági munkabérmegállapítás eredményei.

Les résultats de la première fixation des salaires agricoles de Hongrie.

Résumé. La loi XV de 1940 qui réglait, conformément aux exigences des temps présents, la question des salaires agricoles, a été mise en vigueur au milieu de cette année.

La présente étude, indiquant comment les Commissions chargées de fixer les salaires agricoles ont rempli leur tâche assez difficile, renseigne le lecteur sur la manière dont elles ont établi par régions les salaires minima, tenant compte des conditions de vie et de la valeur du travail, ainsi que des conditions de la production et de la vente des produits.

Les circonstances extraordinaires dans lesquelles ces Commissions ont tenu leur première séance étaient peu propices à ce qu'elles fussent à même de procéder uniformément pour toutes les catégories de salaires. 25 Commissions de comitat (ou de ville) ont fixé le salaire minimum pour les journaliers; 18, pour les moissonneurs et les batteurs; 13, pour les métayers et le travail à la tâche; 9, pour les ouvriers saisonniers; seulement 7, pour les valets agricoles.

Les conditions agricoles différant à plusieurs égards suivant les régions, la composition des salaires minima fixés diffère également, plus ou moins, d'une région à l'autre. Voici les salaires minima les plus caractéristiques:

1. Pour les journaliers hommes, par jour: 3·00 pengős en juillet, 3·50 en août, 2·50 en septembre, 2·30 en octobre, 2·00 en novembre, 1·60 en décembre;

2. pour les moissonneurs, un dixième (10%) des produits récoltés;

3. pour les batteurs, 3·5% des céréales;

4. pour les métayers des cultures sarclées, $\frac{1}{3}$ ou $\frac{1}{4}$ de la récolte;

5. la valeur des salaires minima payés en partie en nature représente pour cette partie-là par mois 65·00 pengős pour les ouvriers de Ire classe; 55·00 pengős pour les ouvriers de IIe classe; 40·00 pengős pour les ouvriers de IIIe classe;

6. le salaire annuel minimum des valets agricoles comprend 18 q de céréales, 60·00 pengős à payer en argent et 1600 toises² de terre.

On voit, par ces salaires minima, fixés pour la première fois en vertu de ladite loi, que dans la plupart des endroits, ils ont amélioré essentiellement la condition des ouvriers.

Les salaires des journaliers ont augmenté le plus, accusant dans certains cas un accroissement

bien fort par rapport aux circonstances locales. Mais comme le développement de notre agriculture dépend entre autres de l'extension des cultures sarclées qui multiplierait les possibilités de travail, l'augmentation des salaires des journaliers n'est avantageuse que jusqu'à une certaine limite, au delà de laquelle — on le voit aussi par l'exemple des pays à économie dirigée — elle pourrait avoir des répercussions fâcheuses; donc, au delà d'une certaine limite, elle ne servirait ni les intérêts sociaux ni les intérêts de la production. — Ajoutons qu'en six endroits, des salaires horaires ont été fixés même pour les journaliers. On se demande si cela se généralisera.

Pour les salaires minima des moissonneurs, on a rétabli à peu près l'état d'avant-guerre qui, on le sait, satisfaisait les ouvriers.

Quant aux salaires minima pour le battage, ils n'ont pas augmenté par rapport au passé.

Ceux à payer aux métayers des cultures sarclées ont été relevés à un niveau semblable à celui du temps de paix.

Pour les ouvriers saisonniers, les salaires minima fixés sont pareils aux bonnes moyennes d'autrefois. Il en est de même des salaires annuels minima des valets agricoles.

L'expérience faite pour les salaires fournira une base utile aux travaux suivants desdites Commissions. Il est à prévoir que ces travaux, à effectuer d'après la loi précitée en décembre prochain, pourront s'accomplir dans des circonstances plus calmes que ceux du milieu de cette année.

*

A munkabérek mikénti alakulása a nemzet egyetemét érintő kérdés lett. Annak felismerése, hogy a magyarság népi erői megfelelő munkabérek nélkül életképesen és egészségesen nem fejlődhetnek, a megfelelő munkabérek biztosítását kormányzati feladattá tette. Magyarországon a gazdasági napszámbekek megállapítása törvényes alapon már több mint másfél évtizede fennáll, de a rendszeres és korszerű gazdasági munkabérszabályozás csak ez évben kezdődött el. Az erről szóló 1940 : XV. t.-c. a munkabérszabályozás terén nagy haladást jelent, mert míg a multban¹⁾ egyedül a napszám-

¹⁾ Az 1923:XXV. t.-c. alapján.

bérek legkisebb mértékének megállapítása — bizonyos feltételekhez kötve — volt lehetséges, addig most már mindennemű gazdasági munkabér szabályozás tárgya lehet a mezőgazdaság egész területén. A kérdés jelentősége mellett szól az is, hogy a mezőgazdaságban 850.000 munkavállaló szerepel (Kárpátalja és a most visszajött erdélyi területek nélkül) és a munkabérekre fordított összeg¹⁾ önköltségi alapon 410 millió, a tényleges értéket tekintve pedig 520 millió pengőre tehető.²⁾ Ilyen körülmények között, úgy véljük, nemcsak az általános érdeklődésnek teszünk eleget, hanem a szakszerű tájékozódást is elősegítjük azzal, hogy ismertetjük az első gazdasági munkabérmegállapítás eredményeit.

Az eredményeket a rendkívüli viszonyok szerint kell megítélni. A törvény kihirdetése és hatálybalépése ez év május 30-ára esett. Ezzel a földművelésügyi kormányzat korszerű gyorsasággal intézkedett. A munkabérmegállapító szervek felállítására és tagjainak szabályszerű megválasztására a legrövidebb idő mellett is egy hónapot vett igénybe, úgy-hogy a munkabérmegállapító bizottságok első ízben már csak az aratási munkák idején ülhetek össze. Kizárta a gyorsabb eljárást az is, hogy ezzel egyidejűleg az ország a teljes katonai készség állapotában volt. Ez a magyarázata annak, hogy a legtöbb bizottság egyelőre megelégedett azzal, hogy a legkisebb munkabéreket ez évben csak olyan munkanemekben állapította meg, amelyeknél ennek sürgőssége fokozottan fennállott. A munkapiacon számos helyen nagymérvű munkáshiány és a fokozott munkáskereslet következtében a munkabérekben jelentős emelkedés is állott elő. Ez egyes helyeken azzal a következménnyel járt, hogy a munkabérmegállapító bizottság a legkisebb munkabérek megállapítását mellőzte. A törvény szerint 31 vármegyében, 3 közigazgatási kirendeltségben és 5 t. városban kellett alakítani gazdasági munkabérmegállapító bizottságot. Az említett körülmények folytán ezek közül (az év hátralevő részére) csak 22 vármegyei és 4 városi munkabérmegállapító bizottság állapított meg legkisebb munkabéreket.³⁾ Ezek ismertetése előtt azonban szükséges, hogy nagy vonásokban vázoljuk a munkabérmeg-

állapítás kötelező irányelveit, mert a munkabérmegállapítás eredményeit ezek ismerete nélkül megérteni és bírálni aligha lehetne.

A munkabérmegállapító bizottságok feladata a törvény (továbbiakban T.) szavaival élve „a gazdasági munkavállalók részére a munka értékének, a megélhetési és gazdasági viszonyoknak (különösen a termelési költségeknek és értékesítési lehetőségeknek) megfelelő munkabér biztosítása végett legkisebb munkabérek megállapítása“. (T. 1. §. [1]). Meg lehet állapítani mindennemű munkabér, vagy csak egyes munkabérnemek (napszámos órabér, napszámber, szakmánya-bér, részber, cselédbér stb.) legkisebb mértékét. A legkisebb munkabéreket meg lehet állapítani a vármegye (város) egész területére, vagy ennek csak egy részére; egységesen, vagy területileg eltérően; az összes munkákra, vagy a munkának egyes nemekre. (T. 14. §. [1].)

A munkaérték, továbbá a megélhetési és a gazdasági viszonyok szempontjainak összeegyeztetése a munkabérmegállapításnál komoly és egyben nehéz feladatot támaszt. A kérdés ugyanis igen sokrétű, a gazdasági viszonyok pedig helyenként egymástól eltérőek és igen változatosak. Éppen ezért az irányadó jogszabályok nem szoríthatják merev és sablonos határok közé a munkabérmegállapító bizottságok ebbeli tevékenységét, hanem csupán megakadályozni kívánják azt, hogy a munkabérmegállapítás módja olyan legyen, amely a törvény célkitűzéseit megkerüli, vagy pedig az étellel és a gyakorlattal nem számol. Ennek ellenére a törvényes rendelkezések még a részletkérdések eldöntéséhez is támpontul szolgálhatnak.

A munkaérték megállapításában nem kétséges, hogy mérlegelést kíván az ember, mint fizikai tényező, továbbá, minthogy mezőgazdaságról van szó, a munkáltatás időszaka, valamint a munkával járó megterhelés és a munkaeredmény is. A T. kifejezetten megmondja, hogy a munkabérmegállapításnál figyelemmel kell lenni a munkavállalóknak nem és kor szerint eltérő teljesítőképességére, úgyszintén az egyes eltérő évszakokra (T. 14. §. [1]). Tehát megkülönböztetésnek van helye férfi, nő és gyermekmunkások között, vagy ilyen szempontok szerint a munkavállalók pl., mint I. o., II. o., III. o. stb. munkások osztályozhatók. A mezőgazdaságban a munkaidő az évszakokhoz és az időjáráshoz igazodik, következésképpen ugyanazon munka bére — a napszámos

¹⁾ Az erdőgazdaság nélkül.

²⁾ Az Országos Mezőgazdasági Üzemi Intézet becslése az 1939. évre vonatkozólag.

³⁾ Közzétéve a törvényhatóságok hivatalos lapjaiban.

órabér- esetétől eltekintve — nem lehet minden hónapban ugyanaz. Azonkívül vannak bizonyos munkák, mint pl. az aratás, kaszálás, permetezés, zsákhordás, kézi műtrágyaszórás, stb., amelyeknek végzése ugyanazon idő alatt nagyobb fizikai megerőltetést követel. Ezeknek magasabb jutalmazása tehát méltányos. Különbségek lehetnek azonban hasonló nemű és korú munkások között a fizikai állapotból kifolyólag is. Éppen ezért a végrehajtási rendelet (130.000/1940. F. M. sz., a továbbiakban R.) felhívja a munkabérmegállapító bizottságot annak az aráynak a megállapítására, „amelynek megfelelően leszállított munkabért lehet kikötni és fizetni a szellemi vagy testi fogyatkozás miatt lényegesen csökkent munkaképességű munkavállalóknak“ (R. 16. §. [1]). A munkaérték végül nemcsak az idővel, hanem a teljesítménnyel is mérhető és pedig terület, valamint mennyiség szerint egyaránt, ami a rész- és szakmánybérek megállapításának a szüksége mellett szól.

Ami a megélhetési viszonyoknak megfelelő legkisebb munkabért illeti, ugyancsak többrétű és alapos mérlegelést igénylő kérdéssel állunk szemben. Az ily szempontoknak megfelelő munkabér elemzésénél a figyelem nem kerülheti el a munkáscsalád megélhetését, a piaci és értékesítési árak alakulását, továbbá aszerint, hogy milyen munkavállalásról van szó, a munkaviszony időtartamát, a munkaterület nagyságát, a munkabérfizetés módját, úgyszintén a mellék munkálatokkal elérhető keresetnek nagyságát sem. Ezeket illetőleg a R. (16. §. [2]) csupán annyit mond, hogy a legkisebb gazdasági munkabérek a gazdálkodás teherbíró képességének határában belül biztosítsanak a munkavállaló (és családja) számára a munkájával arányban álló tisztességes keresetet és megélhetést. Ahhoz, hogy a munkás megélhetése biztosítva legyen, nem közömbös nála, hogy a munkavállalás milyen időre szól. A munkaviszony tartamának szociális jelentőségére tekintettel a R. (34. §.) szerint „nincs kizárva az, hogy a bizottság egyes munkákra, eltérő munkabéreket állapítson meg aszerint, hogy a munkaadó a munkavállalót az egész időnyre (különösen aratásra és cséplésre) is szerződtette-e vagy nem“.

A mezőgazdaságban szó esik a kifizetett és a tényleges munkabérről. Az utóbbi azt jelenti, amelyet a munkajavadalom a munkásnak a gazdálkodási lehetőség biztosítása mellett eredményez. Minthogy a munkabér

tényleges értéke aszerint alakul, hogy a gazdálkodáshoz szükséges illetményföld, állattartás, valamint gabona és egyéb konvenció milyen mértékben van biztosítva, a megélhetés szempontjából nem közömbös, hogy mindezek legkisebb mértéke miként nyer megállapítást. A részes földművelés a munkás megélhetését hasonló szempontból befolyásolja, miért is fontos a munkabérmegállapításnál az is, hogy a munkást megillető részelés miként van a melléktermények (pl. szalma, pelyva, törek, szár, szakál, szál, köztesek stb.) tekintetében biztosítva.

A munkabérmegállapítással szemben támasztott harmadik alapvető követelmény az, hogy a munkabérek a gazdasági viszonyoknak is megfeleljenek. Más szóval, a megállapított legkisebb munkabérek ne haladják meg a gazdálkodás teherbíró képességét (R. 16. §. [2]). Ebben a tekintetben tehát a termelési költségek, valamint az értékesítési és a piaci árak mindenkori alakulása kell, hogy irányadó legyen.

A fentiekben röviden vázolt főbb irányelvek vezették tehát a bizottságokat a következőkben ismertetett legkisebb munkabérek megállapításánál. Az adatok összehasonlításánál lehetőség van annak megfigyelésére, hogy a munkabérekben a nivellálási folyamat érvényesül-e. A munkabérmegállapítás intézményesítésétől ugyanis a szociális terhek nivellálódása várható, aminek jelentősége egyrészt abban nyilvánul meg, hogy a munkabérek között a szociális szempontok rovására eddig tapasztalt nagyobb kilengések megszűnnek, másrészt abban, hogy kedvezőbb helyzetbe kerülnek a termelési versenyben azok a munkaadók, akik a szociális kötelesség szavatát megértve eddig is magasabb munkabéreket fizettek. Az eredmények ismerete az Országos Munkabérmegállapító Bizottság tagjaira nézve is fontos, amelynek feladatköre a munkabérmegállapításnál kötelező irányelvek megállapítására is kiterjed. Ez pedig el nem képzelhető azoknak az irányoknak ismerete nélkül, amelyek országos viszonylatban a helyi adottságok és viszonyok figyelembevételével megállapított legkisebb munkabérek közül kiolvashatók.

I. A munkások nem, kor és munkaképesség szerinti csoportosítása.

A napszám- és az időny- (sommás, hónapos) munka azok a munkanemek, amelyeknél a munkabér a munkások neme, kora és munkaképessége szerint a munkabér-

megállapító határozatokból kitűnőleg változik. Egyéb munkanemeknél az ilyen megkülönböztetés szüksége általában nem forog fenn, mert az illető munkát csak azonos nemű és munkaképességű munkavállalók végezhetik.

E tekintetben a munkabérmegállapító bizottságok gyakorlata nem egyöntetű, bár a különbségek egymástól nem lényegesen eltérőek. Mindez arra mutat, hogy itt országosan egyöntetű eljárás bevezetésére lehetőség nyílnék, esetleg a keleti országterületek lakosságának biológiai adottsága ezekre a vármegyékre az egységes eljárás némi módosítását indokolná. A korhatárok megjelölésénél a szószerint közölt fogalmazás nem elég szabatos, ami félreértésekre adhat okot. Egységesen szabályozott eljárásnál ezek a félreértések könnyen megszüntethetők. A következőkben bemutatjuk, hogy a munkabérmegállapító bizottságok a munkások nem, kor és munkaképesség szerinti csoportosításánál miképpen jártak el.

1. *Bars vm.*: a nemek szerinti megkülönböztetésen kívül a munkások kor és teljesítőképesség szerint osztályozva nincsenek.

2. *Bács-Bodrog vm.*: I. o. munkás a férfi 20 évtől, II. o. munkás a férfi 17—20 évig és a nő, gyermekmunkás mindkét nemű 16 évig.

3. *Békés vm.*: u. a. mint 1. alatt.

4. *Bihar vm.*: a férfi munkabércsoportba tartozik a 19 éven felüli férfi, aki kaszálni és zsákolni tud, a női munkabércsoportba a nő 16 évtől és a férfi 16-tól 19 évig, a gyermek munkabércsoportba nemre tekintet nélkül a gyermek 16 éves korig.

5. *Borsod vm.*: u. a. mint 1. alatt, kivéve a gyermekmunkásnál megjelölt 16 éves korhatárt.

6. *Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.*: I. o. munkás 19-től 50 évig a férfi, II. o. munkás 16-tól 19 évig, valamint 50-től 60 évig a férfi, úgyszintén 18-tól 50 évig a nő, III. o. munkás a 16 éven aluli és a 60 éven felüli férfi, valamint a 18 éven aluli és az 50 éven felüli nő.

7. *Csongrád vm.*: I. o. munkás a férfi 20—50 évig, II. o. munkás a férfi 16—20 évig és 50 évtől felfelé, valamint a nő 18—50 évig, III. o. munkás a férfi 16 évig, továbbá a nő 18 évig és 50 éven felül.

8. *Fejér vm.*: I. o. munkás 18—60 év között a férfi, aki kaszálni és zsákolni is tud, II. o. munkás a 18—60 éves nő és a hasonlókorú, de nem teljes munkabírású férfi, III. o. munkás nemre tekintet nélkül a 15—18 éves, IV. o. munkás nemre tekintet nélkül a 12—15 éves.

9. *Gömör és Kishont vm.*: u. a. mint 1. alatt azzal az eltéréssel, hogy külön gyermekmunkás nincs.

10. *Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.*: I. o. munkás a 19 éven felüli teljes munkabírású férfi, aki kaszálni és zsákolni is tud, II. o. munkás a nem teljes munkabírású, valamint a 16—19 éves férfi és a 16 éven felüli nő, III. o. munkás nemre tekintet nélkül a 12—15 éves gyermek.

11. *Hajdu vm.*: a férfi napszámcsoporthba tartozik a 18 évét betöltött férfi, aki kaszálni és zsákolni is tud, a női napszámcsoporthba a 18 éven felüli nő, a fiú napszámcsoporthba a 15—18 év közötti, a gyermeknapszámcsoporthba nemre tekintet nélkül a 15 éven aluli, teljes férfi cselédbércsoportba a 21. évet betöltött, teljes munkabírású, valamint a 18 évet betöltött, teljes munkabírású, de családfentartó férfi.

12. *Komárom vm.*: a férfi napszámcsoporthba tartozik a 18—60 év közötti teljes munkabírású férfi, a női napszámcsoporthba a 16—60 év közötti nem teljes munkabírású férfi és a teljes munkabírású nő, a gyermek napszámcsoporthba nemre tekintet nélkül a 12—16 év közötti gyermek.

13. *Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.*: I. o. munkás 18-tól 60 éves korig a teljes munkabírású férfi, II. o. munkás 16-tól 60 éves korig a teljes munkabírású nő, továbbá 16-tól 18 éves korig a teljes munkabírású férfi és 18-tól 60 éves korig a csökkent munkaképességű férfi, III. o. munkás nemre tekintet nélkül 12-től 16 éves korig a teljes munkabírású gyermek, továbbá 16-tól 60 éves korig a csökkent munkaképességű nő és 16—18 éves korig a csökkent munkaképességű férfi.

14. *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.*: nemre tekintet nélkül I. o. munkás 18 évtől, II. o. munkás 15-től 18 évig, gyermekmunkás 12-től 15 évig a munkavállaló.

15. *Somogy vm.*: a férfi munkabércsoportba tartozik a férfimunkás 20 éven felül, a női munkabércsoportba a női munkás 16 évtől és a legénymunkás 16-tól 20 évig, a gyermekmunkabércsoportba a gyermekmunkás 12-től 16 évig.

16. *Sopron vm.*: I. o. munkás a teljes munkabírású férfi, aki kaszálni és zsákolni is tud, II. o. munkás a nem teljes munkabírású férfi és a teljes munkabírású nő, III. o. munkás nemre tekintet nélkül a 12—16 éves gyermek.

17. *Szabolcs vm.*: férfi, illetőleg női munkás az, aki a 18. életévébe lépett; a 18 éven aluli nemre tekintet nélkül gyermekmunkás.

18. *Szatmár vm.*: a férfi napszámcsoporthba tartozik a 18 évet betöltött férfi, aki mindennemű gazdasági munkára képes, a női napszámcsoporthba a 18 évet betöltött nő és a nem teljes munkaképességű, de 15 évet betöltött férfi.

19. *Vas vm.*: I. o. munkás 18-tól 60 éves korig a férfi, aki kaszálni és zsákolni is tud, II. o. munkás 16-tól 60 éves korig a nem teljes munkabírású férfi, továbbá 16-tól 18 éves korig a teljes

munkabírási nő és a suhanc, III. o. munkás nemre tekintet nélkül 12-től 16 éves korig a gyermek.

20. *Veszprém vm.*: I/a o. munkás a nehezebb munkát végző férfi, I/b. o. munkás a könnyebb munkát végző férfi, II. o. munkás a nő, III. o. munkás a gyermek.

21. *Zala vm.*: I. o. munkás a teljes munkabírási férfi, II. o. munkás a teljes munkabírási nő és a nem teljes munkabírási férfi, III. o. munkás a 12—16 éves gyermek és az erősen csökkent munkabírási férfi és nő.

22. *Zemplén vm.*: I. o. férfi munkás 20-tól 55 évig, II. o. férfi munkás 16-tól 20 évig és 56-tól felfelé, legénymunkás 14-től 16 évig, fiúmunkás 12-től 14 évig, I. o. női munkás 17-től 50 évig, II. o. női munkás 14-től 17 évig és 51-től felfelé, III. o. munkás 12-től 14 évig.

23. *Debrecen tjt.*: u. a. mint 11. alatt.

24. *Hódmezővásárhely tjt.*: I. o. munkás 20-tól 60 évig a férfi, II. o. munkás 60 éven felül és 16-tól 20 évig a férfi, továbbá 18 éven felül a nő, III. o. munkás 16 éven alul a férfi és 18 éven alul a nő.

25. *Kecskemét tjt.*: nincs megkülönböztetés.

26. *Szeged tjt.*: férfi, illetőleg női munkás az, aki 16 éven túl van, 15-től 16 évig nemre tekintet nélkül gyermekmunkás.

II. A napszámok (órabérek).

A mezőgazdaságban számszerint legnagyobb a napszámok munkások csoportja. Mondhatni, nemre és korra tekintet nélkül minden munkabíró egyén tekintetbe jöhet a legtöbb napszámban végzett munkánál. Ezért érthető, hogy a munkabérmegállapítás végett összeült bizottságok a legkisebb napszámokot mind megállapították.

Az eddigi szokásoknak megfelelően a legtöbb bizottság a napszámok megállapítása mellett foglalt állást. A napszámok helyett óraberendszert egészben vagy részben hat bizottság (Bihar, Csongrád, Győr-Moson-Pozsony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Zemplén vármegyékben, valamint Hódmezővásárhelyen) vezetett be. Ezt a korszerű újítást érdemes megfelelően méltányolni, mert a tapasztalat szerint ez a munkaadóra és munkavállalóra egyaránt előnyös. Az óraberendszer nemcsak egyszerűbb, mert az évszakok szerinti megkülönböztetést feleslegessé teszi, hanem előnyös is, mert különböző vitának elejét veszi, továbbá a munkásokat jobban megnyugtatja, őket pontosabb megjelenésre és több munkakifejtésre sarkalja (főleg, ha magasabb

túlórabérek van). Igaz, hogy az óraberendszer a gazdaság részéről fokozottabb ellenőrzést kíván, de ez végeredményben a belterjesen gazdálkodóknak válik előnyére.

Külön tanulmány tárgya lehetne, ha a napszámok közötti eltéréseket területek szerint kívánnánk behatóbban elemezni. Maguk a puszták értékszámok ugyanis bár jelentős részben, de mégsem kizárólagosan határozzák meg a munkabér kedvezőbb, vagy kedvezőtlenebb voltát. A gazdálkodás belterjessége, a föld minősége, állapota és az uralkodó éghajlatviszonyok, mint a munkakifejtést fokozó vagy csökkentő tényezők, továbbá az életviszonyok, az értékesítési és beszerzési árak, valamint a munkapiaci helyzet kisebb-nagyobb mértékben befolyásolhatják a napszám, illetőleg órabérek tényleges értékét. Azt, hogy ezek érvényesülése a megállapított legkisebb napszám-, illetőleg órabéreknek meddig terjedt, továbbá, hogy az érvényesülésük mértéke mennyiben volt indokolt, csak úgy tudnánk megállapítani, ha vizsgálat alá vennénk külön-külön minden egyes terület adottságait. Mindez ismertetésünk terjedelmét már meghaladná.

Már az előadottakból is kitűnik, hogy a gazdasági napszámoknál országos viszonylatban teljes nivellálódásról nem lehet szó. Az azonban elvitathatatlan, hogy a napszámok nivellálódását az egységesítésre irányuló árpolitika bizonyos mértékig előmozdíthatja. Valószínű, hogy ebbe az irányba fogja terelni a bizottságok eljárását jövőben a szomszédos területeken követett gyakorlat megismerése is.

A megállapított legkisebb napszámok összehasonlításából minden esetre megállapítható, hogy azok a multhoz képest lényeges emelkedést jelentenek és — a kilengésektől eltekintve — általában inkább a normális, mint a minimális béreknek felelnek meg. Ez helyes is, mert enélkül szociális hatóereje a munkabérmegállapításnak — a múlt tapasztalatai alapján — igen mérsékelt volna. Az emelkedést indokolta a megélhetési költségek emelkedése is.

A hivatalos hírszolgálat adataiból kitűnik azonban az, hogy a ténylegesen fizetett napszámok egyes helyeken olyan magasságba szöktek, hogy azok a hivatalos legkisebb mértéket nemcsak lényegesen meghaladták, hanem már a gazdálkodás teherbíróképességét is túllépték. Az ilyen kilengések magyarázata a munkásoknak abban a rendkívüli lecsökkenésében keresendő, amelyet a katonai készülség

kényszerű állapota idézett elő. A gazdák részéről emiatt érthető aggodalom nyilvánul meg a jövőt illetően, amennyiben hasonló helyzet a mai hivatalos árszínvonal fenntartása mellett ismételt előállna. A napszámok túlzott magassága szociális szempontból sem kívánatos. A gazdák ugyanis kénytelenek lennének letérni a belterjes gazdálkodásról; ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a jövőben kevesebb munkáskéz jutna foglalkozáshoz.

Összehasonlítás alapján a napszámok általánosságban a Tiszántúlon és egyes nyugati és déli megyékben magasabbak, míg a Dunántúlon, továbbá az északi, a középső és az északkeleti részekben az előbbieknél kisebb-nagyobb mértékben alatta maradnak.

Megjegyezzük végül, hogy a munkabér legkisebb mértéke az alsóbb munkakategóriákban több helyen a magasabb kategória munkabérének bizonyos százalékában, vagy hányadában lett megállapítva. Minthogy az érdekeltek részére a munkabér ekként való kiszámítása körülményes, a jövőben az alacsonyabb kategóriákban is kívánatos lenne összességüként megállapítani a munkabéreket.

A megállapított legkisebb napszámok.

(pengőben; a római szám a hónap jelzése, F. = férfi, N. = nő, Gy. = gyermekmunkás, m. idő = munkaidő, é. = élelmezéssel.)

1. Bars vm.

VI.			VII.			VIII.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2·50	2·20	1·50	3—	2·60	1·80	3—	2·60	1·80
IX.			X.			XI.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2·50	2·20	1·50	2·50	2—	1·30	2—	1·80	1·30
XII.								
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2—	1·80	1·30						

Aratás, cséplés, kaszálás napszámára 1 P-vel, istállómunka napszámára 50 fillérrel több. Élelmezésért napi 80 fillér vonható le.

2. Bács-Bodrog vm.

VII. 1—VIII. 15.			VIII. 16—IX. 15.			IX. 16—X. 15.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
3·50	2·60	2—	3—	2·20	1·60	2·70	2·20	1·50
é. 2·80	2—	1·40	é. 2·30	1·50	1—	é. 2—	1·50	—·90
(m. idő = 13 ó.)			(m. idő = 11 ó.)			(m. idő = 9 ó.)		

X. 16—XI. 15.			XI. 16—XII. 31.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2·20	1·60	1·20	1·60	1·30	1—
é. 1·50	1—	—·70	é. 1·20	—·80	—·50
(m. idő = 8 ó.)			(m. idő = 7 ó.)		

Aratás, gabonahordás, cséplés, kaszálás, szőlő- és gyümölcspermetezés, állatápolás és egyéb nehéz-munka napszámára 20%-kal több. Magszedés, gyógynövényeknél szárítás, gyümölcs- és szőlő-szedés és egyéb könnyű munka napszámára 15%-kal kevesebb.

3. Békés vm.

(Férfi napsz.-bérek)	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Gyula város . . .	4·40	3·90	2·70	2·20	1·70	1·50
Békéscsaba város .	4·40	3·90	2·70	2·20	1·70	1·50
Gyulai járás . . .	4·40	3·90	2·70	2·20	1·70	1·50
Gyomai „ . . .	2·90	2·90	2·65	2—	1·90	1·65
Békési „ . . .	3·30	2·90	2·60	2·20	1·75	1·75
Szarvasi „ . . .	3·30	2·90	2·20	2—	1·75	1·65
Szeghalmi „ . . .	3·75	3·10	2·40	2·20	1·80	1·45
Orosházi „ . . .	4·40	4—	3·30	2·70	2·20	2—

A női napszámra 75%-a, a gyermek napszámra (16 éves korig) 50%-a a férfi napszámra.

4. Bihar vm.

Órabérrendszer, férfi órabér 1·2 kg búza ára. Az ár a tiszavidéki búzának tőzsdei árjegyzése alapján havonként kiszámított helybeli értéke. A munkahelyig 3 km-en túl megtett út ideje az órabérbe beszámít. Női órabér 75%-a, a gyermek-órabér 60%-a a férfi órabérnek. A nem teljes munkabírású férfiak, rokkantak vagy öregek női napszámot kapnak.

5. Borsod vm.

I.			II.			III.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
1·50	1·20	—·80	1·50	1·20	—·80	1·80	1·30	1—
IV.			V.			VI.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2—	1·50	1·20	2·50	2—	1·40	3—	2·20	1·50
VII.			VIII.			IX.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
4—	2·80	2—	3·60	2·40	1·80	2·50	1·80	1·20
X.			XI.			XII.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2—	1·50	1·20	1·80	1·20	1—	1·50	1·20	—·80

Kaszálás és szőlőoltás napszámára 50 fillérrel több. Teljes élelmezésnél a napszámokból 30% levonandó. A napszámok szőlőmunkára is érvényesek. Ojtásért azonban kaszás napszámra jár.

lót, valamint a szenci kirendeltségből: Királyfa, Dunajánosháza, Nagyborsa, Magyarbél, Dunasáp, Dunaújfalu, Zonc és Szenc községek.

hónap	I. o. munkás		II. o. munkás		III. o. munkás	
	I. körzet	II. körzet	I. körzet	II. körzet	I. körzet	II. körzet
VII.	3.—	2·60	2·50	2·20	2.—	1·80
VIII.	3.—	2·60	2·50	2·20	2.—	1·80
IX.	2·40	2·10	2.—	1·80	1·60	1·50
X.	2·40	2·10	2.—	1·80	1·60	1·50
XI.	2.—	1·80	1·60	1·40	1·20	1·10
XII.	1·80	1·60	1·40	1·30	1.—	—·90

A napszámber napi 11 munkaóra díja. A különóráért a napszámber $\frac{1}{10}$ -e jár. Élelmezésért napi 80 fillér vonható le.

Cséplési munka napszámberére I. o. munkásnál 5·50 P, II. o. munkásnál 4·50 P. Élelmezésért napi 1·50 P vonható le.

14. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

1. Szőlőmunkák napszámberére: szedőnő . . .	1·50 P
" " szedőgyermek . . .	1.—
" " puttonyos . . .	2.—
2. Szőlőmunkák órabére: taposó . . .	—·25 f.
" " préselő . . .	—·25

Gyermeknapszámber az év bármely részében és bármely munkánál 1 P-nél kevesebb nem lehet

15. Somogy vm.

	a) A vármegye területén.		
	VII—VIII.	IX—X.	XI—XII.
1. kaszásmunka	4.—	—	—
2. férfi munkás	3.—	2·50	1·80
3. női- és legénymunk.	2·40	2.—	1·50
3. gyermekmunkás	1·60	1·30	1.—

	b) Kaposvár területén.		
	VII—VIII.	IX.—X.	XI—XII.
1. kaszásmunka	5.—	—	—
2. férfi munkás	4.—	3·50	2·60
3. női- és legénymunk.	3.—	3.—	2·20
4. gyermekmunkás	2·50	2.—	1·60

Fogatok, állatok mellett teljesített munka napszámberére 20%-kal több.

16. Sopron vm.

hónap	I o. munkás		II. o. munkás		III. o. munkás	
	é.nélk.	é.-sel	é.nélk.	é.-sel	é.nélk.	é.-sel
VII—VIII.	2·80	1·80	1·80	—·80	1·40	—·60
IX.	2·20	1·20	1·60	—·60	1·20	—·40
X.	2·20	1·20	1·60	—·60	1·20	—·40
XI—XII.	1·60	—·60	1·40	—·40	1.—	—·20

b) A csepregi és soproni járások területén

VII—VIII.	3.—	2.—	1·80	—·80	1·40	—·60
IX.	2·40	1·40	1·60	—·60	1·20	—·40
X.	2·40	1·40	1·60	—·60	1·20	—·40
XI—XII.	1·80	—·80	1·40	—·40	1.—	—·20

c) Sopron város területén.

VII—VIII.	3·20	2·20	2·20	1·20	1·60	—·80
IX.	2·80	1·80	2.—	1.—	1·20	—·40
X.	2·80	1·80	2.—	1.—	1·20	—·40
XI—XII.	2·20	1·20	1·80	—·80	1.—	—·20

a) Sopron városban és a soproni járásban.

b) A csepregi, kapuvári és csornai járásban.

	I. o. munk.	II. o. munk.	III. o. munk.	I. o. munk.	II. o. munk.	III. o. munk.
kapálás	3.—	2·40	1·50	2·50	2.—	1·20
permetezés	3·50	2·80	—	3.—	2·50	—
kötözés	2·50	2.—	1·50	2·20	1·80	1·20
szedés és hordás	3·50	2·80	1·80	2·50	2.—	1·40
préselés	3·50	—	—	2·50	—	—
szedés	2·50	2.—	—	2·20	1·70	—

17. Szabolcs vm.

I. Vidéken.

hónap	a) nehéz munkánál	b) könnyebb munkánál.		
		F.	N.	Gy.
VII—IX.	3.—	2·70	2.—	1·50
X—XI.	2·50	2.—	1·50	1·20
XII.	2·50	1·60	1·20	1.—

II. Nyíregyháza területén.

VII—IX.	3·50	3.—	2·30	1·70
X—XI.	3.—	2·30	1·80	1·40
XII.	3.—	1·80	1·50	1·20

Nehéz munka: kaszálás, kazalozás, gabona-hordás, szénaboglyázás, hordás, zsákolás, permetezés. Élelmezésért vidéken felnőtt után napi 70, gyermek után napi 50 fillér, Nyíregyháza területén felnőtt után napi 1 P, gyermek után napi 70 fillér vonható le.

18. Szatmár vm.

Hónap	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Teljes férfi napsz.	2·50	2·30	2.—	1·60	1·40

A teljes női napszámber és a nemteljes munkaképességű férfi napszámber $\frac{3}{4}$ -e, a gyermek napszámber $\frac{1}{2}$ -e a teljes férfi napszámbernek.

19. Vas vm.

hónap	I. o. munkás	II. o. munkás	III. o. munkás
VII—VIII.	2·50	1·80	1·40
IX.	2.—	1·50	1·20
X.	1·60	1·30	1.—
XI.	1·40	1·20	—·90
XII.	1·20	1.—	—·80

Szénkénegezés, permetezés, műtrágyaszórás, zsákolás (cséplésnél nem) napszámára 30%-kal több.

Kaszálás napszámára I. o. munkásnak VII.—VIII. hóban 3 P, a többi hónapban 2 P.

Aratás napszámára kaszásnak 5 P, kötözőnek 3 P, marokszedőnek 3 P, gyermekmunkásnak 2 P.

Cséplés napszámára férfinek 6 P, nőnek 3 P, gyermeknek 2 P.

20. Veszprém vm.

	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
I. o. munkás	1) 3.—	2:50	2.—	1:80	1:60
	2) 2:50	2:20	1:80	1:60	1:50
II. o. „	2.—	1:80	1:60	1:40	1:20
III. o. „	1:50	1:30	1:10	1.—	—:90

Veszprém és Pápa városokban a napszámok 10%-kal magasabbak. Élelmezésért a napszám-bér fele levonható.

1) Nehezebb munkánál.

2) Könnyebb munkánál.

21. Zala vm.

hónap	I. o. munkás	II. o. munkás	III. o. munkás
IX.	2:20	2.—	1:60
X.	2:30	1:80	1:40
XI.	1:80	1:40	1.—
XII.	1:60	1:20	—:80

21. Zemplén vm.

Órabérrendszer:

I. o. férfimunkás	órab.	28 f.,	nőimunk.	órab.	20 f.
II. „	„	22 „	„	„	16 „
III. „	„	16 „	„	„	10 „
IV. „	„	10 „	„	„	— „

Szőlőkötözési munka órábára egyöntetűen 16 fillér.

22. Debrecen tjv.

VII. 1—	VIII. 12—	IX. 1—	IX. 29—
VIII. 11.	VIII. 31.	IX. 28.	X. 12.
3:40	3.—	2:60	2:40
	X. 13—	XI. 3—	
	XI. 2.	XII. 31.	
	2:20	2.—	

Aratás napszámára 30 kg búza, vagy ennek értéke. A nem teljes munkabíró férfi, továbbá a korához képest munkabíró fiú és a teljes munkabíró nő napszámára $\frac{2}{3}$ -a a teljes munkabíró férfinek, a nem teljes munkabíró nő, valamint a korához képest munkabíró 15—18 éves leány napszámára $\frac{2}{3}$ -a a teljes munkabíró nőnek, a 15 éven aluli fiú és a 15 éven aluli leány napszámára $\frac{1}{3}$ -a a teljes munkabíró férfi, illetőleg nő napszámáráé.

23. Hódmezővásárhely tjv.

Órabérrendszer:

VII. 1—VII. 31.	VIII. 1—XII. 31.
1 $\frac{1}{4}$ kg. búza és élelmezés.	1 kg. búza és élelmezés.

Aratás és cséplés órábára élelmezésen felül 2 kg búza, tengeritörés órábára élelmezésen felül 1,5 kg búza.

24. Kecskemét tjv.

Aratási napszám:

- a) kaszáló része: 5.— P és élelem, v. 30 kg. gabona
- b) maroksz. „ : 3:50 P és „ v. 20 kg. „

Cséplési napszám:

- a) etető, zsákoló, kazalozó részére: 4.— P
- b) többiek részére: 3.— „

25. Szeged tjv.

VII. 1—VIII. 31.			IX. 1—X. 31.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
3.—	2.—	1:60	2:80	1:80	1:40
é. 2.—	é. 1.—	é. 1.—	é. 1:80	é. 1.—	é. —:30
XI. 1—XI. 31.			XII. 1—XII. 31.		
F.	N.	Gy.	F.	N.	Gy.
2:60	1:60	1:20	2:20	1:20	1.—
é. 1:60	é. —:80	é. —:60	é. 1:20	é. —:60	é. —:60

III. Az aratási és cséplési munkabérek.

A mezőgazdaságban az aratási és cséplési munkákból származik a munkások legtekintélyesebb keresete, amely köztudottan a munkáscsaládok téli kenyérmagyszükségletét hivatott biztosítani. Ezért e munkabérek szociális jelentősége nagy. Természetesen közgazdasági és népelelmezési szempontokból is általános érdeklődésre tartanak számot az aratás és cséplés eredményei.

Az aratási és cséplési munkákért járó keresetet a munkások általában a learatott termés bizonyos hányadában, természetben kapják meg. Ebben a fejezetben ezeket a munkabéreket ismertetjük. Előfordul az aratás és cséplés munkáinak napszámában való végeztetése is. Az aratás és cséplés esetére megállapított legkisebb napszámabérek már az előző fejezetben ismertettük.

Bár aratási és cséplési munkabéreket külön-külön vagy együttesen összesen 18 helyen állapították meg, a többi terület elmaradása azért hiányolható, mert a kérdés fontos szociális szempontokat érint.

A munkabérmegállapítás eredményeinek összehasonlításából az az örvendetes tapasztalat vonható le, hogy az aratási kereset legtöbb helyen a learatott termény tizedében, vagy 10%-ában alakul ki. Ez a világháború előtti állapot visszatérését jelenti, amely a munkásság általános megelégedésére érvényesült. Egyedül Csongrád megyében mondható az aratási kereset elégtelennek. A cséplési munkabérek középértéke 3·5% körül mozog.

Az aratási és cséplési munka feltételeit és ellenértékét számos tényező befolyásolja. Ezek közül elegendő, ha csupán megemlítjük a munkafolyamatok mibenlétét (levágás, kévekötés, bekeresztezés, tarlófeltakarítás, asztagolás, mázsárárakás, hordás, rostálás, gép összetakarítása, zsákolás, szá-

rogatás stb.), az élelmezési járandóság összetételét, a mellékterményekben (szalma stb.) való részlelést, a munkagépekre eső részlevonását, a kereset megoszlását stb. Mind-ezeket tekintve, a kép, amelyet a bizottságok eljárásai tekintetében a munkabérmegállapító határozatokból kaphatunk, eléggé tarka. Ezen a téren pedig az eljárások egységesítése véleményünk szerint komolyabb akadályokba nem ütköznek. Az egységesítés kérdése tisztán alaki természetű és a munkabérmegállapító bizottságoknak munkakönnyítést, a két érdekelt félnek pedig könnyebb eligazodást jelentene. A következőkben ismertetett (megállapított) legkisebb munkabérek a jövőre vonatkozólag minden esetre ez irányban is hasznos tájékoztatásul szolgálhatnak.

A megállapított legkisebb aratási és cséplési munkabérek.

1. Bars vm.

Aratás és cséplés munkabére: minden 10 q termény, azaz az elcséplelt termésemből 10%. Elemi kár esetére biztosíték kat. holdanként 80 kg termény a learatott kalászosból.

Szalmajárandóság: páronként vagy 10 q szalma, vagy q-ként 1.50 P.

Élelmezési járandóság: páronként 6 heti munkaidőt számítva: búza 60 kg, rozs 70 kg, hüvelyes 15 kg, burgonya 40 kg, zsír 3 kg, szalonna 2 kg, hús 6 kg, tej napi 1 liter, só 3 kg, cukor jegy szerint, fűszerpénz 6 P.

Marokrakó aratógéppel történő aratásnál a részjárandóság minden 11. q termény.

Kévekötő aratógéppel történő aratásnál a részjárandóság minden 13. q termény.

Főzéshez munkaadó ad tüzfát, vagy 2 q fát, vagy ennek napi pénzbeli egyenértékét. Közös főzés esetén a szakácsnőt a munkaadó fizeti.

Zsír és szalonna kivételével az élelmiszerjárandóság készpénzzel megváltható, vagy más egyenértékű terménnyel helyettesíthető.

2. Bács-Bodrog vm.

Aratás munkabére: az őszi-tavaszi aratás után keresztekben részelve 10. rész. Elemi kár esetére biztosítás kat. holdanként 80 kg tiszta szem a learatott terményből.

Élelmezési járandóság: az aratás 2 hetére: fejenként szalonna 2 kg, kenyérliszt 10 kg, főzőliszt 4 kg, burgonya 7 kg, zsír 0·5 kg, marhahús 1 kg, vagy birkahús 1·5 kg, ecet 0·5 l, fűszerpénz 1 P.

Cséplés munkabére: az aratásnál fizetett élelmezés mellett elevátor használatával 3%, elevátor nélkül 3·5% élelmezés nélkül 3·75%, illetőleg 4%. Az etető még napi 5 kg búzát kap.

Aratási munkabér a kaparékból szintén 10. rész, de élelmezés nélkül; élelmezés esetén az őszi és tavasziból 11. rész, de szalma csak az ősziből jár.

Az aratórész behordásához fogatot a munkaadó ad, kézierőt a munkások.

Az aratórész elcsépléséhez a munkaadó gépet, üzemanyagot, gépészt és fűtőt ad, bérceplés esetén a gép bérét fizeti, kézimunkát a munkások adják.

Élelmezés a helybeli és hazajáró munkásoknak csak a munkában töltött napra, a távolabbi munkásoknak minden napra jár, de kötelesek az élelmezéssel járó napszám fejében más munkát is végezni, főzéshez tüzelőt a munkaadó ad.

Részcséplés után a szemet munkaadó a munkások lakására, illetőleg a vasúti állomásra szállítja.

A munkás köteles az elcséplelt szemet magtárba hordani, de a fogatot a munkaadó adja.

100 holdon aluli kisgazda aratói kötelesek a cséplésnél is segédkezni a cséplési járandóság fejében.

A munkások és gazdasági eszközeik szállításáról a munkaadó gondoskodik.

3. Békés vm.

Járás, megyei város	Aratás és hordás mun- kabére:		Aratás, hor- dás és cséplés munkabére		Aratás szakmány bére kat. holdan- kint kg.
	rész	biztosíték kat. h. kg.-kint	rész	kat. h.-kint	
Gyula	11.	80	—	—	70
Békéscsaba	12.	90	10.	90	80
Gyulai	11.	80	—	—	70
Gyomai	10.	80	—	—	80
Békési	12.	90	10.	90	70
Orosházi	12.	90	10.	90	90
Szarvasi	10.	80	—	—	70
Szeghalmi	10.	75	—	—	60

Élelmezési járandóság: a) hetenként és páronként búza 20 kg, szalonna 2 kg, ecet 0·5 l, só 0·5 kg.
b) cséplés munkabére: 3·5% és élelmezés.

4. Borsod vm.

a) Aratás és hordás munkabére: 10%. Elemi kár esetén az összes munkáért kat. holdanként 50 kg szem, 10% szalma és hetenként páronként 1 kg szalonna.

Szalmajárandóság: 10%. Megváltási ára 50 kg búza.

Élelmezési járandóság: hetenként és páronként szalonna 1 kg.

b) Cséplés munkabére: 3% és élelmezési járandóság.

Kaszás és félkezes $\frac{2}{3}$ és $\frac{1}{3}$ arányban részesezik az aratórészből.

Teljes élelmezés esetén az aratórész az élelmezési összeg értékével csökken.

Aratórészt — a szalma kivételével — a munkaadó a munkások lakására szállítja.

A félkezes, ha a cséplésnél is segédkezik, a 3%-nak is $\frac{1}{3}$ -át kapja.

5. Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.

a) Aratás, hordás és asztagolás munkabére: szemből 11. rész szem. Elemi kár esetén biztosíték aratásért és hordásért 70 kg búza.

Szalmajárandóság: 11. rész.

Élelmezési járandóság: kat. holdanként búza 10 kg, szalonna 60 dkg, só az egész munkaidőre 1 kg és tüzelő.

b) Aratás munkabére: szemből 13. rész. Elemi kár esetén biztosíték kat. holdanként 60 kg búza.

Szalmajárandóság: 13. rész.

Élelmezési járandóság: kat. holdanként búza 7.5 kg, szalonna 45 dkg, só az egész munkaidőre 1 kg. és tüzelő.

c) Hordás és asztagolás munkabére: a megállapított közönséges napszám.

d) Cséplés munkabére: 4%.

e) Aratás, hordás, asztagolás és cséplés munkabére: 13. rész, asztagolás nélkül 11.5% rész. Elemi kár esetén a biztosíték aratásért, hordásért és cséplésért kat. holdanként 85 kg búza.

Élelmezési járandóság: búza 10 kg, szalonna 1 kg, só 1 kg és tüzelő.

A szemrészt munkaadó a cséplés után, a szalmarészt a tél beállta előtt a munkások lakására szállítja.

Makó város területén a szalma kat. holdanként aratás, hordás és asztagolás esetén 2 P-vel, csak aratás esetén 1.50 P-vel megváltható pénzben vagy terményben.

6. Csongrád vm.

a) Aratás (beleértve a tarló felgereblyézését, a kaparék bekötését és keresztberakást) munkabére: 6.5%.

Szalmajárandóság: 10 hold (1 hold 1200 négyszögöl) aratásánál egy kocsi őszi szalma, ami megváltható 40 kg búzával.

Élelmezési járandóság: élelmezés vagy konvencióban, kenyér 4 kg, főzöliszt 2 kg, szalonna 1 kg és só 0.25 kg. A konvenció megváltható naponként és személyenként 5 kg búzával, vagy 1 P-vel.

b) Holdankénti aratás munkabére magyar holdanként (1200 négyszögöl) 60 kg termény.

Élelmezési járandóság: élelmezés, vagy konvencióban kenyér 3 kg és szalonna 0.5 kg.

c) Cséplés munkabére: élelmezéssel 3.5%, élelmezés nélkül 4.5%. Élelmezés helyett konvenció, vagy ennek értéke is adható.

7. Gömör és Kishont vm.

Aratási és cséplési munkánál az élelmezési járandóság: hónaponként és személyenként kenyérliszt 30 kg, főzöliszt 10 kg, burgonya 2 kg, bab 4 kg, szalonna 4 kg, zsír 1 kg, hús 4 kg, ecet 1 l, fűszerpénz 0.60 P.

Az aratás és cséplés munkabérének legkisebb mértékét a bizottság nem tartja szükségesnek megállapítani.

8. Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.

Cséplés munkabére: elevátor használatával, élelmezéssel 3.5%, élelmezés nélkül 4%.

9. Hajdu vm.

a) Aratás munkabére: élelmezés nélkül a betakarított tavaszi és őszi termésből a 10. rész (10%), élelmezéssel 11. rész (9.09%). Elemi kár esetén biztosíték kat. holdanként 50 kg szemtermény.

Élelmezési járandóság: aratópáronként rozs 65 l, búza 33 l, főzelék 4 l, szalonna 4 kg, só 2 kg, hús 4 kg, fűszerpénz 2.— P.

b) Hordás és asztagolás (az aratáson kívül) munkabére: gép alól részelés esetén $\frac{1}{2}$ %, keresztből részelés esetén (kis gazdáknál) 1%.

e) Cséplés munkabére: 3.5%.

Az aratás munkája alatt értendő: az aratás, kévekötés, bekeresztelés, tarló feltakarítás, bekötve-csomóbarakás saját szerszámmal és a munkaadó kívánságára a cséplésnél a szem magtárba-hordása.

A saját cséplőgépet a munkaadó a kereszttrész elcsépelése idejére a munkások rendelkezésére bocsátja.

A munkások az aratás és hordás ideje alatt a viharverte és megázott keresztet újrarakni és szárogatni kötelesek.

A cséplés munkája alatt értendő a termés rostálása, a polyva és szalmakazal szakszerű összerakása, a cséplőgép naponkénti összetakarítása, esős időben befedése, a termés mázsára és magtárba való zsákolása, valamint a megázott hajat szárogatása.

10. Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.

a) Aratás, cséplés és betakarítás munkabére: a termés 10%-a.

Szalmajárandóság: a learatott gabona szalmájának 10%-a. A munkás beleegyezésével a napi áron megváltható. Polyvatörök nem jár.

Élelmezési járandóság: 6 heti időtartamra páronként rozs 70 kg, búza 50 kg, hüvelyes 14 kg, burgonya 35 kg, szalonna 1 kg, zsír 1½ kg, hús 2 kg, só 2 kg, ecet 2 l, tej 28 l, fűszerpénz 3.— P, cukormegváltás 1.— P.

b) Cséplés munkabére: a kicséplelt gabona 3%-a és élelmezési járandóság.

Közönséges géppel való aratás, kötözés, cséplés, úgyszintén az öntözőgéppel való aratás és cséplés munkabére a termés 10%-a azzal a kikötéssel, hogy a munkás tartozik ahány kat. holdat learattak, ugyanannyi kat. hold takarmányt lekaszálni, vagy a learatott kat. holdnak megfelelő mennyiségű férfi napszám munkát teljesíteni az aratási és cséplési idején alatt.

Asztagbafoglalás nem tartozik az aratási munkához, ezért külön aratási napszám jár.

Az aratópár keresetéből legalább 40% a marokszedőé. A marokszedőt az aratópár keresetének csak ⅓-a illeti meg, ha a cséplésben nem vesz részt.

A gabona és a szalmajárandóságot a munkaadó a munkás lakására szállítja.

11. Sopron vm.

a) Aratás munkabére: minden 10. rész élelmezés nélkül, élelmezéssel minden 11. rész. Elemi kár esetén a biztosíték 60 kg gabona, vagy a biztosító intézet által fizetett kárösszeg megfelelő része.

Szalmajárandóság: minden 10. rész élelmezés nélkül, élelmezéssel minden 11. rész. A szalmajárandóság részben vagy egészben megváltható.

Élelmezési járandóság: havonta és fejenként kenyérliszt 20 kg, főzőliszt 10 kg, hüvelyes 5 kg, zsír 1 kg, só 0.25 kg, hús 1 kg, burgonya 15 kg, fűszerpénz 0.50 P és naponta fejenként 0.5 l tej. Vagy ehelyett az aratás egész idejére páronként búza 50 kg és rozs 50 kg. Vagy mindezek helyett természetben koszt.

b) Takarulás (gabona szekérre rakása és onnan asztagba, illetőleg gépre rakása) munkabére, amely külön fizetendő: 20 kérés keresztenként koszt nélkül 15 fillér. A keresztzamba az aratórész nem számítható be.

c) Cséplés munkabére: élelmezés nélkül 3.5%, élelmezéssel 3%.

Az aratási munka alatt értendő a gabona levágása, kérébe kötözése, keresztbe rakása, eső esetén szárogatása, összegereblyézése.

Ha a gereblyézést a munkaadó lógereblyével végezteti, levonhat a keresetből 1 lógereblyézési napért legfeljebb 1½ gyalognapszámért.

Repcearatása történhetett kat. holdanként 50 kg búzáért.

A munkások saját szerszámjaikat kötelesek használni.

A munkaadó a részhordáshoz fogatot ad, továbbá a szem- és szalmakeresetet a munkás lakására szállítja.

Takarulás munkabére fizethető napszámában is.

Ha a munkás keresete külön lesz csépelve, úgy ahhoz a munkaadó cséplőgépet, gépészt, tüzelőanyagot, olajat és vízfordófogatot ad, vagy annak ellenértékét.

12. Szabolcs vm.

a) Aratás munkabére.

Élelmezés nélkül:

1. nagyobb gazdaságban: minden 11. kereszt az őszi és tavaszi egyaránt. A kereszt sorrendben jelölendők.

2. kisebb gazdaságban: minden 10. kereszt.

Élelmezéssel:

3. általánosságban 14. kereszt.

Szalmajárandóság a kereszt számával arányos.

Élelmezési járandóság: főtt étel.

b) Cséplés munkabére: 3.5%.

A nagyobb gazdaságban az aratórészt a munkások a gazdaság fogataival hordják be. Az aratórész elcsépeléséhez gépet és üzemanyagot a munkaadó, hozzá munkaerőt a munkások adják. A szemtermést a munkaadó a munkás lakóhelyére szállítja. A szalmát legkésőbb szeptember 11-ig a munkások saját költségükre szállítják haza.

A kisebb gazdaságban az aratórészt a munkaadó szállítja a munkás lakóhelyére, ő adja ehhez a fogatot, de az aratórész elcsépeléséről nem gondoskodik.

A cséplőtető gazda munkaadó gondoskodik 1 gépész, 1 fűtő és 2 etető élelmezéséről.

13. Szatmár vm.

Cséplés munkabére: az elcséplelt termés 3.5%-a élelmezés nélkül.

14. Veszprém vm.

Cséplés munkabére: koszt nélkül 4%, kosztal 3%.

15. Zemplén vm.

a) Aratás munkabére: szemből 9%, vagy keresztből 11. rész. Elemi kár esetén biztosíték kat. holdanként 50 kg szemestermény.

Szalmajárandóság: a gabonajárandósággal arányos mennyiségű szalma.

Élelmezési járandóság: az aratási, hordási és cséplési munkálatok ideje alatt páronként szalonna 3 kg.

b) Cséplés munkaköre: 3% a szemből.

16. Debrecen tjt.

a) Aratás munkabére: élelmezés nélkül a tavaszi és őszi termésből 10. rész (10%), élelmezéssel 11. rész (9.09%). Elemi kár esetén biztosíték 50 kg. szemestermény.

Élelmezési járandóság: páronként rozs 65 l, búza 33 l, főzelék 4 l, szalonna 4 kg, só 2 kg, hús 4 kg, fűszerpénz 2.— P.

b) Hordás és asztagolás (az aratáson felül) munkabére: a gép alól részelés esetén $\frac{1}{2}$ %, keresztből részelés esetén 1%.

c) Cséplés munkabére: 3.5%.

Aratási munka alatt értendő az aratás, kévékötés, bekeresztezés, tarló feltakarítás, bekötve csomókba, a rakás saját szerszámmal és a gazdaság kívánságára a cséplésnél a szem magtárba hordása.

Ha a munkaadó saját géppel rendelkezik, azt a keresett rész elcsépelésére díjtalanul a munkások rendelkezésére bocsátja.

A munkások aratás és hordás ideje alatt a viharverte és megázott keresztet újra rakják és szárogatják.

Cséplési munka alatt értendő a termés elcséplése, a termés rostálása, a polyva és szalmakazal szakszerű összerakása, a cséplőgép naponkénti összetakarítása, esős időben befedése, a termés mázsára és magtárba való zsákolása és a megázott hajazat szárogatása.

17. Hódmezővásárhely tjt.

a) Aratás munkabérei:

8% és élelmezés vagy koszt, vagy ezek megváltása, ha a munka aratást, kévébekötést, keresztberakást és felgereblyézést ölel fel;

10% és élelmezés, vagy koszt, vagy ezek megváltása kévébekötés és keresztberakás esetén, ha a munka learatást, asztagba vagy csépléskor a tarlón való rakást és cséplésnél kazaltekötésig segédkezést ölel fel. Ugyanez vontatóberakás esetén 9% és élelmezés stb. Elemi kár esetén biztosíték kévébekötés és részfizetés esetén holdanként (1100 négyszögöl) 60 kg, vontatóberakás esetén 50 kg termény.

Szalmajárandóság: 10 hold (1 hold 1100 négyszögöl) learatását véve alapul 1 kocsi szalma, ami 50 kg búzával megváltható.

Élelmezési járandóság: hetenként és személyenként búza 12 kg, szalonna 1 kg, burgonya 3 kg, só 0.25 kg, tej 3 l, vagy annak ára, marhahús 1 kg.

b) Holdankénti (1100 négyszögöl) aratás munkabére: kévébekötés és keresztberakás esetén holdanként 60 kg, vontatóaljba rakás esetén 50 kg, mindkét esetben élelmezés, vagy koszt, vagy ezek megváltása.

c) Cséplés munkabére: kévés gaznál 4%, vontatós gaznál 4.5% és háromszori étkezés, ami megváltható naponként és fejenként 5 kg búzával.

Úgy az élelmezés, mint a koszt megváltható naponként és személyenként 5 kg búzával.

18. Szeged tjt.

a) Aratás munkabére: 12%.

Élelmezési járandóság: egy kaszás és egy marokverő részére kat. holdanként 10 kg tiszta búza.

b) Cséplés munkabére: a leeresztett szem 3%-a és ellátás.

IV. A részesmunka és a szakmáymunka bérei.

A részesmunka és a szakmáymunka két megjelölése a mezőgazdasági munkák különleges vállalásának, amelyek mellett a munkaellenérték megállapítása is a többiekétől eltérő módon történik. Mindkettőnek a kapásnövények termelésénél, s részben a kaszásnövényeknél van jelentős szerepe.

A mezőgazdasági népességnek a földhöz való viszonyában a föld részes alapon munkáltatása mindig fontos volt, s míg a múltban jelentősége főleg nemzetpolitikai síkon érvényesült, ma ezt agrárpolitikai vonatkozásban is értékelik. A részesföldmunka ugyanis többet jelent az egyszerű napszámmunka vállalásnál, mert a munkás inkább nagyobb, mint kisebb mértékben részt vesz az illető növény termesztésének egész folyamatában s így az önálló gazdálkodáshoz értékes gyakorlatot szerezhethet. A kérdés szociális vonatkozása abban van, hogy ahol részesmunkákra megfelelő feltételek mellett elegendő föld áll rendelkezésre, ott a munkavállalók megélhetése és fejlődése kedvezőbb. A részesmunka feltételének szabályozása tehát nem alárendelt jelentőségű. Annál kevésbé nem, mert részesmunkáknál a munkás kockázata nagy. Ugyanis a részes járandósága ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ stb. rész) az időjárás alakulása szerint kevesebb vagy több lehet, sőt a munka gyümölcse meg is semmisülhet.

A mezőgazdasági munkáknak szakmáiban való végzése az intenzív gazdálkodással karöltve nyomult előtérbe. Előtérbejutása tulajdonképpen a részesmunkák hátrányára történt. A részesmunkáknál a föld tulajdonosa szempontjából kockázatot jelent nemcsak az időjárás beavatkozása, hanem az is, hogy a részesmunkás milyen igyekezettel, tudással és eszközökkel képes az átvett föld megművelésére. Belterjesebb gazdálkodásnál a minél nagyobb hozam érdekében a birtokos csökkenteni kívánja az utóbbi kockázatot. Éppen ezért maga kíván gondoskodni a föld termőerőben tartásáról és fenntartja magának nagyobb mértékben az előkészítő munkák elvégzését is. Nehogy a késedelmes munka miatt az eredmény kockázatos legyen, a további munkák elvégzésére a munkásokat már szakmában alkalmazza, vagyis munkabérüket teljesítmény, vagy a terület nagysága szerint végzett munka arányában fizeti, ami a munka végzésére serkentőleg hat és egyúttal a munka ellenőrzését is megkönnyíti. A munkás a szakmábérért a terméseredménytől függetlenül megkapja, tehát kockázata nincsen. A szakmáymunka természetszerűleg a nagyobb gazdaságokban terjedt el erősen.

Fontos érdek fűződik a szakmábérek megállapításához, nemcsak a szakmáymunkások nagy száma és az ilyen keresetek jelentősége miatt, hanem azért is, mert a R. (33. §. [3]) szerint „ha a szerződő felek a munkabért a munka eredményéhez képest kötötték ki (szakmábért, részbért), a munkavállaló nem követelhet különbözetet azon a címen, hogy a valóban fizetett munkabér nem érte el valamely megállapított időbér (pl. napszám-bér) legkisebb mértékét“. Vagyis a napszám-bérek megállapítása a szakmáymunkabérek egyidejű megállapítása nélkül nem biztosítja a törvény célkitűzéseinek valóra válhatóságát. Ugyanis, ha a szakmábér minimuma nincsen szabályozva, mód kínálkozik a napszám-bérben végzett munkáknak szakmáymunkában való elvégeztetésére és ezáltal lehetőség nyílik a szabályozott legkisebb napszám-bérek megkerülésére.

Ha az előadottak szempontjából vizsgáljuk a munkabérmegállapítás eredményeit, a kép mindenestre tanulságos. Egyes bizottságok (Bars, Sopron, Hajdu, Nyitra és Pozsony, Veszprém megyében) a szabályo-

zást kimerítően és részletesen hajtották végre, amit az eljárás tekintetében a többi bizottságok is mérlegelés tárgyává tehetnek a közelgő december havi üléseikben (akkor kell ugyanis határozni a jövő évi munkabérek tárgyában).

A részesmunkabéreknél örvendetesen az $\frac{1}{4}$ -es és $\frac{1}{3}$ -os részelés a gyakoribb, ami hátrébe szorítja az annál hátrányosabb feltételek mellett dívott részesmunkát.

A szakmábérek helyes megállapítása a legnehezebb feladat. A munka és az ellenérték helyes arányát helyi ismeretek nélkül, csupán a munkabérmegállapítás alapján nehéz elbírálni, mert pl. rosszabb földön ugyanazért a munkabérért több munkát kell kifejteni. Nehéz továbbá azért is, mert egyrészt az összehasonlítási alap még kicsi, másrészt az adatok folytonosságáról még nem beszélhetünk. Mindenesetre helytelen lenne, ha bárki is a helyes zsinórmértéket a részes és a szakmábérek közötti arányosításban keresné. A részesmunkánál ugyanakkora területre rendszerint több munka esik és a munkást kockázat is terheli, miért is a szakmáymunka bére ezzel arányos aligha lehetne. A napszám-bérekkel való összehasonlítás bizonyos mértékig még inkább megállhatná a helyét, mely esetben a vonal már a legfelsőbb határt érintené. A szakmáymunkabérek mellett — különösen a nagyobb gazdaságokban — prémiumot is szoktak fizetni a munkásoknak, hogy őket ezzel gyorsabb munkavégzésre serkentsék. A munkák gyorsabb befejezése ugyanis csökkenti az időjárás változásából adódható veszélyeket. Ez az eljárás, amennyire előnyös, mert a munkást többkeresethez juttatja, ugyanolyan mértékben hátrányos is lehet, ha a munkabér a prémium nélkül nem biztosítja a munkás rendes megélhetését. Ezt a veszélyt csak a legkisebb szakmábérek megállapítása küszöbölheti ki. A szakmábérek nivellálása üzemtani szempontból nem ütközhetik különösebb akadályokba, mert a szakmáymunkában munkált legtöbb termény ára már rögzítve van.

Az erdei munkabérek is — a napszám-bért kivéve — ebbe a csoportba tartoznak. Egy kivétellel (Pest megye) a bizottságok ilyeneket még nem állapítottak meg. Az erdei munka ugyanis a tél beállta előtt válik időszerűvé.

Részesmunka és szakmáymunka legkisebb bérei.

A) Cukor- és takarmányrépánál.

1. Részesmunka esetén:

Bács-Bodrog vm.

- a) Cukorrépa összes kézi munkájáért (fejezéssel együtt) járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a.
 b) Takarmányrépa összes munkájáért (vermeléssel együtt) járó rész: a termés $\frac{1}{4}$ -e.

Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.

- a) Cukorrépa betakarításig összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a. Az ingyen cukorból is $\frac{1}{3}$ -ad rész jár, de a kedvezményes répaszelet és a melléktermékek a munkaadót illetik. A saját részt a munkás szállítja el. A saját termést a munkaadó szállítja a cukorgyárba.
 b) Takarmányrépa összes munkájáért betakarításig járó rész: l. mint a) alatt.

Gömör és Kishont vm.

Takarmányrépa munkájáért járó rész, ha a földet a munkaadó szántja és a magot is ő adja, a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Hajdu vm.

Réпамunkáért járó rész:

- a) ha a részes elvégzi az első kapálást, egyesítést, második kapálást, gazolókapálást, kiásást, földtől megtisztítást, fejelést vagy levelezést, csomókbarakást, takarást, munkaadó részének 1 km-re szállítását és beprizmázását, a termés $\frac{1}{3}$ -a;
 b) ha a részes elvégzi az összes a) alatti munkát, de a szállítástól mentesül, a termés $\frac{1}{4}$ -e.

Sopron tjt.

- a) Cukorrépa összes munkájáért járó rész: koszt nélkül a termés $\frac{1}{4}$ -e, vagy annak pénzértéke. Mérési alap a cukorgyárba szállított répa súlya. Élelmezés esetén az élelem értéke a munkabérből levonható.
 b) Takarmányrépa összes munkájáért: lásd mint a) alatt.

Szabolcs vm.

Mindennemű kapások összes munkájáért és betakarításáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a, ha pedig a gazdaság lókapamunkát ad, a termés $\frac{1}{4}$ -ede. Részelés alá esik a kapások termése karójával együtt és annak mellék-, illetve köztes terményei és a szalma is. A saját részt a munkás szállítja haza.

Debrecen tjt.

Réпамunkáért járó rész: lásd Hajdu megyénél.

2. Szakmáymunka esetén:

Bars vm.

- a) Cukorrépaásás munkabére: kat. holdanként élelmezéssel 22.— P, élelmezés nélkül 40.— P.
 b) Takarmányrépaásás munkabére: kat. holdanként 20.— P.

Borsod vm.

Cukorrépaásás munkabére (fejeléssel, kupacokba rakva): magyar holdanként 1 q búza és 2 kg szalonna.

Gömör és Kishont vm.

- a) Cukorrépa össze művelési és betakarítási munkabére kat. holdanként 55.— P.
 b) Takarmányrépa összes művelési és betakarítási munkabére kat. holdanként 40.— P.

Hajdu vm.

- a) Cukorrépa művelés munkabére (ásás, fejelés, kupokbarakás, földelés, a fej külső összerakása rakásokba) kat. holdanként 36.— P.
 b) Takarmányrépa művelés (mint a) alatt) munkabére kat. holdanként 24.— P.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

- a) Cukorrépakiszedés munkabére:
 1. agyagos talajon kat. holdanként 45.— P
 2. homokos talajon kat. holdanként 40.— P
 b) Takarmányrépakiszedés munkabére:
 1. agyagos talajon kat. holdanként 30.— P
 2. homokos talajon kat. holdanként 25.— P

Sopron vm.

a) Cukorrépa munkabérei kat. holdanként élelmezés nélkül:

1. első kapálása 7.— P,
2. egyezése 20.— P,
3. második kapálása 10.— P,
4. szedése (lefejezés, tisztítás, összerakás, répafej összerakás, leföldelés) 37.— P,
5. összes munkáé 74.— P,
6. még harmadik vagy negyedik kapálása 9.— P.

b) Takarmányrépa munkabérei kat. holdanként:

1. első kapálása	6.— P
2. egyezése	17.— P
3. második kapálása	10.— P
4. szedése	33.— P
5. összes munkáé	66.— P

ad. a) és b) élelmezés esetén az élelem értéke a munkabérből levonható.

Szabolcs vm.

(Mentafosztás munkabére: minimum és maximum kg-ként 12 fillér.)

Veszprém vm.

a) Cukorrépa kiszedés munkabére kat. holdanként: 24.— P.

b) Takarmányrépa kiszedés munkabére kat. holdanként: 16.— P.

c) Réparakodás szekérre munkabére q-ként 3 f.

Debrecen tjv.

a) Cukorrépa művelés munkabére kat. holdanként:

b) Takarmányrépa művelés munkabére kat. holdanként:

lásd Hajdu megyénél.

B) Tengerinél.**1. Részesmunka esetén:****Bács-Bodrog vm.**

Tengeri munka összes kézi munkálataiért járó rész:

a) vetés nélkül: a termés $\frac{1}{5}$ -e;

b) vetéssel együtt termés $\frac{1}{4}$ -e;

c) töréstől górébahordásig a termés $\frac{1}{10}$ -e.

A munkálatok száravágással és annak kúpokba rakásával értendők. Töréstől végzett munkák után száravágás nélkül járó rész: a termés $\frac{1}{11}$ -e.

Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.

Tengeri munkájáért (háromszori kapálás, egyelés, törés, száravágás, kévébekötés, kúpokbarakás, behordás és raktározás) járó rész: szem és szár $\frac{1}{3}$ -a.

Csongrád vm.

Tengeri törésért (letörés, fosztás, átmázsálás, górébahordás, szárlevágás, bekötés) járó rész;

a) ha a szár a földön marad: a termés 10%-a;

b) ha a szárat behordják: a termés 11%-a.

Ezenkívül élelmezés, vagy kiskonvenció, amely hetenként és személyenként liszt 6 kg, szalonna 1 kg.

Gömör és Kishont vm.

Tengeri munkájáért (egy mélykapálás és 1 egyelés esetén) járó rész:

a) ha a földet a munkaadó szántja s a magot a munkás adja, a termés $\frac{1}{2}$ -e;

b) ha a földet a munkaadó szántja s a magot is ő adja, a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Ha a munkaadó lókapával legalább háromszor kapál, a rész a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Hajdu vm.

Tengeri munkájáért járó rész:

a) ha a részes a tengerit gazmentesre kapálja, a sorközöket megkapálja, a tengerit kiegyesíti, másodszor kapál és fattyaz, címerhányáskor kapál és fattyaz, a tengerit letöri, 3 osztályra válogatva összehordja egyforma kupacokba, a csutkát levágja, kúpba rakja, a munkaadó részét kocsira, majd góréba rakja a 3 felé osztályozott csövestengeri $\frac{1}{3}$ -a;

b) ha a részes az első kapálást nem végzi, a munkaadó boronálja a tengerit, a munkás a sorokat megkapálja és kiegyesíti, gaztalanít, munkája után a munkaadó lókapál kétszer, a munkás kiegyesítésen felül még egyszer kapál és fattyaz, gyomtalanít, egyéb kötelezettsége pedig, mint a harmadosé, a 3 felé osztályozott csövestengeri $\frac{1}{3}$ -a.

A tengeri szár nem tárgya a részeselésnek egy esetben sem.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

Tengeri törésért száravágással (behordás, górébarakás, szárkötés és kupacolás) járó rész: a csövestengeri $\frac{1}{10}$ -e.

Sopron vm.

Tengeri összes munkájáért járó bér:

a) kapálás, ritkítás, száronfosztás, törés, munkaadó fogatján begórézás, száravágás és kötözés munkái után a termés (szárnak is) $\frac{1}{3}$ -a, élelmezés nélkül;

b) száronfosztás, törés, begórézás, száravágás és kötözés munkái után a termés (szár is) $\frac{1}{10}$ -ed része.

ad a) és b) a részt a munkaadó a munkás lakására szállítja.

Szabolcs vm.

Tengeri összes munkájáért járó rész: lásd mint A. (p.) pont Szabolcs megyénél.

Veszprém vm.

Tengeritörés összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{11}$ -e.

Debrecen tjv.

Tengeri munkájáért járó rész: lásd Hajdu megyénél.

Hódmezővásárhely tjv.

Tengeritörésért (törés, fosztás, száravágás, átmázsálás, górébarakás, a szárnak kiskupacokba rakása) járó rész: a csövestengeri $\frac{1}{8}$ -a és élelem, vagy konvenció, vagy ennek megváltása.

2. Szakmáymunka esetén:**Csongrád vm.**

Tengeri törés munkabére élelmezés vagy konvenció mellett m. holdanként 120 kg csövestengeri.

Gömör és Kishont vm.

Tengeri (összes művelési és betakarítási) munkabére kat. holdanként 40— P.

Sopron vm.

Tengeri száronfosztása, törése, begórézása, a munkaadó fogatján, szárvágás és kötözés munkabére minden q csövestengeri után 50 fillér.

Veszprém vm.

- a) Tengeritörés száronfosztva munkabére kat. holdanként 14 P.
b) Tengeri szárvágás kévekötéssel munkabére: kat. holdanként 3 P.

C) Burgonyánál.**1. Részesmunka esetén:****Bács-Bodrog vm.**

Burgonyatermesztés összes kézi munkálataiért járó rész:

- a) ültetéssel együtt a termés $\frac{1}{3}$ -a;
b) ültetés nélkül a termés $\frac{1}{4}$ -e.

Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.

Burgonyatermesztés betakarításig összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a. Saját részt a munkás szállítja haza.

Gömör és Kishont vm.

Burgonyatermesztésért járó rész:

- a) ha a földet a munkaadó szántja, s a magot a részes adja, a termés $\frac{1}{2}$ -e,
b) ha a földet a munkaadó szántja, s a magot is ő adja, a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Sopron vm.

Burgonyatermesztés összes munkájáért (kapálás, töltögetés, osztályozás, behordásnál segédkezés) járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Szabolcs vm.

Burgonyatermesztés összes munkájáért járó rész: lásd, mint A) Szabolcs megyénél.

Veszprém vm.

Burgonyakiszelés összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{8}$ -a.

2. Szakmáymunka esetén:**Veszprém vm.**

Burgonyakiszedés (válogatással) munkabére: kat. holdanként 40 P.

D) Szőlőművelésnél.**1. Részesmunka esetén:****Gömör és Kishont vm.**

Munkabér kat. holdanként: nyitásért 16 P, metszésért 24 P, egyszeri kapálásért 32 P, kötözésért 32 P, egyszeri permetezésért 9 P, fedésért 25 P.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

Fedés munkabére:

- a) agyagos talajon kat. holdanként 18 P,
b) homokos talajon kat. holdanként 12 P.

Sopron vm.

Munkabér kat. holdanként.

	a) kapálásnál	b) fedésnél
Soproni járásban és		
Sopronban	20— P.	18— P.
A többi járásban	16— P.	14— P.

Veszprém vm.

a) Fedés munkabére kat. holdanként: talajminőség szerint 14—16 P,

b) Szénkénegezés munkabére kat. holdanként: aszerint, hogy 3 vagy 4 lyukkal 6—8 P.

E) Takarmánynövényeknél.**1. Részesmunka esetén:****Gömör és Kishont vm.**

Kaszálásért, szárításért, gyűjtésért, hordásért és kazalbarakásért járó rész: nagyon jó anyaszénánál, első lóherénél, lucernánál, zabosbükknövénynél a termés $\frac{1}{6}$ -a. Sarjú a minősége szerint ehhez viszonyítva.

Hajdu vm.

- a) Szénakaszálásért járó rész: ha a részes a füvet lekaszálja, szárogatja, felgyűjti, petrencézi, boglyázza, a munkaadó részét behordja és bekazalozza, a termés $\frac{1}{3}$ -a;
b) Lucernakaszálásért járó rész: ha a részes lekaszálja, szárogatja, csirkézi, petrencézi, boglyázza, szekérre adogatja, a termés $\frac{1}{6}$ -a, ha pedig ezenkívül behordja és bekazalozza, vagy padlásra rakja, a termés $\frac{1}{5}$ -e.

Sopron vm.

- a) Szántóföldi takarmánynál első kaszálás és összes betakarítási munkáért járó rész: a termés $\frac{1}{6}$ -a;
- b) Szántóföldi takarmánynál második vagy későbbi kaszálás és összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{4}$ -e;
- c) Réti széna kaszálása és összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a;
- d) Réti sarjú kaszálása és összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a.

Debrecen t.jv.

Széna és lucernakaszálás munkájáért járó rész: lásd Hajdu megyénél.

2. Szakmáymunka esetén:**Bars vm.**

Kaszálás (gyűjtéssel, forgatással, hordással, gyalogmunka segíttéssel és kazalozással) munkabére kat. holdanként 12 P.

Sopron vm.

a) Szántóföldi takarmányoknál kat. holdanként munkabér:	első-	másod-
	kaszálású	kaszálású
1. Kaszálás	5.— P	3·50 P
2. Szárogatás gyűjtés, petrencézés	3·50 P	2·50 P
3. Behordás, kazalozás nélkül	2.— P	1·50 P
4. Behordás kazalozással	3·50 P	2·50 P

b) Rétek kaszálásánál kat. holdanként munkabér:

	első-	másod-
	kaszálású	kaszálású
1. kaszálás	4.— P	2·50 P
2. szárogatás, gyűjtés boglyázás	4.— P	2·50 P
3. behordás, kazalozás nélkül	2.— P	1·50 P
4. behordás kazalozással	4.— P	2·50 P

c) Bükkönyfélénél kat. holdankénti munkabér:

1. kaszálás, betakarítás, kazalozás 13·50 P,
2. kazalozás, betakarítás 11·50 P.

d) Magnak hagyott takarmányok kaszálása és betakarítása aratási bérek mellett, vagy napszámbérek mellett történhetik.

Veszprém vm.

Takarmánynövények munkájának bére kat. holdanként:

1. kaszálás 4 P,
2. forgatás és gyűjtés 4 P,
3. betakarodás 2 P,
4. összes munkája 10 P.

F) Ciroknál.**1. Részesmunka esetén:**

Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.

Ciroktermesztés munkájáért (ugyanazon munkák, mint a tengerinél, továbbá a cirokszakáli levágása, megfejtése és bálozása) járó rész: a szem, a szakáll és a szár $\frac{1}{3}$ -a.

G) Cikóriánál.**1. Részesmunka esetén:**

Sopron vm.

Cikória összes munkájáért járó rész: a termés $\frac{1}{3}$ -a.

2. Szakmáymunka esetén:

Sopron vm.

Cikória munkabére kat. holdanként:

1. első kapálásé 11 P,
2. egyezése 30 P,
3. második kapálásé 15 P,
4. szedése 50 P,
5. összes munkáért 106 P.

H) Lennél.

Sopron vm.

a) Mag-len aratása és betakarítása aratási bérek és feltételek mellett,

b) Rost-len nyüvése, gyomoktól megtisztítása, markokba szedése, stb. kat. holdanként 35 P, élelmezés nélkül.

I) Kendernél.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

Kenderkitermelés (vágás, marokbagyűjtés, sátorozás és kévébekötés) munkabére:

- a) búza 1·5 q, főzöliszt 7 kg, burgonya 5 kg, főzelék 1 kg, szalonna 1 kg, só 0·5 kg, vagy
- b) búza 1·5 q és készpénz 8 P.

Trágyakupacok szétterítésénél.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

Terítés munkabére kat. holdanként 2·70 P.

K) Tűzifatermelésnél.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

1 ürköbméter (100×100×120) hasáb, dorong és botfa kitermeléséért járó munkabér:

a) ha a munkahely a munkás lakásától 3 km-nél kisebb távolságra van, 1 P,

b) ha 3 km-nél nagyobb távolságra van, 1.20 P.

Mindkét esetben még a gally, gyökér és tuskó $\frac{1}{2}$ része.

L) Gyümölcsfaápolásnál.

Veszprém vm.

a) gödörásás (60/100 cm) talajminőség szerint 12—20 fillér drb-ként,

b) gödörásás (100/100 cm) talajminőség szerint 20—30 fillér drb-ként,

c) ültetés talajminőség szerint 4—6 fillér drb-ként,

d) téli becsavarás talajminőség szerint 2 fillér drb-ként,

e) töbeásás 1 m sugárban talajminőség szerint 3 fillér drb-ként,

f) tányérozás talajminőség szerint 2 fillér drb-ként,

g) téli permetezés 4—10 fillér drb-ként,

h) fatisztogatás fanagyság szerint 2—20 fillér drb-ként.

V. Az időszaki munkások és az éves cselédek bérei.

Amint a címszövegből is kitűnik, a munkavállalóknak arról a két nagytömegű csoportjáról van szó, amelyeknek egyedül, vagy túlnyomórészen a mezőgazdasági munka a hivatása, s így ezeket a mezőgaz-

dasági munkavállalók elitjeinek tekinthetjük. Ez a két csoport a magyar földműves népnek és egyben az egész nemzetnek legéleterősebb tartaléka. Számukra a tisztességes megélhetést és megelégedettséget nyújtó bérek biztosítása éppen ezért elsőrangú nemzeti érdek. Hogy ennek ellenére az időszaki munkások béreit csupán 9, az éves cselédek bérét pedig csak 7 munkabérmegállapító bizottság állapította meg, annak magyarázata kettős. Ezeknek a munkavállalóknak béreit a munkaadók és munkavállalók között korábban kötött szerződésekben már előre megállapították és ezekben a fizetési módozatok megállapítása többé-kevésbé a gazdálkodás ez évre felállított üzemterveinek figyelembevételével történt. Az új munkabérek bevezetése éppen ezért nehézségeket támaszthatott volna (amint az egy-két esetben elő is fordult). Továbbá a munkabérmegállapításkor fennállott rendkívüli viszonyok között a bizottságok a többi munkabérmunkások fontossabbnak tartották a bérminimum megállapítását, miután az állandóbb jellegű munkavállalók (cselédek, summások) bérkérdése eddig is megnyugtatóbb volt. A helyzet azonban ma éppen fordított. A magas napszámhatása már érezhető abban, hogy a cselédek és az idénymunkások leszerződése nehezebb lett, mint rendes körülmények között. Mindez arra mutat, hogy e nem kívánatos jelenségnek a cselédbérek és az idénymunkabérek általános és kielégítő szabályozásával kell elejét venni.

Az időszaki munkások (summások, hónaposok) részére megállapított legkisebb munkabérek.

Bács-Bodrog vm.

IV.—V. hó

I. o. munkás 100 kg búza és 30 P
II. o. munkás 100 kg búza és 20 P

VI.—VIII. hó

I. o. munkás 120 kg búza és 45 P
II. o. munkás 110 kg búza és 30 P

IX.—X. hó

I. o. munkás ugyanaz mint IV.—V. hóban
II. o. munkás ugyanaz mint IV.—V. hóban

Ezenkívül lakás és tüzelő.

Borsod vm.

		h a v i
XI., XII., I., II. hónapokra :	1.5 q búza	2 kg szalonna
III., IV., V., VI.	2 q búza	4 " "
VII.—VIII.	3 q búza	4 " "
IX., X.	2 q búza	4 " "

Csongrád vm.

Bentkosztos hónaposmunkás bére 18 éven felül: VII., X. hóban 2 q búza; XI., XII. hóban 1.5 q búza.

Hódmezővásárhely tjv.

Lásd mint 3. pont alatt Csongrád megyénél.

Hajdu vm.

a) nyári 7 hónapra havonként:

I. o. munkás (aki teljes férfi napszámra jogosult) 10 P, 160 kg búza, 20 kg kenyérliszt, 10 kg főzőliszt, 4 kg hús, 4 kg szalonna, 1 kg zsír, 3 kg főzelék, 1 kg só, 1 l. ecet, 1 P fűszerpénz;

II. o. munkás (nem teljes munkabírású férfi, teljes munkabírású nő, aki 18. évét betöltötte) 6 P,

130 kg búza, 20 kg kenyérliszt, 10 kg főzöliszt, 2 kg hús, 2 kg szalonna, 1 kg zsír, 3 kg főzelék, 1 kg só, 1 l. ecet, 1 P fűszerpénz;

III. o. munkás (15—18 éves munkabíró leányok és fiúk) 4 P, 80 kg búza és II. o. étellemezés;

b) téli 5 hónapra:

I. o. munkás: 5 P, 100 kg búza és a nyári hónapokra megállapított I. o. étellemezés;

II. o. munkás: 5 P, 75 kg búza és a nyári hónapokra megállapított II. o. étellemezés;

III. o. munkás: 5 P, 50 kg búza és a nyári hónapokra megállapított étellemezés.

Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.

Szegődményes összilletménye lakáson kívül, pénzben átszámítva nem lehet kevesebb havonta:

I. o. 18 éven felüli férfiaknál 60 P-nél,

II. o. 16—80 év közötti férfiaknál 50 P-nél,

III. o. 16 éven aluli férfiaknál 40 P-nél.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

a) 6 hónapra szóló megállapodás esetén havonta:

1. I. o. munkás: 1.90 q búza, 10 P és étellemezés,

II. o. munkás: 1.60 q búza, 5 P és étellemezés.

2. I. o. munkás: 1.90 q búza, 10 P

II. o. munkás: 1.60 q búza, 5 P

továbbá 20 kg kenyérliszt, 10 kg főzöliszt, 3 kg szalonna, 3 kg hús, 15 kg burgonya, 0.5 kg zsír, 3 kg főzelék, 1 P fűszerpénz és tüzelő.

3. I. o. munkás 1.90 q búza és 40 P,

II. o. munkás 1.60 q búza és 35 P.

b) 6 hónapnál rövidebb időre szóló megállapodás esetén az I. o. munkabérhez annyszor 1 P, a II. o. munkabérhez annyszor 60 fillér készpénztöbblet jár, mint ahány hónappal a szerződés kevesebb időre szól, mint 6 hónap.

Sopron vm.

a) Étellemezés nélkül, tekintet nélkül az alkalmazás idejére:

I. o. munkás: 36 P, 140 kg búza, vagy annak ellenértéke,

II. o. munkás 30 P, 100 kg búza, vagy annak ellenértéke,

III. o. munkás: 20 P, 80 kg búza, vagy annak ellenértéke,

b) étellemezéssel (az aratásnál felsorolt étellemezés), tekintet nélkül az alkalmazás idejére:

I. o. munkás: 14 P, 100 kg búza vagy annak ellenértéke,

II. o. munkás: 10 P, 50 kg búza vagy annak ellenértéke,

III. o. munkás: 10 P, 30 kg búza vagy annak ellenértéke.

A munkások osztályozása a napszámbevevők felsoroltak szerint történik.

Debrecen tjv.

Lásd Hajdu megyénél.

A megállapított legkisebb éves cselédbérek.

Bars vm.

a) Gabonajárandóság.

800 kg búza, 800 kg rozs, 200 kg árpa.

b) Készpénzjárandóság.

Évi 160 P.

c) Tejjárandóság.

Napi 1 liter, két gyermek felül napi 2 liter.

d) Tüzelőjárandóság.

10 köbméter hasábfu, vagy szabadtüzelés.

e) Földjárandóság.

1000 n. öl konvencióföld, 200 n. öl kert.

f) Állattartás.

1 drb anyakoca szaporulatával egy éves korig. Évenként 10 pengőig a munkaadó vállalja a cselédsértések oltási költségét.

g) Lakás.

Bács-Bodrog vm.

a) Gabonajárandóság.

8 q búza, 8 q rozs, 2 q árpa, vagy szemes-tengeri.

b) Készpénzjárandóság.

Évi 60 pengő.

c) Földjárandóság.

Tengeriföld 1 kat. hold megszántva és boronálva, burgonyaföld és kert 500 n. öl megszántva és boronálva. Amennyiben a cseléd, illetve alkalmazott tehenet tart, a tengeri szára a munkaadóé. Ha nincs tehéntartás, a szárat a munkaadó gazdasági áron átveszi, vagy engedélyt ad annak szabad értékesítésére.

d) Állattartás.

Tehéntartás egy tehen és egy borjú fél éves korig való nyári legeltetése és téli tartása, melyre naponta legalább 4 kg jóminőségű szénát, 4 kg tavaszi szalmát és legalább 3 kéve tengeri szárat kell adni, de a borjúnak e takarmány egyharmada jár. Tehéntartás nélkül naponta két liter teljes tej, ami meg nem váltható mással. Sertéstartásnál egy anyakoca és szaporulatának nyári legeltetése. A sertések őrzéséről a munkaadó gondoskodik. Szabad baromfitartás, liba kivételével, amely meggyezés tárgyat képezheti.

e) Tüzelőjárandság.

Téli tüzelésre 4 köbméter, azaz ürméter hasáb- vagy dorongfa, melynek fele kemény-, fele lágyfa, nyári tüzelésre elegendő mennyiségű galyfa, legalább két kocsi.

f) Só.

Évi 24 kg.

Borsod vm.

a) Gabonajárandság.

8 q búza, 8 q rozs.

b) Készpénzjárandság.

Évi 40 pengő, OMBI-díj a munkaadó terhére.

c) Tüzelőjárandság.

Ahol szabad szalmafűtés van: 5 q fa és 10 q szén, ahol szabad szalmafűtés nincs: 10 q fa, 20 q szén.

d) Sójárandság.

Évi 20 kg.

e) Földjárandság.

1200 n. öl tengeriföld, 200 n. öl kerti föld.

f) Állattartás.

Egy anyakoca félevesi szaporulata (legelő), egy tehéntartás. A tehén gúlyakoszon tartandó, ha tejet a cseléd nem igényel, akkor helyette 20 kg szalonna szolgáltatandó ki.

g) Lakás.

Hajdu vm.

a) Gabonajárandság.

Búza 800 kg, rozs 800 kg.

b) Készpénzjárandság.

Évi 60 pengő.

c) Állattartás.

1 drb. kocatartás és annak szaporulata egyéves korig legelőn. Egy drb. tehéntartás ökörkoszon vagy napi egy liter tej, vagy 24 kg szalonna, vagy a napi tej teji árban megváltva. Baromfitartás 6 drb tyúk, 2 kakas szaporulatóval legelőn, vagy ház körül.

d) Földjárandság.

Szántóföld megszántva tavaszinak búzavidéken 1600 n. öl, rozsvideken 2000 n. öl.

e) Sójárandság.

24 kg.

f) Szalonnajárandság.

24 kg.

g) Tüzelőjárandság.

A vidékenként szokásos.

h) Főzelék.

32 kg.

i) Lakás.

Konvenció, vagy liszt házhoz szállítva.

Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.

a) Gabonajárandság.

8 q rozs, 6 q búza, 2 q árpa.

b) Földjárandság.

Ősszel szántott és legalább előző évben trágyázott átlagminőségű tengeriföld 1000 n. öl, kerti föld 200 n. öl.

c) Állattartás.

1 drb tehéntartás, vagy megváltása naponként 1 liter tej. Sertéstartás 1 drb. Sertés anyakoca 1 éves szaporulatóval, legeltetés költségeit a munkaadó köteles viselni. Amennyiben uradalmi kanászt tart a munkaadó, abban az esetben, ha a cseléd a községi legelőre hajtja sertéseit, akkor a munkaadó a községi legeltetési hozzájárulást nem tartozik megfizetni. A munkaadó a cseléd sertéseit orbánc, szükség esetén pestis ellen oltatni (szimultán oltással) és annak költségeit megfizetni köteles. A tehenes vagy cselédgulyás napi 2 liter tejet élvez. A gyermektelen cseléd 1 liter tejet, az 1—2 gyermekes cseléd napi másfél liter tejet kap. A három és ennél több 12 éven aluli gyermekes cseléd gyermekenként naponta félliter tejjel kap többet.

d) Tüzelőjárandság.

8 köbméter keményfa. Ha a munkaadó nem tud keményfatüzelőt adni, úgy bármely más tüzelőt adhat a keményfa pénzbeli értékének megfelelő egyenértékben.

e) Sójárandság.

20 kg.

f) Készpénzjárandság.

Béres, kocsis, tehenes, mezei csősz évi 120— pengő. Felügyelő, gazda, pallér évi 216— pengő. Vizsgázott fűtő hároméves gyakorlattal 264— pengő, hatéves gyakorlattal 312— pengő, haton felüli gyakorlattal 384 pengő. Iparosok hároméves gyakorlattal 492 pengő, haton felüli gyakorlattal 540— pengő. Gépészek hároméves gyakorlattal 456— pengő, hatéves gyakorlattal 528— pengő, haton felüli gyakorlattal 600— pengő.

Sopron vm.

a) Gabonajárandság.

18 q gabona, amelyből legalább 14 q kenyérmag (búza, rozs).

b) Készpénzjárandság.

Évi 32 pengő.

c) Tüzelőjárandság.

8 ürméter fa, vagy ugyanannyi értékű más tüzelőanyag.

d) Földjárandság.

1000 n. öl tengeriföld, 100 n. öl kerti föld.

e) Állattartás.

1 tehén tartása, vagy helyette naponta másfél liter tej, egy koca és annak egy évi szaporulata, legelőn való tartása. A pásztort az uradalom fizeti.

f) Lakás.

7. Debrecen tjv.

a) Gabonajárandóság.

Búza 800 kg, rozs 800 kg.

b) Kézpénzjárandóság.

Évi 60 pengő.

c) Állattartás.

1 drb kocatartás és annak szaporulata, egyéves korig legelő. Egy drb tehéntartás ökörkosztón vagy napi egy liter tej, vagy 24 kg szalonna, vagy a napi tej tej-árban megváltva. Baromfitartás 6 drb tyúk, 2 kakas szaporulatóval legelőn, vagy házkörül.

d) Földjárandóság.

Szántóföld megszántva tavaszinak búzavidéken 1600 n. öl, rozsvideken 2000 n. öl.

e) Sójárandóság.

24 kg.

f) Szalonnajárandóság.

24 kg.

g) Tüzelőjárandóság.

A vidékenként szokásos.

h) Főzelék.

i) Lakás.

Konvenció, vagy liszt házhoz szállítva.

Az első munkabérmegállapítás — az adatokból kitűnőleg — nagy és komoly lépés volt az 1940: XV. t.-c. által kijelölt úton. A munkavállalóknak jobb helyzetet és megnyugvást teremtett, a munkaadók részére biztosabb számítási alapot adott.

A további fejlődés négy tényezőn múlik:

1. a munkabérmegállapító bizottságok további alapos, szakszerű és lelkiismeretes munkáján. E tekintetben a T. (12. §. [1]

bek.) megnyugtatóan rendelkezik, mert a bizottságok minden év december havában összeülni és határozni kötelesek;

2. a mezőgazdasági árszínvonalnak megfelelő tartásán. A 204.400/1940. F. M. sz. rendelet ebből a célból hívta életre az Országos Mezőgazdasági Üzemi és Termelési Költségvizsgáló Bizottságot és Intézetet;

3. a munkavállalók becsületes munkateljesítményén, amely nélkül az emelkedett bérszintet fenntartani nem lehet, még kevésbé lehet szó további fejlődésről.

Ugyancsak fontos, hogy kifogásolható ne lehessen a munkaadók szociális kötelességtudása. Annak ellenőrzésében, hogy a munkamorál megfelelő-e, továbbá, hogy a munkásvédő törvények kielégítő végrehajtása megtörténik-e, most már megfelelő szerv, a 123.456/1940. F. M. sz. rendelettel szervezett gazdasági munkaügyi felügyelői gárda is közreműködik.

4. Végül nagyon sok függ attól, hogy lesz-e a munkaadóknak lehetősége és képessége ahhoz, hogy a gazdálkodás belterjességét és jövedelmezőségét legjobb tudásukkal, egész anyagi erejük latbavetésével és korszerű újítások alkalmazásával előmozdíthassák. A mezőgazdaság fejlesztéséről készülő törvénytervezet ebben az irányban minden bizonnyal serkentőleg fog hatni.

vitéz Nádujfalvy József dr.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

A rádióelőfizetők számának alakulása Magyarországon az 1939. évben.

L'évolution du nombre des abonnés à la Radio en Hongrie dans l'année 1939.

Résumé. A la fin de 1939, la Hongrie, augmentée de la Zone nord et de la Subcarpathie, comptait 499.368 abonnés à la Radio (soit 19.1% de plus qu'un an auparavant), dont 157.538 habitaient Budapest et 341.830 la province. Des postes récepteurs, 432.730 étaient à lampe; 66.638, à détecteur. Pour leur profession, la plupart des abonnés appartenait à l'industrie, au service public, aux professions libérales, au commerce et crédit. En 1939, la Radio hongroise a donné 7.938 auditions, parmi lesquelles il y avait 2.587 conférences, 1.535 auditions par disque, 858 concerts de musique légère et divertissante, 780 concerts avec solistes.

*

A magyar rádióhallgatók száma az 1939. évben igen jelentős fejlődést mutat, számuk az év folyamán 80.135 új előfizetővel gyarapodott s az év végén a felvidéki területsávval és a Kárpátaljával megnövekedett Magyarországon 499.368 előfizetőt tartottak nyilván. A szaporodásnak majdnem fele az új területek előfizetőiből adódik (kb. 38.000), míg a másik rész (kb. 42.000) a trianoni területen jelentkezett új előfizetőkből származik. A visszatért felvidéki részen 1939. év április hó végén 32.400 előfizetőt, a visszacsatolt kárpátaljai területen pedig 1939. év június hó végén

1. A rádióvevőberendezések engedélyeseinek száma az év végén 1925-től 1939-ig.

Nombre des concessionnaires de postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie à la fin de l'année. 1925—1939.

Időpont Epoque	Engedélyesek száma Nombre des concessionnaires		
	Budapest à Budapest	vidéken en province	összesen total
1925	8.834	8.093	16.927
1926	30.877	28.652	59.529
1927	40.408	42.906	83.314
1928	64.920	103.633	168.553
1929	96.347	170.220	266.567
1930	108.161	199.748	307.909
1931	111.774	213.258	325.032
1932	113.360	208.616	321.976
1933	115.114	213.065	328.179
1934	118.010	222.107	340.117
1935	122.676	230.231	352.907
1936	127.540	237.814	365.354
1937	134.465	249.040	383.505
1938	145.316	273.917	419.233
1939	157.538	341.830	499.368

3.079 előfizetőt számláltak össze. Sajnos, az évvégi előfizetők számából már nem lehet megállapítani, hogy mennyi esik a felvidéki területsávra, mert az innen származó előfizetők számának külön közlését a m. kir. posta már előbb beszüntette. A megnövekedett ország területén az 1939. év végén 19.1%-kal több rádióelőfizetőt találunk, mint egy évvel azelőtt. Az előfizetők számának ez a növekedése kedvezőbben alakult, mint az előző évben, amikor ez 9.3%-ot tett. Az előfizetők számának 1939. évi gyarapodása még akkor is kedvezőbb az előző évinél, ha azt csak a trianoni területre vonatkoztatjuk. A megnagyobbodott Magyarország rádióelőfizetőinek számából 341.830 a vidékre, 157.538 pedig a fővárosra esett. A vidéki előfizetők száma egy év alatt 67.913-mal, a fővárosiaké pedig 12.222-vel emelkedett. A növekedés a vidéki előfizetőknél 24.8%-ot, a fővárosiaknál pedig 8.4%-ot tett. Az év végén nyilvántartott előfizetők számából 68.5% (1938-ban 65.3%) vidéki, 31.5% (1938-ban 34.7%) pedig fővárosi lakos volt.

A magyar rádióelőfizetők számának alakulását az utolsó 15 évre visszamenőleg az 1. számú táblázat tartalmazza. Amint kitűnik, az előfizetők számának 1939. évi növekedése igen jelentős és azt csak az 1928. és az 1929. évek szaporodása múlta felül.

A rádióelőfizetők számának havonkénti változásait az alábbi kimutatás szemlélteti:

	Az érvényben volt engedélyek száma		
	Budapest	vidéken	együtt
Január	147.605	305.046	452.651
Február	148.981	312.978	461.959
Március	149.061	316.449	465.510
Április	149.471	318.526	467.997
Május	149.427	318.757	468.184
Június	149.303	321.031	470.334
Július	148.727	319.563	468.290
Augusztus	148.260	319.660	467.920
Szeptember	149.239	321.691	470.930
Október	150.598	326.220	476.818
November	154.797	334.046	488.843
December	157.538	341.830	499.368

Az előfizetők számánál a legnagyobb emelkedést a november és december hó-

nap mutatja, míg a nyári hónapok alatt némi csökkenés jelentkezett.

Az 1939. év folyamán 41.887 rádióhallgató lépett ki az előfizetők táborából, valamivel több, mint az előző évben, amikor

2. Rádióvevőberendezések engedélyesei törvényhatóságokint 1939-ben.

Concessionnaires de postes récepteurs de T. S. F. en 1939, suivant les comitats et les villes autonomes.

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	Az engedélyesek száma Nombre des concessionnaires		
	összesen au total	10.000 lakosra ¹⁾ pour 10.000 habitants ¹⁾	
Vármegyék. — Comitats.			
Abaúj-Torna	2.047	125	
Bács-Bodrog	2.873	248	
Baranya	7.121	283	
Bars és Hont	4.529	308	
Békés	12.464	365	
Bereg és Ugocsa ²⁾	3.753	229	
Bihar	2.919	158	
Borsod	7.308	243	
Csanád, Arad és Torontál ²⁾	5.114	293	
Csongrád	3.972	268	
Esztergom	4.958	485	
Fejér	7.423	322	
Gömör és Kishont ²⁾	3.509	328	
Győr, Moson és Pozsony ²⁾	3.571	227	
Hajdu	3.394	184	
Heves	9.376	288	
Jász-Nagykun-Szolnok	14.419	337	
Komárom	7.644	291	
Nógrád	8.806	342	
Nyitra és Pozsony ²⁾	5.625	291	
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	90.629	596	
Somogy	9.292	237	
Sopron	2.477	175	
Szabolcs	7.220	167	
Szatmár	1.441	104	
Tolna	7.758	294	
Ung	483	95	
Vas	7.623	282	
Veszprém	8.689	347	
Zala	7.796	210	
Zemplén	4.066	205	
Összesen — Totaux	268.299	324	
Kárpátalja. — Subcarpathie.			
Secteur de	Beregi közig. kirend. — Bereg	801	42
	Máramarosi közig. kirendelt-ség — Máramaros	2.647	76
	Ungi közig. kirend. — Ung	624	49
Összesen — Totaux	4.072	61	
Törvényhatósági jogú városok. Villes autonomes.			
Baja	2.314	721	
Budapest	157.538	1.465	
Debrecen	9.481	735	
Győr	6.108	1.192	
Hódmezővásárhely	2.774	470	
Kassa	6.403	1.102	
Kecskemét	3.912	465	
Komárom	2.682	1.106	
Miskolc	7.304	1.076	
Pécs	8.248	1.105	
Sopron	3.767	1.046	
Szeged	9.961	704	
Székesfehérvár	4.313	1.013	
Ungvár	2.192	923	
Összesen — Totaux	226.997	1.194	
Mindössze — Total général	499.368	461	

¹⁾ Az év végére kiszámított népességhez viszonyítva. — *En prenant pour base la population calculée pour la fin de l'année.*
²⁾ Közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék. — *Comitats temporairement réunis.*

36.529 szüntette be az előfizetést. Az előfizetési díjak nem fizetése következtében 9.052-en, lámpapótlási nehézségek miatt 6.158-an, készülékjavítási nehézségek miatt 5.085-en léptek ki az előfizetők közül. Teleptöltési nehézség 613 esetben, a műsor meg nem felelő volta 917 esetben, erősáramú zavarok pedig 225 esetben okozták az előfizetés megszűnését. Haláleset 2.197 előfizetővel csökkentette a magyar rádióelőfizetők számát, egyéb ok pedig 17.640 esetben játszott közre az előfizetés megszűnésénél.

Az 1938. és 1939. évek végén érvényben volt rádióengedélyek területi megoszlását az alábbi összeállítás szemlélteti:

Terület	Az érvényben volt engedélyek			
	szám szerint		10.000 lakosra számítva	
	1938	1939	1938	1939
Budapest	145.316	157.538	1.361	1.465
A többi tv.	53.581	69.459	751	840
Vármegyék	220.336	268.299	302	324
Kárpátalja	—	4.072	—	61
Magyarország	419.233	499.368	462	461

A rádióelőfizetők törvényhatóságok szerinti megoszlását a 2. számú kimutatás tartalmazza. A vármegyék közül a legtöbb előfizető Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok és Békés vármegyében volt, a lakosság számához viszonyítva pedig a legtöbb előfizető Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Esztergom és Békés vármegyékben található. A törvényhatósági joggal felruházott városok közül a főváros után a legtöbb rádióelőfizető Szegedről, Debrecenből, Pécsről és Miskolcra került ki. A lakosság számához viszonyítva pedig a legtöbb rádióhallgató Miskolcon, Budapesten, Győrben és Komáromban hallgatta a rádiót.

A vevőberendezések fajták szerinti megoszlását az alábbi kimutatás tartalmazza:

Terület	Év	Detektoros	Lámpás	Együtt
Budapest	1938	26.281	119.035	145.316
	1939	17.174	140.364	157.538
Vidék	1938	47.864	226.053	273.917
	1939	49.464	292.366	341.830
Magyarország	1938	74.145	345.088	419.233
	1939	66.638	432.730	499.368

A detektoros készülékek száma egy év alatt 74.145-ről 66.638-ra, 10,1%-kal csökkent, amit elsősorban az olcsó „néprádió“

lámpás készülékek megjelenése okozott, amelyek csak valamivel drágábbak, mint a jó detektoros készülékek s mégis hangszórós vételt biztosítanak. A lámpás készülékek száma egy év alatt 345.088-ról 432.730-ra, 25·4%-kal növekedett meg. A detektoros készülékek számának visszaesése lényeges eltolódást okozott a detektoros és lámpás készülékek arányszámainál is. Míg az 1938. év végén az összes készülékek 82·3%-a volt lámpás és 17·7%-a detektoros, addig az 1939. év végén a lámpás gépek aránya már 86·7%-ot, míg a detektorosoké csak 13·3%-ot tett. A készülékek közül 313.468 külső antennával, 185.900 pedig belső, illetőleg hálózati antennával működött.

A rádióelőfizetők foglalkozás szerinti megoszlását a kisebbik tábla mutatja.

A rádióelőfizetők közül a legtöbb az iparban, a közszolgálatban és szabadpályán működött, de jelentős a kereskedelemben és hitelben dolgozók, valamint a nyugdíjasok, tőkés és magánzók csoportja is. Százalékos megoszlás szerint egy év alatt az őstermelésben, bányászatban és kohászat-

A hallgatók foglalkozása	Szám szerint		Százalékban	
	1938	1939	1938	1939
Őstermelés	28.533	39.583	6·8	7·9
Bányászat és kohászat	5.982	7.868	1·4	1·6
Ipar	95.760	115.314	22·8	23·1
Kereskedelem és hitel	61.811	72.744	14·8	14·6
Közlekedés	30.956	38.685	7·4	7·7
Közszolgálat és szabad foglalkozás	89.791	104.709	21·4	21·0
Véderő	14.273	16.383	3·4	3·3
Különféle napszámosok	10.675	10.922	2·6	2·2
Nyugdíjasok, tőkepenzesek, magánzók	54.127	63.152	12·9	12·7
Egyéb foglalkozásúak	17.517	19.180	4·2	3·8
Iskola	814	1.126	0·2	0·2
Kórház	175	223	0·0	0·0
Egyesület	1.507	1.900	0·4	0·4
Nyilvános helyiség	981	997	0·2	0·2
Egyéb	6.331	6.582	1·5	1·3

ban, iparban, közlekedésben dolgozók aránya emelkedést, míg a kereskedelemben és hitelben, közszolgálatban és szabadpályákon működők aránya csökkenést mutat.

A rádióműsorok megoszlását a 3. számú táblázat szemlélteti.

3. A rádió közvetített előadások az 1938 és 1939. évben.

Auditions radiophoniques en 1938 et 1939.

A közvetítés tárgya — Auditions	A közvetített előadások <i>Auditions radiophoniques</i>			
	1938		1939	
	sám szerint nombres abs.	%	sám szerint nombres abs.	%
Cigányzene — <i>Musique tzigane</i>	674	8·4	665	8·4
Drámai műfajok (színművek, énekesjátékok, kabarétréfák) — <i>Genres dramatiques (comédies, pièces à chansons, représent. de cabarets)</i>	146	1·8	154	1·9
Énekkar — <i>Choeurs</i>	156	2·0	162	2·1
Felolvasás — <i>Conférences</i>	2.704	33·9	2.587	32·6
Filharm. és szimf. hangverseny — <i>Concerts philharm. et symph.</i>	45	0·6	48	0·6
Hanglez-műsorok — <i>Auditions p. disques de gramoph.</i>	1.339	16·8	1.535	19·3
Hanglez-opera a Studióból — <i>Opéras par disques de gramoph., du Studio</i>	5	0·1	3	0·0
Hangverseny szólistákkal — <i>Concerts avec solistes</i>	840	10·5	780	9·8
Istentiszteletek — <i>Services religieux</i>	168	2·1	176	2·2
Jazz-zene — <i>Jazz-band</i>	171	2·1	103	1·3
Kamarazene — <i>Musique de chambre</i>	34	0·4	41	0·5
Külföldi átvitelek (vétel és adás) — <i>Emissions de stations étrangères</i>	132	1·7	110	1·4
Különféle helyszíni közvetítés — <i>Divers radioreportages</i>	297	3·7	292	3·7
Különféle tanfolyamok — <i>Divers cours</i>	154	1·9	162	2·1
Könnyű és szórakoztató zenekari hangversenyek — <i>Concerts de musique légère</i>	843	10·6	858	10·8
Magyar nótaest cigánykísérettel — <i>Chansons hongroises accompagnées de musique tzigane</i>	60	0·8	79	1·0
M. kir. Operaház előadása — <i>Représent. de l'Opéra Royal Hongrois</i>	50	0·6	50	0·6
Opera közvetítés belföldről — <i>Représ. d'opéras, transm. de l'intérieur</i>	9	0·1	5	0·1
Operaházi zenekar hangverseny — <i>Concerts de l'orchestre de l'Opéra</i>	118	1·5	100	1·3
Operaközvetítés külföldről — <i>Opéras, de stations étrangères</i>	3	0·0	2	0·0
Operettelőadás — <i>Représent. d'opérettes</i>	33	0·4	26	0·3
Összesen — Total	7.981	100·0	7.938	100·0

A magyar rádió az 1939. évben 7.938 műsorszámot közvetített, 43-mal kevesebbet, mint az előző évben. A műsorszámok közül legtöbb volt a felolvasás (2.587), a hanglez-műsor (1.535), könnyű és szórákzóató zenekari hangverseny (858), hangverseny szólistákkal (780), valamint a cigányzene (665). Az előző évhez viszonyítva a felolvasások száma 117-tel, a hangverseny szólistákkal 60-nal, a cigányzene 9-cel csökkent, ezzel szemben a hanglez-műsorok száma 196-tal, a magyar nótaest cigánykísérettel 19-cel, a könnyű és szórá-

koztató hangversenyek 15-tel, a drámai műfajok száma pedig 8-cal emelkedett.

Műsorváltás az év folyamán 93 fordult elő, ezek közül 48 esetben aktuális műsor beiktatása, 15 esetben akadályoztatás, 4 esetben betegség, 26 esetben pedig egyéb ok játszott közre. Elmaradt a műsor 22 alkalommal, ezek közül időhiány miatt 9, zivatar miatt 7, műszaki hiba miatt 3, akadályoztatás miatt 2, légvédelmi gyakorlat miatt pedig 1 esetben hagyták el a tervbevett műsorszámot.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises”, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Bene Lajos dr.: A központi fűtési berendezések Budapestén.

A Budapesti központi fűtőberendezések 1936. évi statisztikája.

Dr Louis Bene: Les installations de chauffage central à Budapest.

Statistique relative à 1936 des installations de chauffage central de Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 58. kötet, 2. szám, ill. 87. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 58e volume, no 2 et 87e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 200 l. — p. ill.- et — XV + 63 l. — p. + 1 térkép. — avec 1 carte.

A központi fűtés egyre növekvő gazdasági, szociális és műszaki jelentőségére való tekintettel Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala két ízben is, 1929-ben, majd 1936-ban összeíratta és nyilvánosságra hozta a budapesti központi fűtőberendezések statisztikai adatait.

Az 1929. évi összeírás tanulságait *Bene Lajos dr.* avatott tolla ismertette a Statisztikai Közlemények 58. kötetének 2. számában és ugyancsak ő foglalta össze tömören a 87. kötet 4. számában táblázatos formában megjelent 1936. évi összeírás tanulságait a Városi Szemle 1937. évi 4. számában.

Eszmeileg mindkét közlemény két részre tagolja a tárgyalt anyagot. Az első rész a központi fűtés épület- és lakásstatisztikai szempontjait tárja fel. Ismerteti a központi fűtéssel ellátott épületek, lakások és helyiségek számát, területileg tagolva, az emeletmagasság, építési év és a központi fűtés felszerelési évének megkülönböztetésével. Az épület, illetve lakásstatisztikai részhez csatlakoznak az étage-fűtés és a központi melegvízszolgáltatás

adatait részletező táblázatok is. A közlemény második részében viszont statisztikai egységként a berendezés szerepel oly módon, hogy míg az úgynevezett csoportfűtés (egy központból fűtött több épület) adatai összevontan szerepelnek, addig az egy és ugyanazon épületben előforduló több berendezés külön-külön vétetett számba. A berendezéseket a közlemény a fűtés rendszere szerint részletezi, melegvíz-, gőz-, lég- és vegyesfűtési rendszereket különböztetve meg. Külön táblázatok számolnak be a gazdasági és műszaki szempontból egyaránt jelentős tüzelőanyagfogyasztásról is.

A központi fűtőberendezések elterjedésének mérvét és a fejlődés irányát az 1929. és az 1936. évi összeírás eredményéből kiragadott néhány szám jellemezheti. Míg az 1929. évi statisztikai észlelés mindössze 1.822 központi fűtéses épületre terjedt ki, az 1936 júniusában végrehajtott összeírás már 3.188 ilyen épületet vett számba. Különösen a lakóházak terén mutatkozott fejlődés: az 1929—1936. évek között 1.128 új központi fűtéses épület keletkezett, ami csaknem annyi, mint az 1929. évi központi fűtéses lakóházak összes állománya (1.143). Az egyéb épületek (kórházak, gyárak, iskolák, hivatalok, gazdasági stb. épületek) száma 917 egységgel ez idő alatt 35,1%-os szaporulatot mutatott. Vég-eredményben, bár 1936-ban 75%-kal volt több a központi fűtéses épületek állománya, mint 1929-ben az épületeknek még mindig alig egytized része volt központi fűtéses. Még erőteljesebb az étage-fűtés térfoglalása. Míg az 1929. évi összeírás 761, az 1936. évi már több mint háromszor annyi, 2.424 ilyen berendezésről ad számot.

A központi fűtések tüzelőanyagfogyasztása az 1929. évi 1.466.229 q-ról (étage-fűtések nélkül)

A magyar rádió az 1939. évben 7.938 műsorszámot közvetített, 43-mal kevesebbet, mint az előző évben. A műsorszámok közül legtöbb volt a felolvasás (2.587), a hanglez-műsor (1.535), könnyű és szórákzóató zenekari hangverseny (858), hangverseny szólistákkal (780), valamint a cigányzene (665). Az előző évhez viszonyítva a felolvasások száma 117-tel, a hangverseny szólistákkal 60-nal, a cigányzene 9-cel csökkent, ezzel szemben a hanglez-műsorok száma 196-tal, a magyar nótaest cigánykíséréttel 19-cel, a könnyű és szórá-

koztató hangversenyek 15-tel, a drámai műfajok száma pedig 8-cal emelkedett.

Műsorváltás az év folyamán 93 fordult elő, ezek közül 48 esetben aktuális műsor beiktatása, 15 esetben akadályoztatás, 4 esetben betegség, 26 esetben pedig egyéb ok játszott közre. Elmaradt a műsor 22 alkalommal, ezek közül időhiány miatt 9, zivatar miatt 7, műszaki hiba miatt 3, akadályoztatás miatt 2, légvédelmi gyakorlat miatt pedig 1 esetben hagyták el a tervbevett műsorszámot.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Bene Lajos dr.: A központi fűtési berendezések Budapestén.

A Budapesti központi fűtőberendezések 1936. évi statisztikája.

Dr Louis Bene: Les installations de chauffage central à Budapest.

Statistique relative à 1936 des installations de chauffage central de Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 58. kötet, 2. szám, ill. 87. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 58e volume, no 2 et 87e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 200 l. — p. ill.- et — XV + 63 l. — p. + 1 térkép. — avec 1 carte.

A központi fűtés egyre növekvő gazdasági, szociális és műszaki jelentőségére való tekintettel Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala két ízben is, 1929-ben, majd 1936-ban összeíratta és nyilvánosságra hozta a budapesti központi fűtőberendezések statisztikai adatait.

Az 1929. évi összeírás tanulságait *Bene Lajos dr.* avatott tolla ismertette a Statisztikai Közlemények 58. kötetének 2. számában és ugyancsak ő foglalta össze tömören a 87. kötet 4. számában táblázatos formában megjelent 1936. évi összeírás tanulságait a Városi Szemle 1937. évi 4. számában.

Eszmeileg mindkét közlemény két részre tagolja a tárgyalt anyagot. Az első rész a központi fűtés épület- és lakásstatisztikai szempontjait tárja fel. Ismerteti a központi fűtéssel ellátott épületek, lakások és helyiségek számát, területileg tagolva, az emeletmagasság, építési év és a központi fűtés felszerelési évének megkülönböztetésével. Az épület, illetve lakásstatisztikai részhez csatlakoznak az étage-fűtés és a központi melegvízszolgáltatás

adatait részletező táblázatok is. A közlemény második részében viszont statisztikai egységként a berendezés szerepel oly módon, hogy míg az úgynevezett csoportfűtés (egy központból fűtött több épület) adatai összevontan szerepelnek, addig az egy és ugyanazon épületben előforduló több berendezés külön-külön vétetett számba. A berendezéseket a közlemény a fűtés rendszere szerint részletezi, melegvíz-, gőz-, lég- és vegyesfűtési rendszereket különböztetve meg. Külön táblázatok számolnak be a gazdasági és műszaki szempontból egyaránt jelentős tüzelőanyagfogyasztásról is.

A központi fűtőberendezések elterjedésének mérvét és a fejlődés irányát az 1929. és az 1936. évi összeírás eredményéből kiragadott néhány szám jellemezheti. Míg az 1929. évi statisztikai észlelés mindössze 1.822 központi fűtéses épületre terjedt ki, az 1936 júniusában végrehajtott összeírás már 3.188 ilyen épületet vett számba. Különösen a lakóházak terén mutatkozott fejlődés: az 1929—1936. évek között 1.128 új központi fűtéses épület keletkezett, ami csaknem annyi, mint az 1929. évi központi fűtéses lakóházak összes állománya (1.143). Az egyéb épületek (kórházak, gyárak, iskolák, hivatalok, gazdasági stb. épületek) száma 917 egységgel ez idő alatt 35,1%-os szaporulatot mutatott. Vég-eredményben, bár 1936-ban 75%-kal volt több a központi fűtéses épületek állománya, mint 1929-ben az épületeknek még mindig alig egytized része volt központi fűtéses. Még erőteljesebb az étage-fűtés térfoglalása. Míg az 1929. évi összeírás 761, az 1936. évi már több mint háromszor annyi, 2.424 ilyen berendezésről ad számot.

A központi fűtések tüzelőanyagfogyasztása az 1929. évi 1.466.229 q-ról (étage-fűtések nélkül)

2,407.513 q-ra, vagyis 64,2%-kal emelkedett és szükségletét az 1929. évi 8,8%-kal szemben 1936-ban már 42%-ban belföldi szénnel fedezte, ami a vezetőszerpet játszó koksztüzeléses rendszerek aránylagos hátrábbszorulását mutatja. A fejlődés képéhez tartozik még annak a megemlézése, hogy az étage-fűtések tüzelőanyagfogyasztása az 1929. évi 35.000 q-ról 1936-ban 120.000 q-ra emelkedett. E pár adat is bizonyítja a központi fűtési rendszerek rohamos térfoglalását és utal a jövőbeli fejlődésnek lehetőségeire és jelentőségére. Szükséges és hézagpótló munkát végzett tehát Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala akkor, midőn adatok feltárásával támpontot nyújtott a jövő céltudatos fejlődése számára. *Szt. Gy. dr.*

Szigeti Gyula dr.: Magyarország városi üze- mei és vállalatai.

Dr Jules Szigeti: Les exploitations et les entreprises des villes de Hongrie.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 71. kötet 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi) 71e volume, numéro 1. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1931. 60 l. — p.

Szerző a statisztikus ösztönözésével már a bevezetésben megemlíti, hogy a statisztika a városi közüzemek viszonyainak felderítésénél csak az általános tájékoztató szerepét töltheti be; ezért vizsgálódásai csak azon a síkon mozoghatnak, hogy a városi közüzemek mely területeken fejtenek ki tevékenységet, miként oszlanak meg jogi szervezeti formák szerint, mikor keletkeztek, mennyiben jogutódai magánvállalatoknak, mekkora és miképpen tagozódik személyzeti létszámuk, milyenek a vagyoni és jövedelmi viszonyaik és teljesítményeik mit jelentenek a nemzeti termelésben?

Szerző a maga elé tűzött feladatot a rendelkezésre álló adatok alapján teljes egészében megoldotta. Kétségtelen ezért, hogy könyve nem csupán azoknak az érdeklődés körét elégíti ki, akik a magyarországi városok üze-meivel és vállalataival politikai szempontból foglalkoznak, hanem azoknak a szakembereknek az érdeklődését is felkelti, akik vizsgálódásaik körében a gazdaságosság mellett szociális célt is tűztek ki maguk elé.

Az 1931. évi adatok szerint 325 városi üzem és vállalat közül 273 a kézművesipar jellegét és a házi karbantartás kereteit meghaladta, 52 pedig nem. Az üzemek, vállalatok közül 170 megyei városban, 84 tj. városban, 71 pedig Budapesten fejtett ki tevékenységet. A logikus csoportosításban felsorakoztatott adatok alapján megtudjuk, hogy Magyarország városi élelmezési üze-meinek száma 121, a gáz- és villanyüzemeké pedig 36, amely két csoport az összes üzemeknek majdnem a felét teszi.

Az üzemek és vállalatok közül 203 kormányrendeletben, vagy kormányhatóság által jóváhagyott szabályzatban lefektetett szervezeti intézkedések alapján, 89 mint bejegyzett egyéni cég, 25 részvénytársasági, 8 pedig egyéb alakban működött; legnagyobb részük már az 1914-es háború előtt keletkezett, a többi pedig később, leginkább magántulajdonból került városi tulajdonba. A vállalatoknak és üzemeknek 1931-ben 25.231 alkalmazottjuk volt, ezeknek 85%-át Budapest foglalkoztatta; a legtöbb alkalmazottal a közlekedés, a gáz- és villanyművek és az élelmezési üzemek rendelkeztek. A magyar városi üzemek összes aktív vagyona 1931-ben 973,8 millió P-t tett ki, a terhek aránya az összes tőkékhez viszonyítva pedig 55,7%. Szerző ezután az üzleti eredményekkel foglalkozik, nevezetesen a bevételekkel és a költségekkel, majd a városi háztartásoktól kapott és azoknak adott anyagi hozzájárulásokra tér át, végül pedig igen nagy alapos-sággal és részletességgel az üzemi termelést és az üzemi szolgáltatásokat taglalja vállalatonként, illetőleg üzemenként. *G. L. dr.*

Liber Endre: Budapest fürdőváros kialakulása különös tekintettel a székesfőváros községi fürdőpolitikájára.

André Liber: L'évolution de Budapest en tant que ville d'eaux, eu égard spécialement à la politique balnéaire de la capitale.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 74. kötet 1. sz. és 81. kötet 4. sz. és 82. kötet 2. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 74e volume, numéro 1; 81e volume, no 4; 82e volume, no 2. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

402 + 508 + 596 l. — pages.

A Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának e háromkötetes, igen tartalmas kiadványa a statisztikával aránylag lazább kapcsolatban áll; megjelentetésénél inkább az a szempont lebegett szem előtt, hogy mindazok a tényezők, melyek hivatottak arra, hogy a fürdőváros kialakulásában és az idegenforgalom jelentőségének minél intenzívebb kihasználásában közreműködjenek, ezt a kérdést a lehető legtöbb oldalról megvilágítva megismerhessék.

A háromkötetes mű bevezető sorai után *Liber* összefoglalóan ismerteti Budapest meteorológiai, geológiai és hidrogeológiai viszonyait. Különös súlyt helyezett Budapest fürdőváros történeti kialakulásának ismertetésére, mely részei a hatalmas munkának a közönség érdeklődésére is leginkább tarthatnak számot. Számos kutató munkájára támaszkodva és a még ma is nagy számmal található emlékek ismeretében foglalkozik a városnak már a római birodalom korában is élénk fürdőéletével, majd egyéb, a fürdőélet szempontjára

2,407.513 q-ra, vagyis 64,2%-kal emelkedett és szükségletét az 1929. évi 8,8%-kal szemben 1936-ban már 42%-ban belföldi szénnel fedezte, ami a vezetőszerpet játszó koksztüzeléses rendszerek aránylagos hátrábbszorulását mutatja. A fejlődés képéhez tartozik még annak a megemlézése, hogy az étage-fűtések tüzelőanyagfogyasztása az 1929. évi 35.000 q-ról 1936-ban 120.000 q-ra emelkedett. E pár adat is bizonyítja a központi fűtési rendszerek rohamos térfoglalását és utal a jövőbeli fejlődésnek lehetőségeire és jelentőségére. Szükséges és hézagpótló munkát végzett tehát Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala akkor, midőn adatok feltárásával támpontot nyújtott a jövő céltudatos fejlődése számára. *Szt. Gy. dr.*

Szigeti Gyula dr.: Magyarország városi üze- mei és vállalatai.

Dr Jules Szigeti: Les exploitations et les entreprises des villes de Hongrie.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 71. kötet 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi) 71e volume, numéro 1. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1931. 60 l. — p.

Szerző a statisztikus őszinteségével már a bevezetésben megemlíti, hogy a statisztika a városi közüzemek viszonyainak felderítésénél csak az általános tájékoztató szerepét töltheti be; ezért vizsgálódásai csak azon a síkon mozoghatnak, hogy a városi közüzemek mely területeken fejtenek ki tevékenységet, miként oszlanak meg jogi szervezeti formák szerint, mikor keletkeztek, mennyiben jogutódai magánvállalatoknak, mekkora és miképpen tagozódik személyzeti létszámuk, milyenek a vagyoni és jövedelmi viszonyaik és teljesítményeik mit jelentenek a nemzeti termelésben?

Szerző a maga elé tűzött feladatot a rendelkezésre álló adatok alapján teljes egészében megoldotta. Kétségtelen ezért, hogy könyve nem csupán azoknak az érdeklődés körét elégíti ki, akik a magyarországi városok üze-meivel és vállalataival politikai szempontból foglalkoznak, hanem azoknak a szakembereknek az érdeklődését is felkelti, akik vizsgálódásaik körében a gazdaságosság mellett szociális célt is tűztek ki maguk elé.

Az 1931. évi adatok szerint 325 városi üzem és vállalat közül 273 a kézművesipar jellegét és a házi karbantartás kereteit meghaladta, 52 pedig nem. Az üzemek, vállalatok közül 170 megyei városban, 84 tj. városban, 71 pedig Budapesten fejtett ki tevékenységet. A logikus csoportosításban felsorakoztatott adatok alapján megtudjuk, hogy Magyarország városi élelmezési üze-meinek száma 121, a gáz- és villanyüzemeké pedig 36, amely két csoport az összes üzemeknek majdnem a felét teszi.

Az üzemek és vállalatok közül 203 kormányrendeletben, vagy kormányhatóság által jóváhagyott szabályzatban lefektetett szervezeti intézkedések alapján, 89 mint bejegyzett egyéni cég, 25 részvénytársasági, 8 pedig egyéb alakban működött; legnagyobb részük már az 1914-es háború előtt keletkezett, a többi pedig később, leginkább magántulajdonból került városi tulajdonba. A vállalatoknak és üzemeknek 1931-ben 25.231 alkalmazottjuk volt, ezeknek 85%-át Budapest foglalkoztatta; a legtöbb alkalmazottal a közlekedés, a gáz- és villanyművek és az élelmezési üzemek rendelkeztek. A magyar városi üzemek összes aktív vagyona 1931-ben 973,8 millió P-t tett ki, a terhek aránya az összes tőkékhez viszonyítva pedig 55,7%. Szerző ezután az üzleti eredményekkel foglalkozik, nevezetesen a bevételekkel és a költségekkel, majd a városi háztartásoktól kapott és azoknak adott anyagi hozzájárulásokra tér át, végül pedig igen nagy alapos-sággal és részletességgel az üzemi termelést és az üzemi szolgáltatásokat taglalja vállalatonkint, illetőleg üzemenkint. *G. L. dr.*

Liber Endre: Budapest fürdőváros kialakulása különös tekintettel a székesfőváros községi fürdőpolitikájára.

André Liber: L'évolution de Budapest en tant que ville d'eaux, eu égard spécialement à la politique balnéaire de la capitale.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 74. kötet 1. sz. és 81. kötet 4. sz. és 82. kötet 2. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 74e volume, numéro 1; 81e volume, no 4; 82e volume, no 2. Publiés par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

402 + 508 + 596 l. — pages.

A Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának e háromkötetes, igen tartalmas kiadványa a statisztikával aránylag lazább kapcsolatban áll; megjelentetésénél inkább az a szempont lebegett szem előtt, hogy mindazok a tényezők, melyek hivatottak arra, hogy a fürdőváros kialakulásában és az idegenforgalom jelentőségének minél intenzívebb kihasználásában közreműködjenek, ezt a kérdést a lehető legtöbb oldalról megvilágítva megismerhessék.

A háromkötetes mű bevezető sorai után *Liber* összefoglalóan ismerteti Budapest meteorológiai, geológiai és hidrogeológiai viszonyait. Különös súlyt helyezett Budapest fürdőváros történeti kialakulásának ismertetésére, mely részei a hatalmas munkának a közönség érdeklődésére is leginkább tarthatnak számot. Számos kutató munkájára támaszkodva és a még ma is nagy számmal található emlékek ismeretében foglalkozik a városnak már a római birodalom korában is élénk fürdőéletével, majd egyéb, a fürdőélet szempontjá-

ból jelentős korszakaival, így a török uralom alatt létesült s részben még ma is fennálló, sőt üzemben álló fürdők történetével, valamint a XIX. században újra lendületet nyert fürdőélettel. Az idevágó részletes statisztikai anyag taglalásával, a háború utáni tudatosabbá vált idegenforgalmi és fürdőpolitika kialakulásának ismertetésével, majd az 1929. évi fürdőtörvény méltatásával, mely törvény a fejlődésnek újabb lendületet adott, a közelmúlt eseményeire is fényt vet és vázolja a várható fejlődés útját. A budapesti ásványos- és hévvizek gyógyhatásának és gyógytényezőinek közlésével a gyakorlati orvosok számára is értékes anyagot ad, s ezáltal alkalmas arra is, hogy Budapest fürdőváros problémája iránt orvosi szempontból is felkeltse az érdeklődést.

Igen nagyszámú és sok esetben szépségénél fogva propaganda-füzetekbe is beillő fényképanyag teszi teljesebbé a mindvégig élvezetesen megírt munkát.

Sch. Á. dr.

1. A Magyar Nemzetbiológiai Intézet megalapítása. — Az Intézet programja.

1. *Création de l'Institut Hongrois de Biologie Nationale. — Programme de l'Institut.*

2. Kovács Alajos dr.: Az erdélyi magyarság és a román statisztika. — Antal Lajos dr.: A biologizmus, mint új életszemlélet. — A magyar biopolitika.

2. *Dr Aloÿs Kovács: Les Hongrois de Transylvanie et la statistique roumaine. — Dr Louis Antal: Le biologisme, en tant qu'une nouvelle conception de la vie. — La biopolitique hongroise.*

Magyar Nemzetbiológiai Intézet. 1. és 2. kiadvány. Budapest, 1940. Az EPOL kiadása. 13 és 109 l. Institut Hongrois de Biologie Nationale. Publications nos 1 et 2.

Budapest, 1940. Edition de l'EPOL. 63 p. et 109 p.

Az Egészségpolitikai Társaság által megalapított új intézmény, a Magyar Nemzetbiológiai Intézet a közelmúltban két kiadvánnyal mutatkozott be nyilvánosság előtt. Ehelyütt mindkét kiadvánnyal szoros statisztikai vonatkozásaik miatt foglalkozunk.

Az első kiadvány bevezetője ismerteti a Magyar Nemzetbiológiai Intézet megszervezésének 1938-ig visszanyúló előmunkálatait. Majd közli Antal Lajos dr.-nak A biologizmus mint új életszemlélet c. tanulmányát, összefoglalja az Intézet célját és szervezetét s az EPOL-nak az Intézet megalapítását kimondó 1940. május 31-i alapszabálymódosító közgyűlését, végül pedig Antal Lajos dr.-nak az Intézetet megalapító elnöki szavait követően egyenként közreadja az új szerv egyes osztályainak az osztályigazgatók által bemutatott programját. Statisztikai szempontból említést érdemel, hogy az Intézet ma még csak körvonalaiiban látható és szinte túlságosan tág, a nemzeti élet biológiai alapkérdéseit azonban épen ezért mondhatni hiánytalanul

felölő munkatervében a statisztikának is kellő szerep jut: a statisztikai (5.) osztálynak célja ugyanis „A húszmilliósexpanzív magyarság eléréséhez szükséges biológiai statisztikai módszerek kidolgozása. A magyarság biológiai helyzetének megállapítása.“ E kissé homályos szövegezésű célkitűzés az osztály igazgatójának, Kovács Alajos dr.-nak megromlott népesedési mérlegünket is tömören összefoglaló vezérelveiben világosabban jut kifejezésre. A megadott programvázlatból kitetszően az Intézet speciális munkakörében üdvösen egészítheti ki a magyar statisztikai élet eddigi intézményeit.

Kifejezetten statisztikai tárgyú munkálattal kezdődik az Intézet 2. kiadványa: az első helyen Kovács Alajos dr.-nak a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja (a Magyar Statisztikai Társaság kebelében) előtt Az erdélyi magyarság és a román „statisztika“ címen tartott igen tartalmas előadását hozza nyilvánosságra. Ez az előadás, melynek kivonatát a Szemle is közölte,¹⁾ nemcsak a román statisztika hibáira és hamisításaira derít világot, hanem kellő alátámasztással azt is kimutatja, hogy az erdélyi magyarság számát minimálisan 1·8 millióra, illetőleg a menekültek számbavételével több, mint két millióra kell tenni. A tudományos propaganda szemszögéből fontos, hogy Kovács Alajos dr.-nak ez az értekezése, valamint Antal Lajos dr.-nak „A biologizmus, mint új életszemlélet“ és „A magyar biopolitika“ c. dolgozatai az Intézet 2. kiadványában a magyar nyelven kívül német és olasz nyelven is közreadtak. Ugyancsak három nyelven ismerteti a kiadvány függeléke az EPOL intézményeinek célját és szervezetét.

La Transylvanie.

Bukarest — Bucarest. 1938. 856 l. — p.

A román Tudományos Akadémia a román föld és román szellemiség ismertetése céljából francia-nyelvű könyvsorozatot adott ki. E sorozatban Bessarabia, Bukovina és Dobrudzsa kötetén kívül Erdélyről is jelent meg tudományos tájékoztató. Az idézett tájak legújabb politikai sorsa közelfekvő feltevésre indít: tudományosan álcázott propaganda-munka fekszik előttiünk.

Az Erdély című kötetet a kolozsvári egyetem Nemzettörténelmi Intézete tette közzé. Erdély helyéről a rövidéletű Nagy-Romániában szóló tizenegy tanulmányában a rossz lelkiismeret szavát halljuk; jogcímet kell keresni, ott, ahol az nem található. Someșan L. a földfelszín viszonyairól és a népességgel való kapcsolatáról ír. Pușcariu S. Erdély szerepét vizsgálja a román nyelv kialakulása szempontjából. A dáko-román elmélet alapján áll és nyelvi érveit innen szedi. Daicovițiu C. Erdély

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1940. évf. 242. l.

ból jelentős korszakaival, így a török uralom alatt létesült s részben még ma is fennálló, sőt üzemben álló fürdők történetével, valamint a XIX. században újra lendületet nyert fürdőélettel. Az idevágó részletes statisztikai anyag taglalásával, a háború utáni tudatosabbá vált idegenforgalmi és fürdőpolitika kialakulásának ismertetésével, majd az 1929. évi fürdőtörvény méltatásával, mely törvény a fejlődésnek újabb lendületet adott, a közelmúlt eseményeire is fényt vet és vázolja a várható fejlődés útját. A budapesti ásványos- és hévvizek gyógyhatásának és gyógytényezőinek közlésével a gyakorlati orvosok számára is értékes anyagot ad, s ezáltal alkalmas arra is, hogy Budapest fürdőváros problémája iránt orvosi szempontból is felkeltse az érdeklődést.

Igen nagyszámú és sok esetben szépségénél fogva propaganda-füzetekbe is beillő fényképanyag teszi teljesebbé a mindvégig élvezetesen megírt munkát.

Sch. Á. dr.

1. A Magyar Nemzetbiológiai Intézet megalapítása. — Az Intézet programja.

1. *Création de l'Institut Hongrois de Biologie Nationale. — Programme de l'Institut.*

2. **Kovács Alajos dr.: Az erdélyi magyarság és a román statisztika. — Antal Lajos dr.: A biologizmus, mint új életszemlélet. — A magyar biopolitika.**

2. *Dr Aloÿs Kovács: Les Hongrois de Transylvanie et la statistique roumaine. — Dr Louis Antal: Le biologisme, en tant qu'une nouvelle conception de la vie. — La biopolitique hongroise.*

Magyar Nemzetbiológiai Intézet. 1. és 2. kiadvány. Budapest, 1940. Az EPOL kiadása. 13 és 109 l.
Institut Hongrois de Biologie Nationale. Publications nos 1 et 2.

Budapest, 1940. Edition de l'EPOL. 63 p. et 109 p.

Az Egészségpolitikai Társaság által megalapított új intézmény, a Magyar Nemzetbiológiai Intézet a közelmúltban két kiadvánnyal mutatkozott be nyilvánosság előtt. Ehelyütt mindkét kiadvánnyal szoros statisztikai vonatkozásaik miatt foglalkozunk.

Az első kiadvány bevezetője ismerteti a Magyar Nemzetbiológiai Intézet megszervezésének 1938-ig visszanyúló előmunkálatait. Majd közli Antal Lajos dr.-nak A biologizmus mint új életszemlélet c. tanulmányát, összefoglalja az Intézet célját és szervezetét s az EPOL-nak az Intézet megalapítását kimondó 1940. május 31-i alapszabálymódosító közgyűlését, végül pedig Antal Lajos dr.-nak az Intézetet megalapító elnöki szavait követően egyenként közreadja az új szerv egyes osztályainak az osztályigazgatók által bemutatott programját. Statisztikai szempontból említést érdemel, hogy az Intézet ma még csak körvonalaiiban látható és szinte túlságosan tág, a nemzeti élet biológiai alapkérdéseit azonban épen ezért mondhatni hiánytalanul

felölő munkatervében a statisztikának is kellő szerep jut: a statisztikai (5.) osztálynak célja ugyanis „A húszmilliósexpanzív magyarság eléréséhez szükséges biológiai statisztikai módszerek kidolgozása. A magyarság biológiai helyzetének megállapítása.“ E kissé homályos szövegezésű célkitűzés az osztály igazgatójának, Kovács Alajos dr.-nak megromlott népesedési mérlegünket is tömören összefoglaló vezérelveiben világosabban jut kifejezésre. A megadott programvázlatból kitetszően az Intézet speciális munkakörében üdvösen egészítheti ki a magyar statisztikai élet eddigi intézményeit.

Kifejezetten statisztikai tárgyú munkálattal kezdődik az Intézet 2. kiadványa: az első helyen Kovács Alajos dr.-nak a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja (a Magyar Statisztikai Társaság kebelében) előtt Az erdélyi magyarság és a román „statisztika“ címen tartott igen tartalmas előadását hozza nyilvánosságra. Ez az előadás, melynek kivonatát a Szemle is közölte,¹⁾ nemcsak a román statisztika hibáira és hamisításaira derít világot, hanem kellő alátámasztással azt is kimutatja, hogy az erdélyi magyarság számát minimálisan 1·8 millióra, illetőleg a menekültek számbavételével több, mint két millióra kell tenni. A tudományos propaganda szemszögéből fontos, hogy Kovács Alajos dr.-nak ez az értekezése, valamint Antal Lajos dr.-nak „A biologizmus, mint új életszemlélet“ és „A magyar biopolitika“ c. dolgozatai az Intézet 2. kiadványában a magyar nyelven kívül német és olasz nyelven is közreadtak. Ugyancsak három nyelven ismerteti a kiadvány függeléke az EPOL intézményeinek célját és szervezetét.

La Transylvanie.

Bukarest — Bucarest. 1938. 856 l. — p.

A román Tudományos Akadémia a román föld és román szellemiség ismertetése céljából francia-nyelvű könyvsorozatot adott ki. E sorozatban Bessarabia, Bukovina és Dobrudzsa kötetén kívül Erdélyről is jelent meg tudományos tájékoztató. Az idézett tájak legújabb politikai sorsa közelfekvő feltevésekre indít: tudományosan álcázott propaganda-munka fekszik előttiünk.

Az Erdély című kötetet a kolozsvári egyetem Nemzettörténelmi Intézete tette közzé. Erdély helyéről a rövidéletű Nagy-Romániában szóló tizenegy tanulmányában a rossz lelkiismeret szavát halljuk; jogcímet kell keresni, ott, ahol az nem található. Someșan L. a földfelszín viszonyairól és a népességgel való kapcsolatáról ír. Pușcariu S. Erdély szerepét vizsgálja a román nyelv kialakulása szempontjából. A dáko-román elmélet alapján áll és nyelvi érveit innen szedi. Daicovițiu C. Erdély

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1940. évf. 242. l.

ókori, az előbbi elmélet szempontjából fontos fejezetét készítette. A 12—16. századig tartó erdélyi „vajdaság“ történelmi adatait ismerteti *Lupaş I.* Folytatásként *Metuş E.* Erdély 16—18. századbeli román életét rajzolja meg. *Dragomir Silviu* az erdélyi román nemzeti forradalom, *Moga I.* pedig a nemzeti emancipáció történetét mutatja be. *Lupaş J.* Erdély „felszabadítását“ és a monarchia rombadöntését festi meg az önbizalom nyugalmával. Az erdélyi román — hiszen itt e mű szerint minden „román“ — művészet, irodalom és városi kultúra történelmével, végül *Manuila Sabin* ismert statisztikai módszereivel foglakozhatunk behatóbban. *Manuila* adatait különösen *Kovács Alajos* cáfolta meg többször. Csak arra utalunk, hogy itt Erdély városi és vidéki lakosságát állítja egymással szemben. A városi, a kevésbé szaporodó lakosság nemzetisége a magyar. Kipusztulása előtt állunk, mondja, míg a vidékről a román népmozgalom hullámai rombadöntik a tengerben álló magyar sziklavárosokat.

A közel ezeroldalas munkának részletes bírálatát a magyar könyvpiacra most megjelent Erdély című kötetből¹⁾ szerezhetjük meg. *G. J.*

Vitéz Surányi-Unger Tivadar dr.: A magyar gazdasági jólét útja.

Dr Théodore Surányi-Unger: La voie du bien-être économique hongrois.

Budapest, 1940. 112 l. — p.

A közgazdaságtudományi irodalomban alig jelenhet meg időszerűbb munka, mint *Surányi-Unger Tivadar* könyve, amellyel elsősorban a művelt nagyközönséghez fordul. Németország és Olaszország mai gazdasági rendjéről már könyvtárakat írtak; annak alapvetően új tartalmát a szerző néhány rövid fejezetben igen markánsan világítja meg. A tengelyhatalmak gazdasági rendszerében mindenek előtt az egyén szükségletei szorulnak háttérbe a közösség és a közületek szükségletei mögött. A szabad piac korlátlan irányító szerepe megszűnik, illetve egészen más tartalmat kap. *Surányi-Unger* hangsúlyozza, téves az a felfogás, hogy az új szemlélet a gazdasági élet valamennyi összefüggését most egészen más színben és méretekben látja. Helyenkint legfeljebb csak árnyalatilag mond és tesz többet, mint a jól begyakorolt tőkegazdasági felfogás. De döntő lépése az, hogy az egész gazdasági életet a közületi gazdasági elv korszerű alapjára helyezi és megvan az ereje ahhoz, hogy az egyes részek összhangját egységesen biztosíthassa. A tengelyhatalmak gazdasági életüket össze tudták egyeztetni hatalompolitikai, művelődéspolitikai

és társadalompolitikai célkitűzéseikkel (pl. honvédelmi céljaik elérését nem gátolták gáncoskodó „gazdasági“ érdekek). Gazdasági vonalvezetésükre jellemző, hogy az: egyszerű, egységes és határozott. Elhatározásaikat nem nehezítik és lassítják időnként ismétlődő választásoktól, kormányválságoktól függő s sokféleképpen és kuszán tagolt, munkájukban szétfolyó bizottságok, tanácsok, korszerűtlen hivatalok s egyéb intézmények. Nagy segítségükre van a német rendi, illetve az olasz testületi hivatásszervezet, amelynek új felépítésében a régi osztályharccal ellentétben a munkaadók és munkások függőleges tagozódásban állnak egymás mellett s így hasznosíthatják az egyes termelési csoportok nemes és nemzetgazdasági szempontból is jótékony versenyét. A szerző igen jellegzetesnek tartja az új gazdasági rendszerre vonatkozóan azt is, hogy a korábbinál lényegesen gyorsabb ütemben valósította meg az alsóbb társadalomgazdasági rétegek emelését. Ennek pedig nagy jelentősége van, mert még változatlan terjedelmű nemzeti jövedelem mellett is gyarapíthatjuk a nemzeti jólétet, ha egyenletesebb jövedelemeloszlásra törekszünk.

A szerző könyvének második részében a magyar tervgazdasági rendszerre való áttérés útját ismerteti. Gazdasági célkitűzéseink sorrendjét így állapítja meg: 1. készítsük elő gazdaságilag az elszakított országrészek visszacsatolását, 2. fejlesszük nemzeti tőkeállományunkat, 3. emeljük a gazdasági vezetés szakszerűségét, 4. biztosítsunk egyenletesebb jövedelemeloszlást, 5. szervezesebben kapcsolódjunk be a kialakulóban levő új európai gazdasági érdekközösségbe. Végül igen érdekes gyakorlati szempontokat vet fel a gazdasági vezérkar létesítéséről, a hivatásszervezet kiépítéséről, a kötelező munkaszolgálatról, a tőkepolitika és jövedelemeloszlás helyesebb irányításáról.

Surányi-Unger Tivadar az új gazdasági rendszer avatott tollú és meggyőződéses kutatója, a közületi gazdasági megoldások híve. A kényes kérdéseket azonban minden elfogultság nélkül, tudományos tárgyilagossággal vizsgálja. Szerinte a szabadelvűség és tőkegazdaság betöltötte történelmi hivatását. Hazánk 1940 derekán válaszúthoz ért. A korszak hatása alatt végbement újabb külföldi gazdasági kialakulás bírálat nélküli átvétele évszázados fejlődésünk hasznos eredményeit is elpusztítaná. Másrészt azonban a konok maradiságnak még nagyobb veszélyei lennének. Mindkét irányban szembe kell néznünk a törtető szélsőségek és a felelőtlen népámítás nemzetrontó törekvéseivel. A szerző végül leszögezi, hogy a szabadság vágya oly emberi vonás, amellyel a sors bennünket magyarokat bőven ajándékozott meg. A sok irányban kötött és államilag irányított gazdálkodás nálunk tehát nem öncél és nem végcél. De

¹⁾ Ismertetését *I. M. Stat. Szemle* 1940. évf. 787. l.

ókori, az előbbi elmélet szempontjából fontos fejezetét készítette. A 12—16. századig tartó erdélyi „vajdaság“ történelmi adatait ismerteti *Lupaş I.* Folytatásként *Metuş E.* Erdély 16—18. századbeli román életét rajzolja meg. *Dragomir Silviu* az erdélyi román nemzeti forradalom, *Moga I.* pedig a nemzeti emancipáció történetét mutatja be. *Lupaş J.* Erdély „felszabadítását“ és a monarchia rombadöntését festi meg az önbizalom nyugalmával. Az erdélyi román — hiszen itt e mű szerint minden „román“ — művészet, irodalom és városi kultúra történelmével, végül *Manuila Sabin* ismert statisztikai módszereivel foglakozhatunk behatóbban. *Manuila* adatait különösen *Kovács Alajos* cáfolta meg többször. Csak arra utalunk, hogy itt Erdély városi és vidéki lakosságát állítja egymással szemben. A városi, a kevésbé szaporodó lakosság nemzetisége a magyar. Kipusztulása előtt állunk, mondja, míg a vidékről a román népmozgalom hullámai rombadöntik a tengerben álló magyar sziklavárosokat.

A közel ezeroldalas munkának részletes bírálatát a magyar könyvpiacra most megjelent Erdély című kötetből¹⁾ szerezhethetjük meg. *G. J.*

Vitéz Surányi-Unger Tivadar dr.: A magyar gazdasági jólét útja.

Dr Théodore Surányi-Unger: La voie du bien-être économique hongrois.

Budapest, 1940. 112 l. — p.

A közgazdaságtudományi irodalomban alig jelenhet meg időszerűbb munka, mint *Surányi-Unger Tivadar* könyve, amellyel elsősorban a művelt nagyközönséghez fordul. Németország és Olaszország mai gazdasági rendjéről már könyvtárakat írtak; annak alapvetően új tartalmát a szerző néhány rövid fejezetben igen markánsan világítja meg. A tengelyhatalmak gazdasági rendszerében mindenek előtt az egyén szükségletei szorulnak háttérbe a közösség és a közületek szükségletei mögött. A szabad piac korlátlan irányító szerepe megszűnik, illetve egészen más tartalmat kap. *Surányi-Unger* hangsúlyozza, téves az a felfogás, hogy az új szemlélet a gazdasági élet valamennyi összefüggését most egészen más színben és méretekben látja. Helyenkint legfeljebb csak árnyalatilag mond és tesz többet, mint a jól begyakorolt tőkegazdasági felfogás. De döntő lépése az, hogy az egész gazdasági életet a közületi gazdasági elv korszerű alapjára helyezi és megvan az ereje ahhoz, hogy az egyes részek összhangját egységesen biztosíthassa. A tengelyhatalmak gazdasági életüket össze tudták egyeztetni hatalompolitikai, művelődéspolitikai

és társadalompolitikai célkitűzéseikkel (pl. honvédelmi céljaik elérését nem gátolták gáncoskodó „gazdasági“ érdekek). Gazdasági vonalvezetésükre jellemző, hogy az: egyszerű, egységes és határozott. Elhatározásaikat nem nehezítik és lassítják időnként ismétlődő választásoktól, kormányválságoktól függő s sokféleképpen és kuszán tagolt, munkájukban szétfolyó bizottságok, tanácsok, korszerűtlen hivatalok s egyéb intézmények. Nagy segítségükre van a német rendi, illetve az olasz testületi hivatásszervezet, amelynek új felépítésében a régi osztályharccal ellentétben a munkaadók és munkások függőleges tagozódásban állnak egymás mellett s így hasznosíthatják az egyes termelési csoportok nemes és nemzetgazdasági szempontból is jótékony versenyét. A szerző igen jellegzetesnek tartja az új gazdasági rendszerre vonatkozóan azt is, hogy a korábbinál lényegesen gyorsabb ütemben valósította meg az alsóbb társadalomgazdasági rétegek emelését. Ennek pedig nagy jelentősége van, mert még változatlan terjedelmű nemzeti jövedelem mellett is gyarapíthatjuk a nemzeti jólétet, ha egyenletesebb jövedelemeloszlásra törekszünk.

A szerző könyvének második részében a magyar tervgazdasági rendszerre való áttérés útját ismerteti. Gazdasági célkitűzéseink sorrendjét így állapítja meg: 1. készítsük elő gazdaságilag az elszakított országrészek visszacsatolását, 2. fejlesszük nemzeti tőkeállományunkat, 3. emeljük a gazdasági vezetés szakszerűségét, 4. biztosítsunk egyenletesebb jövedelemeloszlást, 5. szervezesebben kapcsolódjunk be a kialakulóban levő új európai gazdasági érdekközösségbe. Végül igen érdekes gyakorlati szempontokat vet fel a gazdasági vezérkar létesítéséről, a hivatásszervezet kiépítéséről, a kötelező munkaszolgálatról, a tőkepolitika és jövedelemeloszlás helyesebb irányításáról.

Surányi-Unger Tivadar az új gazdasági rendszer avatott tollú és meggyőződéses kutatója, a közületi gazdasági megoldások híve. A kényes kérdéseket azonban minden elfogultság nélkül, tudományos tárgyilagossággal vizsgálja. Szerinte a szabadelvűség és tőkegazdaság betöltötte történelmi hivatását. Hazánk 1940 derekán válaszúthoz ért. A korszak hatása alatt végbement újabb külföldi gazdasági kialakulás bírálat nélküli átvétele évszázados fejlődésünk hasznos eredményeit is elpusztítaná. Másrészt azonban a konok maradiságnak még nagyobb veszélyei lennének. Mindkét irányban szembe kell néznünk a törtető szélsőségek és a felelőtlen népámítás nemzetrontó törekvéseivel. A szerző végül leszögezi, hogy a szabadság vágya oly emberi vonás, amellyel a sors bennünket magyarokat bőven ajándékozott meg. A sok irányban kötött és államilag irányított gazdálkodás nálunk tehát nem öncél és nem végcél. De

¹⁾ Ismertetését *I. M. Stat. Szemle* 1940. évf. 787. l.

olyan hosszú évtizedekig tartó átmenetnek kell azt tekintenünk, amelyre érdemes alaposan felkészülnünk.

Heller András dr.

Az Országos Magyar Idegenforgalmi hivatal 1939. évi tevékenységi jelentése.

Rapport de l'Office Hongrois du Tourisme sur son activité en 1939.

Szerkesztette: Hallóssy István.
Rédigé par Etienne Hallóssy.
Budapest. 1940. 56 l. — p.

A küzdelmes 1939. esztendőről szóló jelentés Hallóssy Istvánnak, az OMIH volt vezetőjének szakavatott szerkesztésében hagyta el a sajtót. A jelentés technikai nehézségek folytán csak az év első 11 hónapjának idegenforgalmát ismerteti grafikonok és adatok közlése kapcsán, de helyenkint ki van egészítve a Magyar Gazdaságkutató Intézet jelentésének megfelelő adataival is.

Az ország idegenforgalmából a budapesti idegenforgalom alakulása a következő képet mutatta: a külföldi idegenforgalom az érkezések számának százalékában 23·3%-kal, az itt töltött éjjelekében pedig 14·5%-kal csökkent. Ugyanakkor a belföldi forgalomban ezek a számok 47·8, illetőleg 48·0%-os emelkedést mutattak. Ezáltal az 1938-as évhez viszonyítva nemcsak a külföldi idegenforgalom kiesése van pótolva, de még 6·9, illetőleg 6·8%-os emelkedése is mutatkozik az összes budapesti idegenforgalomban. A tanulság ebből országos viszonylatra is vonatkoztatva az, hogy a belső vendégforgalom általában alkalmas és elegendő arra, hogy a magyar vendégforgalmi üzemek jövedelmezőségét biztosítsa. A kevés számú kivétel a nemes valutájú luxus idegenforgalomra berendezkedett nagyüzemekből adódik. A vidék belső vendégforgalma a felvidéki területsávval és Kárpát-aljával együtt szintén kb. 60%-kal, a Balatoné kb. 10—12%-kal emelkedett. Idegenforgalmi mérlegünk még mindig 7·2 millió P-vel passzív de tekintve, hogy az utolsó 13 év átlaga 19 millió P-vel volt passzív, alakulása kedvezőnek mondható.

Beszámol még a jelentés az OMIH tevékenységének főirányairól s azokat részletesen taglalja, kiterjed azonkívül a Hivatal belső szervezeti kérdéseinek ismertetésére, az érdekképviselet bevonása folytán előállott változásokat is figyelembe véve.

H. R. dr.

Papp Antal dr.: Adórendszerünk agrárpolitikai bírálata.

Dr. Antoine Papp: Critique du régime des impôts hongrois, considéré au point de vue de la politique agraire.

Különlenyomat a Magyar Gazdák Szemléje 1939. XLIV. évfolyamának februári és márciusi számától. 49 lap.

Tirage à part des numéros de février et mars 1939 (année XLIV) de la Magyar Gazdák Szemléje. 49 pages.

A munka tulajdonképpen csak részben foglalkozik azzal, amit címe ígér, vagyis adórendszerünk

agrárpolitikai bírálatával, inkább általánosságban foglalkozik adórendszerünk — helyesebben csak egyenesadórendszerünk — ismeretével.

Rövid bevezetés után összefoglalóan ismerteti egyenesadóink történeti fejlődését. Ezeket a szakemberek előtt ismert adatokat ügyesen és áttekinthetően foglalja össze, kitérve az 1848-as törvényekre, majd a közteherviselést ténylegesen életbe léptető császári nyílt parancsokra, a tényleges helyzet 1867—68. évi törvényesítésére, az 1875. évi adóreformra s — a közbeeső intézkedéseket is röviden érintve — találóan méltatja a Wekerle-féle 1909-es adóreform lényegét s ez adótörvények életbelépésének elhalasztását. Majd sorra jönnek a háborús intézkedések és végül az összeomlás utáni rendelkezések, melyek azután mai adórendszerünk kialakulásához vezettek.

A következő fejezet az egyenesadók mai képét adja. Különösen azok gyakorlati alkalmazása és hatása tekintetében. Az adóalanyokkal foglalkozva, becslés útján igyekszik megállapítani a magyar adóalanyok tényleges számát (ez tudvalevőleg a hivatalos adóstatistika adatai alapján nem állapítható meg) s arra a következtetésre jut, hogy az adóalanyok száma nálunk 1930-ban 2,100.000 volt, ezek között pedig a földbirtokos osztály nem kevesebb, mint 61%-kal szerepel. Ez a szám túlzottnak látszik és nincs egészen világosan kifejtve, hogy szerző miképpen jutott ehhez az adathoz. Az adótárgyakkal és adókulcsokkal foglalkozva, a nemzeti jövedelem (Fellner) adataiból indul ki és részletesen foglalkozik ebből a szempontból az egyenesadók egyes fajaival, majd áttér az adóeredményekre.

Itt is visszatekintő (egész 1876-ig visszamenő) adatokat ismertet, majd az újabb adatok alapján arra a következtetésre jut, hogy egyenesadó terhünk 1933-ban a nemzeti jövedelem 40%-át érte el. Köztudomású, hogy mily nehézségekkel jár a nemzeti jövedelemről rendelkezésre álló becslések helyes értékelése és a közterheknek egyszerű szembeállítása e vitatható becslésekkel semmi esetre sem tekinthető helyes módszernek.

Végül a szerző néhány oldalon összefoglalja kritikai megjegyzéseit.

A kis munkát az adórendszerünk iránt érdeklődők haszonnal forgathatják. Szö. Gy. dr.

A kereskedelempolitikai helyzet 1939-ben.

La politique commerciale en 1939.

A Magyar Vámpolitikai Központ jelentése 1940. március 5-i rendes közgyűlésére.

Rapport du Bureau central pour la politique douanière hongroise, fait pour son Assemblée générale ordinaire du 5 mars 1940.

Budapest 1940. 81 lap. — p.

A Magyar Vámpolitikai Központ jelentései évről évre tömören ismertetni szokták nemzetközi kereskedelmi megállapodásainkat, a velük össze-

olyan hosszú évtizedekig tartó átmenetnek kell azt tekintenünk, amelyre érdemes alaposan felkészülnünk.

Heller András dr.

Az Országos Magyar Idegenforgalmi hivatal 1939. évi tevékenységi jelentése.

Rapport de l'Office Hongrois du Tourisme sur son activité en 1939.

Szerkesztette: Hallóssy István.
Rédigé par Etienne Hallóssy.
Budapest. 1940. 56 l. — p.

A küzdelmes 1939. esztendőről szóló jelentés Hallóssy Istvánnak, az OMIH volt vezetőjének szakavatott szerkesztésében hagyta el a sajtót. A jelentés technikai nehézségek folytán csak az év első 11 hónapjának idegenforgalmát ismerteti grafikonok és adatok közlése kapcsán, de helyenkint ki van egészítve a Magyar Gazdaságkutató Intézet jelentésének megfelelő adataival is.

Az ország idegenforgalmából a budapesti idegenforgalom alakulása a következő képet mutatta: a külföldi idegenforgalom az érkezések számának százalékában 23·3%-kal, az itt töltött éjjelekében pedig 14·5%-kal csökkent. Ugyanakkor a belföldi forgalomban ezek a számok 47·8, illetőleg 48·0%-os emelkedést mutattak. Ezáltal az 1938-as évhez viszonyítva nemcsak a külföldi idegenforgalom kiesése van pótolva, de még 6·9, illetőleg 6·8%-os emelkedése is mutatkozik az összes budapesti idegenforgalomban. A tanulság ebből országos viszonylatra is vonatkoztatva az, hogy a belső vendégforgalom általában alkalmas és elegendő arra, hogy a magyar vendégforgalmi üzemek jövedelmezőségét biztosítsa. A kevés számú kivétel a nemes valutájú luxus idegenforgalomra berendezkedett nagyüzemekből adódik. A vidék belső vendégforgalma a felvidéki területsávval és Kárpát-aljával együtt szintén kb. 60%-kal, a Balatoné kb. 10—12%-kal emelkedett. Idegenforgalmi mérlegünk még mindig 7·2 millió P-vel passzív de tekintve, hogy az utolsó 13 év átlaga 19 millió P-vel volt passzív, alakulása kedvezőnek mondható.

Beszámol még a jelentés az OMIH tevékenységének főirányairól s azokat részletesen taglalja, kiterjed azonkívül a Hivatal belső szervezeti kérdéseinek ismertetésére, az érdekképviselet bevonása folytán előállott változásokat is figyelembe véve.

H. R. dr.

Papp Antal dr.: Adórendszerünk agrárpolitikai bírálata.

Dr. Antoine Papp: Critique du régime des impôts hongrois, considéré au point de vue de la politique agraire.

Különlenyomat a Magyar Gazdák Szemléje 1939. XLIV. évfolyamának februári és márciusi számától. 49 lap.

Tirage à part des numéros de février et mars 1939 (année XLIV) de la Magyar Gazdák Szemléje. 49 pages.

A munka tulajdonképpen csak részben foglalkozik azzal, amit címe ígér, vagyis adórendszerünk

agrárpolitikai bírálataival, inkább általánosságban foglalkozik adórendszerünk — helyesebben csak egyenesadórendszerünk — ismeretével.

Rövid bevezetés után összefoglalóan ismerteti egyenesadóink történeti fejlődését. Ezeket a szakemberek előtt ismert adatokat ügyesen és áttekinthetően foglalja össze, kitérve az 1848-as törvényekre, majd a közteherviselést ténylegesen életbe léptető császári nyílt parancsokra, a tényleges helyzet 1867—68. évi törvényesítésére, az 1875. évi adóreformra s — a közbeeső intézkedéseket is röviden érintve — találóan méltatja a Wekerle-féle 1909-es adóreform lényegét s ez adótörvények életbelépésének elhalasztását. Majd sorra jönnek a háborús intézkedések és végül az összeomlás utáni rendelkezések, melyek azután mai adórendszerünk kialakulásához vezettek.

A következő fejezet az egyenesadók mai képét adja. Különösen azok gyakorlati alkalmazása és hatása tekintetében. Az adóalanyokkal foglalkozva, becslés útján igyekszik megállapítani a magyar adóalanyok tényleges számát (ez tudvalevőleg a hivatalos adóstatistika adatai alapján nem állapítható meg) s arra a következtetésre jut, hogy az adóalanyok száma nálunk 1930-ban 2,100.000 volt, ezek között pedig a földbirtokos osztály nem kevesebb, mint 61%-kal szerepel. Ez a szám túlzottnak látszik és nincs egészen világosan kifejtve, hogy szerző miképpen jutott ehhez az adathoz. Az adótárgyakkal és adókulcsokkal foglalkozva, a nemzeti jövedelem (Fellner) adataiból indul ki és részletesen foglalkozik ebből a szempontból az egyenesadók egyes fajaival, majd áttér az adóeredményekre.

Itt is visszatekintő (egész 1876-ig visszamenő) adatokat ismertet, majd az újabb adatok alapján arra a következtetésre jut, hogy egyenesadó terhünk 1933-ban a nemzeti jövedelem 40%-át érte el. Köztudomású, hogy mily nehézségekkel jár a nemzeti jövedelemről rendelkezésre álló becslések helyes értékelése és a közterheknek egyszerű szembeállítása e vitatható becslésekkel semmi esetre sem tekinthető helyes módszernek.

Végül a szerző néhány oldalon összefoglalja kritikai megjegyzéseit.

A kis munkát az adórendszerünk iránt érdeklődők haszonnal forgathatják. Szö. Gy. dr.

A kereskedelempolitikai helyzet 1939-ben.

La politique commerciale en 1939.

A Magyar Vámpolitikai Központ jelentése 1940. március 5-i rendes közgyűlésére.

Rapport du Bureau central pour la politique douanière hongroise, fait pour son Assemblée générale ordinaire du 5 mars 1940.

Budapest 1940. 81 lap. — p.

A Magyar Vámpolitikai Központ jelentései évről évre tömören ismertetni szokták nemzetközi kereskedelmi megállapodásainkat, a velük össze-

függő vám- és devizapolitikai intézkedéseket, s a külkereskedelmi statisztika adatainak tükrében lehetőleg be is mutatják ezeknek a forgalom alakulására döntő befolyással bíró tényezőknek hatását. A tárgykör tehát évről évre ugyanaz, de a rendkívül nagy anyag elővetítésében, taglalásában, számadatokkal való megvilágításában folytonos haladás mutatkozik, ami pl. az utolsó három évi jelentés szerkezetében előnyösen jelentkezik.

Az 1939. évi jelentés mindenekelőtt a magyar külkereskedelem háttérét, a világkereskedelem és a nemzetközi kereskedelempolitika helyzetét ecseteli, rámutatva azokra az utakra, amelyek a háború tartama alatt a forgalom lebonyolítására valószínűleg igénybevehetők lesznek. Majd nagy általánosságban a magyar kereskedelem- és devizapolitikára befolyással bíró fontosabb mozzanatokat (pl. a háború hatása a nyersanyagbehozatalra, s a szabaddevizájú piacok felé irányuló kivitelre, a behozatali és kiviteli árak alakulására) vázolja. Ezután a külkereskedelmi forgalom legjellemzőbb jelenségeit ismerteti külön a háborúmentes, külön a háborús periódusban, röviden érintve Kárpátalja visszacsatolásának hatását is. Ez általános jellegű, bevezető fejezeteket követi az egyes államokkal kötött kereskedelmi megállapodásainknak, az ezek gyakorlati keresztülvitelére szolgáló fizetési egyezményeknek rendelkezéseit, valamint az illető országokkal lebonyolított áruforgalmunkra legjellemzőbb statisztikai adatokat ismertető főrész.

Főként a mai időkben, amikor a külkereskedelmi forgalmat rövid időközökre, legfeljebb egy-egy évre szóló megállapodások irányítják, mindenki számára, aki az általános közgazdasági problémák iránt érdeklődik, rendkívül hasznos szolgálatot tesz a Vámpolitikai Központ jelentése. Annak pedig, aki külkereskedelmi kérdésekkel foglalkozik, ez a kiadvány nélkülözhetetlen.

v. P. L. dr.

Doros Gábor dr.: Házasság gondozás. Az eugénia járható utjai.

Dr Gabriel Doros: La Protection du mariage. Les voies praticables de l'eugénique.

Az előszót írta vitéz József Ferenc dr. kir. herceg; bevezetéssel ellátta: Darányi Gyula dr. A Magyar Családvédelmi Szövetség és a Központi Házassági Tanácsadó és Gondozó Intézet kiadványa.

Ouvrage préfacé par le prince royal Dr Joseph-François. Avec une introduction du Dr Jules Darányi. Publié par la Fédération Hongroise de la Protection de la Famille et l'Institut central pour conseils en vue du mariage et pour la Protection des ménages.

Budapest, 1940. 163 l. — p.

E könyv a nemzet szempontjából legaktuálisabb témák egyikével, a házassággal, annak céljával, a faj, illetve a nemzet fenntartásával s ennek útjaival és módjaival foglalkozik. A kérdést természettudományi, orvosi, jogi és egyházi szempontból vizsgálja, vagyis mindazon szempontokból, ame-

lyekre a házasság gondozás alkalmával figyelmekkel kell lenni. A magyar faj régen diadalmas erővel vágta át magát Ázsia összes vad népein és Európa közepén századokon át ellenállhatatlan hatalmat jelentett. Valaha több magyar élt a földön, mint angol és francia s a mi fajtánk testi és lelki ereje biztosította államunk nemzetközi fölényét. Azonban részben elődeink, részben a magunk gyarlóságából idővel megfogyatkoztunk, meggyöngültünk és a magyarság súlyos megpróbáltatásokat kellett, hogy elszenvedjen. Nemzeti, faji értékeinknek államilag és társadalmilag megszervezett megmentése, védelme és fejlesztése nehezen látszik megvalósíthatónak. Elzárkózottsággal fogadják egyes közéleti, sőt közegészségügyi tényezőink is a házassági tanácsadás megszervezésének s az eugénikai irányításoknak kérdéseit. Nem akarnak vagy nem mernek eléggé ezekkel foglalkozni s éppen ezért értékes Doros annyi gyakorlati érzékről tanuskodó s számos fontos adatot tartalmazó munkája. E téren nálunk helyesen nem kényszerrendszabályról van szó, nem sterilizációról, sem nem kötelező házasság előtti vizsgálatokról, hanem azokról a nemes társadalmi célokról, amelyeket a Magyar Családvédelmi Szövetség Doros Gábor vezetése mellett maga elé tűzött.

A könyv a házasság gondozásnak az erkölcsnemesítés, a népszaporodás és a fajnemesítés szempontjából való jelentőségének fejtegetésével kezdődik. A magyar asszimiláció egyik feltétele az, hogy népünkben minél kevesebb selejtes elem legyen. A fakultatív házassági tanácsadás is azon fáradozik, hogy hazánk emberanyaga mennyiségileg és minőségileg is erősödjék. A könyv az intézményes házassági tanácsadás és gondozás munkaágazatait ismertette foglalkozik a külföldi tanácsadó intézetekkel, a hazaiaknak történetével, a szociális, fajegészségügyi, jogi, sexualis és lelki tanácsadás és gondozás kérdéseivel. Az eugénia járható útjaival foglalkozva a vizsgálatok irányelvei és gyakorlati módszerei felett tart szemlét. Az általános szempontok kifejtése után külön foglalkozik azon örökléses elme- és idegbajokkal, belbetegségekkel, érzékszervi bántalmakkal, testi elkorcsulásokkal és családi fertőző betegségekkel, amelyek esetén a házasság megkötése ellenzendő. Statisztikai szempontból az átörökléses betegségekre, nemi bajokra, s egyéb csírabántalmakra itt közölt kórházi, klinikai s egyéb intézeti adatok és arányok becsesek. A műnek szakszerű orvosi felkészültség mellett lebilincselő, vonzó előadásmódja miatt is bizonyára széleskörű olvasóközönsége lesz; de e könyv a közönségen kívül a kérdés irányítására hivatottaknak is szól. Sok jeles útmutatást tartalmaz, tanokat, amelyek követése a nemzet számára nagy haszonnal járhat.

Sz. T. dr.

Dr. Werner Schumann: Die Römischen Protokolle als wirtschaftspolitisches Problem.

Beihefte zur „Leipziger Vierteljahrsschrift für Südosteuropa“, herausgegeben vom Südosteuropa-Institut an der Universität Leipzig. Heft 4, 1939. 198 l.-p. + XIV táblázat-tableaux.

A jelenleg előtérben álló dunavölgyi rendezés folytán ismét különös aktualitást nyert Schumann munkája, mely az első komoly dunavölgyi újjárendezési kísérletet, a római jegyzőkönyveken alapuló 1934 március 17-én megkötött olasz-osztrák-magyar hármass megegyezést veszi beható gazdaságpolitikai taglalás alá.

A római egyezmény távolabbi előzményei azokban a gazdasági zavarokban rejlettek, melyek a békeszerződések által teremtett új gazdasági egységek kialakulásával, illetőleg megszűnésével függtek össze. Az így előállott kisállamok a politikai elszigetelődés következtében kénytelenek voltak valamely nagyhatalom gazdasági és politikai barátságát keresni, hogy az ismétlődő gazdasági válságok nyomasztó hatásától szabduljanak. Közvetlen előzményei a német-osztrák vámunió meghiusulása (1931) és a gazdasági kisantant létrejötte (1933). Az egyezmény lényege, mint az előzményekből folyik, külkereskedelmi preferenciák nyújtása a szerződő felek számára, az autarkikus törekvések s a velük kapcsolatos túlzott protekcionizmus leépítése. Jelentős lépést jelent tehát az egyezmény a gazdasági regionalizmus s közvetve egy „Grossraumwirtschaft“ kiépítése felé.

A szerző részletesen analizálja a három szerződő fél országának gazdasági felépítését és külkereskedelmének országok szerinti alakulását, hogy végül megállapítsa szoros egymásra utaltságukat. Ez a szerződés életképességének a magyarázata is egyben, melyet különben az Olaszország ellen irányuló gazdasági szankciók teljes csődje, továbbá az a tény is bizonyít, hogy a jegyzőkönyv-partnerek egymásközti árucseréjének volumenje 1934-től 1936-ig terjedő időben 59%-kal emelkedett, kívülálló államokkal szemben viszont 5%-kal csökkent.

A jegyzőkönyv érvényének az osztrák-német viszony alakulása vetett hirtelen véget. Nagy vívmány azonban, hogy a közben kialakult tengelypolitika révén a szerződő felek Németországgal való árucseréje is nagymértékben megnövekedett s így, ha a jegyzőkönyvet magát nem is, de gazdaságpolitikai előnyeit maradék nélkül át lehetett menteni a változó politikai viszonyok között.

Schumann munkájának a három ország gazdasági strukturájának és külkereskedelmi forgalmának alakulását megvilágító részletes adatai érdemelnek különösebb figyelmet, melyek összeállításánál az érdekelt országokban töltött tanulmányidő tapasztalatait gazdagon érvényesítette.

Horváth Róbert dr

Dr. Walter Hoffmann: Wachstum und Wachstumsformen der englischen Industriewirtschaft von 1700 bis zur Gegenwart.

Probleme der Weltwirtschaft. (Schriften des Instituts für Weltwirtschaft an der Universität Kiel.) 63.

Jena-Jéna. 1940. X + 284 l. — p. + 1 tábla — *avec 1 tableau.*

Különös érdeklődésre tarthat számot e könyv most, amikor a megváltozott történelmi és gazdasági erők Angliát éppen az iparosodása révén elért világuralmi helyzetéből igyekeznek kimozdítani. Érdekes végigjárni a szerzővel azt a gazdaságtörténeti utat, melyet az angol ipar mai fejlettsége fokáig részleteiben és egészében megtett. A szerző célja azonban nemcsak gazdaságtörténeti áttekintés nyújtása volt, hanem azon túlmenően az angol ipar egyes ágaiban és összességében, főleg az utolsó 200 év alatt mutatkozó, illetőleg beállott konjunkturális változások feltárása és elemzése is. Nagy nehézségeket győzött le a szerző, mikor ilyen hosszú időszakot felölelő ipartörténeti tanulmányhoz a szükséges rengeteg statisztikai adatot különféle szétszórt forrásokból összegyűjtötte, úgy, hogy azok ne csak az egyes iparágak fejlődésének bemutatására, hanem azok ciklikus változásainak feltüntetésére is alkalmasak legyenek.

Négy fejezetre tagolódik a tanulmány. Az I. az angol ipari termelés egészének növekedését tárgyalja, a II. az angol ipar egyes ágainak átlagos növekedésintenzitásával foglalkozik, a III. az ipari termelésben hullámszerűen megnyilvánuló növekedéscsökkenést vizsgálja, a IV. pedig az ipari fejlődés strukturális változásairól számol be.

Minden fejezetet a probléma felvetése, elméleti és gyakorlati szempontból mért jelentőségének fejtegetése vezet be. E bevezetéseket pedig a felvetett problémák megoldásánál használt módszerek ismertetése, majd maga a probléma megoldása követi. Itt kapjuk az iparstatisztikai adatok felsorakoztatását, az indexeredmények elemzését, majd az angol ipargazdaság és a gazdasági élet egyéb ágai és tényezői közti összefüggések megvilágítását.

A munka, melyet az érdekesebbnél érdekesebb szövegek közti, meg függelékként csatolt táblázat és grafikon tesz kimondottan statisztikai munkává, a szerző kutatásainak és vizsgálódásainak eredményeit ügyesen összefoglaló fejezettel zárul.

G. G. dr.

Proceedings of the Centenary Celebration 1839—1939.

Journal of the American Statistical Association. Number 209. Part II. March 1940. 96-l.-p.

Az Amerikai Statisztikai Társaság 1939 végén ünnepelte fennállásának századik évfordulóját. Ez a dátum nemcsak a Társaság szempontjából figyelemreméltó, de általában a tudomány szempontjából is. Hiszen a Társaság által kiadott tudományos folyóirat buzgón résztvevett a tudomány

munkásságában. Az amerikai tudomány több kiváló képviselővel szerepel a tudomány történetében. Elég legyen *Francis A. Walker*, *Carroll Wright*, *Irving Fisher*, *Willcox* nevének említése. A munkaügyi, a bűnügyi, a népességi és újabban különösen a matematikai statisztikának terén látjuk működésének eredményes hatását.

A Társaság centenáriuma ünneplésére tervezték, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet ez évben Amerikában tartsa összejevetelét. Bizonyára mindkét intézet termékeny munkásságára adott volna az együttműködés alkalmát. Emlékezetessé tette volna ezt az a véletlen, hogy ez évben 150 éve, hogy Amerika az első Cenzust megtartotta. Azonban a terv végrehajtását a kitört háború megakadályozta. Előbb csak elhalasztásról volt szó, később azonban teljes elejtés volt a vége. Az Amerikai Statisztikai Társaság most az európai statisztikai köröket levélben kereste fel és nagy sajnálkozását fejezte ki afölött, hogy a tervezett összejevetel meghiusult. De némi kárpótlásul megküldi centenáriuma kiadványát, mely több oly dolgozatot foglal magában, mely megérdemli, hogy a Magyar Statisztikai Szemle útján a magyar statisztikusok azokról tudomást vegyenek. Egyúttal legyen ez a Magyar Statisztikai Szemle üdvözlője a második század küszöbén álló Társaság és annak jeles folyóirata felé.

A centenáriumi közlemény élén találjuk *Walter Willcox*-nak, a Nemzetközi Statisztikai Intézet al-elnökének, a Cornell Egyetem ny. tanárának értekezését, melynek tárgya: az Amerikai Statisztikai Társaság alapítása és alapítója. *Lemuel Shattuck*, a Társaság alapítója könyvkiadó volt. Negyvenöt éves korában visszavonult és ezen időponttól kezdve teljesen a közügynek és a statisztikának élt. Néhány barátjával együtt 1839-ben alapította Bostonban, az amerikai Commonweath egyik legjelentékenyebb kulturális központjában, az Amerikai Statisztikai Társaságot, mely hamar levetette a helyi jelleget és országos jelentőségűvé vált. Azt mondja, szellemesen, *Pearl*, hogy az a néhány ember, aki Bostonban a Társaságot alapította, mindenben különbözött egymástól, csak egyben egyformák voltak, a számokkal és ábrákkal való foglalkozás narkózisában lelkük kiáltott statisztikai táblázatok után.

Shattuck különösen a népmozgalmi statisztika, a közoktatási statisztika és a népszámlálás terén fejtett ki nagyobb irodalmi és még nagyobb agitációs tevékenységet. Tizenegy évig — gondoljunk csak *Licinius Stobr* harcára egy igazságos agrártörvényért, *Cobden* tízéves harcára a gabonavám eltörléséért — küzdött a népmozgalmi statisztika hibái és hiányos lajstromozása ellen, míg végre célt ért. Aztán a népszámlálás hibás rendszere ellen szállt síkra. Boston város *Shattuckot* bízza

meg egy népszámlálás rendezésével és az ez alapon végrehajtott 1845. évi bostoni népszámlálás mintája lett az amerikai népszámlálásoknak. Különösen kiemelendő, hogy valószínűleg itt alkalmaztatott először az egyéni számlálás rendszere az eddig alkalmazott családi összeírás helyett. *Shattuck* nagy érdeme, az első amerikai közegészségügyi hivatal felállítása is. *Willcox* nagy hálára kötelezte bizonyára a statisztikusok világát, hogy ezen kevésbé méltatott kiváló amerikai statisztikus arcképét ez alkalommal megrajzolta.

Nagyon figyelemreméltó *Raymond Pearl* (John Hopkins Univ.) tanárnak, a Társaság 1939. évi elnökének cikke, „The Aging Populations“ (A népesség korpépe). Bár vannak — mondja *Pearl* —, akik az emberi életet két szakaszra osztják, biológiailag három különböztetendő meg: a preareproduktív, a reproduktív és a postreproduktív. Minden korszaknak más tekintetben is van sajátos jellege, amely biológiailag azonban csak másodrendű tünet az élet szempontjából. Csak egy jelleg mégis fontos és ez az, hogy a reproduktív korszak egyúttal az, melyben a másik két csoport fenntartásáról kell gondoskodni. *Pearl* némi romanticizmussal azt mondja, hogy az isteni gondviselés a reproduktív korszak bizonyos kellemességeivel ellensúlyozni akarta az e korszakra nehezedő terheket. A három korszak alapos számítás szerint: a preareproduktív 0—14 év, a reproduktív 15—50 év, a postreproduktív 50-en felül. A reproduktív korszakra esik a legtöbb népességnél 50%, de a másik két korszak hossza nagyon változó és egymást kiegyenlítő. Pl.:

	0—14	15—50	50-en felül
India	39·9	50·4	9·7
Franciaország	22·9	51·4	25·7

Pearl több táblázatban és grafikonban dolgozza fel 50 állam adatait a három korszak szerint. Nincs helyünk, hogy a kiváló dolgozattal részletesen foglalkozzunk. Arra szorítkozunk, hogy a harmadik táblázat alapján közöljük a postreproduktív korszak tekintetében 1840 és 1930 között bekövetkezett változásokat az Egyesült Államokban. Mig az Egyesült Államokban összesen a postreproduktív korszak 9·24%-kal emelkedett, addig több az emelkedés:

Iowa	16·53 %
Missouri	15·42 „
Michigan	14·85 „
Wisconsin	14·32 „
Delaware	13·27 „

ellenben kevesebb:

Virginia	4·13 „
Connecticut	4·27 „
Massachusetts	8·30 „
New-York	9·34 „

A postreproduktív kor arányának emelkedése dacára Pearl kimutatja, hogy míg 1830-ban 1.000 reproduktív korban álló egyénre 1.084 praere- és postreproduktív korban álló egyén jutott, 1930-ban csak 880 jutott, az arány tehát javult. Igen érdekes fejtegetésekkel zárja Pearl dolgozatának ezt a részét, melyhez csak annyi megjegyzésem van: nem szabad elfelejteni, hogy azok, akik ma a postreproduktív korban állanak, azokból rekrutálódnak, akik azelőtt a reproduktív korban állottak és nagyjából abban a helyzetben voltak, hogy a postreproduktív kor anyagi terhéről előre gondoskodjanak. A három biológiai csoport szigorú elválasztása is nehézséget okoz.

Halbert L. Dunn (*Chief Statistician, Division of Vital Statistics, Bureau of the Census*): „Census Past and Future.“ (A népszámlálás a múltban és jövőben.) Mindenkinnek figyelmére méltó, aki népszámlálási munkálatokban résztvesz. Sok tanulságos fejtegetést és javaslatot tartalmaz. Érdekes az is, hogy Dunn ugyanazt a javaslatot teszi, melyet a statisztikai összeírásokról a Statisztikai Társaságban tartott előadásomban előterjesztettem, hogy t. i., az anyagot nagyon gazdagítani lehetne, ha megelégednének szűkebbkörű felvétellel. Dunn szerint a mai kor mindenesetre követeli az anyaggyűjtés bővítését, továbbá az adatok gyors feldolgozását és közlését és az adatok általános felhasználásának könnyítését. Tanulságos a politika és a statisztika közti összefüggés magyarázata, aminek tanulmányozására éppen az Egyesült Államok, melyek alkotmánya a szabadság elvére van felépítve, nagyon alkalmasak.

Kiemelem még William F. Ogburn (*Chicago University*) „Statistical Trends“ (Statisztikai irányok) c. dolgozatát, amely összehasonlítást tesz a statisztika helyzete tekintetében 1839, a Társaság alapítási éve és 1940 között. 1839 is termékeny volt, akkor dolgozott Quetelet, Farr, Villermé, Cournot, stb., de a jelenkor óriási emelkedést mutat. Ez különösen két körülményre vezetendő

vissza: 1. az állam vezetése szükségessé teszi sokféle adatok gyűjtését; 2. a statisztikai mérés kiterjesztése a legkülönbözőbb tudományágakra. 1930 és 1938 között a washingtoni kormányhivatalokban a statisztikusok száma 700%-kal emelkedett. Tömegesen keresték a statisztikusokat és a kereslet nagyobb volt, mint a kínálat. A világháborúban és a nagy gazdasági válság idején a statisztikai kiadványok száma óriási módon emelkedett. Ami pedig a másik körülményt illeti, a többi tudományok részéről történő igénybevételét a statisztikai módszernek, Ogburn a következő érdekes adatot mutatja be. Az amerikai szakfolyóiratokban a statisztikai anyag a következő arányokban szerepel: A pszichológiával foglalkozókban 50%, sőt a nevelési pszichológiával foglalkozókban 90%, a társadalomgazdaságiakban 45%, a szociológiaiakban 28%, az antropológiaiakban 14%, a politikaiakban 12%, a történetiekben 10%. Legerősebben szerepel tehát a statisztika a pszichológia terén, leggyengébben a történelem és a politika terén. Sajnos, hogy Ogburn nem terjesztette ki vizsgálódását a természettudományokra. Ogburn említi még egyéb, különleges statisztikai felvételeket, így a szavak hosszáról Horatiusnál és Danténál, a Louvrebeli szobrok magasságáról, stb.

Röviden említem meg a gazdagon dokumentált tanulmányt, „The next 100 Years of the American Statistical Association“ (Az Amerikai Statisztikai Társaság következő 100 éve). Joseph S. Davis (*Stanford University*) e tanulmányban utal a statisztika jövőbeli feladataira, ecseteli a Társaság küzdelmét a kormány sokszor hibás adatai ellen, egyik beadványában keményen azt mondja, hogy inkább ne legyen számlálás, mint olyan hamis, melyet a kormány előterjeszt.

A többi, itt külön nem említett tanulmány is sok tanulságos adatot és fejtegetést tartalmaz.

Földes Béla dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Annuaire international de statistique agricole*, 1939/40. Institut international d'agriculture. Romá.

Annuaire militaire, 1939/40. Société des nations. Genève.

Mirovoe hozjajsztvo. Ezsegodnik, 1938/1939. Institut mirovogo hozjajsztva i mirovoj pilitiki. Moszkva. (Orosz.)

World trade in agricultural products. Its growth; its crisis; and the new trade policies. International institute of agriculture. Roma.

Boér Elek ifj.: *A fogyasztás gazdaságtana és irányítása.* 47 l. Kecskemét. 1939. (Klly. a Közgazdasági szemle 1939. évi 1—4. számából.)

Ferdinandy Mihály: *Középeurópa.* 128 l. Budapest. (Kék könyvek. 2.)

Heller András dr.: *Föld- és munkabér. Egy középeurópai tanulmányút tapasztalatai.* 160 l. Budapest. 1939.

Jordan, Charles: *Calculus of finite differences.* Introduction by Harry C. Carver. XXI+654 l. Budapest. 1939.

Klebel, E.: *Siedlungsgeschichte des Deutschen Südstens.* 131 l. München. 1940. (Veröffentlichungen des Südostinstituts. 14.)

Folyóiratszemle. — *Revue.*

Allgemeines Statistisches Archiv (29. köt. 3. sz., Jena 1940, ném.). — Auerhan J.: A hosszú életkor mint tömegjelenség. — Krose H. A.: A születések csökkenése Németalföldön. — Dittmar W.: Reumatizmus és a statisztika.

Analele Economice și Statistice (23. évf. 4—6. sz., București 1940, rom.). — Dumitrescu Ș.: A bankok szervezete a hadigazdálkodás keretében. — Veverca I.: A román közgazdaság szerkezetének és dinamikájának szemlélete. — Valjean C.: Keynes háborús pénzügyi tervezete.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft und Bevölkerungspolitik (10. évf. 3. sz., Leipzig 1940, ném.). — Schulze H. G.: A törvénytelen gyermekek társadalmi és öröklődésbiológiai viszonyai. — Harmsen H.: A hajadon anya és a törvénytelen gyermek rendezetlen helyzete. — Hartnacke W.: A gyengeelméjűek aránya az össznépeességben.

Az Ország Útja (4. évf. 7. sz., Budapest 1940, m.). — Lengyel T.: A világháború idején felmerült Közép-Európa-tervek és a magyar közvélemény. — Jócsik L.: Magyarország és Kelet-Európa. — Ruisz R.: Háborús gazdálkodás. — (8. sz.). — Jócsik L.: A népesedés problémája Európában. — Fekete F.: A szórvány-magyarság sorsa Romániában. — Gunda B.: Népi gazdasági kapcsolatok a Kárpátok medencéjében. — (9. sz.). — Jócsik L.: A népesedés problémája Európában. — Baumgartner S.: A „részeg” (részeg) intézmény és a Regát (Ó-Románia) magyar származású lakóinak arányszáma.

Buletinul Institutului Economic Românesc (19. évf. 1—6. sz., București 1940, rom., fr.). — Pizanty M.: Románia petróleumiparának áttekintése. — Stanciu G.: A román közgazdaság fejlődésének vizsgálata. — Turdeanu L.: A közvagyon Romániában. — Roceric A. I.: A gyarmati nyersanyagok és szintetikus anyagok helyettesítéséért folytatott küzdelem. — A Francia Bank aranykészletének becslése. — Nagy-Britannia háborús pénzügyei. — Változások a délkelet-európai országok kereskedelmi kapcsolataiban.

Correspondance Economique Roumaine (22. évf. 2. sz., București 1940, fr., ang.). — A szójabab morfológiai és fiziológiai tekintetben.

Danubian Review (Danubian News) (8. köt. 4. sz., Budapest 1940, ang.). — Váry I.: Magyarország ismét őrt áll a Kárpátokon. — Erdélyi J.: „Transylvania”.

Der deutsche Volkswirt (14. évf. 44. sz., Berlin 1940, ném.). — Aust H. W.: A kereskedelem a háborúban és a háború után. — (45. sz.). — Fischer W. A.: A délkelet-európai kereskedelem átalakulása. — (46. sz.). — Mariaux F.: A belga közgazdaság háború és béke között. — Zimmermann W.: A délkelet-európai magtár. — (47. sz.). — Nölting E.: Kamatcsökkenés a kamattabilitás ellen. — Fischer W. A.: Délamerika Európa fogyasztója és szállítója. — (48. sz.). — von Medeazza J.: Monopóliumok a varsói főköormányzásban. — von Imhoff A.: A textilipar nyersanyagköltségei. — (49. sz.). — Seume F.: A német rádiókészülékek exportja. — (50. sz.). — Aust H. W.: Németalföld iparpolitikája válaszüton. — Koch F.: Az anyagfelhalmozás anyagihiány idején. — Schirop H.: A német mérnök képesítése a jövőben. — (51. sz.). — Tomberg W.: A világkereskedelem jövője. — (52. sz.). — Fezer H.: A vásarak és a gazdasági struk-

túra földrajzi szempontból. — Heichen A.: Dél-amerikai nyersanyagfeleslegei. — (15. évf., 1. sz.). — Bauer H.: A nagykonsernek szerepe a japán nemzetgazdaságban. — (2. sz.). — Reuss W.: A hadikárok rendezésének helyzete és problémái.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (31. évf. 7—8. sz., Leipzig 1939, ném.). — Quante P.: A mezőgazdasági vetésterület értelmezése a német statisztikában. — (32. évf., 1—4. sz.). — Meyer M.: A rákbetegek sorsa. — Lorenz Ch.: A pénzügyi és adóstatistika feladatai.

Econometrica (8. köt. 3. sz., Chicago 1940, ang.). — Ifj. Bissell R. M.: Ár- és bérpolitika és az alkalmaztatás elmélete. — Neisser H.: Jegyzet Pareto termeléselméletéről.

Economica (7. köt. 26. sz., Cambridge 1940, ang.). — Hicks J. R.: A szociális jövedelem értékelése. — Wilson J. H.: Ipari tevékenység a XVIII. században. — Lachmann L. M.: Az ipari hullámzások osztrák elméletének újabb tanulmányozása.

Hitel (1. sz., Kolozsvár 1940, m.). — Bíró J.: Az erdélyi magyar műemlékpolitika feladatai. — Vita S.: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás köteteiben.

Internationale Rundschau der Arbeit (18. évf. 5. sz., Genf 1940, ném.). — A fiatalok munkateljesítménye és munkanélkülisége.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (151. köt. 1. sz., Jena 1940, ném.). — Von Zwiedineck-Südenhorst O.: Fejlődés és haladás Franciaország nemzetgazdasági elméletében. — Albrecht G.: A bevonultak családjainak támogatása. — Vollweiler H.: A szovjetország gazdaság termelő- és exportereje. — (2. sz.). — Vöchting F.: Olasz települések Libiában. — Huhle F.: A születések csökkenése fenyegeti-e Franciaország nemzetgazdaságát? — Lütge F.: A munkabérpolitika az 1939. háborús évben. — Maier A.: A vaspiac rendezése a német háborús gazdálkodásban. — (3. sz.). — Vöchting F.: Olasz települések Libiában. — Wilbrandt R.: A liberális rendszer kritikája. — Meyer M.: A rákbetegek halálzási valószínűsége. — Lütge F.: Német lakásgazdálkodás az 1939. háborús évben. — (4. sz.). — Gonmas L.: Kapitalizmus és szocializmus között. A „tierce solution” a francia gazdaságtudományban. — Andreae W.: A pénz és az arany jelentősége a gazdálkodásban. — Mahr W.: Veszély az életben. A biztosítástudomány alapja. — Albrecht G.: Az ipari áruforgalom rendezése a hadigazdálkodásban. — (5. sz.). — Kolwey K.: India az utolsó népszámlálás megvilágításában. — Gonmas L.: A szükséglet és szükségletkielégítés fogalmának nemzetgazdasági orientációja. — Huhle F.: A német külkereskedelem helyzete a háború kezdetén. — Walter W. F.: A pamut gyártásának és fogyasztásának dinamikája. — (6. sz.). — Kolwey K.: India az utolsó népszámlálás megvilágításában. — Meinhold W.: A német háborús árpolitika. — (152. köt., 1. sz.). — Gross G. A.: A rentabilitás elve. Walter Eucken tőkekamat elméletének alapvető fogalmai. — Apelt K.: Németország textilgazdasága a háborúban. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac, valamint egyes országok piacainak fejlődése az 1939. év folyamán. — (2. sz.). — Von Zwiedineck-Südenhorst O.: Ostmark népességének biológiája. — A nemzetközi

pénz- és tőkepiac, valamint egyes országok piacainak fejlődése az 1939. év folyamán. — *Drost L.*: A nagyobb német városok gazdasági fejlődése és pénzügye. — (3. sz.). — *Liefmann—Keil E.*: A közvetlen külföldi beruházások elméleti problémái. — *Barbarino O.*: Konjunktúrastatisztika és pénzügyek. — *Albrecht G.*: Az ipari jószággyártás módszerei és eszközei a német hadigazdálkodásban. — *Huhle F.*: Nagy-Britannia külkereskedelme a háború előtt és alatt.

Journal of the American Statistical Association (35. köt. 210. sz., I. rész, *Menasha, Wis., U. S. A. 1940, ang.*). — *Working H.*: A háború és az ellátás költségei. — *Gillett R. L.*: Problémák és eredmények az Egyesült Államok államainak statisztikájában. — *Altshuler C. W.*: A cukorbeteg halandóságának statisztikai elemzése.

Kisebbségvédelem (3. évf. 3—4. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Egyed I.*: Dunavölgye és a magyarság. — *Gogolák L.*: Új Európa felé? — *Elek D.*: Nemzetközi, külföldi és hazai kisebbségi intézmények. — *Somogyi G.*: Európa a nemzetiségi statisztika mérlegén. — *Ruh Gy.*: A belgiumi flamand és wallon kérdés.

Közgazdasági Szemle (83. köt. 7—8. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Ifj. Boér E.*: Háborús pénzügy és pénzügy 1914—15-ben és 1939—40-ben. — *Bikkal D.*: Kereskedők és kézművesek öregsegi biztosítása külföldön. — *Jirkovsky S.*: Pénzügyintézetek és az Ötéves Terv. — (9. sz.). — *Dékány I.*: A gazdasági élet fokai és az „élettervezés”. — *Heller A.*: Agrárlakosságunk foglalkozási tagozódása. — *Nádas R.*: Szövetkezetek Erdélyben. — *Gesztelyi Nagy L.*: Népfőiskola.

Külügyi Szemle (17. évf. 4. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Pusztai-Popovits J.*: Oroszország és a Balkán. — *Kertész I.*: Japán és az Amerikai Egyesült Államok. — *Huzella T.*: Bolsevizmus — antibolsevizmus, belháború — külháború társadalombiológiai nézőpontból.

Láthatár (8. évf. 2. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Ilniczky S.*: Magyar és ruszin kulturális kapcsolatok. — *Csuka Z.*: Többség és kisebbség. — (4. sz.). — *Nánay B.*: Iskolai kirándulások kisebbségeinkhez. — *Sági Farkas I.*: A magyar-szlovák kérdés. — (10. sz.). — *Jancsó E.*: Az erdélyi magyar iskoláztatás húsz éve.

Magyar Gazdák Szemléje (45. évf. 9. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Vitéz Nádújfalvy J.*: Mezőgazdasági munkapiaci kérdéseink. — *Némethy B.*: A másfélmillió holdas földmozgósítás. — *Újlaki Nagy Á.*: Dánia állattenyésztése és takarmánymérlege. — (10. sz.). — *Szabó M.*: Erdély visszakértült részének mezőgazdasága. — *Heller A.*: Agrár-népünk alacsony színvonala. — *Kulin S.* és *Pataki L.*: Számtartásstatisztikai kutatásaink eredményei és nemzeti szocialista vonatkozásai, 1929—1938.

Magyar Kisebbség (19. évf. 13. sz., *Lugos 1940, m.*). — *Duka Zólyomi N.*: A szlovákiai magyarság helyzete. — *Oberding J. Gy.*: Kisebbségi szövetkezetek Romániában. — *Kertész J.*: A Magyarországtól átcsatolt részek városainak bibliográfiája. — (15—16. sz.). — *Jakabffy E.*: Krassó-Szörény vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre. — *Cseresnyés I.*: A besszarábiai németek elvándorlásához. — A bretonok függetlenségi mozgalma. — (17. sz.). — *Cseresnyés I.*: Az albán népkisebbség Görögországban. — *Jakabffy E.*: Krassó-Szörény vármegye története. Különös

tekintettel a nemzetiségi kérdésre. — *Kertész J.*: A Magyarországtól átcsatolt részek városainak bibliográfiája. — (18. sz.). — A német-olasz döntőbíró ítélete. — *Balogh A.*: A Nemzetek Szövetsége és a romániai magyar kisebbség. — Kisebbségi egyezményt kötött Németország és Magyarország. — *Jakabffy E.*: Krassó-Szörény vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre. — (19. sz.). — *Pongrácz K.*: Gróf Teleki Pál nemzetiségi politikája. — *Balogh A.*: A Nemzetek Szövetsége és a romániai magyar kisebbség. — *Jakabffy E.*: Krassó-Szörény vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre.

Magyar Közigazgatás (58. évf. 32. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Némethy I.*: Hazatérés. — *Jákob K.*: Községi közigazgatásunk reformja. — (33. sz.). — *Balás K.*: A modern adópolitika, tekintettel a szociális terhekre. — *Kertész J.*: Erdély bányáinak jelentősége. — (34. sz.). — *Bölony J.*: A kárpátaljai törvényjavaslat alkotmányjogi vonatkozásaihoz. — (35. sz.). — *Bölony J.*: A kárpátaljai törvényjavaslat kormányzati vonatkozásaihoz. — A főváros népszaporodása stagnál. — (36. sz.). — *Bölony J.*: A kárpátaljai törvényjavaslat kormányzati vonatkozásaihoz. — *Zakariás B.*: Nemzetiségeink és közigazgatásunk.

Magyar Szemle (39. köt. 2. [156.] sz., *Budapest 1940, m.*). — *Ottlik L.*: A magyar nemzetiségi politika feladatai. — *Kacsó P.*: Román egyke. — *Kecső I.*: Tőkehiány és tőkeképződés. — *Trummer Á.*: Talajjavító vízimunkák. — (3. [157.] sz.). — *Mihelics V.*: Magyar nép- és családvédelem. — *Kovalovszky M.*: Egy pestkörnyéki iskola társadalmi képe. — (4. [158.] sz.). — *Ravasz L.*: Erdély. — *Bulla B.*: Az új országgyarapodás. — *Szász Zs.*: Nagy-Románia mérlege. — *Kosáry D.*: Az oláh bevándorlás.

Mezőgazdasági Közöny (13. évf. 8. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Vitéz Nádújfalvy J.*: Agrárszociális követelmények a népiskolai oktatásnál. — *Bakoss L.*: A baromfitenyésztő szövetkezetek célja és jelentősége. — Az öntözési munkálatok újabb fejleményei. — A svájci szimmentáli marha tejtermelési eredményei. — (9. sz.). — A felszabaduló Erdély. — *Halács Á.*: Árpolitika a termelés irányításában. — (10. sz.). — *Gr. Khuen-Héderváry K.*: Érdekképviseleti munka a jövő gazdaságpolitikájában. — A magyar állatállomány alakulása.

Munkaügyi Szemle (14. évf. 8. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Bikkal D.*: A román társadalombiztosítás felépítése. — *Erdélyi M.*: Munkaközvetítés és pályaválasztási tanácsadás. — *Nagy György K.*: A tuberkulózis elleni küzdelem Olaszországban. — (9. sz.). — *Gulácsy I.*: A mezőgazdasági társadalombiztosítás jelenlegi állása. — *Bikkal D.*: Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak 1939. évi működése. — (10. sz.). — *Bikkal D.*: Bevezetés a munkajogba. — *Szeles P.*: Mit kell tudni a munkaadóknak a társadalombiztosítással kapcsolatban.

Népegészségügy (21. évf. 14. sz., *Budapest 1940, m.*). — *Ráth A. Z.*: Tapasztalatok a nagyállói m. kir. elme- és idegyógyintézet kétévi működése kapcsán. — (15. sz.). — *Faludi G.*: Az új lúgrendelet. — *Berencsi Gy.*: Vizsgálatok az emberi konyhasófogasztásról. — (16. sz.). — *Páter J.* és *Ács L.*: Napsugármérések a mátrai szanatóriumban és a kékesi gyógyszállóban 1933. évben. — (17. sz.). — *Kovács Ö.*: Az állami gyermekmenhelyek egészségügyi feladatai. — *Knézy J.*: A gyermekhalálozások megszorodása Bihar vm-ben február és március hónapokban. — (19. sz.).

— *Faragó F.*: Diphtheria-védettségre vonatkozó vizsgálatok évekkal az egyszeri oltás után. — *Szentkirályi Zs. és Szentkirályi I.*: A kassai elemi iskola gyermekek világrahozott syphilise. — (20. sz.). — *Hepp Baján E.*: A magyar anya- és csecsemővédelem új útja.

Notiziario demografico (13. évf. 3. sz., Róma 1940, ol.). — Az elsőszülöttek számának megoszlása az anya életkora szerint Olaszországban. — Halvaszületés és halálozási valószínűség az újszülöttek között az egyes és az ikerszületéseknél Olaszországban. — Lettország népessége nemzetiség és kor szerinti megoszlásban, az 1935. évi népszámlálás adataiban. — A születések Bulgáriában. — A törvényes születések Svájcban 1899-től 1937-ig. — Az 1939. évi szovjet népszámlálás néhány adata.

Nouvelle Revue de Hongrie (33. évf. 8. sz., Budapest 1940, fr.). — *Borsody I.*: A szlovákok visszatérése a Kárpátmedencébe. — (10. sz.). — *Passuth L.*: Kolozsvár. — *Zolnai B.*: Az erdélyi egyetem. — *Gáldi L.*: A „dákó-románság“ és a románok. — *Móricz M.*: Erdély gazdasága. — Erdély gazdasági szempontból.

Reichsarbeitsblatt (20. évf. 22. sz., Berlin 1940, ném.). — Európai gazdasági szolidaritás. — A társadalompolitikai törvénykezés áttekintése. — (23. sz.). — Az 1940. március 29-i német-szlovák szerződés ismertetése, melyben a két ország népességének állampolgársági hovatartozását rendezték. — A birodalmi biztosításügy rendezése a Németbirodalomba bekebelezett egykori csehszlovák területeken. — *Durst*: A háború utáni lakásépítkezések előkészítése. — (24. sz.). — *Dobbernack W.*: A birodalmi biztosításügy rendezése a Németbirodalomba bekebelezett egykori csehszlovák területeken. — *Karstedt*: Társadalompolitika külföldön. — (25. sz.). — A háborús társadalompolitika első éve. — *Neumeister H.*: Vajjon feltartóztathatatlans-e a föld elől való menekülés? — (27. sz.). — *Martineck*: A társadalmi higiénia mai állása a Németbirodalomban.

Revue Internationale d'Agriculture (31. évf. 6. sz., Róma 1940, fr.). — Az 1940. évi búzatermés kilátásai. — A kondenzált tej gyártásának és nemzetközi kereskedelmének áttekintése. — (7–8. sz.). — A búzatermés kilátásai 1940-ben. — A cukorrépa állapota Európában és a cukortermelés. — (9. sz.). — Az 1940. évi búzatermés. — Az európai cukorkampány.

Revue Internationale du Travail (41. köt. 5. sz., Genève 1940, fr.). — A fiatal munkások foglalkoztatása és munkanélkülisége. — Összehasonlító tanulmány a különböző országok kereső népességéről kor és nem szerint.

Rivista Bancaria (31. évf. 3. sz., Róma 1940, ol.). — *D'Albergo E.*: A forgalom új szabályozása Angliában és a font sterling valódi értéke. — *D'Albergo E.*: Az Amerikai Egyesült Államok magatartása az aranybevittel szemben. — *Durante A.*: Az öngyilkosság a balesetbiztosításban. — (4. sz.). — *Nicotra G.*: Önellátás és hitelügy Olaszországban. — (5. sz.). — *Comaschi*: Banktechnikai eljárások a klíringelszámolásoknál. — (6. sz.). — *Amoroso L.*: Az önellátás a biztosítások terén. — *D'Albergo E.*: Egy központi bank létesítése Egyiptomban.

Schmollers Jahrbuch (64. köt. 4. sz., Berlin 1940, ném.). — *Bechtel H.*: A német gazdálkodás östörténete. — *Möller H.*: Gazdasági rend, gazdasági rendszer és gazdasági stílus.

Soziale Praxis (49. évf. 14. sz., Berlin 1940, ném.). — *Preller L.*: A munka Európája a jövőben. — A nemzetgazda az irányított gazdaságban. — A lakásépítési terv három fázisa. — (15. sz.). — *Nölting E.*: A vállalatok nyers bevételének szétosztása. — *Müller W.*: A korlátolt felelősségű társasági jog reformja. — *Donau W.*: Spanyolország újjárendezése. — (16. sz.). — *Sitzler*: Társadalompolitika az új Európában. — *Merkel H.*: A piacrendezés társadalompolitikai jelentősége. — (17. sz.). — *Sitzler*: A háború első éve. — *Turchi R.*: Az önkéntes üzemi társadalmi tevékenység Olaszországban. — (18. sz.). — *Sitzler*: Németország ifjúsága a háborúban. — (19. sz.). — *Lorenz Ch.*: A fogyasztás megadóztatása.

Statisztikai Értesítő (2. évf. 5. sz., Budapest 1940, m.). — *Szántó E.*: A budapesti népesség természetes szaporodásának alakulása a századforduló után. — *Karczag I. és Letenyey L.*: Az 1940. éveleji időjárás hatása a piaci viszonyokra. — *Ruisz R.*: Kulturális költségek a magyar városok háztartásában. — *Mihálka V.*: Budapest gyógyfürdői és gyógyforrásai. — (6. sz.). — *Szántó E.*: A meghalt házasságok gyermekmegtartó képességének újabb alakulása Budapesten. — A magyar városok népessége 1939. végén. — *Hartai I.*: Rizsfogyasztás. — *Gutori L.*: Az inségesek támogatása Budapesten. — (8. sz.). — Az 1939. évi népösszeírás főbb lakásstatisztikai eredményei. — *Novák F.*: A budapesti részvénytársaságok tőkeereje. — *Ruisz R.*: A zsidóság számbeli szerepe a magyar városokban.

The American Economic Review (30. köt. 2. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1940, ang.). — *Kuznets S.*: Schumpeter üzleti ciklusai. — *Ellsworth P. T.*: A nemzetközi kereskedelmi elméletek összehasonlítása. — *Sumner J. D.*: Ciklikus változások a kereslet rugalmasságában. — *Thomas R. G.*: 100%-os pénz. — *Ashton H.*: Vasútépítési költségek és a forgalom volumene az Egyesült Államokban. — *Mitchell B.*: A közgazdaságtan tanítása.

The Oriental Economist (7. köt. 7. sz., Tókió 1940, ang.). — Az európai háború után. — Japán és Amerika. — A mezőgazdasági termelés növekedése Japánban. — (8. sz.). — Az önellátásos gazdálkodás Japánban. — Kórea mint új ipari központ. — Amerika kereskedelempolitikája.

The Quarterly Journal of Economics (54. köt. 3. sz., Cambridge, Mass., U. S. A. 1940, ang.). — *Sweezy M. Y.*: A német testületi haszon 1926–1938-ig. — *Douglas P. H. és Gunn G.*: A marginális termelékenység további mérése. — *Backman J.*: Az ár rugalmatlanságának okai. — *O'Leary J. M.*: A közgazdaságtan oktatása az amerikai nyilvános főiskolákon. — (4. sz., I. rész). — *Wolfe A. B.*: A termelés „teljes kihasználása“, egyensúlyi helyzete és expanziója. — (II. rész). — *Ellis H. S.*: Az árucsere ellenőrzése Németországban.

Városok Lapja (35. évf. 14. sz., Budapest 1940, m.). — A városok kártalanítása vámbevételükért. — Budapest városfejlesztési programja. — *Déznai V.*: Város és háború. — (15. sz.). — *Goetz H.*: Várospolitikai utazás Magyarországon. — *Csizmadia A.*: Községi szabályrendeletek Romániában. — *Déznai V.*: A város közigazgatási és közgazdasági feladatai háború esetén. — (16. sz.). — *Szell S.*: Magyar városok Romániában. — *Goetz H.*: Várospolitikai utazás Magyarországon. — Milyen volt Budapest 1939. évi idegenforgalma? — (17. sz.). — *Déznai V.*: A háború befo-

lyása a városi életre. — *Pisszer J.*: Budapest népesség-, vagyon- és jövedelemgyarapodása. — (18. sz.). — *Lukács Ö.*: A visszatérő erdélyi magyar városok. — *Sebestyén L.*: Erdély közigazgatásának megszervezése. — Kincses Kolozsvár. — *Széll S.*: Bihar-Várad Szent László városa. — Húsz testvér-város. — (19. sz.). — *Ruisz R.*: A visszacsatolt erdélyi városok népessége. — *Piskotij F.*: Új körzetbeosztási rend az 1940. évi népszámlálásnál.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (49. évf. 1. sz., Berlin 1940, ném.). — A rádió elterjedése Németországban 1939 április 1-én. — Lakásstatistika a német nagy- és középvárosokban 1939 végén. — Árstatisztika.

Világgazdasági Szemle (7. évf. 7. sz., Budapest 1940, m.). — A francia összeomlás és Magyarország. — Svédország a német gazdasági érdekszférában. — Az Egyesült Államok és az arany. — (9. sz.). — Piac régi és új értelemben. — Erdély hazatérése. — (10. sz.). — Erdélyi értékek — erdélyi feladatok. — Erdély visszacsatolásának agrárkérdései.

Voix des Peuples (7. évf. 6. sz., Genève 1940, fr.). — *Kövér G.*: Az új Románia. — *Le Grand*

Roy R.: Hogyan került Besszarábia 1918-ban román uralom alá. — *Penacof I. S.*: Románia kisebbségi politikája. — *Pierrac M.*: Egy nemzetközi folyóirat tévedései Erdély kisebbségeinek problémáiról. — (7. sz.). — *Le Grand Roy R.*: Románia hibái. — *Ebray A.*: Írország, Anglia és a birodalom. Kettős kisebbségi probléma. — *Jeremijew M.*: A balti dráma után. — *Pierrac M.*: A nyelv szerepe egy nemzet alkotóelemei közt.

Weltwirtschaftliches Archiv (52. köt. 1. sz., Jena 1940, ném.). — *Gini C.*: Európa és Amerika: két világ. — *de Vita A.*: Az 1820—1930 között az Amerikai Egyesült Államokba bevándoroltak kapitalizált értéke. — *Winsemius A.*: Vándorlás és fogyasztás. — *Köstler J.*: A világ fa-ellátása mint a világgazdaság nyersanyagproblémája. — *Euler L.*: A vasútépítkezés strukturális fejlődése különböző országokban 1840-től 1936-ig. — (2. sz.). — *Predöhl A.*: Az úgynevezett kereskedelmi akadályok és a világgazdaság újjáépítése. — *Schorer E.*: Önellátás — a világgazdaság új alakja. — *Gestrich H.*: Hitelemélet és valóság. — *Leon Gh. N.*: Hadigazdálkodás Romániában. — *Eguilaz H. P.*: A valutapolitika a spanyol szabadságharc alatt és kihatása a spanyol nemzetgazdaságra.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

(Negyedik közlemény. — *Communication n° 4.*)

A IX. szakosztály június hó 4-én megtartott ülésén *Majthényi Béla* m. kir. kormányfőtanácsos, szakosztályelnök elnökölt. Jelen voltak: *Waldhauser Géza* dr., *Plan Frigyes*, *Dán János*, *Helvey Elek*, *Krayer Gyula*, *Nagy Sándor*, *Irgang Kálmán*, *Wack Géza*, *Bartha-Kovács Lajos* dr., *Halászy Pál*, *Lányi Lajos*, *Stielly Walter*, *Berczeli Harry* dr.

Dán János a *vegyi szakma* 1939. évi nehézségeit általánosan ismertette. *Keleti Kornél* dr. a *vegyészeti ipar* helyzetéről terjesztett be általános jelentést.

Plan Frigyes a *keményítő-ipar* 1939. évi helyzetéről a következő jelentést terjesztette elő:

Az első félév termelése meglehetősen gyenge és vontatott volt. A gyárak redukált üzemmellel dolgoztak, az export csak nagy nehézséggel volt lebonyolítható és a különböző gyáraknak, legfőképpen a Felvidékről visszakerült és tért hódítani igyekvő üzemeknek versenye folytán, az árak az önköltségi nivó alá mentek. Ily körülmények között a második félév meglepetésszerűen a világgazdasági viszonyok folytán kellemetlen helyzet elé állította az összes gyárakat. Az augusztusi árrögzítés, mely az egész év folyamán érvényben volt, alacsony nivón történt meg, miután a rögzítés a gyáraknak egymás közötti veszteségteljes versenyárait rögzítette le.

A burgonyakeményítő-ipar az első félévben jól tudott dolgozni. A második félévben burgonyahiány folytán csak redukáltan dolgozhatott. A burgonyának ármaximálása és egyéb gazdasági körülmények

ez iparág nyersanyaggal való ellátását jóformán lehetetlenné tették; ennek folytán a búzakeményítő- és tengerikeményítő-iparra hárult az a feladat, hogy teljes erővel dolgozzék és a második félévben már egykezesített irányítás mellett a hiányokat, melyek a burgonyakeményítő-ipar gyenge üzemenete folytán előállottak, pótolni igyekeztek. Itt is azonban fékezőleg hatott az árnívó, miután tengerikeményítő-gyáraink a rendkívül magas nyersanyagárak mellett nem kezdhették meg a feldolgozást, mert hiszen az árak nem a szeptember-októberi tengerire voltak alapítva, hanem az 1939. első félévnek sokkal olcsóbb nyersanyagáira.

A búzakeményítő-ipar teljes erővel dolgozott a második félévben, a gyárak teljes kapacitásukat használták ki, miután úgy a belföldön, mint exportra minden tételt könnyen el tudtak helyezni. Ez a helyzet az év vége felé kezdett ellanyhulni.

Az exportlehetőségek az 1940. évre nagyon kérdésesek, miután a keményítő-szükséglet a belföldön nyer elhelyezést, viszont a sikerfeleslegek exportja egyelőre lehetetlenné vált.

Reméljük, hogy a mértékadó körök ezen visszás helyzetet mérlegelve, lehetővé fogják tenni a belföldi szükséglet ellátása szempontjából, hogy a siker-export támogatásával a további dolgozást lehetővé tegyék, mert ha ez nem történik meg, úgy a nagy belföldi keményítő szükséglet dacára, ezen ipar kénytelen lesz a siker elhelyezhetetlensége folytán üzemét lényegesen redukálni, vagy beszüntetni.

lyása a városi életre. — *Pisszer J.*: Budapest népesség-, vagyon- és jövedelemgyarapodása. — (18. sz.). — *Lukács Ö.*: A visszatérő erdélyi magyar városok. — *Sebestyén L.*: Erdély közigazgatásának megszervezése. — Kincses Kolozsvár. — *Széll S.*: Bihar-Várad Szent László városa. — Húsz testvér-város. — (19. sz.). — *Ruisz R.*: A visszacsatolt erdélyi városok népessége. — *Piskotij F.*: Új körzetbeosztási rend az 1940. évi népszámlálásnál.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (49. évf. 1. sz., Berlin 1940, ném.). — A rádió elterjedése Németországban 1939 április 1-én. — Lakásstatistika a német nagy- és középvárosokban 1939 végén. — Árstatisztika.

Világgazdasági Szemle (7. évf. 7. sz., Budapest 1940, m.). — A francia összeomlás és Magyarország. — Svédország a német gazdasági érdekszférában. — Az Egyesült Államok és az arany. — (9. sz.). — Piac régi és új értelemben. — Erdély hazatérése. — (10. sz.). — Erdélyi értékek — erdélyi feladatok. — Erdély visszacsatolásának agrárkérdései.

Voix des Peuples (7. évf. 6. sz., Genève 1940, fr.). — *Kövér G.*: Az új Románia. — *Le Grand*

Roy R.: Hogyan került Besszarábia 1918-ban román uralom alá. — *Penacof I. S.*: Románia kisebbségi politikája. — *Pierrac M.*: Egy nemzetközi folyóirat tévedései Erdély kisebbségeinek problémáiról. — (7. sz.). — *Le Grand Roy R.*: Románia hibái. — *Ebray A.*: Írország, Anglia és a birodalom. Kettős kisebbségi probléma. — *Jeremijew M.*: A balti dráma után. — *Pierrac M.*: A nyelv szerepe egy nemzet alkotóelemei közt.

Weltwirtschaftliches Archiv (52. köt. 1. sz., Jena 1940, ném.). — *Gini C.*: Európa és Amerika: két világ. — *de Vita A.*: Az 1820—1930 között az Amerikai Egyesült Államokba bevándoroltak kapitalizált értéke. — *Winsemius A.*: Vándorlás és fogyasztás. — *Köstler J.*: A világ faellátása mint a világgazdaság nyersanyagproblémája. — *Euler L.*: A vasútépítkezés strukturális fejlődése különböző országokban 1840-től 1936-ig. — (2. sz.). — *Predöhl A.*: Az úgynevezett kereskedelmi akadályok és a világgazdaság újjáépítése. — *Schorer E.*: Önellátás — a világgazdaság új alakja. — *Gestrich H.*: Hitelemélet és valóság. — *Leon Gh. N.*: Hadigazdálkodás Romániában. — *Eguilaz H. P.*: A valutapolitika a spanyol szabadságharc alatt és kihatása a spanyol nemzetgazdaságra.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

(Negyedik közlemény. — *Communication n° 4.*)

A IX. szakosztály június hó 4-én megtartott ülésén *Majthényi Béla* m. kir. kormányfőtanácsos, szakosztályelnök elnökölt. Jelen voltak: *Waldhauser Géza* dr., *Plan Frigyes*, *Dán János*, *Helvey Elek*, *Krayer Gyula*, *Nagy Sándor*, *Irgang Kálmán*, *Wack Géza*, *Bartha-Kovács Lajos* dr., *Halászy Pál*, *Lányi Lajos*, *Stielly Walter*, *Berczeli Harry* dr.

Dán János a *vegyi szakma* 1939. évi nehézségeit általánosan ismertette. *Keleti Kornél* dr. a *vegyészeti ipar* helyzetéről terjesztett be általános jelentést.

Plan Frigyes a *keményítő-ipar* 1939. évi helyzetéről a következő jelentést terjesztette elő:

Az első félév termelése meglehetősen gyenge és vontatott volt. A gyárak redukált üzemmellel dolgoztak, az export csak nagy nehézséggel volt lebonyolítható és a különböző gyáraknak, legfőképpen a Felvidékről visszakerült és tért hódítani igyekvő üzemeknek versenye folytán, az árak az önköltségi színvonal alá mentek. Ily körülmények között a második félév meglepetésszerűen a világgazdasági viszonyok folytán kellemetlen helyzet elé állította az összes gyárakat. Az augusztusi árrögzítés, mely az egész év folyamán érvényben volt, alacsony szinten történt meg, miután a rögzítés a gyáraknak egymás közötti veszteségteljes versenyárait rögzítette le.

A burgonyakeményítő-ipar az első félévben jól tudott dolgozni. A második félévben burgonyahiány folytán csak redukáltan dolgozhatott. A burgonyának ármaximálása és egyéb gazdasági körülmények

ez iparág nyersanyaggal való ellátását jóformán lehetetlenné tették; ennek folytán a búzakeményítő- és tengerikeményítő-iparra hárult az a feladat, hogy teljes erővel dolgozzék és a második félévben már egykezesített irányítás mellett a hiányokat, melyek a burgonyakeményítő-ipar gyenge üzemenete folytán előállottak, pótolni igyekeztek. Itt is azonban fékezőleg hatott az árnívó, miután tengerikeményítő-gyáraink a rendkívül magas nyersanyagárak mellett nem kezdhették meg a feldolgozást, mert hiszen az árak nem a szeptember-októberi tengerire voltak alapítva, hanem az 1939. első félévnek sokkal olcsóbb nyersanyagáraitra.

A búzakeményítő-ipar teljes erővel dolgozott a második félévben, a gyárak teljes kapacitásukat használták ki, miután úgy a belföldön, mint exportra minden tételt könnyen el tudtak helyezni. Ez a helyzet az év vége felé kezdett ellanyhulni.

Az exportlehetőségek az 1940. évre nagyon kérdésesek, miután a keményítő-szükséglet a belföldön nyer elhelyezést, viszont a sikerfeleslegek exportja egyelőre lehetetlenné vált.

Reméljük, hogy a mértékadó körök ezen visszás helyzetet mérlegelve, lehetővé fogják tenni a belföldi szükséglet ellátása szempontjából, hogy a siker-export támogatásával a további dolgozást lehetővé tegyék, mert ha ez nem történik meg, úgy a nagy belföldi keményítő szükséglet dacára, ezen ipar kénytelen lesz a siker elhelyezhetetlensége folytán üzemét lényegesen redukálni, vagy beszüntetni.

Helvey Elek az 1939. év egyes vegyészeti iparágainak üzemi helyzetéről a következő jelentést terjesztette elő:

Nehézségeket okoztak az ipar számára a külföldi nyersanyagok terén bekövetkezett nagy ármelkedések. Bármennyire is igyekeznek az erre hivatott szerv, az Allenőrzés Országos Kormánybiztosa az ipar nehézségei iránt jóindulatot tanúsítani, még sem kerülhető el, hogy az ipart erről az oldalról veszteségek ne ériék, mert a nyersanyagok terén bekövetkezett ármelkedések (mint például a chromsóknál) nem háríthatók át egészen a fogyasztóra. A felár megállapítása is néha hosszabb időt vesz igénybe és ezen idő alatt a termelők a drágábban beszerzett nyersanyagból még az olcsóbb árban kénytelenek eladni, ami ugyancsak áldozatot jelent az ipar számára.

Az üzletmenet egyébként igen élénk volt és a kereslet meghaladta az előző évek forgalmát. Ennek oka a katonai kincstári beruházásokban, valamint az ország örvendetes megnagyobbodásának következményeképpen természetszerűen fellépő élénkebb forgalomban keresendő. A fiatal magyar vegyészeti iparunk dícséretére megállapíthatjuk, hogy a nehézségek mellett is, bár azonfelül a rendkívüli fegyvergyakorlatok gyakran elvonták a szükséges szak személyzetnek egy részét, mégis helyt tudott állni a fokozott követelményeknek.

Bartha-Kovács Lajos dr. jelentése a drogériaipar 1939. évi gazdasági helyzetéről:

A drogériaipar üzletmenete az 1939. évben az előző évhez viszonyítva 10—15%-os emelkedést mutatott. Az év első része vontatottan indult, a második része azonban a háború okozta nagyobb vásárlási kedv miatt fokozottan emelkedő tendenciát mutatott, s így az előbb említett forgalom-emelkedés a második félév eredménye.

A drogériaipar gazdasági helyzetének tükörképét megtaláljuk a szakma behozatali adataiban is. Ezekből elsősorban is az állapítható meg, hogy a szakma behozatala az 1938. évhez viszonyítva súlyban körülbelül 40%-kal emelkedett, a behozatal értéke azonban csak 10%-kal haladta meg az előző évi behozatal értékét. Ez a tünet kétségtelen jelö annak a hazafias elhatározásnak, hogy a szakma a nehéz időkre való tekintettel mellőzte a drágább luxuscikkek behozatalát és a rendelkezésére álló behozatali lehetőségeket olcsóbb tömegáru és félgyártmányok behozatalára fordította s ezáltal elérte azt, hogy kevesebb devizával, több nélkülözhetetlen külföldi áruval tudta ellátni a magyar vevőközöniséget.

Az európai háború a beszerzési piacok terén nagy eltolódást eredményezett. A korábbi beszerzési piacok közül nagy kiesést mutattak az elmúlt évben az angol és francia piacok, s ezzel szemben nagy emelkedés tapasztalható az olasz piacon. A német behozatal terén is emelkedés mutatkozik, azonban ez csak látszólagos, mert ez természetes velejárója az időközben megszűnt osztrák piac kiesésének.

Kivitelünk a drogériaipar cikkeiben eddig sem volt jelentős s az most, különösen értékben némi csökkenést is mutat. Itt is észrevehető a piacok közötti eltolódás, mely szintén az európai háborúban leli magyarázatát.

A szakma gazdasági helyzete az 1939. évben a fokozott forgalom dacára is romlott s ennek okát egészen röviden az alábbiakban szemléltetem.

A drogériaipar nagyrészen tulajdonképpen függvénye a magyar vegyészeti, illetve kozmetikai iparnak s így természetesen a gyárak háború okozta gyártási nehézségei a szakmára is nyomás-tólag hatottak, mert a drogériák fokozott szükségleteit a gyárak úgy kész-, mint félgyártmányokban csak zökkenőkkel tudták kielégíteni.

A drogériák forgalmából nagyrészt kiestek a nagyobb jövedelmet biztosító luxuscikkek, s a fokozott forgalmat a kevés jövedelmet biztosító háztartási és általában elsőrendű szükségleti cikkeiből érték el.

A szakma a forgalomból kieső cikkeket saját készítményű cikkekkel igyekezett pótolni. Nagy munkával és nagy körültekintéssel, a világirodalomban felkutatott receptek felhasználásával és alkalmazásával sikerült az esetleg hiányzó nyersanyagokat is készítményei nagyrésznél meglévő és könnyebben hozzáférhető nyersanyagokkal pótolni. A szakma ezen dícséretreméltó ténykedése azonban szintén hozzájárult a jövedelmezőség csökkentéséhez, mert az így előállított saját készítményeit a sokkal drágább, s így jövedelmezőbb régi bevezetett készítmények helyett kellett forgalomba hoznia.

A szakma jövedelmének további csökkenését idézte elő az 1939. augusztus 26-i áruk rögzítése is és az a tény, hogy a drogériák az engedélyezett felárak után nyereséget nem számíthattak fel. Ez a körülmény ugyanis a drogériák tőkeszükségletét nagyban növelte, ahol pedig további tőke rendelkezésre nem állott, ott a tőkeszükséglet az árúraktár csökkenésében mutatkozott.

Kétségtelenül megállapítható, hogy az európai háború nehézségeket okoz a drogériaiparban. Ez azonban úgy leleményes és fokozottabb munkával, mint megértő áldozatkészséggel magára vállalta ezeket a terheket és ezáltal is kifejezésre juttatta azt a készséget, hogy a mai rendkívüli körülmények között a saját munkájával és hazafias magatartásával is elő akarja segíteni a kormányzat nehéz és felelősségteljes munkáját.

Krayer Gyula a következőkben terjesztette elő jelentését:

A 347. v. t. alá tartozó *fenyőgyantából* hazánk szükséglete normális viszonyok között évenként kb. 360—400 vagonra tehető. E mennyiség körülbelül 40%-át az Egyesült Államokból, 60%-át pedig Francia-, Spanyol-, Német- és Görögországból szerezzük be. Az 1939. évben összesen 296 vagon importáltunk és pedig:

Franciaországból	110 vagon
Görögországból	102 „
az Egyesült Államokból	36 „
Németországból	32 „
	és 16 „

Portugália és Svédországból.

A legelőnyösebb beszerzési forrás mindig a francia volt, s így 1939-ben is egy 200 vagonos szállításra szóló kontingenst kötöttünk le. Ez országgal szerződésünk azonban nem kerülhetett teljes egészében lebonyolításra, mert ősszel kitört a szövetségesek és Németország között a háború, aminek következtében Franciaország elrendelte a kiviteli tilalmat.

Spanyolország egész gyantatermelését Anglia kötötte le, jöllehet, a közelmúlt háború folytán Spanyolország még nem érte el termelésének szokott kapacitását.

A fenyőgyanta világpiaci árképzése, dacára a háborús veszélynek, nem volt emelkedő irányzatú. Az áremelkedés az új termés piacra kerülése előtt, mint minden évadban, most sem haladta meg a normális méreteket.

Görögország, kihasználva a háborús konjunktúrát, magas árakkal lépett a piacra. 1939 decemberében, amikor az Egyesült Államok 5·95 \$-ral jegyezték a gyantát, Görögország 11 \$-ral jegyezt. Ezen jegyzések, a dollárt hivatalos, nem feláras árfolyamon pengőre átszámítva, az amerikai jegyzés szerint 22·50 P, a görög jegyzés szerint 41·60 P-nek felelnek meg.

Olaszország esetleges háborús beavatkozása esetén azonban csakis a görög beszerzési forrásra leszünk utalva, ami valószínűleg még magasabb árfejlődést fog maga után vonni.

A német és a szövetséges államok között kitört háború tetemes árugrást idézett elő az európai gyantapiacra. A mindinkább kiéleződő tengeri blokád maga után vonta a hajózási fuvarok, — a háborús veszély pedig a biztosítási díjtételek rohamos emelkedését.

Hamburgon keresztül csakhamar megszűnt, Belgiumon és Hollandián keresztül pedig lényegesen csökkent az import ügy, hogy egyedül Olaszországon keresztül volt lehetséges a lebonyolítás. Tetemes devizális megterhelést jelentett hazánknak az a körülmény, hogy Olaszország a hajófuvarozást csak USA \$ ellenében bonyolította le. E helyzet később enyhült, úgyhogy olasz fizetési eszközzel térítettük a hajófuvar. Olaszország e helyzet adott-ságánál fogva, mint tengerentúli szállító monopolsztikus helyzetbe kerülve, hatalmas anyagi előnyhöz jutott.

Gyantaimportunk azonban csakhamar újabb nehézséggel küzdött Gibraltárnál. Ugyanis e szállítványokat az angolok feltartóztatták annak megállapítása céljából, hogy mint dugárúk, nem német rendeltetésűek-e, sok esetben tehát több heti késéssel jutottak csak rendeltetési helyükre. Később az a rendszer alakult ki, hogy a hajóstársaságok csak az esetben vállalták a szállítványozást, ha az árú behajózásánál egyidejűleg Anglia által kiállított engedélykirat bocsátott rendelkezésre. Ezen formásokkal azonban az ügy még nem nyert végleges elintézést, amennyiben az angol hírszolgálat titkos ügyvivői útján figyelemmel kísérte, hogy az árú nem került-e német kézre. Az importőröknek nyilatkozatot kellett tenniük, hogy német érdekeltségű vállalatnak nem szolgáltatnak ki árút. Ha ezt a rendelkezést megszegik, árút többé nem kapnak. Volt rá eset, hogy névszerint nevezték meg azon hazánkban működő német érdekeltségű iparvállalatot, amely tilalmi listán volt. S minthogy a baj nem szokott egymagában járni, a háborús viszonyok beálltával a nemzetközi hitel is megszűnik, árú, csak az árú feladásával egyidejűleg teljesített fizetés (accreditio) ellenében vásárolható.

Ezen fent ecsetelt körülmények folytán elképzelhető, hogy mily késéssel kerül az árú rendeltetési helyére. Ez alatt az idő alatt azonban az árú értékét képviselő tőke is le van kötve. Nehéz ezen hirtelen keletkezett tőkeigényt háborús viszonyok között kielégíteni.

Fokozódott e háborús kockázat még azáltal is, hogy a Belgiumban és Hollandiában teljesített, készletben helyezett accreditivok az ott dúló háború folytán egyáltalán nem bonyolíthatók le s könnyen meglehet, hogy sem az árú, sem annak ellenértéke

nem kerül többé jogos tulajdonosához. Ezzel szemben a totális gazdálkodás megköveteli az árrögzítést. A felárak áthárítását a fogyasztóra csak a haszonkulcs arányos emelése nélkül engedélyezik. Hogy ilyen magas kockázat mellett lesz-e a jövőben vállalkozó kedv, az kétséges.

Wack Géza a *gyógyszer- és vegyszerbehozatla* vonatkozólag az alábbi jelentést olvasta fel:

A németországi elkészített gyógyszerkülönlegességekkel való forgalmat a vezető gyárak eddig 100%-ig biztosították és tudomásom szerint ezekben a jövőben sem lesz hiány, mert a helybeli képviselőknek sikerült nagyobb készletekről gondoskodniok.

Ha vannak is nehézségek az állandóan importált finom vegyszerek beszerzésénél (jódsók, brómsók, bismutsók, bórsav, borax, csersav, gallussav stb.), mégis ezekkel a cikkekkel is sikerült hosszú évtizedes üzleti összeköttetés figyelembevételével a magyar gyógyárú nagykereskedelmet — ha csak kis mennyiségekkel is — de állandóan ellátni.

Japánkámfor majdnem teljesen eltűnt a piacról, helyette a jelenleg még nagy tételekben is szállítható Schering-féle szintetikus kámfort jól bevezettük. Japánmenthol pótlására a Schering-féle szintetikus rekrisztallizált menthol kis tételekben állott eddig rendelkezésre.

Coffeinban és theobrominban sikerült személyes kapcsolataim igénybevételével a gyógyárúpiacot elég jelentős mennyiségekkel Svájcól ellátnom.

Irgang Kálmán jelentése az 1939. évi illóolajpiac helyzetéről:

Az elmúlt esztendő elején a bőséges kínálat következtében az illóolaj-árak visszafejlődtek. E körülmény a szintetikus illatanyagoknál is olcsóbodást idézett elő. Az árlemorzsolódás azonban nem tartott sokáig, mert a koratavaszi háborús szellő a feldolgozóipart fedezővásárlásra ösztönözte, s a nagy kereslet az árak részbeni emelkedését vonta maga után. A háború kitöréséig körülbelül 10%-os áremelkedésről számolhatni be, azt is inkább az illóolajokra, mint a szintetikus illatosítókra lehet vonatkoztatni.

A tengerentúli illóolaj-, balzsam- és illatgyanta-beszerzések a háború folytán vontatottan történnek. Nincs előnyös befolyással az utánpótlásra az árrögzítő-rendelet sem, mert az áremelésre vonatkozó kérvények elintézése igen hosszadalmas. Kockázatos vállalkozás lenne a mai gyorsütemű háború mellett a szükségletet magas áron fedezni, ha hiányzik a gyors értékesítési lehetőség.

Háborús időkben az Árkormánybiztosság igen üdvös és nélkülözhetetlen intézmény, azonban módot kellene találni arra, hogy a tisztességes ipar és kereskedelem útjába e révén akadályok ne kerüljenek. Engedélyt kell adni arra, hogy az önköltségi ár igazolható többlete külön engedély nélkül is felszámítható legyen, ha pedig ez a kívánság bármilyen okból nem teljesíthető, akkor az áremelési kérvények elintézését kellene záros határidőhöz kötni, vagy külön szervet kellene létesíteni a kérvények aktaszerű elintézésére és az engedélyek kiadására, mert a revizorok az igazolási munkával vannak túlterhelve, az adminisztrációra nem telik az idejükből.

Betegh Péter jelentése az 1939. évi gyógynövénypiac állásáról:

Az 1939-ik évben a gyógynövénykereskedelmi konjunkturális volt. A gyógynövénykiviteli cégek

raktárai kiürültek és kivételesen nagy kereslet, jó áron való értékesítést tett lehetővé. Egyrészt a nyugati államoknak a természetes gyógymódhoz való visszatérése, másrészt a német fogyasztásnak az a törekvése, hogy egy teapótlóra tegyen szert, az összes magyar teaféleségekben példátlan keresletet idézett elő.

A súlypont a vadontermő gyógynövényekről a termesztett gyógynövényekre terelődött át és kifejlődött borsmenthalevél termelésünk eredményét, több mint 150 vagónt sikerült maradék nélkül jó áron, jórészt a német piacon elhelyezni. Majdnem hét millió pengőt kitevő gyógynövény-exportunknak mintegy fele esett borsmenthalevélre, mintegy másfélmillió pengő kamillavirágra és a maradék megoszlott mintegy 100 féle egyéb, nagyrészt vadontermő gyógynövényekre.

A magyar gyógynövényeknek Németország után legnagyobb vásárlója volt Amerika, kamillán kívül különösen a vadontermő, mérges növények nyertek itt kedvező elhelyezést. Említésre méltó kiviteli tétel volt a gyógynövénykereskedelemben a folyó évben, a mintegy 1½ vagónt kitevő anyarozs, mely a háborús helyzetre való tekintettel Svájcban és Amerikában nyert jó áron elhelyezést.

A kedvező értékesítési feltételek a beváltási árakban is éreztették hatásukat és az 1939-ik évben a belföldi beváltási árak mintegy 30%-kal emelkedtek.

A szakosztály ezek után a gyógynövények, szén- és falepárlási termékek, gyanták, ragasztószerek, pirotechnikai készítmények, műanyagok, festékek, illóolajok és illatszerek egységértékeit állapította meg.

A II. szakosztály május hó 27-iki ülésén a Földművelésügyi Minisztériumot *Fabinyi István* miniszteri tanácsos képviselte, *gróf Teleki István dr. m. kir. kereskedelmi főtanácsos*, szakosztályelnök elnökölt.

Jelen voltak: *Claus József*, *Kornis István*, *Lenz József*, *Mayer Vilmos*, *Orth Gyula dr.*, *Szundy Károly dr.* és *Vastagh Antal* bizottsági tagok. *Susits Miklós dr.* képviseltette magát.

Az ülés megnyitása után *Mayer Vilmos* a paprika 1939. évi termeléséről és értékesítéséről a következőkben számolt be:

Az 1936. évi augusztus havában kiadott 4650/1936. M. E. sz. kormányrendelet szabályozza a paprika értékesítését. Ez a rendelet szervesen kiegészíti, mintegy betetőzi a már korábban kiadott kormányrendeleteket. Ezek és a korábban kiadott rendeletek szabályozzák:

1. a minősítést, illetve a minőség ellenőrzését,
2. a paprikatermelés körzeteit (Szeged, Kalocsa, legújabbban Érsekújvár),
3. paprikatermelést, engedélyhez kötve azt,
4. az őrlés és a malom ellenőrzését,
5. a paprika beváltását egy évre előre megállapított áron egy újonnan alakított értékesítő szövetkezet által,
6. a paprika forgalombahozatalának módját,
7. sőt a csomagolást is.

Hogy a szabályozott értékesítés mit jelent Magyarországon, azt a következő szám adatok világíthatják meg legjobban:

a) 20.000 magyar család él a paprikatermelésből, kikészítésből és őrlésből,

b) a jobb árak (30—40%-os áremelkedés) folytán nagyobb területet ültetnek be a gazdák:

1935. évben beültetve . .	9.690 kat. hold
1936. " " . .	8.773 " "
1937. " " . .	9.172 " "
1938. " " . .	11.428 " "
1939. " " . .	13.676 " "
1940. " " . .	14.814 " "

c) nagyobb a termelt paprikaőrleménymennyiség:

a szabályozás előtti 10 év őrlési átlaga	281 vagón
a szabályozás utáni első év " átlaga	480 "
a szabályozás utáni 3. év " átlaga	500 "

d) a megbízható minőség következtében emelkedik a belföldi fogyasztás:

a szabályozás előtti 10 év átlaga	195 vagón
a szabályozás utáni harmadik év átlaga .	268 "

e) nagyobb a kivitel:

a szabályozás előtti 10 év export-átlaga — az utódállamok leszámításával . . .	43 vagón
a szabályozás utáni első évben . .	224 "
a szabályozás utáni második évben .	300 "
a szabályozás utáni harmadik évben	228 "

A kiviteli forgalom megnövekedését — a mindenkor gondosan vizsgált, márkázott minőségén kívül — az idézte elő, hogy a külföldi piacokon minden kereskedő a paprika-exportbizottság által megállapított árakkal jelentkezett, a külföldi áralakítás megszűnt, a vevőkben helyreállott a bizalom. A kiviteli árak — a mindenkor devizaárfolyamok figyelembevételével — minden ország részére, minden minőségre külön-külön meg vannak állapítva. Bizottság állapítja meg a szükséges exporttámogatások mérvét is, ahol ilyenre a külföldi verseny miatt szükség van. Így vált lehetővé, hogy a paprika legnagyobb külföldi piacán, az Észak Amerikai Egyesült Államokban tért hódított. A szabályozott értékesítés ellenségei szívesen érvelnek azzal, hogy az USA-ban a spanyol paprikával szembeni térhódításunk oka kizárólag a spanyol háború. Ez az állítás nem állja meg a helyét. A magyar paprika minőségével hódított mind nagyobb és nagyobb piacot.

Az USA paprikabevitele és abban a magyar paprika az 1935—1938. években így alakult:

	Összes bevétel	Ebből magyar	Egyéb, csaknem teljesen spanyol
1935. évben	6,530.954 lb	339.968 lb 5%	6,190.986 lb
1936. "	7,597.825 "	802.030 " 10.6%	6,795.795 "
1937. "	6,846.095 "	2,700.070 " 40%	4,146.025 "
1938. "	4,148.706 "	3,426.250 " 82.6%	722.456 "

Ma már ott tartunk, hogy a Magyar Nemzeti Bank a fűszerpaprikát az egyik legfontosabb dollárszerző cikknek tekinti. De tekintheti is, mert ha csak a 156 vagónt kitevő, Amerikába irányuló exportot vesszük is figyelembe és a paprikát fuvar nélkül vagónonként 4.500 dollára becsüljük, úgy a paprika kerek számban 700.000 dollár bevételt jelent.

Magyarország paprikakivitele 1939-ben 228 vagón volt, ebből 170 vagón ment ki Észak- és Délamerikába, 39 vagón Németországba. A korábban nagy tételeket vásárló Afrika azonban elmaradt. Németország felé azonban, amely évenként kb. 500 vagón borsot fogyaszt, fokozni lehetne kivitelünket.

Ezek a számok ékesen szóló bizonyítékai annak, hogy ha egy kivitelre szánt és arra alkalmas agrárcikk értékesítésének szabályozása igazán

csak a termelői és az országos érdek szem előtt tartásával történik meg és az értékesítés lebonyolítása olyan kezekbe kerül, amely e szempontok 100%-os betartására törekszik és arra kezességet nyújt, úgy az illető cikkel kapcsolatban az „irányított gazdálkodás” fogalma nem jelszó többé, hanem élő és a köznek hasznot hajtó valóság!

Orth Gyula dr. a magyar gyümölcskivitel 1939. évi helyzetét ismertette:

Magyarország külkereskedelmi forgalmában jelentős helyet foglal el a gyümölcs. Ha figyelembe vesszük, hogy a gyümölcsöt jórészt az ország legszélesebb néprétege, a magyar kisgazda termeli, úgy ennek a cikknek nemzetgazdasági fontosságát nem kell különösebben hangsúlyozni. Figyelmet érdemel, miként alakult kivitele az elmúlt évben.

Magyarország 1939. évi gyümölcsstermése az előző évhez képest nagymérvű javulást mutatott úgy minőségre, mint mennyiségre nézve. A bő termés következtében az árak természetesen az 1938. évi nívó alatt maradtak.

A gyümölcs- és főzélékfélék értékesítése nemcsak a bő termés következtében, hanem a Felvidék és Kárpátalja visszatérése folytán is rendkívül nagy feladatokat rótt az exportkereskedelemre, tekintettel arra, hogy az országrésszel új gyümölcsstermő, de nem gyümölcsfogyasztó területeket kaptunk vissza. A múlt év második felében beállott háborús helyzet miatt az export nehézségekbe ütközött, sőt Lengyelország megszállásával egyik kiviteli piacunk is megszűnt. A gyümölcs- és zöldségexportunk főleg Németország, a Cseh-morva protektorátus, Svájc, Svédország és Anglia felé irányult, de a beállott hadiállapot következtében svéd és angol viszonylatban újabb nehézségek állottak elő. Csak kerülő úton lehetett a gyümölcsöt a nyugati és északi piacokra szállítani tetemesen megnövekedett költséggel és a hosszú szállítási idő miatt nagyobb rizikóval.

A kivitel elé tornyosuló nehézségeket nem kis mértékben fokozta az a körülmény, hogy a kaliforniai pajzstetű elterjedése következtében az ezzel fertőzött gyümölcsfajták kivitele, Svájcot kivéve, lehetetlen volt. Az egyes importállamok ugyanis szigorú rendelkezéseket léptettek életbe a kaliforniai pajzstetű elleni védekezés érdekében, amelynek alapján a külföldről érkezett gyümölcszállítmányokat növényvédelmi vizsgálatnak vetik alá és a pajzstetűvel fertőzött gyümölcsöt országuk területére nem engedik be. Hogy ez a körülmény gyümölcskivitelünk szempontjából mit jelentett, megvilágíthatjuk a szegedi példával, ahonnan a piacra került nyári almának csak 20%-a volt mentes a pajzstetűtől. A kivitelből így fennmaradó gyümölcs csak fillérekért volt értékesíthető a belföldön és így könnyen kiszámítható az a jelentékeny kár, amelyet egyetemes nemzetgazdaságunknak el kellett szenvednie.

A gyümölcsstermelő államok évről-évre hathatós rendszabályokat léptetnek életbe a gyümölcs minőségi és mennyiségi termelése érdekében. Hazánkban az elmúlt években gyümölcsben komoly telepítések történtek, miért is az állandóan emelkedő termésmennyiségek és az ennek természetes következményeként az importra szoruló államokban kifejlődött éles verseny parancsolólag előírja, hogy nálunk is minden lehető el kell követni a minőségi termelés fokozása érdekében. Amikor már megfelelő minőségi gyümölccsel rendelkezünk, feltétlenül szükséges a kivitelre szánt gyümölcsök kötelező márkázása, mert csak ezen az alapon vívhatunk ki a magyar gyümölcsnek a külföldön maradandó jó

hírnevet és biztosíthatjuk az évről-évre emelkedő termésfelesleg kivitelét.

1939-ben kereken 6400 súlyvagon volt a külföldre kivitt gyümölcsmennyiség. Ennek legnagyobb része Németországba irányult, kisebb mennyiségeket szállítottunk a Cseh-morva protektorátusba, Angliába, Svájcba, Belgiumba, Svédországba, Finnországba, Hollandiába, Franciaországba és Szlovákiába.

A Felvidék és Kárpátalja visszatérése, továbbá az évről-évre növekedő gyümölcsmennyiség mindig több és nagyobb feladatot ró az exportkereskedelemre.

Minden erővel azon kell lenni, hogy a gyümölcsexport elé tornyosuló nehézségeket, amennyiben az a mi eszközeinkkel elérhető, az útból eltakarítsuk. Ezek a nehézségek a már említett pajzstetű fertőzés mellett nagyrészt technikai jellegűek. Még mindig nincs kellő mennyiségű hűtőház és csomagoló, aminek a fontossága az egységes típusok és a márkázás szempontjából kétségtelen. Igen nagyjelentőségű volna, ha sikerülne megszüntetni a hűtővagonhiányt.

A pajzstetűveszedelem elhárítására az egész országra kiterjedő kötelező pajzstetűirtó hadjárat megszervezése nélkül igazi eredményt elérni nem lehet. Addig is azonban foglalkozni kellene azzal, hogy a kilépő határállomásokon gázosító berendezések álljanak rendelkezésre, amelyek a gyümölcsön levő pajzstetűt teljesen megölik és így a fertőzés továbbterjedését lehetetlenné teszik. Ezzel együtt kellene járni annak, hogy az importállamokkal megállapodások jöjjenek létre, hogy az ilyen állami ellenőrzés mellett végzett gázosítás után a gyümölcs behozatala elé akadályt ne gördítsenek.

Svájc maga már úgy segített a helyzeten, hogy a belépő határállomáson állított fel gázosítókat és így maga végzi el az itt vázolt műveletet.

Irányított gazdálkodás korában élünk, számtalan — a kívülállók által nem ismert — nehézségek közepette, hisszük és reméljük, hogy azok, akik irányítani hivatottak, a statisztika kimutatása alapján is megtalálják a módját a segítségnek, s a magyar gyümölcs az egyes külföldi piacokon el fogja foglalni azt a helyet, amelyet íze és vitamintartalmánál fogva méltán megérdemel.

A jelentéshez *Szundy Károly dr.* és *Lenz József* bizottsági tagok szoltak hozzá, akik a *gyümölcsaszalásnak* fokozottabb mértékben való bevezetését s a kevésbé értékes almának ú. n. *almasajttá* való feldolgozását ajánlották. Egyhangú vélemény alakult ki arra nézve is, hogy az országban több *hűtőház* létesítésére van szükség.

Vastagh Antal a *déli gyümölcscről* az 1939. évre vonatkozó általános jelentését olvasta fel.

Aszúszöllő, mazsolaszöllő behozatala lényegesen nagyobb lett volna, ha a dunai hajókon úszó rakományok december folyamán elérhetik a budapesti kikötőt. A forgalom növekedése ennek folytán az 1940. évben fog csak mutatkozni.

Malagaszöllő: mint luxuscikk, behozatala engedélyezést nem nyert.

Füge: A dunai hajók késése még fokozottabb mértékben az 1940. évre tolja át e cikk behozatali mennyiségét. Magyarország nagyobb részben Görögországból szokta fedezni szükségletét, ez az ország azonban exportját nemes devizájú országok felé igyekezett irányítani, s így az év második felében behozatalunkat nagyrészt Törökország látta el.

Citrom és narancs fogyasztása világszerte emelkedő, ami az árakban is kifejezésre jut. A

Palesztinának engedélyezett 15.000 q-s narancs-kontingenst majdnem teljes egészében kimerítettük.

Datolya behozatalát devizapolitikánk jórészt Olaszország felé terelte, ahol ezt a világpiaci árnál drágábban kellett megfizetnünk. Ezért, valamint a szűkreszabott keret következtében behozatalunk erősen megcsappant.

Banán behozatala az Olaszországgal érvényben volt preferenciális szerződés lejárta óta — 200 a. K-s vám és fényűzési adó mellett — teljesen szünetel.

Ananász behozatala engedélyezést nem nyer.

Mandula: A devizakorlátozások életbeléptetése óta jórészt Olaszország lát el bennünket ezzel a cikkel. A spanyol polgárháború kitörése óta a világpiacra hiány mutatkozik, ezért e cikk ára évről-évre emelkedik.

Mogyorószükségletünket nagyrészt Törökország látja el. Az 1939. évi török rekordtermés következtében az év második felében az árak évek óta nem látott alacsony nívón mozogtak, ami hazánk fogyasztásának lényeges növekedését is maga után vonta. A dunai hajók elkésztett beérkezése ezt a növekedést még nem is tükrözteti vissza teljes mértékben.

Gesztenye: Olaszország a múlt év szeptemberében kiviteli tilalmat léptetett életbe és csak mérsékelt mennyiséget engedélyezett Magyarország részére. Behozatalunk e körülmény folytán lényegesen az előző éveké alatt mozog.

Szentjánoskenyér nagyobb mennyiségben érkezett Görögországból is — gyengébb minőségű, olcsó áru — minthogy Olaszország a kivitel elé nehézségeket gördített.

Kókuszdió behozatala engedélyezést nem nyert.

Arachid-dió: Szükségletünket a tengerentúl helyett a közeli országok, elsősorban Törökország látták el, ha mindjárt a világpiaci ár felett is. E cikk népszerűségének tudható be, hogy behozatalunk mégis megközelítette a 3500 q-t.

Friss zöldbab és zöldborsó: Ezekből a primőrökből igen kis mennyiségben volt behozatal, tekintettel arra, hogy a magyar gazdáknak a kedvező időjárás segítségével sikerült termékeiket a szokottnál korábban piacra hozniok.

Karfiol: A hazai termés hűtőházakban elhelyezve mindinkább fedezi a szükségletet. A 3000 q-s behozatali keretből csak kb. 1500 q-t hoztak be.

Paksy József jelentése a *cukoripar* 1939. évi helyzetéről:

Az 1939. év cukorforgalmáról a háborút megelőző nehezen áttekinthető nemzetközi helyzet, majd pedig maga a háború ténye miatt nehezen adható tárgyilagos jelentés, miután az év eleje és folytatása teljesen eltérő képet mutatnak s a háború kitöré-

sével a cukoripari termelés terén is hovatovább oly tényezők léptek előtérbe, melyek kihatását ma még megítélni nem lehet.

A Nemzetközi Cukortanács az év elején megkísérelte a kereslet és kínálat összhangba hozatalával jobb világpiaci ár kialakítását; ennél azonban hathatósabb tényezőknek bizonyultak a háborús feszültség állandó növekedése, a fokozódó tartalékolások hadviselőknél és semlegeseknél egyaránt, végül a háború kirobbanása, mint amelyek a jelenlegi jobb világpiaci árat előidéztek. A svájci ár például angol kristálycukorért, franco Chiasso, az év elejétől az év végéig 19·10 svájci frankról 32·70-re emelkedett métermázsánként; a newyorki határ-időjegyzés ugyanezen idő alatt 116 centről 147 centre (per 100 lbs., f. o. b. Cuba, Contract No. 4.).

Belföldön a megnagyobbodott fogyasztóterület és a városi nagyobb kereslet kielégítésével számol a cukoripar, amelynek termelésébe a visszakerült három felvidéki gyár is bekapcsolódott (Diószeg 825, Nagysurány 1020, Oroszka 674 vagón cukrot állított elő az 1939. évben).

Az 1939. évi összes termelés fehérértékben 11.700 vagón volt. A répa mennyiségben és minőségben az előző évihez hasonlóan gyenge termést adott. Az 1939. január 1-i készlet kereken 10.440 vagón volt. Az 1939. naptári évi fogyasztás kereken 13.600 vagón, amelyben az év elején lebonnyoltított igen csekély mérvű kivitel, valamint az ipari feldolgozásra a cukorka-, bőr- és vegyipar által igénybevett és a zöldkereszt-akciónak juttatott cukormennyiség is bennfoglaltatik. Az országban lévő látható cukorkészlet 1939. december 31-én kereken 8500 vagón volt, amelynél azonban a tényleges készlet magasabb lehetett a szeptember óta folyó rendkívüli tartalékolások következtében.

A cukorfogyasztás fejlődést mutat az előző évvel szemben fejadag szempontjából is, amennyiben ez 11·8 kg-ról 12·3 kg-ra emelkedett, aminek oka a fizetőképesebb Felvidék bekapcsolódása, a katonai fogyasztás és a tartalékolások megnövekedése.

A kristálycukor belföldi ára az országban egyégesen 100 P métermázsánként ab vagón, 1938. november 12 óta változatlan. Ugyancsak változatlanok a kincstári részesedés (q-ként 48 P) és a vámtetelek, valamint a forgalmi adó.

A szociális célkitűzésekkel működő zöldkereszt-akció munkásságába a cukorgyárak, mint a korábbi években is, bekapcsolódtak és az 1938/39. termelési évben 142 vagón ú. n. zöldkereszt-cukrot szállítottak.

A jelentések felolvasása után a szakosztály a gyarmatárak, fűszerek, cukorrépa, gyümölcsök, vetemények, zöldségek, cukorrépa, cukor, dohánygyártmányok és répaszelet 1939. évi külkereskedelmi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population.

A Csoportnak az 1939/40. munkaévi harmadik (sorrendben tizennegyedik) ülése 1940 április 30-án folyt le *Dobrovits* Sándor dr.-nak, a Csoport tagjának elnöklése mellett, aki bevezető szavaiban a napirendre tűzött kérdés nagy népesedési, közgazdasági és honvédelmi jelentőségét emelte ki.

Az ülésen *Balás* Károly dr., a Csoport elnöke tartott nagyszámú hallgatóság előtt általános tetszéssel fogadott, mélyen szántó előadást „*Nyersanyag és népesedés*” címen. Az előadást a Szemle f. é. júniusi száma közölte.

Az előadás elhangzása után az elnöklő *Dobrovits* Sándor dr. mondott köszönetet a Csoport nevében az előadónak a téma lényegét rendkívül világosan és tömören taglaló előadásáért.

*

Az 1939/40. munkaévi negyedik (a sorrendben tizenötödik) ülés megtartására 1940 május 14-én került sor a Csoport elnökének, *Balás* Károly dr.-nak elnöklése alatt. A jól látogatott ülésen *Neubauer* Gyula dr., a Csoport tagja tartott „*A népesedésemélet lényege*” címen előadást.

Előadó az igen alapos és átfogó előadásában kiemelte, hogy minden népesedésemélet *Malthus*ra vezet vissza, akinek tanai ma is a népesedés közgazdasági elméletének számítanak. Noha *Malthus* tanítása mint a túlnépesedés elmélete ismeretes, ez a tanítás igazi lényegében mindig a népességi optimum elmélete volt s az ezt az utóbbi elnevezést először használó svéd *Wicksell* is *Malthus* híve és követője volt. A társadalmi statisztika megalapítójának tekintett belga *Quetelet* pedig az általa elfogadott malthusi tannak olyan fogalmazást adott, amely szerint a népesedés természetes irányzata a változatlan népszámra való törekvés. Ezt az irányzatot a belga *Verhulst* képletben fejezte ki, az angol *Yule* pedig a legújabb statisztikai adatokkal is verificálta. *Malthus* népességi optimumelmélete kétségkívül azt a változatot képviselte, amely egy túlnépesedési irányzatot látott az optimummal szemben, míg a mai időknek inkább egy olyan változat felelne meg, amely egy elnéptelenedési irányzatot állítana szembe az optimummal. Ez az ellentét azonban még nem jelent ellentmondást is egyúttal, az ellentétet pedig enyhítheti az a körülmény, ha

tekintettel vagyunk arra, hogy az elnéptelenedési folyamat egy túlnépeségi állapotból indulhat ki, valamint a túlnépesedési folyamat kezdetén is egy népességihiánynak minősülő állapot állhat fenn. A kultúremberiségre jellemzőnek mondható Nyugateurópában négy népesedési korszakot lehet megkülönböztetni. Az első a *Malthus* előtti kor, amikor magas születési és ugyancsak magas halálozási arányszám folytán a népesség hol szaporodott, hol fogyott, egészben véve pedig inkább csak stacionér volt. A második *Malthus* kora, amelyben magas születési és csökkenő halálozási arányszám mellett a népesség rohamosan szaporodni kezdett. A harmadik a *Malthus* utáni kor, csökkenő születési, de szintén csökkenő halálozási arányszámból származó népszaporodással. Végül mai korunkra csökkenő születési és megálló halálozási arányszám jellemző, amely irányzat már a népfogyás veszélyét rejti magában. A népesedésnek *Malthustól* származó közgazdasági optimumelméletével szemben azonban lehetséges a népesedés folyamatának politikai megítélése is, ami sajátságos módon szintén *Malthustól* származik annyiban, amennyiben ennek alap gondolata a létért való küzdelem, amelynek ötletét *Darwin* bevallottan *Malthustól* vette. A népesedés politikai elméletének megvilágításában a népesedésnek nem a közgazdasági optimumra való törekvése áll, hanem a politikai hatalmat jelentő népességi maximumra, ami területi terjeszkedéshez és hódításhoz, vagy legalább is terjeszkedni és hódítani vágyókkal szemben a meglevő birtokállomány megvédéséhez szükséges. Ennek a politikai népesedéseméletnek tudományos kifejtése *Balás* Károlynak az érdeme, aki ezt a munkát már ezelőtt 35 évvel megjelent nagy népesedéstani művében elvégezte. A népességmaximummal szemben azonban figyelmeztetni kell arra, hogy a népesség optimumát jóval meghaladó népszám már politikailag sem erő, hanem ellenkezőleg a gyöngeség forrása, mint azt Kína és India példája világosan mutatja. Magyarország adott viszonyai között mégse lehet kétséges, hogy nemzetközi helyzetünk a népességmaximumra való törekvést írja elő számunkra.

A nagy szakértelemmel és forrásismerettel készült előadásért előadónak *Balás* Károly dr. elnök tolmácsolta a Csoport köszönetét.

Személyi hírek. — Nouvelles.

A Kormányzó Úr Öföméltósága 1940 október 19-én *Schneller* Károly dr.-t, a kétévtizedes kényszerű távollét után az ősi székhelyre hazatért kolozsvári M. kir. Ferenc József tudományegyetem jog- és államtudományi karán a statisztikai tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. *Schneller* Károly dr. korábban — közel húsz éven át — a miskolci evangélikus jogakadémia ny. r. tanára volt, 1939 június 30. óta pedig a szegedi M. kir. Ferenc József tudományegyetem jog- és államtudományi karán működött, mint a statisztika-közgazdaságtani tanszék egyetemi nyilvános rendkívüli tanára.

Németbirodalom. *Reichardt* W. dr., a Németbirodalmi Statisztikai Hivatal több éven át volt elnöke nyugalmabavonult.

Ifj. Fellner Frigyes dr. † (1908—1940). Rövid, de igen tartalmas és eredményes tudományos munkásság szakadt félbe ifj. *Fellner* Frigyes dr. 1940 augusztus 13-án — nagyon is túlkorán, mindössze 32 éves korban — bekövetkezett elhunytával. Ifj. *Fellner* Frigyes dr. igen alapos közgazdaságtudományi, főleg közlekedéspolitikai tanulmányai és több külföldi tanulmányút tapasztalatai alapján már fiatalon megkezdte egyre jobban kibontakozó tudományos munkásságát: ugyancsak korán kapcsolódott be a jelenleg a M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kebelébe tartozó közgazdaságtudományi karon a főiskolai oktatás munkájába is. Itt lett okl. közgazda és közgazdaságtudományi doktor s ugyanitt tevékenykedett mint tanársegéd a közlekedésjogi szeminárium mellett, majd az 1936. év legelejétől mint a „Közlekedési politika“ c. tárgykörnek magántanára; újabban e tárgy meghívott szakelőadójaként hirdette előadásait. Külföldi nyelvekben való jártassága, széleskörű olvasottsága és tanulmányútjai lehetővé tették, hogy szakirodalmi munkásságában a külföldi tudomány és gyakorlat tanulsá-

gait is ritka bőségben értékesítse. Főleg közlekedéspolitikai vonatkozású tudományos munkássága hazánkban sok irányban ment úttörésszámba; főbb tanulmányai idegen nyelven is megjelentek és így a külföldön is szép elismerést szereztek számára. Könyvében statisztikai eredményeket is bőven és nagy szakszerűséggel idézett, munkái tehát — közülük kettő Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadásában látott napvilágot — a statisztikai irodalom számára is komoly értéket jelentenek. Oly sajnálatosan korán megszakadt életének főműve a „Közlekedéspolitikai“ c., ötszáz oldal méghaladó terjedelmű s tankönyvszerűen részletes és rendkívül tartalmas munka (Statisztikai Közlemények, 84. kötet, 4. szám, Budapest, 1937.). További könyvei és nagyobb tanulmányai közül legismertebbek a „Távolkelet közlekedésügye“ (1932), „A kereskedelmi tengerhajózás és problémái“ (Közgazdasági Könyvtár, XV. kötet, 1933), „Budapest szerepe a dunai forgalomban“ (Statisztikai Közlemények, 73. kötet, 4. szám, Budapest, 1934), „Különleges szempontok a közlekedéspolitikában“ (1935), „A világgazdasági válság hatása a közlekedésre“ (1937), „Világ-útvonalak“ (1940) című munkák.¹⁾ Ifj. *Fellner* Frigyes atyja, id. *Fellner* Frigyes egyetemi ny. r. tanár révén nemcsak a statisztikatudománnyal és a magyar statisztikusokkal, hanem e tudomány szakma külföldi művelőivel is megismerkedett és tudományos összeköttetésbe lépett; mint családtag, illetőleg meghívott szakférfi a Nemzetközi Statisztikai Intézet több ülésén vett részt. Alapos tudásától, széleskörű ismereteitől a tudomány szakunkat is előbbrevivő és elmélyítő munkák egész sorát remélhettük. A közlekedéstudományt nagy képességű és képzettségű jeles művelőjének korai elhunytával ért gyászban tehát a magyar statisztika is őszinte fájdalommal osztozik.

¹⁾ Munkásságának bővebb méltatását l. *Surányi-Unger* Tivadar dr.: Dr. ifj. *Fellner* Frigyes (1908—1940). *Közgazdasági Szemle*, 1940. évf. 633—636. l.

Észak- és Északkelet-Afrika népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques sur l'Afrique du Nord et du Nord-Est.

Az afrikai kontinens 30,253.809 km² területével a harmadik, lélekszám tekintetében a negyedik legnagyobb világrész. Egyiptom — mely angol ér-

dekerületnek tekinthető — és a libériai néger köztársaság kivételével Afrika egész területe európai államok birtoka.

Megnevezés	Terület km ²	Lélekszám	Ebből európai	1 km ² -re eső lélek- szám	Megnevezés	Terület km ²	Lélekszám	Ebből európai	1 km ² -re eső lélek- szám																																											
Angol birtokok					Belga birtokok																																															
Angol-Egyiptomi Szudán	2,462.860	6,186.529	57.917	2·5	Belga-Kongó	2,357.800	10,240.499	23.091	4·3																																											
Aranypart	203.700	3,700.267	3.078	18·1	Ruanda és Urundi	55.700	3,387.555	1.076	60·5																																											
Basutoföld	30.343	562.311	1.434	18·7	Összesen	2,413.500	13,628.054	24.167	5·6																																											
Bechuanaföld	712.435	265.756	1.899	0·4	Portugál birtokok																																															
Brit-Kamerun	88.266	831.103	408	9·4	Portugál-Nyugat-afrika (Angola)	1,246.700	3,225.015	58.098	2·6																																											
Brit-Szomáliföld ¹⁾	176.175	347.383	2.683	2·5	Port.-Keletafrika (Mozambique)	771.125	4,006.011	45.750	5·2																																											
Brit-Togo	33.775	359.754	43	10·7	Portugál-Guinea	36.125	300.403	1.226	8·3																																											
Délafrikai-Unió	1,223.854	9,589.898	2,003.857	7·8	San Thomé és Príncipe sziget	964	59.060	1.118	61·2																																											
Délnyugat-Afrika	823.844	285.992	31.457	0·3	Zöldfoki szigetek	4.033	158.930	6.091	31·1																																											
Gambia	10.536	199.520	215	18·8	Összesen	2,058.947	7.749.419	112.283	3·7																																											
Kenya	582.623	3,334.191	19.211	5·7	Spanyol birtokok																																															
Mauritius sziget	1.920	413.459	.	217·6	Kanári szigetek	7.273	599.712	.	82·4																																											
Nigéria	964.990	20,476.795	5.442	21·2	Spanyol-Guinea	26.659	167.002	1.539	6·2																																											
Nyasaföld	96.795	1,639.329	1.894	16·8	Spanyol-Marokkó	28.000	795.202	44.379	28·4																																											
Észak-Rhodézia	751.900	1,376.325	9.900	1·9	Spanyol-Szahara és Ifni	285.200	50.000	840	0·2																																											
Dél-Rhodézia	389.346	1,375.540	58.870	3·5	Összesen	347.132	1.611.916	46.758	4·7																																											
Seychell szigetek	404	30.940	.	77·2	Nem egyes álla- mok birtokai																																															
Sierra Leone	72.362	1,768.422	651	24·5	Tanger ¹⁾	583	80.000	16.500	137·2																																											
Swaziföld	17.365	156.715	2.740	9·3	Egyiptom (angol érdekerület)	994.300 ebből lakott 35.168	15,904.525	187.227	451·8																																											
Szent Ilona, Ascension, Tristan da Cunha szigetek	327	4.826	.	14·9	Libéria (közt.)	95.400	1,500.000	250	15·7																																											
Tanganyika	932.000	5,182.289	9.107	5·5	Afrika összesen	30,253.809	156,262.818	4,409.494	5·2																																											
Uganda	243.973	3,711.494	2.111	15·2	¹⁾ Tanger nemzetközi terület volt, de 1940 jún. 14-én spanyol megszállás alá került.																																															
Zanzibár	2.642	235.428	278	89·1	Afrika területéből, lélekszámából és európai lakosságából az egyes hatalmak a következő számarányban részesednek (‰):																																															
Összesen	9,822.435	62,034.266	2,213.195	6·3	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Megnevezés</th> <th>Terület</th> <th>Lélekszám</th> <th>Európai lakosság</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Brit birtokok</td> <td>32·5</td> <td>39·8</td> <td>50·2</td> </tr> <tr> <td>Francia "</td> <td>36·4</td> <td>26·8</td> <td>38·7</td> </tr> <tr> <td>Olasz "</td> <td>11·5</td> <td>7·5</td> <td>2·3</td> </tr> <tr> <td>Belga "</td> <td>8·0</td> <td>8·7</td> <td>0·6</td> </tr> <tr> <td>Portugál "</td> <td>6·7</td> <td>4·9</td> <td>2·5</td> </tr> <tr> <td>Spanyol "</td> <td>1·2</td> <td>1·1</td> <td>1·1</td> </tr> <tr> <td>Egyiptom</td> <td>3·3</td> <td>10·2</td> <td>4·2</td> </tr> <tr> <td>Libéria</td> <td>0·4</td> <td>1·0</td> <td>0·0</td> </tr> <tr> <td>Tanger</td> <td>0·0</td> <td>0·0</td> <td>0·4</td> </tr> <tr> <td>Afrika összesen</td> <td>100·0</td> <td>100·0</td> <td>100·0</td> </tr> </tbody> </table>				Megnevezés	Terület	Lélekszám	Európai lakosság	Brit birtokok	32·5	39·8	50·2	Francia "	36·4	26·8	38·7	Olasz "	11·5	7·5	2·3	Belga "	8·0	8·7	0·6	Portugál "	6·7	4·9	2·5	Spanyol "	1·2	1·1	1·1	Egyiptom	3·3	10·2	4·2	Libéria	0·4	1·0	0·0	Tanger	0·0	0·0	0·4	Afrika összesen	100·0	100·0	100·0
Megnevezés	Terület	Lélekszám	Európai lakosság																																																	
Brit birtokok	32·5	39·8	50·2																																																	
Francia "	36·4	26·8	38·7																																																	
Olasz "	11·5	7·5	2·3																																																	
Belga "	8·0	8·7	0·6																																																	
Portugál "	6·7	4·9	2·5																																																	
Spanyol "	1·2	1·1	1·1																																																	
Egyiptom	3·3	10·2	4·2																																																	
Libéria	0·4	1·0	0·0																																																	
Tanger	0·0	0·0	0·4																																																	
Afrika összesen	100·0	100·0	100·0																																																	
Francia birtokok					Spanyol birtokok																																															
Algéria	2,204.863	7,234.684	987.252	3·3	Kanári szigetek	7.273	599.712	.	82·4																																											
Egyenlítői-Afrika	2,485.073	3,418.066	4.749	1·4	Spanyol-Guinea	26.659	167.002	1.539	6·2																																											
Francia-Kamerun	431.320	2,616.311	2.791	6·1	Spanyol-Marokkó	28.000	795.202	44.379	28·4																																											
Francia-Marokkó	415.000	6,296.012	236.503	15·1	Spanyol-Szahara és Ifni	285.200	50.000	840	0·2																																											
Francia-Nyugat-afrika	4,701.575	14,944.833	26.614	3·2	Összesen	347.132	1.611.916	46.758	4·7																																											
Francia-Szomáliföld	23.000	46.391	1.971	2·0	Nem egyes álla- mok birtokai																																															
Francia-Togo	56.169	760.000	473	13·5	Tanger ¹⁾	583	80.000	16.500	137·2																																											
Madagaszkár sziget	592.000	3,797.936	39.598	6·4	Egyiptom (angol érdekerület)	994.300 ebből lakott 35.168	15,904.525	187.227	451·8																																											
Réunion sziget	2.512	208.858	194.272	83·5	Libéria (közt.)	95.400	1,500.000	250	15·7																																											
Tunisz	125.130	2,608.313	213.205	20·8	Afrika összesen	30,253.809	156,262.818	4,409.494	5·2																																											
Összesen	11,036.642	41,931.404	1,707.428	3·8	¹⁾ Tanger nemzetközi terület volt, de 1940 jún. 14-én spanyol megszállás alá került.																																															
Olasz birtokok					Nem egyes álla- mok birtokai																																															
Olasz-Keletafrika	1,725.330	11,072.145	.	7·0	Tanger ¹⁾	583	80.000	16.500	137·2																																											
Eritrea	231.280	600.573	4.842	2·6	Egyiptom (angol érdekerület)	994.300 ebből lakott 35.168	15,904.525	187.227	451·8																																											
Étiopia	792.050	9,450.000	.	11·9	Libéria (közt.)	95.400	1,500.000	250	15·7																																											
Szomáliföld	702.000	1,021.572	1.668	1·5	Afrika összesen	30,253.809	156,262.818	4,409.494	5·2																																											
Libia	1,759.540	751.089	95.176	0·4	¹⁾ Tanger nemzetközi terület volt, de 1940 jún. 14-én spanyol megszállás alá került.																																															
Összesen	3,484.870	11,823.234	101.686	3·4	Afrika területéből, lélekszámából és európai lakosságából az egyes hatalmak a következő számarányban részesednek (‰):																																															

¹⁾ 1940 augusztusában Olaszország foglalta el.

Az 1914—1918. évi világháború előtt a Német Birodalomnak is voltak afrikai birtokai (1884 óta),

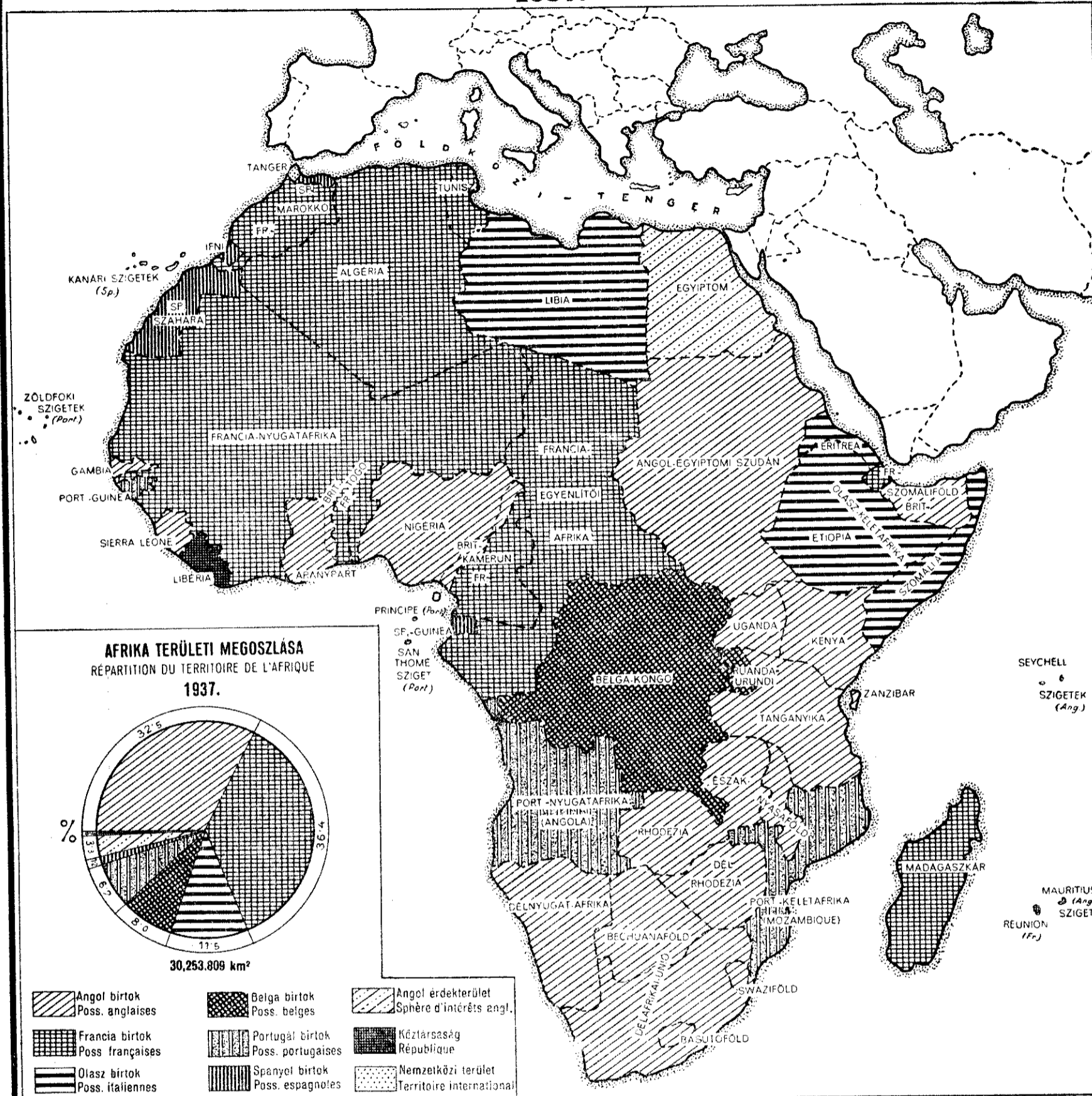
Német birtokok	Terület km ²	Lélekszám		1 km ² -re eső lélekszám
		Ebből európai	1911-ben	
Togo	87.200	1,000.000	363	11.5
Kamerun	750.000	3,778.700	1.455	5.0
Német-Délnyugatafrika	835.100	81.800	13.962	0.1
Német-Keletafrika	995.000	10,000.000	4.227	10.0
Összesen	2,667.300	14,860.500	20.007	5·5

melyek így alakultak:

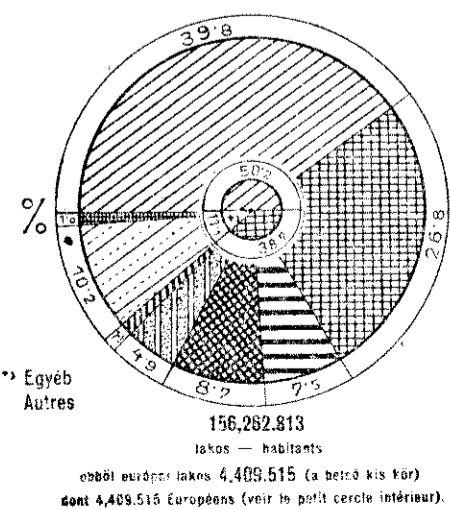
AFRIKA POLITIKAI TÉRKÉPE

CARTE POLITIQUE DE L'AFRIQUE

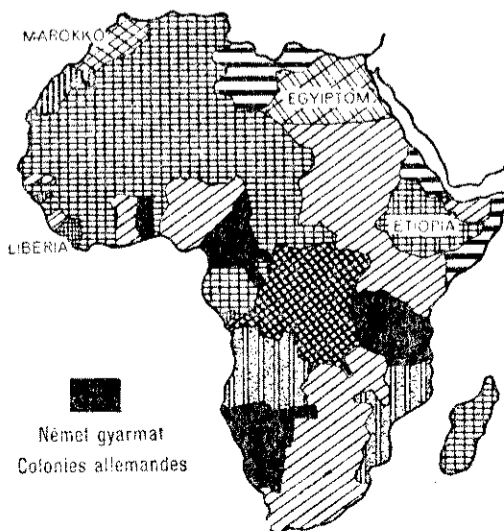
1937.

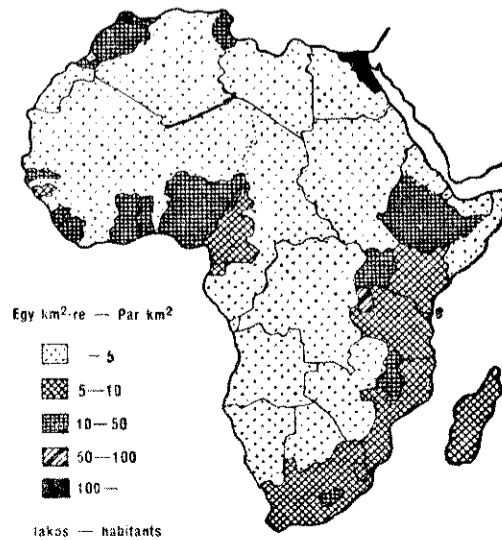
AFRIKA ÖSSZNÉPESSÉGÉNEK MEGOSZLÁSA
ORSZÁGOK, ILLETVE BIRTOKOK SZERINT
POPULATION TOTALE DE L'AFRIQUE, PAR PAYS ET POSSESSIONS
1937.

AZ AFRIKAI GYARMATOK 1914 ELŐTT.
COLONIES AFRICAINES AVANT 1914.

AFRIKA NÉPSŰRŰSÉGE
DENSITE DE LA POPULATION DE L'AFRIQUE
1937.

Észak- és Északkelet-Afrika gazdasági jelzőtáblája (1937).
Tableau économique de l'Afrique du Nord et du Nord-Est (1937).

Megnevezés Spécification	Egység Unités	Egyiptom Egypte	Francia birtokok Possessions françaises			Brit birtokok Possessions britanniques				Olasz birtokok Possessions italiennes		Spanyol birtok Possession espagnole
			Algéria Algérie	Tunisz Tunisie	Francia- Marokkó Maroc Français	Angol- Egyiptomi Szudán Soudan Anglo- Egyptien	Brit- Szomáli- föld Somalie Britannique	Kenya Kénya	Uganda Ouganda	Olasz- Kelet- afrika Afrique Orientale Italienne	Libia Lybie	
Terület — Territoire	km ² absz. szám	1) 35.168	2,204.863	125.130	415.000	2,462.860	176.175	582.623	243.973	1,725.330	1,759.540	28.000
Népesség — Population	nombres abs.	15,904.525	7,234.684	2,608.313	6,296.012	6,186.529	347.383	3,334.191	3,711.494	11,072.145	751.089	795.202
ebből európai — dont Européens	"	187.227	987.252	213.205	236.503	57.917	2.683	19.211	2.111	"	95.176	44.379
Egy km ² -re eső lélekszám — Nombre d'habitants par km ² .	"	451.8	3.3	20.8	15.1	2.5	2.5	5.7	15.2	7.0	0.4	28.4
Mézőgazdaság — Agriculture												
a) Vetésterület Superficiés ensemencées												
Búza — Froment	1000 ha	575	1.745	973	1.225	8	"	23	"	2) 7	40	"
Árpa — Orge	"	110	1.252	620	1.941	2	"	2	"	2) 42	123	"
Tengeri — Maïs	"	655	6	27	453	8	"	46	33	2) 19	"	"
b) Termelés — Récoltes												
Búza — Froment	1000 q	12.350	9.038	4.800	5.687	56	"	168	"	2) 38	159	"
Árpa — Orge	"	2.302	5.981	2.000	8.261	18	"	14	"	2) 190	386	"
Tengeri — Maïs	"	16.512	36	60	1.615	97	"	878	240	2) 195	"	"
Kávé — Café	"	"	"	"	"	"	"	204	116	2) 145	"	"
Nádcukor — Sucre de canne .	"	1.602	"	"	"	"	"	161	"	2) 624	"	"
Tea — Thé	"	"	"	"	"	"	"	50	"	"	"	"
Gyapotmag — Graines de coton	"	10.130	"	"	"	1.064	"	88	1.760	2) 7	"	"
Szezám — Sésame	"	59	"	"	"	430	"	11	11	2) 33	"	"
Földdidió — Arachides	"	155	"	"	"	77	"	29	"	2) 9	"	"
Olivaolaj — Huile d'olive . . .	"	"	160	500	90	"	"	"	"	"	10	"
Gyapot — Coton	"	4.946	"	"	"	602	"	34	757	2) 13	"	"
Gyapjú — Laine	"	25	78	56	217	"	"	"	"	"	"	"
Bor — Vin	1000 hl	"	15.424	1.454	582	"	"	"	"	"	"	"
Sör — Bière	"	52	80	24	73	"	"	"	"	"	"	"
Állatállomány⁶⁾ — Bétail⁶⁾												
Ló — Espèce chevaline	1000 drb 1000 têtes	34	181	102	221	23	"	"	"	"	"	"
Szamár — Anes	"	795	360	163	741	375	"	"	"	"	42	"
Őszvér — Mulets	"	17	188	53	129	1	"	"	"	"	"	"
Szarvasmarha — Esp. bovine .	"	1.927	840	441	1.608	2.700	"	7) 267	"	"	55	"
Juh — Espèce ovine	"	1.496	6.416	3.210	9.284	2.500	"	7) 242	"	"	650	"
Kecske — Espèce caprine	"	755	2.922	1.819	5.640	2.000	"	"	"	"	380	"
Teve — Chameaux	"	155	174	167	163	420	"	"	"	"	50	"
Sertés — Espèce porcine	"	14	56	27	90	4	"	7) 13	"	"	"	"
Ipari és bányászati termelés Production industr. et minière												
Cement — Ciment	1000 t	330	65	56	156	"	"	"	"	"	"	"
Só — Sel	"	277	64	91	11	35	"	"	"	96	22	"
Mangánérc — Min. de manganèse	"	54	"	1	36	"	"	"	"	"	"	"
Vasérc — Minerai de fer	"	"	1.260	480	35	"	"	"	"	"	"	782
Ólomérc — Minerai de plomb . .	"	"	4	13	16	"	"	"	"	"	"	"
Horganyérc — Minerai de zinc . .	"	1	8	1	2	"	"	"	"	"	"	"
Antimonérc — Min. d'antimoine .	t	"	88	"	44	"	"	"	"	"	"	200
Ezüst — Argent	kg	"	4	2	8	"	"	"	"	"	"	"
Arany — Or	"	"	"	"	101	230	"	1.704	527	2) 50	"	"
Természetes foszfátok — Phos- phates naturels	1000 t	517	631	1.785	1.479	"	"	"	"	"	"	"
Mészsuperfoszfát — Super- phosphates de chaux	"	13	38	44	30	"	"	"	"	"	"	"
Kereskedelem és közlekedés Commerce et transports												
Behozatal — Importations . . .	milliókban ⁸⁾ en millions ⁸⁾	37	4.083	1.324	1.766	6	6) 0.4	6) 7	6) 2	6) 2.477	6) 882	6) 61
Kivitel — Exportations	"	39	4.334	1.141	1.144	8	6) 0.2	6) 8	6) 5	6) 191	6) 109	6) 27
Beh. (-) v. kiv. (+) többlet — Excéd. des imp. sur les exp. (-) ou des exp. sur les imp. (+) . .	"	+ 2	+ 251	- 183	- 622	+ 2	- 0.2	+ 1	+ 3	- 2.286	- 773	- 34
Vasútvonalhossz — Longueur des chemins de fer	km	5.029	4.939	2.132	893	3.244	"	2.610	446	1.140	436	231
A kikötőkbe érkezett hajók tonnatartalma — Tonnage des navires entrés dans les ports . .	1000 t	35.319	8.659	4.868	5.640	3.896	110	4.716	"	9) 5.942	9) 3.121	10) 2.357
Pénzügy — Finances												
Államadósság — Dette publique .	milliókban ⁸⁾ en millions ⁸⁾	9) 95	"	9) 1.010	9) 4.001	10	"	18	2	"	"	"
Áll. bevétel — Recettes de l'Etat	"	37	9) 2.173	611	9) 1.069	5	0.2	4	2	11) 2.183	11) 600	50
Áll. kiadás — Dépenses de l'Etat	"	37	9) 2.201	611	9) 1.069	4	0.2	4	2	11) 2.183	11) 600	50

1) Összes terület 994.300 km². — Superficie totale : 994.300 kil. c. 2) Csak Eritréában. — Seulement en Erythrée. 3) Eritréában és Szomáliföldön. — En Erythrée et en Somalie. 4) Csak Etiópiában. — Seulement en Ethiopie. 5) Csak Szomáliföldön. — Seulement en Somalie. 6) 1936. 7) Az európai birtokában. — Dans la possession d'Européens. 8) A pénzügyesség Egyiptomban és Angol-Egyiptomi Szudánban egyiptomi font, a többi brit birtokon font sterling, a francia birtokokon frank, az olasz birtokokon lira és Spanyol-Marokkóban pezeta. — Unités monétaires : livre égyptienne en Egypte et au Soudan Anglo-Egyptien, livre sterling dans les autres possessions britanniques, franc dans les possessions françaises, lire dans les possessions italiennes et peseta au Maroc Espagnol. 9) 1938. 10) 1933. 11) 1939.

Az afrikai német gyarmatok az összes afrikai területnek 8·8% át tették ki. A világháború után a német gyarmatok francia, angol és belga fennhatóság alá kerültek.

A jelenlegi háború során különösen az észak- és északkeletafrikai területek tarthatnak érdeklődésre számot. Ez a földdarab Egyiptomot, Algériát, Tuniszt, Francia- és Spanyol-Marokkót, Francia- és Brit-Szomáliföldet, Angol-Egyiptomi Szudánt, Kenyát, Ugandát, Olasz-Keletafrikát, Libiát és Tangert foglalja magában.

Egyiptom 1914-ig a Török Birodalom hűbérese volt. 1914-ben brit protektorátusnak nyilvánították. A protektorátus 1922-ig állt fenn. 1936-ban Londonban aláírták az angol-egyiptomi szövetséget húsz évre. Ennek értelmében a Szuezi csatornát angol haderő védelmezi és Szudán továbbra is brit közigazgatás alatt marad.

Egyiptom 994.300 km²-nyi területéből csak 35.168 km² — a Nílus völgye — lakható és művelhető. Belső lakosai felahok, berberok, koptok és a sivatagban mintegy 50.000 beduin. Az európai lakosság 33·8%-a görög, 23·2%-a olasz, 15·1%-a angol, 10·8%-a francia és 17·1%-a egyéb nemzetiségű. A népesség 91·2%-a mohamedán, 8·3%-a keresztény (főleg a kopt és görög keleti egyházak hívői) és 0·5%-a zsidó.

Az Egyiptom területén lévő 160 km hosszú, rendkívüli fontosságú Szuezi csatorna a Vörös-tengert és a Földközi-tengert elválasztó földszoros szeli át Port-Saidtól Szuezig. A Szuezi csatornát egy nemzetközi társaság bérli angol ellenőrzés és katonai védelem mellett. A társaság szerződése 1968-ban jár le. 1936-ban a Szuezi csatornán 5.575 kereskedelmi (30.864.074 t) és 214 hadi és csapatszállító hajó (1.044.506 t) ment keresztül.

Az 1889. évi kairói megállapodás értelmében Szudán (*Angol-Egyiptomi Szudán*) területe brit és egyiptomi kondominium. Népességének 99·3%-a bennszülött, nagyrészen nomád szudáni néger.

Algéria két részből áll: egy 209.635 km² kiterjedésű északi részből, melynek 6.592.033 lakosa van (népsűrűsége km²-ként 31·4) és egy 1.995.228 km² nagyságú déli részből, melyen csak 642.651 ember él (0·3 km²-enként). A hatalmas déli rész majdnem teljes egészében sivatag; gazdasági és politikai jelentőséggel főként az északi rész bír.

Algéria Franciaország szerves része (*dépendance*). Elfoglalását a franciák 1830-ban kezdték meg, de a déli rész meghódítása csak 1902-ben fejeződött be.

Tunisz 1705-től 1881-ig Törökország hűbérese volt. 1881-ben a franciák elfoglalták. 1883 óta francia protektorátus. Tunisz bennszülött lakosságának 97·5%-a arab és beduin, 2·5%-a zsidó. Az európai népességnek 50·7%-a francia, 44·3%-a olasz, 3·4%-a máltai, 0·2%-a görög, 0·3%-a egyéb

nemzetiségű. A protektorátus területének 71·8%-a gazdaságilag művelhető.

A marokkói szultánság három zónára oszlik. A szultán a francia zónában, Rabatban székel.

A francia zóna Marokkó legnagyobb része (93·2%-a); 1912 óta francia protektorátus alatt áll. A bennszülött népesség 97·3%-a berber és arab, 2·7%-a zsidó.

A spanyol zóna 1904 óta Spanyolország védnöksége alatt áll. Ez Marokkó legdélibb része. Spanyol-Marokkóban van a rifkabilok földje, ahonnan Abd-el-Krim lázadása 1919-ben kiindult. A lakosságának 92·7%-a berber és arab, 5·7%-a európai, 1·6%-a bennszülött zsidó.

A harmadik marokkói zóna a Gibraltárral szemben fekvő 583 km² kiterjedésű *tangeri*, amely az 1923. évi tangeri szerződés értelmében nemzetközi és területén katonai egységek nem tartózkodhatnak. Lélekszáma mintegy 60.000. Ebből 36.500 bennszülött arab, 16.500 európai és 7.000 bennszülött zsidó. A rend fenntartását 150 főnyi arab csendőrség látja el, melynek parancsnoka spanyol, helyettes parancsnoka francia katonatiszt.

A tangeri zóna 1940 június 14-én spanyol megszállás alá került.

Tripolitániát és Cirenaicát Törökország engedte át Olaszországnak 1912-ben. 1935-ben ez a két gyarmat *Libia* néven egyesült. Libia népességének 85·9%-a arab és berber, 10·7%-a európai és 3·4%-a zsidó. Földművelésre csak a Földközi-tenger melletti északi terület alkalmas.

1936-ban, Etiópia elfoglalása után, Olaszország *Olasz-Keletafrika* néven szervezte meg új gyarmatát, melyhez hozzácsatolta az 1882-ben meghódított Eritreát és az 1889 óta olasz protektorátus alatt álló Olasz-Szomáliföldet.

Etiópiában mintegy 2 millió a hamita eredetű, de erősen szemita keveredésű abesszin. Ezek keresztények és a kopt egyházhoz tartoznak. Az összlakosság több mint felerészben galla. Kivülük még Ogaden, Issa és Danakil törzsbeli, négerok és zsidó vallású falasák is élnek ezen a területen. Eritrea népességének 48·2%-a abesszin, 18·8%-a Tigrè törzsbeli és 33·0%-a egyéb afrikai törzsekhez tartozik. Az Olasz-Szomáliföld lakosságából 90·3% szomáli, 6·2% negroid és 3·5% egyéb.

Az Olaszország által 1940 augusztusában megszállt *Brit-Szomáliföld* Olasz-Keletafrika, Francia-Szomáliföld és az Adeni-öböl között terül el. Az egyiptomi fennhatóság megszűnése után 1884-ben brit védnökség alá került. Mohamedán vallású berber lakossága nomád életmódot folytat.

Francia-Szomáliföld az olasz Eritrea és Brit-Szomáliföld között fekszik. 1896 óta francia gyarmat. 46.391 főnyi lakosságának 61·9%-a szomáli, 27·1%-a danakil és 7·4%-a arab. Francia-Szomáli-

föld jelentősége az Addis-Abeba—Djibouti vasútvonalban rejlik, mely 106 kilométert tesz francia területen.

Kenya Olasz-Keletafrika, az Indiai-Oceán, Tanganyika és Uganda brit gyarmatok között fekszik. Területéből 576.978 km² angol gyarmat és 5.645 km² angol protektorátus. Kenya népességének 97,6%-a néger bennszülött (főleg bantu-néger), 0,7%-a európai, 1,3%-a ázsiai és 0,4%-a arab. A bennszü-

löttek a tengerparton mohamedánok, egyebütt pogányok.

Uganda Angol-Egyiptomi Szudán, Kenya, Tanganyika és Belga-Kongó közt terül el. 1894 óta brit protektorátus. Népességéből 99,4% bennszülött, 0,1% európai és 0,5% ázsiai. A bennszülött lakosságból mintegy 2,400.000 lélek bantu-néger, a többi szudáni néger és kongói törpenéger.

R. Gy.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. szeptember havi adatok. — *Chiffres de septembre 1940.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de septembre 1940:

Sur le territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, il y eut 4.440 nouveaux mariages (5,0‰), 19.953 naissances vivantes (22,4‰) et 10.301 décès (11,6‰). L'accroissement naturel de la population y a été de 9.652 unités (10,8‰). — Si on laisse de côté les chiffres de la Subcarpathie, on voit que, par rapport à septembre précédent, la nuptialité a fort baissé, tandis que la natalité et la mortalité s'amélioraient légèrement. Sur le territoire augmenté du fait de la 1re Sentence de Vienne, la nuptialité a représenté 5,0‰, la natalité 22,1‰, la mortalité 11,5‰, contre respectivement 7,9‰, 21,6‰ et 11,9‰ un an auparavant. L'accroissement naturel (10,6‰) y a dépassé celui de septembre précédent (9,7‰).

Le chômage était bien inférieur à celui d'il y a un an. Le nombre des chômeurs enregistrés par les Syndicats ouvriers de Hongrie a été de 8.963, dépassant de 17,1% celui du mois précédent et accusant une diminution de 22,9% par rapport à la situation d'un an auparavant. A Budapest, il y avait 5.675 chômeurs (63,3% de l'ensemble des sans-travail).

La production de houille, baissant de 4,5%, est tombée à 1.026 mille q. Celle de lignite a été de 8.602 mille q, dépassant de 4,7% le chiffre correspondant d'août dernier et de 0,1% celui de septembre précédent.

Aux Usines Electriques de la Ville de Budapest, la production du courant électrique a, pour des causes saisonnières, dépassé de 5,9% celle d'août dernier; elle a augmenté de 9,0% comparativement à celle d'un an auparavant.

Le trafic ferroviaire a, pour les marchandises

en petite vitesse, fléchi de 3,6% par rapport au mois d'août dernier et de 11,2% par rapport à septembre précédent. Comparativement aux mêmes mois, le trafic-voyageurs a monté respectivement de 8,6% et de 6,4%.

Le trafic postal, grandissant fort, a augmenté de 30,7% pour les correspondances et de 16,2% pour les colis. Mais le nombre des télégrammes a baissé de 13,3% comparativement au mois d'août dernier. Quant au nombre des postes téléphoniques principaux, il a été de 146.948, contre 130.433 un an auparavant. Le nombre des usagers de la Radio, s'accroissant de 6.290 par rapport au mois d'août, a monté à 548.733.

L'indice officiel des prix de gros, continuant à monter, s'est élevé à 105,7 (+17 point par rapport au mois précédent; +19,2 points par rapport au niveau d'un an auparavant). L'indice de la catégorie „agriculture et élevage“, montant de 3,5 points en septembre, s'est élevé à 105,9; celui des objets fabriqués et des matières nécessaires à l'industrie, grandissant en un mois de 0,6 point, est revenu à 105,1. Comparativement à la situation d'un an auparavant, le premier a monté de 30,1 points; le deuxième, de 11,7 points. L'augmentation de l'indice des prix de gros tenait surtout à la hausse des produits d'origine végétale. Le niveau des prix des objets fabriqués s'élevait modérément. Il n'y eut plus, au profit des prix industriels, de disparité entre les prix agricoles et les prix industriels. Les prix industriels qui en août dernier encore avaient dépassé légèrement les prix agricoles (+0,2%), sont tombés au-dessous de ces derniers (—2,6%).

L'indice du coût de la vie, en n'y comprenant pas le loyer, a été de 120,5, surpassant de 9,5% celui d'il y a un an. L'augmentation a été due

föld jelentősége az Addis-Abeba—Djibouti vasútvonalban rejlik, mely 106 kilométert tesz francia területen.

Kenya Olasz-Keletafrika, az Indiai-Oceán, Tanganyika és Uganda brit gyarmatok között fekszik. Területéből 576.978 km² angol gyarmat és 5.645 km² angol protektorátus. Kenya népességének 97,6%-a néger bennszülött (főleg bantu-néger), 0,7%-a európai, 1,3%-a ázsiai és 0,4%-a arab. A bennszü-

löttek a tengerparton mohamedánok, egyebükt po-gányok.

Uganda Angol-Egyiptomi Szudán, Kenya, Tanganyika és Belga-Kongó közt terül el. 1894 óta brit protektorátus. Népességéből 99,4% bennszülött, 0,1% európai és 0,5% ázsiai. A bennszülött lakosságból mintegy 2,400.000 lélek bantu-néger, a többi szudáni néger és kongói törpenéger.

R. Gy.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. szeptember havi adatok. — *Chiffres de septembre 1940.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de septembre 1940:

Sur le territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, il y eut 4.440 nouveaux mariages (5,0‰), 19.953 naissances vivantes (22,4‰) et 10.301 décès (11,6‰). L'accroissement naturel de la population y a été de 9.652 unités (10,8‰). — Si on laisse de côté les chiffres de la Subcarpathie, on voit que, par rapport à septembre précédent, la nuptialité a fort baissé, tandis que la natalité et la mortalité s'amélioraient légèrement. Sur le territoire augmenté du fait de la 1re Sentence de Vienne, la nuptialité a représenté 5,0‰, la natalité 22,1‰, la mortalité 11,5‰, contre respectivement 7,9‰, 21,6‰ et 11,9‰ un an auparavant. L'accroissement naturel (10,6‰) y a dépassé celui de septembre précédent (9,7‰).

Le chômage était bien inférieur à celui d'il y a un an. Le nombre des chômeurs enregistrés par les Syndicats ouvriers de Hongrie a été de 8.963, dépassant de 17,1% celui du mois précédent et accusant une diminution de 22,9% par rapport à la situation d'un an auparavant. A Budapest, il y avait 5.675 chômeurs (63,3% de l'ensemble des sans-travail).

La production de houille, baissant de 4,5%, est tombée à 1.026 mille q. Celle de lignite a été de 8.602 mille q, dépassant de 4,7% le chiffre correspondant d'août dernier et de 0,1% celui de septembre précédent.

Aux Usines Electriques de la Ville de Budapest, la production du courant électrique a, pour des causes saisonnières, dépassé de 5,9% celle d'août dernier; elle a augmenté de 9,0% comparativement à celle d'un an auparavant.

Le trafic ferroviaire a, pour les marchandises

en petite vitesse, fléchi de 3,6% par rapport au mois d'août dernier et de 11,2% par rapport à septembre précédent. Comparativement aux mêmes mois, le trafic-voyageurs a monté respectivement de 8,6% et de 6,4%.

Le trafic postal, grandissant fort, a augmenté de 30,7% pour les correspondances et de 16,2% pour les colis. Mais le nombre des télégrammes a baissé de 13,3% comparativement au mois d'août dernier. Quant au nombre des postes téléphoniques principaux, il a été de 146.948, contre 130.433 un an auparavant. Le nombre des usagers de la Radio, s'accroissant de 6.290 par rapport au mois d'août, a monté à 548.733.

L'indice officiel des prix de gros, continuant à monter, s'est élevé à 105,7 (+17 point par rapport au mois précédent; +19,2 points par rapport au niveau d'un an auparavant). L'indice de la catégorie „agriculture et élevage“, montant de 3,5 points en septembre, s'est élevé à 105,9; celui des objets fabriqués et des matières nécessaires à l'industrie, grandissant en un mois de 0,6 point, est revenu à 105,1. Comparativement à la situation d'un an auparavant, le premier a monté de 30,1 points; le deuxième, de 11,7 points. L'augmentation de l'indice des prix de gros tenait surtout à la hausse des produits d'origine végétale. Le niveau des prix des objets fabriqués s'élevait modérément. Il n'y eut plus, au profit des prix industriels, de disparité entre les prix agricoles et les prix industriels. Les prix industriels qui en août dernier encore avaient dépassé légèrement les prix agricoles (+0,2%), sont tombés au-dessous de ces derniers (—2,6%).

L'indice du coût de la vie, en n'y comprenant pas le loyer, a été de 120,5, surpassant de 9,5% celui d'il y a un an. L'augmentation a été due

uniquement à celle du prix des vivres, dont le nombre indice s'est élevé depuis la fin d'août dernier (105·3) à 108·3 (+14·6 % en un an).

La circulation des billets de banque, grossissant fort, a monté à 1.357·3 millions de pengős (+157·6 millions par rapport au mois d'août dernier, +270·3 millions par rapport à septembre précédent). A la Banque Nationale, le portefeuille-effets a représenté 814·9 millions de pengős (—34·5 millions comparativement au mois précédent). L'encaisse métallique n'y a pas changé (124·1 millions); et le total des devises et monnaies a baissé de 49·7 millions de pengős à 42·7 millions.

Les dépôts d'épargne, grandissant de 153 millions de pengős par rapport au mois précédent, ont été de 733·8 millions.

Les dépôts sur comptes courants, montant de 20·3 millions, s'élevèrent à 931·7 millions. L'ensemble des dépôts en banque a monté à 1.665·5 millions (+35·6 millions par rapport au mois précédent, +219·6 millions par rapport à septembre de l'année dernière).

La Bourse de Budapest, qui eut une hausse modérée en août dernier, a enregistré une baisse en septembre, à la fin duquel l'indice des actions y cotées était à 101·8 (—5·2 points en un mois). Là, on a vendu 59.946 actions, et le montant des livraisons et des réceptions a été de 5·6 millions de pengős (1·6 million de plus qu'en août dernier).

Les chiffres caractérisant la sécurité du crédit offrent un tableau assez satisfaisant. Pour les concordats privés et judiciaires, les actifs ont été de 246 mille pengős, les passifs 404 mille p. Le gouvernement ayant suspendu les protêts jusqu'au 31 décembre, nous laissons de côté la situation des lettres de change.

*

Népmozgalom.

Az 1940. év szeptember havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze következő kis összeállításunk:

	Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Összesen
	1939 szept.	1940 szeptember		
Házasságkötés	6.557	4.186	254	4.440
" ezer lélekre	7·9	5·0	4·6	5·0
Élveszületés	17.966	18.466	1.487	19.953
" ezer lélekre	21·6	22·1	27·1	22·4
1 éven aluli elhalt	2.190	1.956	263	2.219
" " száz				
" " " élveszületésre	12·2	10·6	17·7	11·1
1—6 éves elhalt	669	505	64	569
7 évnél idősebb elhalt	7.020	7.174	339	7.513
Elhalt összesen	9.879	9.635	666	10.301
" ezer				
" lélekre " " " " "	11·9	11·5	12·1	11·6
Természetes szaporodás	8.087	8.831	821	9.652
" ezer lélekre	9·7	10·6	15·0	10·8
Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén az előző év megfelelő				

hónapjához viszonyítva a házasságkötések száma erősen csökkent, amint az már augusztusban is megfigyelhető volt. A élveszületések száma és aránya ebben a hónapban is kedvezőbb volt, mint egy évvel korábban és kedvezőbb volt ezúttal a halálozás is. Javult a csecsemő- és gyermekhalálozás; csupán a 7 évnél idősebb elhaltak száma nagyobb valamivel, mint 1939 szeptemberében. A természetes szaporulat némileg jobb volt, mint egy évvel korábban.

Kárpátalja házasságkötési és halálozási gyakorisága valamivel gyengébb, élveszületési aránya száma határozottan kedvezőbb volt, mint az ország többi részén. Természetes szaporulata ezúttal is kiváló.

A gyakoribb halálokok közül emelkedés mutatkozik az influenza, szamárhurut, agyvérzés-agyguta, szervi szívbaj, hörghurut és a gümőkór áldozatainak számánál. Az adatok a következők:

A halálokok megnevezése	Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Összesen
	E l h a l t a k s z á m a			
	1939 szept.	1940 szeptember		
Gümőkór	791	796	47	843
Kanyaró	3	3	2	5
Vörheny	6	3	1	4
Influenza	9	21	1	22
Szamárhurut	15	33	7	40
Ronsoló toroklob	24	19	3	22
Hasi hagymáz	100	51	3	54
Vérhas	133	117	6	123
Agyvérzés-agyguta	471	519	12	531
Szervi szívbaj	453	471	14	485
Tüdőlob	711	665	107	772
Hörghurut	16	24	2	26
Rák és rosszindulatú daganat	816	809	13	822
Gyermekági betegség	38	38	2	40
Bélhurut	1.060	668	79	747

Ezer lélekre az első bécsi döntéssel megnagyobbodott területen 0·95 (1939 szeptember 0·95), Kárpátalján 0·86, a második bécsi döntés előtti területen pedig 0·95 gümőkóros halálozás esett.

Szeptemberi népmozgalmunk országrészek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

O r s z á g r é s z	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
a) s z á m s z e r i n t				
I. Kisalföld	418	2.121	1.035	1.086
II. Dunántúli dombosvidék	615	3.681	2.044	1.637
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	684	2.795	1.360	1.435
b) Budapesttel együtt	1.664	4.328	2.605	1.723
IV. Tiszántúl	845	5.293	2.413	2.880
V. Északi dombosvidék	644	3.043	1.538	1.505
VI. Kárpátalja	254	1.487	666	821
Összesen	4.440	19.953	10.301	9.652

Termelés.

A *kőszén* termelése az augusztus havi 1.026 ezer q-hoz képest 47 ezer q-val (—4·5%) csökkent. Az előző év szeptember havával szemben szintén csökkenés mutatkozik (—4·7%). A *barnaszén* termelésénél azonban, amely ebben a hónapban kb. nyolcszorosát tette a kőszéntermelésnek, augusztus hónapról szeptember hónapra 389 ezer q-s emelkedést (+4·7%) látunk, a szeptember havi 8.602 ezer q-s termelés még az előző évi szeptember havi termelést is 14 ezer q-val (+0·1%) felülmúlja. Ha az utolsó kilenc hónap széntermelését az előző év megfelelő kilenc hónapjához viszonyítjuk, megállapítható, hogy a barnaszéntermelésnél 10.533 ezer q-s, a kőszéntermelésnél pedig 1.133 ezer q-s emelkedés következett be, úgyhogy végeredményben a széntermelésben az előző évi megfelelő hónapokhoz képest 11.666 ezer q-s növekedés állott elő.

Budapest székesfőváros *elektromosáramtermelése* részben évszaki behatásokra szeptember hónapban kerekén 2 millió kwó-val, 37·2 millió kwó-ra emelkedett (+5·9%). A tavalyihoz képest még nagyobb, 3·1 millió kwó volt az emelkedés (+9·0%). Az év első kilenc hónapjában termelt áram mennyisége 40·8 millió kwó-val (+14·4%) multa felül a tavalyit. Az *elektromosáramfogyasztók* száma szeptemberben 288.258 volt, ami annyit jelent, hogy egy hónap leforgása alatt 1.639-cel szaporodott Budapest elektromos áramfogyasztóinak a száma, az előző év szeptemberéhez képest pedig 14.384-gyel növekedett. A *mótorikus, a magánvilágítási célra*, valamint az *egyéb célokra* elosztott áram mennyisége ugyancsak emelkedett és pedig a mótorikus célra elosztott áram mennyisége augusztusról szeptemberre 1.164 ezer kwó-val 21.292 ezer kwó-ra (+5·8%). Az előző évi szeptember hónaphoz viszonyítva 3.002 ezer kwó (+16·4%) volt a növekedés. A magánvilágításra elosztott áram mennyisége szeptemberben 6.794 ezer kwó volt. Az előző évi szeptemberihez képest itt is 1.156 ezer kwó-ás (+20·5%-os) növekedés állapítható meg.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. Szeptember hónapban a *szállított árúk* mennyisége 2.200 ezer t-t tett s az előző hónaphoz viszonyítva 3·6%-kal, az előző évhez viszonyítva 11·2%-kal hanyatlott. Az *árútonna-kilométer* számsoránál 5·6%, illetőleg 2·4% a csökkenés. A megrakott teherkocsik száma 146.216-ot tett, szemben az előző havi 153.087-tel és az előző évi 179.233-mal (—4·5%, —18·4%). Az utasforgalomban 8·6%-os növekedés volt észlelhető, a múlt évhez képest pedig 6·4%. Az *utaskilométer* számsora még kedvezőbb alakulást mutat, a szeptember havi 332·5 millió km ugyanis 26·2 millió km-rel haladta meg az augusztus havit

és 44·5 millió km-rel az előző évit (+8·6%, +15·4%).

A vasúti forgalomra vonatkozó fontosabb számsorok első háromnegyedévi eredményeit 10 évre visszamenőleg, a százalékos változásokkal együtt, a következő összeállítás tünteti fel:

Időszak	Szállított áru 1.000 tonna	Árútonna-kilométer milliókban	Megrakott teherkocsik száma e z r e k b e n	Szállított utasok száma e z r e k b e n
1931. I—IX.	11.957	1.364	839	55.575
1932. I—IX.	9.424	1.278	688	41.234
1933. I—IX.	9.295	1.252	698	40.066
1934. I—IX.	10.379	1.440	739	43.975
1935. I—IX.	10.808	1.447	762	45.770
1936. I—IX.	11.896	1.588	825	47.969
1937. I—IX.	13.960	1.874	928	54.908
1938. I—IX.	14.086	1.819	960	58.035
1939. I—IX. ¹⁾	16.490	¹⁾ 2.263	1.172	¹⁾ 69.934
1940. I—IX. ¹⁾	19.174	¹⁾ 2.912	1.286	¹⁾ 76.786

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931. I—IX.	—	—	—	—
1932. I—IX.	—21·2	—6·3	—13·7	—25·5
1933. I—IX.	—1·2	—2·0	+1·6	—2·8
1934. I—IX.	+11·9	+15·0	+5·8	+9·7
1935. I—IX.	+4·1	+0·5	+3·1	+4·1
1936. I—IX.	+10·0	+9·7	+8·3	+4·8
1937. I—IX.	+17·3	+18·3	+12·5	+14·5
1938. I—IX.	+0·9	—2·9	+3·4	+5·7
1939. I—IX. ¹⁾	+17·1	¹⁾ +24·4	+22·1	¹⁾ +20·5
1940. I—IX. ¹⁾	+16·3	¹⁾ +28·7	+9·7	¹⁾ +9·8

¹⁾ Ideiglenes adatok, Felvidék és Kárpátalja adatai bennfoglaltatnak.

Az év első 9 hónapjában 19·2 millió tonna áru került szállításra, 2·7 millió tonnával (16·3%) több, mint tavaly. Árútonnakilométerekben 28·7%, a megrakott teherkocsik számában 9·7% volt a gyarapodás az előző év ugyanezen időszakának eredményeihez viszonyítva. Az év első 9 hónapjában 76·8 millió utas került szállításra, 6·8 millióval több, mint 1939 azonos időszakában (9·8%).

Postaforgalom. Az előző havihoz képest szeptember hónapban erőteljes emelkedés volt észlelhető, mely a *levélküldemények* darabszámánál 30·7%-ot, a *csomagküldeményeknél* 16·2%-ot mutat. A *postautalványok száma* 0·5%-kal nőtt, a *postautalványok összege* 4·6%-kal fogyott az előző havihoz képest. A múlt év azonos hónapjához viszonyítva a levélküldeményeknél 26·5%, a csomagküldeményeknél 17·2% az emelkedés. A postautalványok száma az egy év előttinél 0·8%-kal kevesebb, összege pedig 10·8%-kal több. A *táviratok száma* szeptember hónapban 13·3%-kal volt kevesebb, mint augusztusban, míg a múlt évinél 8·2%-kal volt több. Az év első 9 hónapjában a közönséges és ajánlott levelek száma összesen 491·1 milliót tett, 10·8%-kal többet, mint 1939. év azonos hónapjaiban. A postautalványok számában az első 9 hó adatait az előző évvel összehasonlítva 2·2%-os csökkenés, a postautalványok összegénél 15·8%-os emelkedés mutatkozik. A táviratok darabszáma január—szeptember hónapokban 3·5 millió volt,

Az agrárrolló a múlt hó végére összezárt s szeptember hóban a mezőgazdaság és állattenyésztés termékének árszínvonala 2·6%-kal magasabban állt, mint az ipari gyártmányoké.

Megélhetési költségek. A Központi Statisztikai Hivatal által számított létfenntartási index a tárgyalt hónapban is emelkedett. Lakbér nélkül számítva az index a hó végén 120·5-ön állott az előző havi 118·5-tel szemben, míg egy év előtti 107·3-as színvonalát 12·3%-kal multa felül. Az index emelkedését szeptemberben kizárólag az élelmezés körébe tartozó áruk drágulása idézte elő, miáltal az élelmezés csoportindexe 3·0 ponttal megnőtt s a hó végén 108·3-on állott. Az index többi együtthatói a hó leforgása alatt változatlanok maradtak.

Az alábbi összeállítás a létfenntartási indexnek és csoportindexeinek szeptember hó végi állásait tünteti fel a százalékos változásokkal együtt.

	Élelmezés	Fűtés, világítás	Ruházat	Össz. lakbér nélkül
1931 IX. hó végén	99·6	138·1	116·3	108·2
1932 " "	92·6	138·1	110·2	102·6
1933 " "	77·3	132·3	104·4	90·1
1934 " "	77·9	133·7	101·7	90·3
1935 " "	85·0	134·6	102·7	95·4
1936 " "	88·0	133·5	121·2	100·4
1937 " "	95·8	138·1	136·7	108·9
1938 " "	95·3	138·1	134·3	108·2
1939 " "	94·4	136·4	134·3	107·3
1940 " "	108·3	141·4	151·7	120·5

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

	Élelmezés	Fűtés, világítás	Ruházat	Össz. lakbér nélkül
1931 IX. hó végén	—	—	—	—
1932 " "	- 7·0	0·0	- 5·2	- 5·2
1933 " "	- 16·5	- 4·2	- 5·3	- 12·2
1934 " "	+ 0·8	+ 1·1	- 2·7	+ 0·2
1935 " "	+ 9·1	+ 0·7	+ 0·9	+ 5·7
1936 " "	+ 3·5	+ 0·8	+ 15·3	+ 5·2
1937 " "	+ 8·9	+ 3·4	+ 12·6	+ 8·5
1938 " "	- 0·5	0·0	- 1·8	- 0·6
1939 " "	- 0·9	- 1·2	0·0	- 0·8
1940 " "	+ 14·6	+ 3·7	+ 12·9	+ 12·3

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank *jegyforgalma* a tárgyalt hónapban erősen emelkedett s szeptember végén 1.357·3 millió P-t tett, az előző havi 1.199·7 és a múlt évi 1.087 millióval szemben. A *váltótárcaállomány* egy hó leforgása alatt 34·5 millióval visszament s 814·9 millió P-n állott, az előző havi 849·4 millió P-s és az előző évi 627 millió P-s állományhoz képest. A Bank *aranytartaléka* változatlanul 124·1 millió P, a *devizák és valuták* állománya ellenben 49·7 millió P-ről 42·7 millió P-re ment vissza, míg múlt év szeptemberében 97·8 millió P-n állott. Az *összes érckészlet* ennél fogva az előző havinál 7 millió P-vel, az egy év előttinél pedig 55·1 millió P-vel kevesebb. A kamattételek a hó folyamán nem változtak.

Betétállomány. A postatakarékpénztárnál és a PK budapesti taghitelintézeteinél elhelyezett *takarékbetétek* állománya szeptember végén 733·8 millió P-n állott. Jóllehet az előző havival szemben 15·3 millió P-s, az előző évvel szemben 86·4 millió P-s emelkedés mutatkozik, az ez évi márciusi tetőponthoz képest még így is 15·6 millió P a fogyatkozás. A *folyószámlabetétek* összege további 20·3 millió P-vel 931·7 millió P-re nőtt s egy év előtti állását 133·3 millió P-vel haladta meg. Az *összes betétállomány* a tárgyalt hó végén 1.665·5 millió P-t tett, az előző havi 1.629·9 és az egy év előtti 1.445·8 millió P-vel szemben.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények árnívója szeptember hó folyamán az augusztus hónapban mutatkozó mérsékelt arányú emelkedéssel szemben újra csökkent. Ennek folytán a *hivatalos részvényindex* 5·2 ponttal 101·8-ra esett s egy év előtti állásánál 0·3 ponttal állott alacsonyabban. Az árfolyamnívónak január havi tetőpontjához képest szeptember hó végén a hanyatlás 19·1 pontot mutat.

A részvényindex állását szeptember hó végén 10 évre visszatekintően — a százalékos változásokkal együtt — a következő összeállítás tünteti fel:

	Részvényindex 1926=100	Változás %-ban
1931 IX. hó végén	— ¹⁾	— ¹⁾
1932 " " "	97·9	—
1933 " " "	78·1	- 20·2
1934 " " "	68·0	- 13·0
1935 " " "	94·0	+ 38·2
1936 " " "	138·7	+ 47·7
1937 " " "	157·2	+ 13·3
1938 " " "	116·7	- 25·8
1939 " " "	102·1	- 12·5
1940 " " "	101·8	- 0·3

¹⁾ A budapesti tőzsde zárva volt.

A tőzsdei forgalom az előző havi keretek között mozgott. Összesen 59.946 részvény cserélt gazdát, mindössze 8.647-tel több, mint augusztus hóban, de 388.966-tal kevesebb a múlt év szeptember havi hosszmozgalmának részvényforgalmával szemben. A *szállítások és átvételek* havi összege 4·0 millió P-ről 5·6 millió P-re nőtt, míg a múlt év azonos hónapjában 32·1 millió P-t tett. A január—szeptember havi időszakban az eladott részvények darabszáma 787 ezret tett, 28·8%-kal kevesebbet az előző év első 9 hónapjában elért 1.162 millió P-vel szemben. A szállítások és átvételek összege ez év háromnegyedében 68·8 millió P-re rúgott s a múlt év azonos időszakában elért 71·7 millió P-nél 4·0%-kal volt kevesebb.

A tőzsdei forgalomra vonatkozó számsorok január-szeptember havi összegeit — a százalékos változásokkal együtt — az alábbi összeállítás tünteti fel:

szemben az egy év előtti 2·9 millióval. A *távbeszélő főállomások száma* szeptember végén 146.948-ra emelkedett és 5.146-tal multa felül az előző havi és 16.515-tel a tavalyi álladékot. A *rádióvevőengedélyesek számában* ez évben az idényszerű hanyatlás elmaradt s helyette egyenes emelkedés volt észlelhető. Szeptember hónapban 548.733 rádióengedélyes volt Magyarországon, 6.290-nel több, mint egy hó és 77.803-mal több, mint egy év előtt.

A fontosabb postaforgalmi számsorok január—szeptember havi eredményeit, a százalékos változásokkal együtt — 10 évre visszatekintően — az alábbi táblázat tünteti fel:

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautalványok száma 1.000 db.	Postautalványok összege ezer P	Táviratok száma 1.000 db.
1931. I—IX.	279.987	7.558·2	1,047.304	2.486·1
1932. I—IX.	245.929	6.852·5	574.863	2.064·5
1933. I—IX.	266.148	6.562·6	572.893	1.929·3
1934. I—IX.	259.083	6.756·6	573.507	1.919·5
1935. I—IX.	289.353	7.126·3	614.112	1.924·2
1936. I—IX.	319.747	7.316·7	666.444	1.933·6
1937. I—IX.	338.663	7.568·3	513.442	2.101·4
1938. I—IX.	358.712	7.843·3	549.218	2.265·4
1939. I—IX.	443.247	10.147·0	664.741	2.902·9
1940. I—IX.	491.143	9.918·2	769.839	3.498·8

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931. I—IX.	—	—	—	—
1932. I—IX.	— 12·2	— 9·3	— 45·1	— 16·9
1933. I—IX.	+ 8·2	— 4·2	— 0·3	— 6·5
1934. I—IX.	— 2·7	+ 3·0	+ 0·1	— 0·5
1935. I—IX.	+ 11·7	+ 5·5	+ 7·1	+ 0·2
1936. I—IX.	+ 10·5	+ 2·7	+ 8·5	+ 0·5
1937. I—IX.	+ 5·9	+ 3·4	— 23·0	+ 8·7
1938. I—IX.	+ 5·9	+ 3·6	+ 7·0	+ 7·8
1939. I—IX.	+ 23·6	+ 29·4	+ 21·0	+ 28·1
1940. I—IX.	+ 10·8	— 2·2	+ 15·8	+ 20·5

Áralakulás.

A magyarországi nagykereskedelmi árnívó emelkedése szeptember hónapban tovább tartott. Az általános árszínvonal megfigyelésére szolgáló nagykereskedelmi árindex a hónap végére 1·7 ponttal 105·7-re nőtt s egy év előtti állását már 19·2 ponttal (22·2%) haladta meg. Az index együtthatói közül a „mezőgazdaság és állattenyésztés” csoport-indexe 3·5 ponttal 105·9-re, az „ipari anyagok és termékek” indexe mérsékelten 0·6 ponttal 105·1-re emelkedett. Egy év leforgása alatt az emelkedés az elsónél 30·1, az utóbbinál 11·7 pontot tesz ki (39·7%, 12·5%). Az áremelkedés a mezőgazdasági árnívón belül nem volt egyöntetű. Az állati eredetű termékek indexe 1·1 ponttal hanyatlott s a tárgyalt hóban 87·3-en állott, de még így is 19·9 ponttal haladta meg az előző évi állását. Az állati eredetű termékek árának árnyalati csökkenése mellett a növényi eredetű termékek áremelkedése tovább tartott s az ezt mutató csoportindex e hónapban már 114·4-re szökött fel. E csoportindex emelkedése az előző hónapival szemben 5·6, az előző év szeptember havával szemben 34·8 pont. Az ipari árszínvonal együtthatói közül a nyersanyagok indexe a hó végén 111·6-en állott, szemben az augusztus végi 111·3-mal és az egy év előtti 104·4-gyel. Az ipari gyártmányok árszínvonalánál az előbbinél valamivel nagyobb emelkedés mutatkozik. A hó végére az ipari gyártmányok csoportindexe 0·6 ponttal 103·2-re nőtt s ezzel a múlt évi állását 11·6 ponttal haladta meg.

A nagykereskedelmi árindex s a fontosabb csoportindexek szeptember hó végi állását a százalékos változásokkal együtt a következő táblázat tünteti fel:

Időszak	Főátlag	Mezőgazdaság és állattenyésztés			Ipari anyagok és termékek				Agrárrolló
		Állati eredetű	Növényi termékek	Összesen	Nyersanyagok	Gyártmányok	Tüzelőanyagok	Összesen	
1931 IX. hó végén	81·9	70·4	70·4	70·4	73·6	88·4	96·9	86·4	20·4
1932 " "	78·9	60·3	65·1	63·6	71·4	85·1	97·7	83·7	25·3
1933 " "	66·4	49·8	40·6	43·5	73·8	82·7	95·7	82·5	47·4
1934 " "	73·6	49·6	62·5	58·5	81·5	80·7	98·3	81·8	27·5
1935 " "	78·7	55·8	74·2	68·4	83·4	83·1	99·1	83·7	17·7
1936 " "	78·7	64·6	61·2	62·2	89·4	87·7	100·1	88·5	29·1
1937 " "	86·8	68·4	70·9	70·1	95·2	95·0	103·7	95·2	26·2
1938 " "	87·4	67·1	80·6	76·4	99·2	92·1	103·8	92·9	17·0
1939 " "	86·5	67·4	79·6	75·8	104·4	91·6	101·6	93·4	17·2
1940 " "	105·7	87·3	114·4	105·9	111·6	103·2	118·3	105·1	+ 2·6

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931 IX. hó végén	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1932 " "	— 3·7	— 14·3	— 7·5	— 9·7	— 3·0	— 3·7	+ 0·8	— 3·1	+ 24·0
1933 " "	— 15·8	— 17·4	— 37·6	— 31·6	+ 3·5	— 2·8	— 2·0	— 1·4	+ 87·4
1934 " "	+ 10·8	— 0·4	+ 53·9	+ 34·5	+ 10·3	— 2·4	+ 2·7	— 0·8	— 42·0
1935 " "	+ 7·1	+ 12·5	+ 18·7	+ 16·9	+ 2·3	+ 3·0	+ 0·8	+ 2·3	— 35·6
1936 " "	0·0	+ 15·8	— 17·5	— 8·9	+ 7·2	+ 5·5	+ 1·0	+ 5·7	+ 64·4
1937 " "	+ 10·2	+ 5·9	+ 15·8	+ 12·5	+ 6·5	+ 8·3	+ 3·6	+ 7·6	— 13·4
1938 " "	+ 0·7	— 1·9	+ 13·7	+ 9·0	+ 4·2	— 3·1	+ 0·1	— 2·4	— 35·1
1939 " "	— 1·0	+ 0·4	— 1·2	— 0·8	+ 5·2	— 0·5	— 2·1	+ 0·8	+ 1·2
1940 " "	+ 22·2	+ 29·5	+ 43·7	+ 39·7	+ 6·9	+ 12·6	+ 16·4	+ 12·5	— 115·1

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	
Népmozgalom. ²⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.190	7.277	6.439	9.591	5.476	4.611	6.630	6.557	7.563	11.328
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·2	8·6	7·8	11·1	6·6	5·4	7·7	7·9	8·8	13·6
3	Élvezületés	"	15.183	16.199	16.419	16.490	15.243	15.511	16.961	17.966	16.290	15.035
4	Élvezületés 1000 lélekre	"	20·1	19·1	19·8	19·2	18·4	18·0	19·7	21·6	18·9	18·1
5	Halálozás	"	10.885	11.454	12.445	10.973	10.382	10.312	10.096	9.879	10.855	9.900
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·4	13·5	15·0	12·8	12·5	12·0	11·7	11·9	12·6	11·9
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.994	2.039	2.459	1.872	1.917	2.030	2.247	2.190	2.003	1.601
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülottre	"	13·1	12·6	15·0	11·4	12·6	13·0	13·2	12·2	12·3	10·6
9	Gümőkórban elhalt	"	1.070	1.114	1.464	1.344	1.101	1.004	810	791	864	837
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·38	1·32	1·76	1·56	1·33	1·17	0·94	0·95	1·00	1·01
11	Természetes szaporodás	"	4.298	4.745	3.974	5.517	4.861	5.199	6.865	8.087	5.435	5.135
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·6	4·8	6·4	5·9	6·0	8·0	9·7	6·3	6·2
13	Kivándorolt	"	134	179	191	190	133	218	192	22	212	207
14	Visszavándorolt	"	19	16	13	30	30	8	25	9	19	8
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.232·6	1.273·5	1.214·5	1.242·7	1.273·7	1.265·0	1.302·2	1.325·2
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	830·7	860·1	814·8	841·0	864·9	857·2	882·8	894·9
17	Nő	"	—	—	401·9	413·4	399·7	401·7	408·8	407·8	419·4	430·3
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.703	16.039	19.899	18.664	16.924	15.842	14.064	10.904	10.736	11.054
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	9.694	8.909	11.158	10.178	9.304	8.976	8.209	6.225	5.894	5.763
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	1.093	867	884	807	842	827	726	732	722	769
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	17.796	16.906	20.783	19.471	17.766	16.669	14.790	11.636	11.458	11.823
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	17.214	17.743	18.652	19.447	19.726	19.206	21.920	19.040	20.531	17.283
23	Munkakereső	"	47.426	48.348	53.795	50.046	46.876	44.846	42.670	41.712	44.834	43.799
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	283	282	288	257	238	233	195	219	218	253
25	Munkaközvetítés	"	13.650	13.702	14.579	14.810	15.355	14.935	15.608	13.026	15.488	13.537
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·8	77·8	78·2	76·2	77·8	77·8	71·2	68·4	75·4	78·3
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengő	0·62	0·66	0·62	0·62	0·65	0·62	0·69	0·74	0·74	0·75
28	Asztalos	"	0·55	0·58	0·53	0·56	0·57	0·59	0·61	0·61	0·68	0·60
29	Szabó	"	0·62	0·67	0·66	0·64	0·62	0·66	0·76	0·68	0·69	0·71
30	Kőműves	"	0·70	0·81	0·78	0·78	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	.
31	Napszámos	"	0·39	0·45	0·40	0·42	0·48	0·46	0·44	0·47	0·48	0·50
32	Gyári munkásnő	"	0·24	0·29	0·27	0·29	0·30	0·29	0·29	0·29	0·33	0·30
33	Napszámosnő	"	0·33	0·36	0·35	0·35	0·33	0·37	0·37	0·36	0·40	0·41
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	868·4	922·5	832·7	907·8	884·1	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4
35	Barnaszén ³⁾	"	6.931·4	7.932·0	6.701·4	6.565·3	6.208·0	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0
36	Vasérc és vassalak ³⁾	"	308·3	535·8	485·1	598·1	485·9	529·4	592·7	495·3	532·2	617·8
37	Finomításra való nyers vas	"	279·1	341·1	355·5	408·4	337·4	326·0	369·5	286·4	288·5	358·3
38	Szesz	1.000 hl.	27·8	40·4	42·1	46·1	25·2	19·5	31·3	2·2	15·3	49·2
39	Cukor ³⁾	1.000 q	106·1	108·6	0·0	0·2	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	447·3
Budapest Szfőv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000 kw. óra	30.004	33.246	28.809	30.543	29.540	30.113	31.122	34.128	37.213	38.485
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	13.975	16.324	15.350	14.157	16.538	16.920	14.502	18.290	19.008	18.958
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁵⁾	"	5.942	6.183	6.913	5.657	4.964	4.323	1.669	5.638	5.261	6.550
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁵⁾	"	4.211	3.992	4.089	4.474	3.414	3.728	168	3.833	4.154	4.585
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	274.689	273.914	273.002	273.819	274.034	273.874	275.705	276.389

¹⁾ A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ²⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltatnak. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁵⁾ A vásártól árammennyiséggel együtt. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

dec. Déc.	1 9 4 0									Unités	Désignation	
	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.			
Mouvement de la population.²⁾												
7.639	8.922	7.519	7.126	5.940	9.676	6.149	4.506	4.812	4.440	nombre	Mariages	1
8·9	9·7	8·8	7·7	6·7	10·5	6·9	4·9	5·2	5·0	"	Mariages pour 1000 habitants	2
14.555	19.397	18.741	20.628	18.731	18.464	17.092	18.690	19.349	19.953	"	Nés vivants	3
16·9	21·1	21·9	22·4	21·1	20·0	19·2	20·3	21·0	22·4	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
10.998	15.312	14.894	17.509	16.228	13.617	11.591	11.197	11.900	10.301	"	Décès	5
12·8	16·6	17·4	19·0	18·3	14·8	13·0	12·2	12·9	11·6	"	Décès pour 1000 habitants	6
1.740	2.471	2.917	3.851	3.844	2.499	2.115	2.107	2.470	2.219	"	Décédés au-dessous d'un an	7
12·0	12·7	15·6	18·7	20·5	13·5	12·4	11·3	12·8	11·1	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
897	1.359	1.288	1.509	1.578	1.655	1.341	1.140	983	843	"	Décès par tuberculose	9
1·04	1·48	1·50	1·64	1·78	1·80	1·51	1·24	1·07	0·95	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
3.557	4.085	3.847	3.119	2.503	4.847	5.501	7.493	7.449	9.652	"	Accroissement naturel	11
4·1	4·5	4·5	3·4	2·8	5·2	6·2	8·1	8·1	10·8	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
212	231	174	243	226	157	1	6	—	65	"	Émiarés	13
14	25	15	5	13	15	19	5	1	12	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.224·6	1.240·8	1.261·3	1.246·2	1.331·4	1.364·6	1.341·6	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc	15
Dont:												
810·0	817·5	834·0	816·6	881·0	902·2	881·8	.	.	.	"	Sexe masc.	16
414·6	423·3	427·3	429·6	450·4	462·4	459·8	.	.	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:												
12.359	13.091	15.367	15.365	13.089	11.232	8.527	7.574	7.210	8.425	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
6.220	6.746	7.773	8.678	6.783	6.656	5.726	5.017	4.791	5.137	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
774	788	729	636	569	565	492	431	441	538	"	Aux syndicats chr. soc. de Budapest	20
13.133	13.879	16.096	16.001	13.658	11.797	9.019	8.005	7.651	8.963	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:												
13.534	15.074	17.010	17.278	23.025	20.494	20.220	23.045	20.337	19.323	nombre	Offres d'emploi	22
41.811	46.767	48.239	47.028	48.955	42.826	40.396	40.641	37.894	40.243	"	Demandes d'emploi	23
308	310	283	272	213	209	199	176	186	207	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
11.160	12.220	13.168	12.993	17.393	15.286	14.244	17.064	15.741	15.545	"	Placements	25
82·4	81·1	77·4	75·2	75·5	74·5	70·4	74·0	77·4	80·4	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts:												
0·71	0·70	0·72	0·77	0·77	0·83	0·85	0·85	0·84	0·92	pengós	Ferblantiers	27
0·62	0·57	0·61	0·63	0·66	0·70	0·69	0·77	0·75	0·73	"	Menuisiers	28
0·75	0·80	0·75	0·71	0·61	0·75	0·71	0·78	0·85	0·82	"	Tailleurs	29
.	0·82	0·86	0·92	0·81	0·97	0·93	0·91	0·93	0·98	"	Maçons	30
0·46	0·55	0·57	0·54	0·47	0·53	0·53	0·52	0·51	0·51	"	Journaliers	31
0·28	0·30	0·30	0·30	0·36	0·36	0·38	0·33	0·33	0·41	"	Ouvrières de fabrique	32
0·39	0·41	0·35	0·44	0·40	0·41	—	0·41	0·43	0·44	"	Journalières	33
Production.												
967·3	1.050·8	977·9	982·8	1.138·7	968·7	977·3	1.073·2	1.026·4	979·6	1.000 q	Houille	34
8.981·6	9.601·5	8.932·4	9.197·0	9.117·9	8.118·8	7.990·2	8.256·4	8.212·9	8.601·8	"	Lignite ³⁾	35
489·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Minerai de fer et scorie de fer ³⁾	36
344·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Fonte à affiner	37
73·1	59·8	53·2	41·9	43·4	43·0	48·6	21·6	8·2	3·0	1.000 hl	Alcool	38
1·9	0·0	0·0	0·0	0·0	—	—	0·0	1·0	4·7	1.000 q	Sucre ³⁾	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
38.856	40.767	36.731	36.780	37.156	34.617	32.600	34.169	35.150	37.218	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾	40
18.456	17.569	19.391	17.918	19.009	20.821	19.375	18.137	20.128	21.292	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
8.359	8.710	9.620	8.691	7.369	6.769	5.946	4.868	1.843	6.794	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁶⁾	42
4.696	4.691	5.039	4.414	4.263	4.316	3.998	4.071	3.893	4.002	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁶⁾	43
278.117	279.856	282.592	283.638	283.582	284.392	285.027	285.495	286.619	288.258	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — 1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — 3) A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — 4) Y compr. le courant acheté. — 5) Sans les villes situées aux environs de Budapest. — 6) Y compris les villes situées aux environs de Budapest

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·2	40·7	38·5	40·7	42·0	40·0	42·8	30·0	37·8	44·6
E b b ő l :												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	774·5	490·0	679·4	509·7	506·0	398·5	396·6	129 0	208·2	315·5
47		1.000 P	3.660	2.622	2.970	2.978	3.310	2.431	2.579	784	1.219	2.011
48	Szén	1.000 q	437·2	643·0	679·1	555·6	651·5	533·3	573·9	464·9	549·6	554·5
49		1.000 P	1.236	1.889	1.987	1.661	1.829	1.512	1.682	1.393	1.644	1.724
50	Papiros és papirosárak	q	52.130	73.003	54.609	70.763	58.674	79.474	74.425	49.344	104.068	118.889
51		1.000 P	1.771	2.347	1.934	2.200	1.907	2.378	2.297	1.698	3.288	3.615
52	Nyers pamut	q	22.252	22.633	23.757	33.328	22.342	25.059	23.473	12.696	11.443	17.129
53		1.000 P	1.880	1.968	1.938	2.738	1.944	2.093	2.046	1.121	1.103	1.645
54	Gépek és készülékek	q	5.336	5.107	5.720	4.433	4.641	4.216	4.995	5.979	3.848	6.853
55		1.000 P	1.747	1.960	2.153	1.654	1.801	1.990	1.899	1.866	1.512	2.857
56	Nyers bőr	q	13.170	14.404	18.460	17.672	20.597	22.988	21.368	10.162	4.846	8.472
57		1.000 P	1.688	1.667	1.968	1.997	2.430	2.600	2.236	1.128	704	1.226
58	Nyers dohány	q	1.332	1.580	14	760	4.642	2.656	1.865	1.640	5.404	366
59		1.000 P	540	640	4	243	2.148	1.039	694	603	2.030	182
60	Selyem és selyemfonál	q	2.011	3.436	2.542	2.862	2.929	3.252	3.389	3.871	4.391	5.398
61		1.000 P	720	1.152	1.046	996	1.332	1.028	1.106	1.236	1.512	1.849
62	Ásványolaj	1.000 q	174·5	148·5	129·4	215·5	180·0	206·2	199·4	104·7	39·5	80·0
63		1.000 P	1.344	1.301	1.056	1.769	1.548	1.794	1.913	997	422	919
64	Pamutszövet	q	479	666	643	531	546	511	538	523	842	1.200
65		1.000 P	297	432	409	372	378	312	385	429	544	715
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	48·5	50·5	49·0	46·8	43·5	48·1	61·1	37·8	52·5	59·5
E b b ő l :												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	6.220	3.151	6.635	11.567	9.741	7.241	6.848	6.497	7.268
68		1.000 P	1.955	2.682	1.572	2.748	4.917	4.150	2.908	2.827	2.553	2.966
69	Baromfi	q	21.003	16.865	8.062	5.553	6.375	5.573	8.063	8.047	23.520	43.362
70		1.000 P	2.203	2.047	859	656	767	780	1.129	1.235	3.230	5.051
71	Búza	1.000 q	363·4	839·9	644·9	643·7	437·3	527·5	1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1
72		1.000 P	5.692	10.027	6.729	6.245	4.416	573·8	22.231	11.497	13.452	13.452
73	Liszt	1.000 q	29·3	61·1	82·2	63·6	46·7	8·0	3·2	32·2	87·9	106·2
74		1.000 P	691	1.349	2.066	1.562	1.114	65	35·0	350	1.311	2.336
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	1.529	1.614	1.019	1.799	1.278	1.927	1.539	1.963	1.845
76		1.000 P	2.122	1.927	2.088	1.260	1.788	1.532	2.370	1.876	2.462	2.341
77	Sertés	drb.	19.066	31.857	39.759	41.695	31.461	32.780	24.172	21.821	27.534	30.580
78		1.000 P	2.855	5.461	6.708	7.042	5.309	5.544	4.082	3.688	5.094	5.552
79	Prémhbőr, kikészített	q	333	254	366	330	393	445	459	149	172	148
80		1.000 P	594	494	913	572	672	727	815	152	310	295
81	Tojás	q	11.736	8.629	27.662	14.186	5 208	2.976	606	997	440	795
82		1.000 P	881	806	2.740	1.437	548	255	54	122	60	90
83	Toll	q	2.128	2.917	2.471	3.489	3.624	2.289	2.737	2.076	2.063	2.673
84		1.000 P	1.095	1.453	1.245	1.712	1.595	899	1.527	1.180	1.248	1.604
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·7	48·7	0·1	0·4	29·1	146·1	234·4	78·8	45·0	33·6
86		1.000 P	819	1.251	11	18	1.266	5.236	4.772	1.288	653	1.039
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 9·3	+ 9·7	+ 10·5	+ 6·1	+ 1·5	+ 8·1	+ 18·3	+ 7·8	+ 14·7	+ 14·9
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.674	1.987	1.655	1.780	1.731	1.884	2.331	2.478	2.817	2.485
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	217·6	277·3	234·9	259·8	230·5	232·4	316·9	334·4	375·6	373·4
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	139.218	113.447	124.519	127.811	138.753	165.829	179.233	190.547	168.865
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.724·6	8.082·3	8.524·1	8.059·2	8.213·5	8.086·9	8.350·0	8.740·2	9.248·3	8.707·9
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	203·2	248·3	295·7	257·9	254·9	251·0	294·1	288·0	263·1	247·7

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ³⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt.

1 9 4 0										Unités	Désignation	
dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
50·6	46·3	41·2	1,000.000 p	Importations totales	45
Dont :												
507·1	313·3	293·9	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
3.383	2.171	2.174	1.000 p	Charbon	47
702·5	758·5	537·8	1.000 q	Papier et articles en papier	48
2.068	2.344	1.548	1.000 p	Coton brut	49
120.071	64.558	34.697	q	Machines et appareils	50
4.065	2.174	1.322	1.000 p	Peaux brutes	51
28.107	34.635	21.729	q	Tabacs bruts	52
2.680	3.531	2.208	1.000 p	Soie et fils de soie	53
8.360	11.210	6.110	q	Huile minérale	54
2.998	2.922	2.287	1.000 p	Tissus de coton	55
8.003	6.644	7.502	q	Exportations totales	56
1.169	931	1.163	1.000 p	Dont :	57
464	369	142	q	Bêtes à cornes	58
268	170	65	1.000 p	Volaille	59
4.639	5.513	4.120	q	Froment	60
1.556	1.988	1.568	1.000 p	Farine	61
90·5	14·7	6·4	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
1.133	231	237	1.000 p	Porcs	63
1.210	1.685	1.812	q	Pelleteries apprêtées	64
710	1.140	1.036	1.000 p	Oeufs	65
64·7	46·0	39·3	1,000.000 p	Plumes	66
7.008	10.556	7.587	tête	Fruits frais	67
2.742	4.211	3.130	1.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	68
42.493	13.834	15.762	q	Trafic des chemins de fer :^{1) 4)}	69
5.041	1.693	1.829	1.000 p	Marchandises transportées ^{2), 3)}	70
971·8	436·6	225·0	1.000 q	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	71
11.838	5.802	2.224	1.000 p	Wagons chargés ²⁾	72
222·7	87·8	23·2	1.000 q	Voyageurs transportés ²⁾	73
5.291	2.367	514	1.000 p	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	74
1.797	1.432	984	q		75
2.304	2.250	1.470	1.000 p		76
30.984	42.491	29.290	tête		77
5.556	7.619	5.111	1.000 p		78
132	49	48	q		79
279	95	94	1.000 p		80
6.730	77	—	q		81
669	10	—	1.000 p		82
2.849	2.116	1.748	q		83
1.827	1.232	978	1.000 p		84
15·1	13·5	0·6	1.000 q		85
526	68	38	1.000 p		86
+ 14·1	— 0·3	— 1·9	1,000.000 p		87
2.053	1.729	1.456	2.174	2.377	2.381	2.384	2.190	2.283	2.200	1.000 t.	Marchandises transportées ^{2), 3)}	88
315·7	267·9	231·3	339·7	360·3	352·7	354·5	333·4	345·7	326·4	1,000.000 km	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	89
138.493	118.911	98.993	143.309	162.620	159.577	159.153	144.557	153.087	146.216	nombre	Wagons chargés ²⁾	90
9.103·8	8.065·7	6.945·1	8.618·4	8.322·0	9.071·7	9.578·1	8.315·5	8.568·3	9.300·9	1.000	Voyageurs transportés ²⁾	91
273·7	226·7	195·2	242·3	289·0	290·3	306·5	297·3	306·3	332·5	1,000.000 km	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	92

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ³⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	42.496	50.666	50.757	51.363	45.560	47.237	50.764	52.068	51.949	50.336
94	Csomagküldemény	"	889·0	1084·4	987·3	1.023·5	989·5	1.024·6	1.040·0	1.120·9	1.239·3	1.231·8
95	Postautalvány	1.000 db	908·3	1149·7	1.117·4	1.161·8	1.172·3	1.159·5	1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.190·0
96		1.000 P	63.639	76.955	71.268	75.535	74.679	76.741	80.970	85.370	86.648	81.304
97	Távirat	1.000 db	262·4	326·6	292·7	331·0	321·4	349·4	412·5	363·5	348·5	333·4
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.168	11.813	11.720	12.060	11.968	11.433	10.425	12.185	12.203	12.612
99	Helyközi beszélgetés	"	470·2	608·7	548·2	648·7	608·3	664·6	717·6	716·1	676·3	657·0
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	126.354	127.386	127.985	128.637	129.262	130.433	131.372	132.297
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	467.997	468.184	470.334	468.290	467.920	470.930	476.818	488.843
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	149.471	149.427	149.303	148.727	148.260	149.239	150.598	154.797
Áralakulás: ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·8	86·3	86·2	85·5	84·9	85·3	86·3	86·5	87·5	88·2
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	73·4	75·2	76·0	74·5	73·3	74·3	76·3	75·8	75·9	76·3
105	Állati eredetű termékek	"	65·6	65·6	63·9	64·5	63·8	64·6	66·0	67·4	66·8	68·4
106	Növényi eredetű termékek	"	76·9	79·5	81·5	79·1	77·7	78·8	81·0	79·6	80·0	79·9
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	103·0	93·9	94·8	93·3	92·4	91·5	92·4	92·7	93·8	95·0
108	Gyarmatárak	"	122·1	154·8	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·3	242·0	258·0
109	Ipari anyagok és termékek	"	93·3	93·1	92·0	92·1	92·2	92·4	92·6	93·4	94·5	95·3
110	Nyersanyagok	"	99·7	101·8	99·3	99·4	99·7	99·8	100·4	104·4	105·5	107·2
111	Gyártmányok	"	92·5	91·7	90·9	91·0	91·1	91·3	91·4	91·6	92·9	93·2
112	Tüzelő anyagok	"	103·8	102·6	102·7	102·1	102·0	102·0	101·8	101·6	101·6	101·6
113	Agrárrolló ³⁾	"	20·6	18·0	16·4	18·1	19·5	18·6	16·5	17·2	18·3	18·1
Megélhetési index:												
114	Osszesen lakbérrel	1913 = 100	103·1	101·6	101·1	101·1	101·6	101·1	102·3	102·3	102·2	102·0
115	Osszesen lakbér nélkül	"	108·4	106·4	105·8	105·7	106·4	105·8	107·3	107·3	107·2	106·9
116	Élelmezés	"	95·4	92·8	91·8	91·6	92·7	91·9	94·3	94·4	94·2	93·8
117	Ruházat	"	134·9	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	138·1	137·5	138·1	138·1	137·7	137·7	136·7	136·4	136·4	136·4
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	21·25	20·31	20·75	20·50	19·85	19·80	19·95	20·08	20·15	20·30
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	16·59	14·24	14·60	13·50	13·20	14·25	14·10	14·10	14·13	15·03
122	0-ás liszt	P/kg	0·88	0·37	0·37	0·37	0·36	0·36	0·37	0·37	0·38	0·38
123	2-es ..	"	0·37	0·36	0·36	0·36	0·35	0·35	0·36	0·36	0·36	0·36
124	6-os ..	"	0·31	0·28	0·29	0·28	0·27	0·26	0·26	0·27	0·27	0·27
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	15·43	17·33	17·05	16·75	16·68	18·05	19·58	18·80	19·25	17·25
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·59	1·63	1·57	1·56	1·61	1·64	1·62	1·71	1·71	1·74
127	Borjú	P/kg élő súly	0·97	0·84	0·82	0·95	0·87	0·83	0·86	0·84	0·81	0·82
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·06	1·07	1·01	1·04	1·04	1·06	1·15	1·13	1·16	1·15
129	Sertézsír	P/kg	1·60	1·55	1·40	1·40	1·44	1·46	1·56	1·68	1·68	1·68
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·39	1·50	1·15	1·17	1·22	1·21	1·39	1·40	1·88	2·40
131	Borjúbőr	P/kg	1·75	1·73	1·75	1·75	1·70	1·70	1·75	1·75	1·75	1·75
132	Marhabőr	P/kg	1·14	1·26	1·28	1·25	1·25	1·25	1·30	1·32	1·32	1·32
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·64	1·66	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·70	1·90
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·50	1·69	1·49	1·60	1·65	1·68	1·58	1·88	1·86	1·92
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	—	—	—	—	—
137	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·87	16·78	18·33	16·75	14·68	16·38	16·95	16·80	16·80	17·53
138	Zab I. r.	"	17·36	20·52	22·78	23·—	22·58	18·43	20·35	19·25	19·13	19·33
139	Burgonya, Ella	"	6·97	8·07	8·10	7·75	8·15	8·75	7·90	7·90	7·90	8·—
140	Maláta	"	28·42	27·1	25·—	25·—	25·—	25·—	25·—	29·—	29·—	33·—
141	Cukor, kocka	"	124·54	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁶⁾ Egységes búzakenyérliszt.

1 9 4 0										Unités	Désignation	
dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.			
											Trafic postal :⁴⁾	
62.458	50.836	48.809	60.032	52.693	52.759	51.369	58.423	50.366	65.856	1.000 unités	Correspondances ³⁾	93
1.543·6	1.072·4	968·2	1.121·9	1.094·0	1.104·3	1.058·3	1.146·7	1.131·3	1.314·2	"	Colis	94
1.169·8	1.081·2	1.044·3	1.010·9	1.119·7	1.065·2	1.064·8	1.167·1	1.179·2	1.185·8	1.000 unités	} Mandats-poste	95
90.775	78.696	82.188	74.472	83.595	83.070	82.046	91.952	99.204	94.616	1.000 p		
334·9	329·1	344·2	368·8	345·3	403·2	381·1	479·7	454·0	393·4	1.000	Télégrammes	97
12.681	12.407	13.932	13.133	13.281	13.361	13.766	12.625	11.940	12.974	1.000	Conversations locales à Budapest	98
627·8	631·0	708·3	695·4	707·7	711·0	693·2	866·4	842·8	833·5	"	Conversations interurbaines	99
133.954	135.242	136.323	137.557	138.748	139.927	141.443	141.612	141.802	146.948	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
499.368	511.410	519.675	528.589	531.990	534.873	537.620	539.963	542.443	548.733	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
157.538	160.740	163.182	165.424	166.887	167.065	168.495	169.193	169.487	171.438	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
											Mouvement des prix.⁵⁾	
											Indice des prix de gros :	
89·2	91·7	93·0	93·6	94·3	97·5	98·7	101·9	104·0	105·7	1929 = 100	Moyennes générales	103
77·8	83·4	86·3	87·1	87·9	90·3	92·2	99·4	102·4	105·9	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
67·7	71·3	75·9	76·2	77·9	83·9	83·1	84·3	88·4	87·3	"	Produits d'origine animale	105
82·5	88·8	91·0	92·1	92·5	93·2	96·4	106·3	108·8	114·4	"	Produits végétaux	106
95·7	96·6	95·8	96·3	96·5	98·9	99·0	99·0	104·2	104·6	"	Produits de l'industrie agricole	107
258·0	258·0	258·0	258·0	258·0	259·4	259·4	259·4	259·4	259·4	"	Denrées coloniales	108
96·0	96·5	97·0	97·4	98·1	102·2	103·1	103·9	104·5	105·1	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
108·6	108·7	108·7	108·7	109·7	109·9	110·8	111·2	111·3	111·6	"	Matières premières	110
93·5	94·1	94·7	95·1	95·8	100·2	100·8	101·8	102·6	103·2	"	Objets fabriqués	111
105·0	105·3	105·2	105·7	105·7	113·5	116·9	117·8	118·0	118·3	"	Combustibles	112
16·8	11·4	8·9	8·4	8·2	9·9	8·5	2·4	0·2	+ 2·6	"	Ciseaux agricoles ⁶⁾	113
											Indice du coût de la vie :	
102·3	103·9	105·1	105·4	105·5	107·6	108·3	110·4	110·8	112·3	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
107·4	109·5	111·0	111·4	111·6	114·3	115·2	118·0	118·5	120·5	"	Au total, non compris le loyer	115
94·0	97·1	97·3	98·4	99·4	102·2	102·6	104·7	105·3	108·3	"	Alimentation	116
134·3	134·3	136·9	136·9	136·9	142·4	144·5	151·7	151·7	151·7	"	Vêtement	117
138·5	138·5	144·3	142·2	138·5	138·5	140·5	141·0	141·0	141·4	"	Chauffage et éclairage	118
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	119
											Prix de gros :	
20·45	20·55	20·65	21·00	21·00	21·00	21·00	23·00	23·00	23·20	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kv	120
15·23	15·83	16·13	16·43	16·58	16·73	16·73	19·00	19·00	19·20	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0·38	0·38	0·38	0·38	0·38	0·39	0·39	0·42	0·42	0·42	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0·36	0·36) 0·33	0·33	0·33	0·34	0·34	0·36	0·36	0·36	"	" No 2	123
0·28	0·28		0·33	0·33	0·34	0·34	0·36	0·36	0·36	"	" No 6	124
19·75	20·83	21·58	21·43	22·45	22·43	26·13	27·63	25·10	24·60	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	125
1·76	1·76	1·79	1·82	1·90	2·00	2·05	2·35	2·38	2·38	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
0·73	0·82	0·93	0·93	0·85	1·18	1·03	0·72	1·11	1·10	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	127
1·10	1·12	1·22	1·23	1·36	1·40	1·39	1·40	1·44	1·44	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1·80	1·80	1·80	1·80	1·96	1·98	1·98	1·98	1·98	1·98	1 kg, en pengós	Saindoux	129
2·28	2·30	2·25	1·78	1·45	1·68	1·80	1·68	2—	2—	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1·75	1·75	1·75	1·75	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	1·79	"	Cuir de veau	131
1·32	1·32	1·32	1·32	1·33	1·28	1·28	1·28	1·28	1·28	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1·90	1·90	1·90	1·90	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	"	Laine brute	133
2·16	2·10	2·07	2·03	2·01	1·90	1·90	1·84	1·84	1·84	"	Coton brut, américain	134
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	136
17·73	17·93	18·23	18·43	18·63	18·73	18·73	18·73	20—	20·40	"	Orge fourrag., de 1er ordre	137
19·73	20·10	20·60	20·93	21·13	21·23	21·23	20·70	20·70	21·10	"	Avoine de 1er ordre	138
8—	10·03	11·05	11·05	11·05	11·05	11·05	12·65	9·55	9·50	"	Pommes de terre dites Ella	139
37—	37—	39—	39—	39—	39—	39—	39—	42—	42—	"	Malt	140
106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	"	Sucre en morceaux	141

1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocédé; à partir d'avril 1939, y compr. la Subcarpathie. — 5) Nouvel indice pondéré des prix de gros. — 6) Farine de froment à pain, dite unique.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag Moyennes		április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	
142	Ácsolt épületfa	P/m ³	69·29	71·02	69—	69—	69—	70—	71·50	73—	73—	73—
143	Len I.	P/kg.	2·04	2·07	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·09	2·15
144	Kender	P/kg.	1·04	1·04	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·07	1·10
145	Rotációs-papíros	P/q	30·16	28·04	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—
146	Tűzifa	P/q	3·66	3·48	3·60	3·40	3·40	3·35	3·35	3·35	3·35	3·40
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	895·6	868·0	884·9	879·4	1.038·3	1.087·0	1.082·3	965·3
148	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	512·3	458·6	438·4	417·9	576·4	627·0	624·5	593·1
É r c k é s z l e t :												
149	Arany	1,000.000 P	—	—	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
150	Deviza és valuta	"	—	—	102·2	94·9	93·6	93·5	101·3	97·8	83·1	76·4
151	Összesen	"	—	—	226·3	219·0	217·6	217·5	225·4	221·9	207·2	200·5
152	Fedezeti arány	%	25·9	—	25·1	25·4	25·3	25·3	24·1	.	.	.
153	Leszámítolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·25-6·50	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	131·9	134·9	135·7	140·0	136·4	123·3	129·4	131·5
158	A PK. budapesti pénztárazeteinél	"	—	—	558·8	571·5	590·5	601·4	556·8	524·1	541·8	554·8
159	Összesen	"	—	—	690·7	706·4	726·2	741·4	693·2	647·4	671·2	686·3
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	78·8	82·1	86·9	77·8	86·8	94·3	100·5	111·9
161	A PK. budapesti pénztárazeteinél	"	—	—	630·9	639·6	654·4	686·8	682·5	704·1	726·3	737·9
162	Összesen	"	—	—	709·7	721·7	741·3	764·6	769·3	798·4	826·8	849·8
B e t é t e k e g y ü t t :												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	210·7	217·0	222·6	217·8	223·2	217·6	229·9	243·4
164	A PK. budapesti pénztárazeteinél	"	—	—	1.189·7	1.211·1	1.244·9	1.288·2	1.239·3	1.228·2	1.268·1	1.292·7
165	Összesen	"	—	—	1.400·4	1.428·1	1.467·5	1.506·0	1.462·5	1.445·8	1.498·0	1.536·1
166	A 28 legn. vidéki pénzt. betétállománya	"	—	—	115·7	117·2	123·1	124·7	115·0	110·1	114·4	115·8
Tőzsde:												
167	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	111·1	92·1	88·3	84·5	76·7	75·6	78·0	102·1	108·2	110·4
168	Eladott részvény	szám	195.908	123.378	62.112	57.617	87.198	63.531	41.629	448.912	120.983	110.217
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	12·3	8·4	4·6	3·5	4·3	3·6	2·5	32·1	9·9	10·7
Hitelbiztonság:												
170	Csőd ²⁾	szám	3	3	3	4	2	—	2	2	8	2
171	Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	76	57	74	54	54	40	20	35	59	50
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. ³⁾	"	79	60	77	58	56	40	22	37	67	52
E b b ő l :												
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	25	15	18	17	12	9	4	6	10	7
174	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.833	3.343	1.612	23.928	2.367	617	178	1.263	1.912	1.225
175	Magyarországon ⁴⁾ passzíva	"	2.888	4.145	2.827	25.628	3.485	1.054	334	1.721	2.491	1.841
176	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	963	2.442	663	23.215	1.412	90	32	213	527	512
177	Budapesten passzíva	"	1.568	2.816	1.268	24.446	1.830	182	64	410	552	760
178	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	3.342	2.832	3.290	2.890	2.772	2.467	2.626	3.134	2.849	2.436
179	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.448	1.378	1.721	1.457	1.018	1.174	1.250	1.400	1.476	1.459
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.432	1.192	1.424	1.307	1.118	938	1.020	1.192	1.092	1.006
181	Zálogházi forgalom:	1.000 P	747	723	946	803	518	576	602	617	753	822
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	220	245	236	233	229	211	199	205	205
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.123	4.544	4.713	4.743	4.938	4.657	4.367	4.289	4.485	4.445
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	261	240	234	244	220	225	240	265	265	227
185	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.262	4.850	4.416	4.738	4.576	4.353	4.756	5.517	5.247	4.760
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.246	1.238	1.252	1.256	1.227	1.161	1.101	1.079
187	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	24.712	24.747	25.109	25.414	25.025	23.797	23.034	22.719
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	8.219	6.205	6.029	6.790	6·037	6.322	6.002	6.168	5.232	5.138

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. ³⁾ 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. — ⁴⁾ 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt.

1 9 4 0										Unités	Désignation	
dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.			
73—	81·50	83·50	83·50	82—	85—	88—	91—	91—	91—	l m ³ , en pengős	Bois de construct., charpenté	142
2·15	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	l kg, en pengős	Lin de 1er ordre	143
1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	"	Chanvre	144
28—	28—	28—	28—	28—	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	l q, en pengős	Papier p. rotatives	145
3·30	3·30	3·30	3·30	3·30	3·30	3·30	3·45	3·50	3·50	"	Bois à brûler	146
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
974·8	953·8	967·9	960·9	975·8	1.039·7	1.077·5	1.157·7	1.199·7	1.357·3	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	147
585·3	607·4	599·5	564·8	539·0	646·5	670·2	692·6	849·4	814·9	"	Effets escomptés et avances	148
Encaisse métallique :												
124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1,000.000 p	Or	149
77·3	76·6	74·5	67·4	63·2	59·0	59·1	57·3	49·7	42·7	"	Devises et monnaies	150
201·4	200·7	198·6	191·5	187·3	183·1	183·2	181·4	173·8	166·8	"	Total	151
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	%	Proportion de la couverture	152
4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	"	Taux d'escompte	153
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	154
2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	155
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
135·4	141·0	143·2	141·9	147·5	140·2	136·4	136·1	138·4	142·7	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
590·8	598·1	601·6	607·5	600·2	572·2	580·4	578·6	580·2	591·1	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	158
726·2	739·1	744·8	749·4	747·7	712·4	716·8	714·6	718·5	733·8	"	Total	159
Dépôts s. comptes courants :												
116·5	105·4	100·1	110·0	101·8	110·5	124·2	120·0	136·2	134·9	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
755·8	738·6	735·2	752·7	766·1	757·2	753·8	781·1	775·2	796·8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	161
872·3	844·0	835·3	862·7	817·9	867·7	878·0	901·1	911·4	931·7	"	Total	162
Ensemble des dépôts :												
251·9	246·4	243·3	251·9	249·3	250·7	260·6	256·1	274·6	277·6	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1.346·6	1.336·7	1.336·8	1.360·2	1.366·3	1.329·4	1.334·2	1.359·7	1.355·4	1.387·9	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	164
1.598·5	1.583·1	1.580·1	1.612·1	1.615·6	1.580·1	1.594·8	1.615·7	1.629·9	1.665·5	"	Total	165
120·9	121·4	123·8	124·8	123·2	120·8	123·0	122·6	124·2	129·1	"	Dép. dans les 28 princ. établ. de c. de prov.	166
Bourse :												
111·5	120·9	119·1	119·1	111·9	104·2	100·2	104·7	107·0	101·8	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	167
87.719	151.797	107.129	69.186	77.976	141.332	69.181	59.590	51.299	59.946	nombre	Actions vendues	168
8·6	13·9	10·1	5·9	7·6	11·6	6·0	4·1	4·0	5·6	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	169
Sécurité du crédit :												
5	2	1	2	2	1	2	1	2	1	nombre	Faillites ²⁾	170
34	33	20	17	17	8	16	3	4	8	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	171
39	35	21	19	19	9	18	4	6	9	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ³⁾	172
Dont :												
6	6	10	3	6	4	6	2	2	3	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	173
519	1.928	426	175	407	79	3.440	54	132	246	1,000 p	Concord. privés et judiciaires } actifs	174
806	2.216	755	326	673	176	3.775	104	206	404	"	en Hongrie ³⁾ } passifs	175
219	305	350	103	289	62	120	7	3	48	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	176
294	326	610	171	490	155	265	40	4	75	"	à Budapest } passifs	177
2.107	2.611	2.360	2.222	1.953	2.264	2.223	1.615	42	16	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie ⁴⁾	178
948	2.096	1.284	1.283	1.002	1.325	1.128	1.084	41	12	1,000 p		179
888	947	807	827	637	805	726	549	9	5	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	180
466	773	584	582	412	601	470	486	28	6	1,000 p		181
Mouv. des monts-de-piété :												
184	213	188	195	244	228	201	213	200	200	1,000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
4.134	4.504	4.224	4.303	5.306	5.001	4.557	4.652	4.436	4.589	1,000 p		183
225	202	191	196	218	217	197	213	198	201	1,000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	184
4.738	4.420	4.184	4.034	4.544	4.817	4.344	4.539	4.142	4.403	1,000 p		185
1.038	1.049	1.046	1.045	1.071	1.082	1.085	1.085	1.088	1.086	1,000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	186
22.115	22.199	22.239	22.508	23.270	23.454	23.668	23.781	24.075	24.261	1,000 p		187
2.765	5.846	4.649	4.274	4.991	4.206	3.799	4.438	3.999	4.124	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	188

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compris à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. — ⁴⁾ Y compris à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie.

Időszak	Az eladott részvények darabszáma ezrekben	Változás %-ban	Szállítások és átvételek összege millió P	Változás %-ban
1931. I—IX.	1) —	1) —	1) —	1) —
1932. I—IX.	1) —	1) —	1) —	1) —
1933. I—IX.	615	—	33.2	—
1934. I—IX.	641	+ 4.2	23.0	— 30.7
1935. I—IX.	1.663	+ 159.0	98.0	+ 326.0
1936. I—IX.	2.380	+ 43.1	180.0	+ 83.7
1937. I—IX.	3.491	+ 46.7	259.7	+ 44.3
1938. I—IX.	1.722	— 50.7	109.2	— 58.0
1939. I—IX.	1.162	— 32.5	71.7	— 34.3
1940. I—IX.	787	— 28.8	68.8	— 4.0

1) A budapesti tőzsde zárva volt.

Hitelbiztonság. A hitelbiztonsági viszonyok az augusztusi hónaphoz képest nagyobb változást nem mutatnak, az előző év szeptember hónapjával szemben azonban már lényegesebb változások mutatkoznak. Az új fizetésképtelenségek száma szeptemberben 9 volt, az előző hónappal szemben itt csupán 3 újabb fizetésképtelenség fordult elő, egy évvel ezelőtti állapottal összehasonlítva már 28 darabbal volt kevesebb (— 75.7%). A kimutatott új fizetésképtelenségekből csak 1 csődeset volt, 8 tehát a magán- és kényszeregyességekre esett. A magán- és kényszeregyességek passzívái erősen megduzzadtak, s 198 ezer pengővel 404 ezer pengőre emelkedtek (+ 96.1%). A múlt évihez képest azonban 76.5%-os csökkenés állott elő, ugyanis az elmúlt év szeptemberében mutatkozó 1.721 ezer pengős passzívával szemben ez év szeptemberében csak 404 ezer pengő volt a magán- és kényszer-

egyességek passzívája. Az év első kilenc hónapjában összesen 140 fizetésképtelenségi eset fordult elő, 427-tel (— 75.3%) kevesebb, mint a múlt év egyességek passzívája, mely az utolsó hónapban 8.6 millió pengőt tett, 36.0 millió pengővel (+ 80.7%) maradt el az 1939. év január—szeptemberi időszakának eredményétől.

A hitelbiztonsági viszonyokra vonatkozó számok alakulását az év első kilenc hónapjában a százalékos változásokkal együtt az alábbi szám-
adatok tüntetik fel:

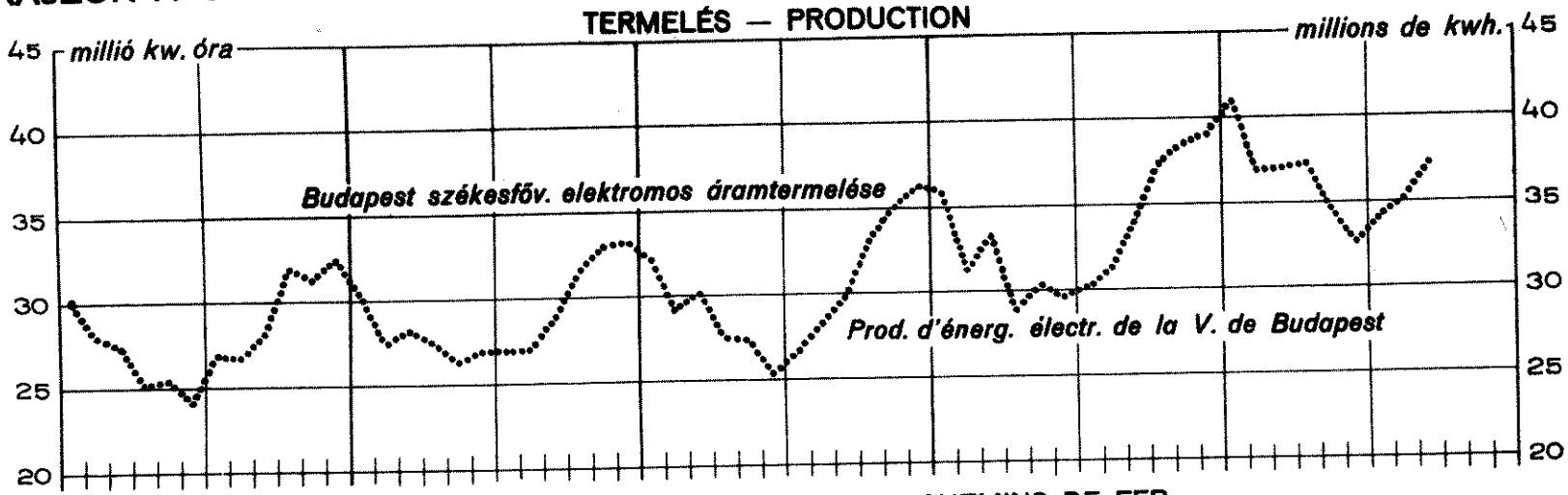
Időszak	Fizetés-képtelenségek száma	Magán- és kényszeregyességek aktívája millió	Magán- és kényszeregyességek passzívája pengőben
1931. I—IX.	1.979	60.6	94.7
1932. I—IX.	1.203	51.1	74.0
1933. I—IX.	403	22.1	27.9
1934. I—IX.	426	14.8	17.9
1935. I—IX.	559	8.6	14.0
1936. I—IX.	526	8.0	13.7
1937. I—IX.	504	9.8	15.4
1938. I—IX.	692	15.1	24.3
1939. I—IX.	567	36.4	44.6
1940. I—IX.	140	6.9	8.6

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

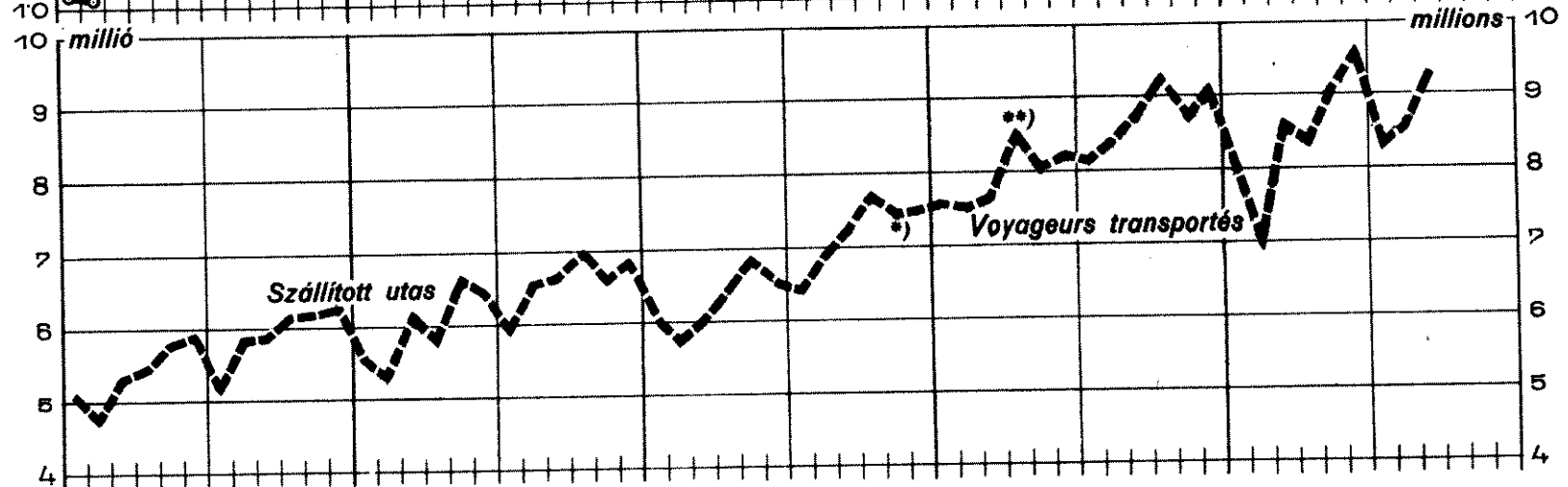
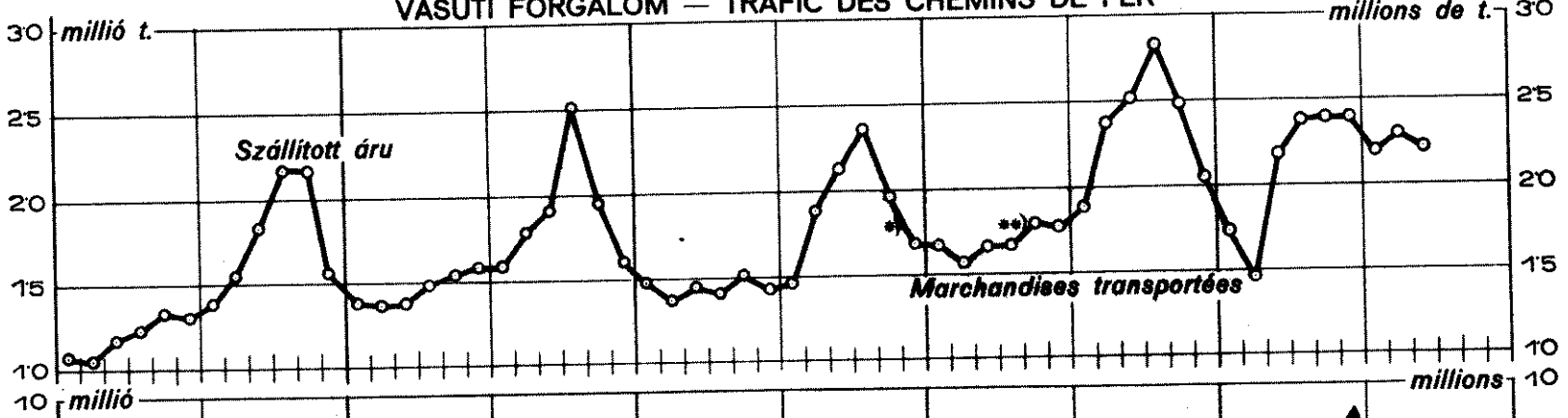
1931. I—IX.	—	—	—
1932. I—IX.	— 39.3	— 15.7	— 21.8
1933. I—IX.	— 66.5	— 56.9	— 62.3
1934. I—IX.	+ 5.7	— 33.2	— 36.4
1935. I—IX.	+ 31.2	— 41.3	— 20.5
1936. I—IX.	— 5.9	— 6.9	— 2.1
1937. I—IX.	— 4.2	+ 22.5	+ 12.4
1938. I—IX.	+ 37.3	+ 54.1	+ 55.8
1939. I—IX.	— 18.1	— 1.3	— 11.5
1940. I—IX.	— 75.3	— 81.0	— 80.7

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

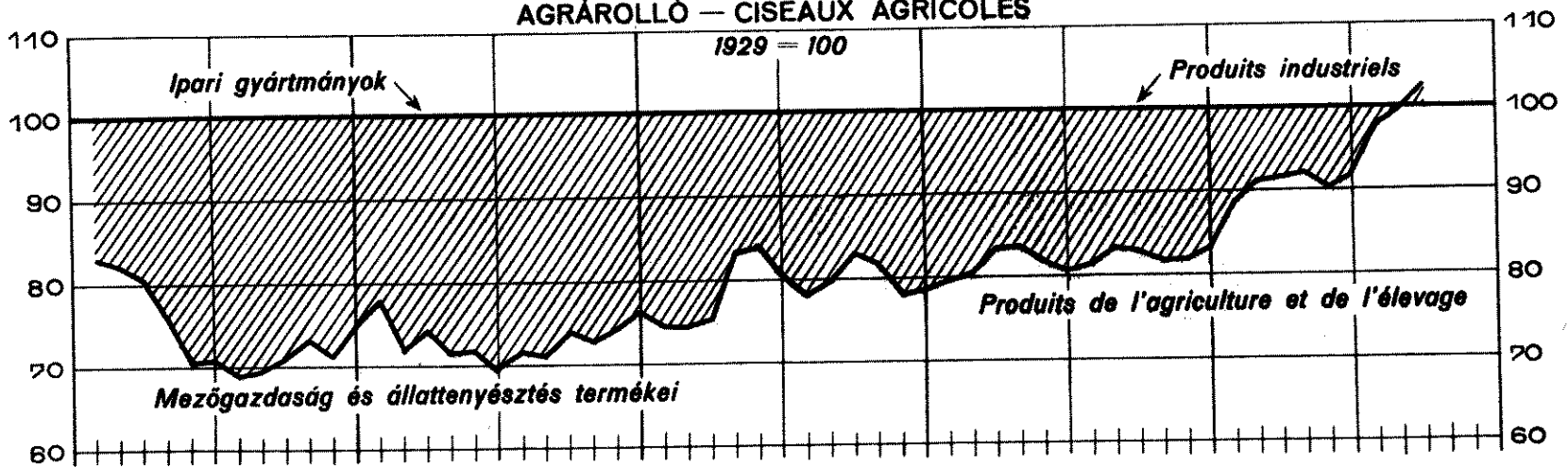
TERMELÉS — PRODUCTION

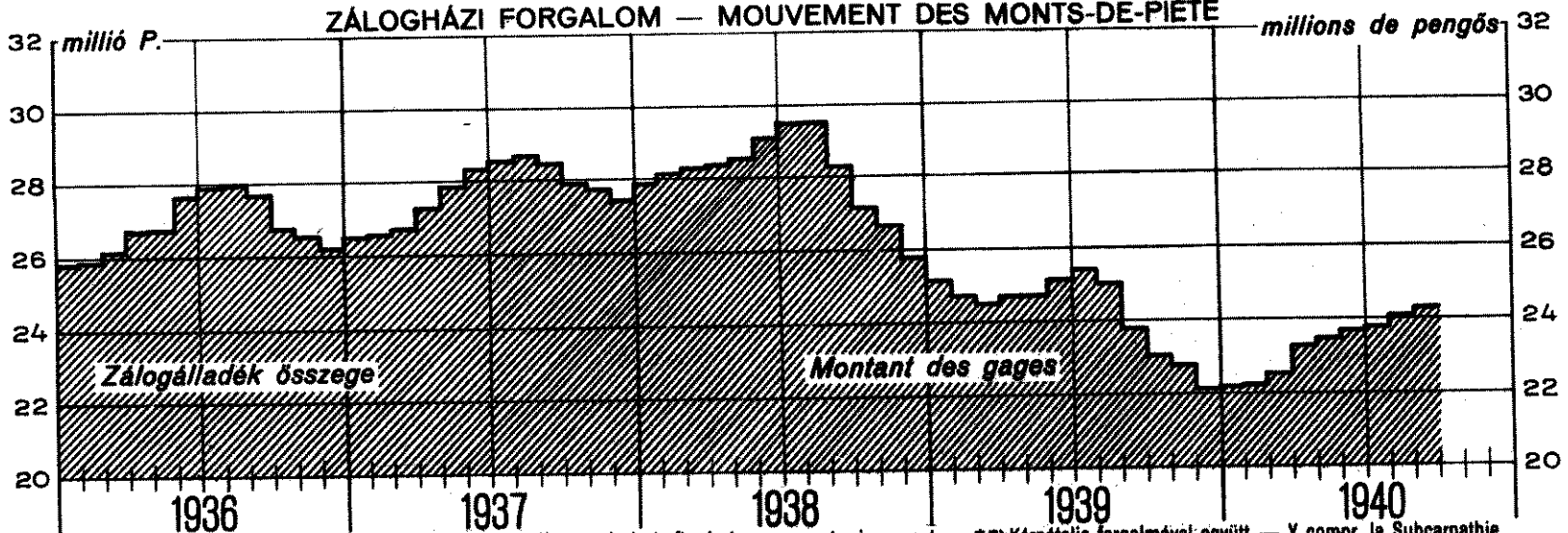
VASUTI FORGALOM — TRAFIC DES CHEMINS DE FER

AGRÁROLLÓ — CISEAUX AGRICOLES

ZÁLOGHÁZI FORGALOM — MOUVEMENT DES MONTS-DE-PIÉTÉ

*) A visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — Y compris le trafic de la zone nord reincorporée. **) Kárpátalja forgalmával együtt. — Y compr. la Subcarpathie.